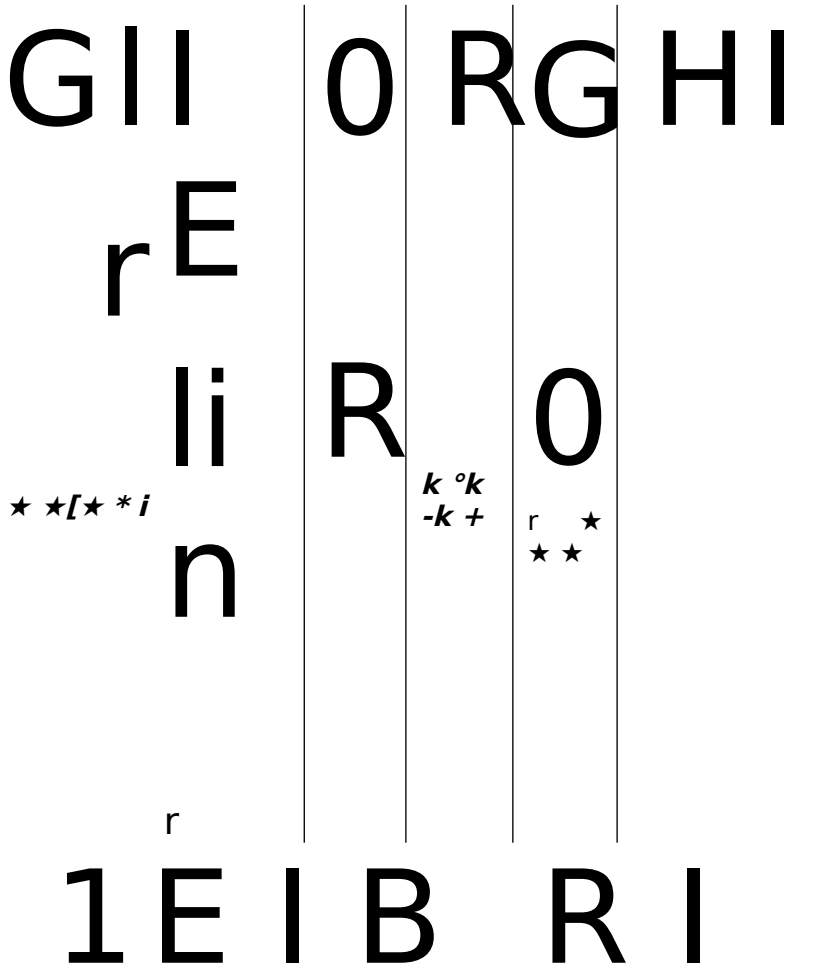
GlI 0 RG HI
r E
li R 0
★ ★[★ * i
k °k
-k +
r ★
★ ★
n
r
1E I B R I

'E O

7
6
1

JN V E R
S

GHEORGHI MARKOV / SIBERIA

Coperta de
DAN ERCEANU

După ediţia:

rEOPrHÎÎ MAPKOB Cn6npi>

MOCKBA „MOJIOflAJI rBAP/JHfl" 197

3GHEORGHI MARKOV

SIBERIA

(roman)

în româneşte de FĂNUŞ NEAGU şi
T AT IAN A NICOLESCU

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1976

Către cititorii din România

Nespusă bucurie a fost pentru mine vestea apropiatei apariţii în limba română a romanului meu Siberia. ***Cu cîţiva ani în urmă, prin grija traducătorilor şi a editorilor din România, alte două scrieri ale mele*** Tatăl şi fiul ***şi*** Sarea pămîntului ***au văzut şi ele lumi?ia tiparului în ţara Dvs. şi au fost primite cu căldură de cititori şi critică.***

Mă trag dintr-o familie de vînători din Siberia, cea mai mare parte a vieţii mele mi-am petrecut-o pe pămîntul Siberiei, în opera mea literară am vorbit cu preponderenţă despre ţinutul meu natal, despre destinele şi viaţa oamenilor ce-l locuiesc. In această privinţă titlul ultimului meu roman Siberia ***nu mai necesită nici un comentariu. Şi în această scriere rămîn credincios temei alese o dată pentru totdeauna.***

N-aş vrea să fiu înţeles greşit însă : înfăţişînd viaţa Siberiei, nu' m-am mărginit niciodată la a descrie viaţa, moravurile, existenţa oamenilor doar din acest ţinut, nu mi-am limitat niciodată orizontul la hotarele lui. Am fost totdeauna atras — şi probabil că în viitor voi continua să merg pe acest drum — de evenimentele din istoria Siberiei strîhs legate de istoria întregii Rusii, de mişcarea revoluţionară din Rusia, de întreaga dezvoltare istorică a Rusiei şi mai ales de transformările ei socialiste, realizate sub conducerea Partidului lui Lenin.

în încheiere adresez cititorilor mei din România calde cuvinte de mulţumire pentru interesul pe care-l arată ţaţă de scrierile mele, exprimindu-mi speranţa că lectura romanului Siberia ***le va ţi şi plăcută şi utilă.***

GHEORGHI MARKO

Vpartea intli FUGA

CAPITOLUL I

/

Epifan Krivorukov, omul cel mai cuprins din Goleş- cihina, sărbătorea nunta fiului său Nikifor. Era la jumătatea lui octombrie. Dinspre Obi bătea un vînt rece spulberînd zăpada. Nisipul din malul fluviului prinsese pe alocuri o pojghiţă de gheaţă, cîmpiile, în nemărginirea lor, erau argintii, numai crini de promoroacă. Iarna venea gonind călare şi doar pădurile dese de cedru, care înconjurau Goleşcihina, se opuneau asaltului ei. Cerul era alburiu ; norii mici plutind deasupra satului, aparent neameninţători, puteau în orice clipă să acopere pă- mîntul cu o haită de ninsoare.

Familia lui Krivorukov era întinsă. Numeroasele rubedenii ridicaseră tot ţinutul în picioare. Zi şi noapte, în casa lui Epifan cînta armonica, se auzeau tropăind şi gîfîind dansatorii, răsunau chiotele prietenilor lui Nikifor. Argaţii lui Krivorukov alergau prin sat, călare sau pe jos, aducînd la ospăţul de nuntă ba peşte proaspăt de la Obi, ba cocoşi sălbatici şi ierunci din taiga, ba faguri cu miere sau suc de mesteacăn. Cîinii, speriaţi de acest spectacol vestind parcă sfîrşitul lumii, îşi sfîşiau limba şi gîtlejul de atîta chelălăit şi lătrat.

A treia zi, cînd ospăţul era în culmea turbării, la mal trase o barcă în care se afla uriadnicul din Parabel, însoţit de cinci gardişti.

Intrînd în casa lui Krivorukov, comisarul izbi' uşa de perete, şi strigă din răsputeri, încercînd să spargă zgomotul de care se cutremura întreaga încăpere.

— Tăcere... Din Narîm a evadat un criminal de stat. Un criminal fără seamăn de primejdios. Poruncă de la stăpînire să-l prindem viu sau mort ! Cine-l găbjeşte capătă un premiu. Ordin să vă îmbrăcaţi cu toţii, bărbaţi şi muieri, şi după el !

O clipă, ceata strînsă în casa lui Krivorukov încremeni. Ce vorbă-i aia să laşi baltă mîncărică şi băutură şi s-o iei de nebun pe urmele unui fugar necunoscut, de parcă n-ai fi om, ci, Doamne iartă-mă, un ogar flocăit; întîi să isprăvim tămbălăul, să-şi tăvălească mirele mireasa...

Cîţiva flăcăi dădură să se împotrivească, dar uriad- nicul se strecură printre lume pînă la Epifan, care trona în colţul

de sub icoane, şi-i şopti ceva în urechea roşie, ruptă, împodobită cu cercel.

— Haida, băieţi ! strigă Epifan. Poruncă de la sluga împărătească ! S-a zis cu cheful ! Toţi cîţi sîntem aici ne-om buluci numaiidecît în pădure s-o scormonim ! Ala-i un străin, nu cunoaşte ascunzişurile, îl înşfăcăm repede.

— Doamne Maica Domnului, parc-am intrat în anul morţii ! Altădată hăituiam fiarele, acuma umblăm să hăituim oamenii, rosti pentru prima oară de trei zile încoace, cu voce tare, mireasa. De unde naiba prinsese ea curaj ? Dar cuvintele ei se topiră neauzite în zgomotul din odaie. De atîta zgomot încordat şi gros, pereţii solizi de pin ai casei lui Krivorukov, casă zdravănă cu etaj, păreau că se vor prăbuşi.

■— Nikifor ! Nikifor ! strigă Krivorukov fiului său. Ia şi toarnă vodcă slugilor tătucului ţar. Beţi, să vă fie ochiul ager.

Nikifor îndeplini întocmai porunca tatălui. Comisarul şi sergenţii băură şi înfulecară, în picioare ; fiecare apuca lacom ce-i venea mai la îndemînă : hartane de friptură de ren, plăcintă cu nisetru, peşte prăjit cu smîntînă.

Peste o jumătate de ceas, o mulţime învălmăşită, bărbaţi şi femed, porni chiuind şi ţipînd spre malul apei. Mulţi bărbaţi purtau în mînă topoare, furci, cazmale, tîr-năcoape, iar Nikifor şi prietenii lui tineri se înarmaseră cu puşti. în casa lui Krivorukov găseai, de altminteri, tot felul de arme; puşti cu două cocoaşe, cu bătaie centrală, cu o ţeavă, cu repetiţie, puşti meşterite în sat, ferecate, pentru a doborî fiarele mari. Acum muierile încercau să-i ajungă din urmă pe bărbaţi, cele mai bete şi mai cu cărnurile încinse strigau tot felul de cuvinte necuviincioase, ameninţind cu vătraie, tigăi, pisăloage pentru pisat mîncarea porcilor.

Vreo douăzeci de ţărani conduşi de uriadnic urcară în bărci şi trecură pe malul celălalt. In rîndul lor se băgă şi Nikifor cu prietenii lui de chef. Toţi îşi ziceau că dacă fugarul se află în această regiune, el nu are alt loc unde să se adăpostească decît în pădurea de pe malul celălalt al apei. Era o pădure deasă unde se putea ascunde nu numai un om, dar şi un călăreţ cu cal cu tot. Malul dinspre sat, dimpotrivă, era aproape gol, în imaşuri păşteau vitele şi oamenii umblau mereu încolo şi încoace. Unii se duceau cu vitele la păscut, alţii la biserica din Parabel să se închine Domnului Dumnezeu, alţii spre chei unde se aflau depozitele negustorului Gre- benşcikov, ducînd la vînzare nuci, blănuri, vînat.

Curînd, ţăranii care trecuseră pe malul celălalt porniră înşiraţi unul după altul şi dispărură în pădure. Şi cei ce

rămăseseră pe malul dinspre sat se aşezară într-o anumită ordine. Mai aproape de apă mergeau doi gardişti, dincolo de ei ţăranii, iar şi mai departe — muierile. In ordinea aceasta trecură preţ de o verstă, apoi ordinea începu să se strice, mulţi rămîneau în urmă. Spirtul li se urcase la scăfîrlie, picioarele nu prea le mai dădeau ascultare. Intîi obosiră cei bătrini. Era limpede că urmărirea fugarului întrecea puterile lor. Nici femeile tinere nu aveau chef să intre în noroi, îmbrăcate de sărbătoare, cu încălţări pe care le puseseră doar de cîteva ori : cînd se măritaseră, cînd mergeau la biserică la hram, şi arareori în vizită. Gardiştii, şi îndeosebi Epifan Krivorukov, îi grăbeau mereu pe cei care rămîneau în urmă şi căutau să nu-i piardă din vedere pe cei ce trecuseră pe malul împădurit, strigîndu-i :

— Ehei, ehei !

— Ehei ! Venim, venim, răspundea pentru toţi Epifan cel cu gura mare.

Dispăruse satul cu fumul hornurilor, cu miros de pîine, cu mugetul vacilor şi lătratul cîinilor. De pe malul celălalt se auzea tot mai rar şi mai surd strigătul „Ehei, ehei !" Şi Epifan, deşi continua să umble băţos, răspundea cu tot mai puţină tragere de inimă. Răguşise, căci turnase pe gît mai mult decît toţi.

Unul dintre gardişti îşi vătămase piciorul şi se aşezase să-şi desfacă în linişte obielele. Se vedea cît de colo că nu se omora cu slujba. Muierile, văzîndu-1, se opriră şi ele, găsindu-şi fiecare cîte o treabă. Una să-şi înnoade broboada, alta să-şi îndrepte fusta, alta să-şi lege ghetele. Şirul se destrămase şi pe mal nu se mai zăreau decît vreo zece oameni. Pe marginea dinspre apă mergea Epifan cu cel de-al doilea gardist, iar ultima în şir era Polia, mireasa lui Nikifor, nora cea nouă a lui Epifan.

Polia mergea cu plăcere. Timp de trei zile, tot şezînd la masa încărcată cu mîncare şi băutură, în zgomot şi zarvă, obosise. Şi mai mult o obosiseră primele nopţi de căsnicie. Se simţea foarte bine aici, în aer liber. Vîntul rece o lovea drept în faţă, îi împrospăta chipul încălzit, o golea de oboseală, o îmbărbăta. Polia ar fi vrut să meargă tot mereu înainte, numai să nu se întoarcă înapoi în casa lui Krivorukov, în aerul acela de zăpuşeală, mirosind a sudoare, tutun, bragă, basamac.

Dar, iată că sub picioare începu să simtă muşuroaie acoperite de tufişuri, iar în faţă, după tufişuri, străluci întorsătura ca o potcoavă a firului de apă. Era limpede, aici trebuia să se oprească urmărirea. Era greu de presupus că cineva ar fi avut dorinţa, fie să ocolească firul de apă, fie să-l treacă prin vad. Epifan amuţise cu desă- vîrşire şi abia-şi tîra picioarele pe urmele gardistului, cu capul lăsat în

pămînt, în timp ce femeile, strînse grămadă, discutau cu înfrigurare o ultimă noutate a satului.

Strălucirea apei parcă i-ar fi dat forţe mai multe. Lunecînd de la un tufiş la altul, Polia se gîndea să ajungă cît mai repede la firul de apă, ca să-şi mai răcorească obrajii.

Cînd ajunse pe mal, încercă să coboare într-un loc, apoi în altul, dar nu văzu decît mlaştină. La o sută de paşi distanţă, malul urca pe neaşteptate, transformîn- du-se într-o rîpă. Marginea lui de jos, scăldată de apă, era acoperită de un nisip roşcat. Polia se grăbi, convinsă că potecuţa acoperită de iarbă deasă are s-o ajute să coboare. Şi, într-adevăr, peste două-trei sute de paşi, cărăruia, ocolind cîţiva copaci uriaşi, coborî în grabă. îi mai rămînea să facă vreo trei paşi pînă la firul apei, cînd zări un om care se ghemuise lingă rîpă, ascunzîndu-se sub ramurile dese ale unei sălcii.

Polia se înfioră pentru o clipă, apoi rămase în cumpănă, neştiind ce să facă : să strige din răsputeri, sau să pornească în goană înapoi.

— Bună ziua, duducă, auzi ea pe neaşteptate un glas liniştit. Calmul omului o făcu să se oprească. Polia privi speriată şi într-o clipă înţelese că omul este şi el tot. atît de speriat şi încordat ca şi ea. Pieptul i se ridica din răsputeri, de sub căciula cu urechi se prelingeau firişoare de sudoare pe tîmple. Omul era îmbrăcat ca un pescar din partea locului. Un cojoc strîns la mijloc cu un brîu, pantaloni vătuiţi, cizme cu carîmbii răsfrînţi, mănuşi de piele cu un deget. Dar chipul smead, barba neagră, cîrlionţată, privirea parcă străină a ochilor căprui, umerii încovoiaţi ca sub o povară, aveau ceva străin, aducînd a depărtări miraculoase. In partea din faţă a bărcii, se aflau cîteva undiţe, un topor, o crăti- cioară şi un sac cu de-ale gurii, ca la orice pescar din Narîm.

Probabil că omul îşi dădea şi el seama că oricît s-ar camufla, nu poate duce pe nimeni în eroare. Pentru cei din partea locului, era o pasăre străină.

— Sînt urmărit, duducă, spuse omul pe acelaşi ton calm, deşi Polia simţea cum străinului îi tremură fiecare fibră a trupului.

— Iar eu sînt dintre cei ce vă urmăresc, mărturisi naiv Polia.

— Atunci strigă, trădează-mă, spuse ferm, chiar cu oarecare enervare necunoscutul, umflîndu-şi pieptul de parcă ar fi vrut să adauge : „Deşi sînt fugar, nu sînt un netrebnic".

Polia îşi imagină într-o clipă tabloul ce ar fi putut urma. Epifan şi gardiştii s-ar repezi ca nişte ulii să-şi ia prada. Mînia lor nu l-ar cruţa pe acest om. Viu sau mort, el

însemna un premiu. Polia se înfioră la gîndul acesta şi, privind cu teamă în jur, spuse :

— Ascunde barca, mai repede, aici, printre ramuri, şi ia-o la fugă prin pădure. La capul firului de apă este un bordei. Rămîi acolo o zi—două. Cum s-or potoli lucrurile, îţi dau eu de veste.

In ochii necunoscutului sclipi o dîră de neîncredere. Polia o observă.

— Grăbeşte-te. Şi gardiştii, şi ţăranii sînt beţi. N-au să te cruţe !

— Bine ! exclamă necunoscutul şi trase uşor de barcă, săltînd-o pe mal.

Cînd ridică privirea ca s-o întîlnească din nou pe Polia, ea dispăruse.

2

Akimov îşi făcu loc printre tufişurile încîlcite spre izvoarele apei ; acestea se răriră, malul urca din nou, şi în faţa lui apăru o pădure amestecată : molizi, brazi, mesteceni, plopi.

Uşa bordeiului se deschidea direct spre apă. La patru paşi mai jos, sunau încet valuri moi. In dreapta şi-n stînga — tufişuri galbene de rogoz, surpătură de lut albăstriu.

Ascuns în desişul de sălcii, Akimov examină îndelung bordeiul. Era cineva acolo ? Venea cineva pe cărarea dinspre pădure sau vreo barcă ?

Amurgul bătu scurt din aripi. Era timpul să se gîn•dească la înnoptat. Deschise brusc uşa. Il izbi în nări un miros de peşte afumat, o aromă gingaşă de fum.

Deasupra laviţelor de lemn şi a mesei, atîrnau pe i'rînghia întinsă dintr-un colţ în altul — peşti afumaţi. Un ceaun şi un ceainic de aramă, pe plita de fier. Pe o policioară, lîngă uşă, o cană, un borcan cu sare şi o jumătate de pîine neagră.

Akimov făcu un pas înapoi. Totul în acest bordei îi spunea că aici locuiseră de curînd oameni, că poate mai locuiau. „Sînt pescari, îşi zise, au întîrziat pe rîu şi din ■clipă în clipă se pot întoarce."

Akimov ieşi afară şi se ascunse după un molift şi, acoperit de ramurile lui stufoase, rămase într-o aşteptare încordată. Vîntul şuiera, legăna copacii, trunchiurile lor scîrţîiau, apa lovea malul cu un zgomot plin de nelinişte.

Stînd ascuns după molift, se gîndea pe unde s-o ia la fugă în caz că se va ivi cineva. In primul rînd, va coborî în apă şi, pe marginea ei, pe sub cearcănul de sălcii, va încerca să-şi găsească barca şi să-şi dea drumul la vale.

Se întunecase de-a binelea. Şi, parcă speriat de întuneric vîntul tăcuse, cerul se curăţase de nori. Stelele, acoperind bolta, făgăduiau ger.

„Am întîrziat ! Am întîrziat cu cinci zile", se gîndea Akimov cu amărăciune. Pe dibuite, ascultînd zgomotul frunzelor trosnindu-i sub picioare, reveni la bordei.

Scăpără un chibrit. Văzu pe masă o luminare, o ulcică cu untură de peşte şi un fitil înfipt într-un capac rotund de tinichea.

Fitilul se aprinse sfîrîind, sclipi de cîteva ori, apoi urcă într-o flăcăruie prelungă. „Primul lucru, să îmbuc ceva", îşi zise Akimov. Rupse o bucată de pîine, luă un peşte de pe frînghie, îl desfăcu şi începu să mănînce. Sărătura îi făcu sete. Găsi ceainicul plin cu o fiertură de frunză de coacăze. Bău cu plăcere, înghiţind rar. După ce bău o ulcică, simţi nevoia să mai bea încă una. Mîncă pe săturate, bău şi stinse lumina.

Laviţele erau acoperite cu fîn proaspăt, care nu apucase să se usuce şi să împrăştie acel miros inimitabil de floare presată ; culcuşul era moale. La început, Akimov ciuli mereu urechile, dar peste întinderi domnea o tăcere ca de mormînt, nici un sunet, nici un foşnet. Oboseala-i birui şi spaima, şi ascuţimea simţurilor, şi-l trînti într-un somn adînc. Se trezi de vreo două ori în timpul nopţii, înălţă capul, dar adormi din nou.

Cînd Akimov ieşi din bordei, după ce înfulecă iar o porţie de peşte şi o bucată de pîine, stelele din urmă îşi stingeau luminile. Firul apei era tot cotropit de ceaţă, de la un mal la altul, şi în semiîntuneric, părea a fi troienit de zăpadă. Frunzele, îngheţate în timpul nopţii, călcate, cîntau scînteietor.

Akimov înconjură de cîteva ori bordeiul, dar nu găsi nici o urmă de pas omenesc. Se afundă în desiş, se aşeză pe barca răsturnată cu fundul în sus, mîncă iar şi nici o clipă nu pierdu bordeiul din ochi. Porunca fetei, să rămînă aici cîteva zile, îi dădea oarecari speranţe. „De ar fi fost înţeleasă cu gardiştii i-ar fi adus de mult aici", îşi zicea Akimov.

Tocmai cind soarele rece începu să-şi împrăştie razele trandafirii peste apă şi pădure, pe cărăruie apăru un bătrîn. Purta o căciulă miţoasă, un cojoc scurt, pîslari cusuţi cu piele. Pe umăr o puşcă, în mînă, un coş din nuiele, acoperit cu un ştergar de pînză.

Akimov îşi trase capul între umeri şi rămase cu suflarea întretăiată. Bătrînul intră în bordei ca la el acasă, deschizînd uşa cu umărul. Rămase acolo cîteva clipe, după care ieşi fără armă şi fără coş, stătu cît stătu în faţa uşii, de parcă ar

fi cumpănit ceva în adîncul sufletului, apoi coborî pe cărăruie spre apă, unde se apucă să strige :

— Hei, Gavriuha ! Mîncarea-i pe masă ! Eu vin mîine !

Ecoul repetă cuvintele bătrînului pînă în adîncul pădurii ; „îine, îine, îine !"

„Cine să fie Gavriuha şi unde e ?" se întrebă Akimov, privind fără să vrea în jurul său. Bătrînul mai rămase cîteva clipe în tăcere, îşi aprinse pipa, apoi strigă din nou : *

— Ei, Gavriuha, mîncarea-i pe masă !

„Asă, asă" răspunse ecoul.

Intorcînd capul şi privind mereu apa, bătrînul urcă peste cîteva clipe malul înalt al rîpei, pocni din tocurile pîslarilor, apoi dispăru în pădure de parcă aceasta l-ar fi înghiţit.

„Dacă Gavriuha ăla l-a putut auzi pe bătrîn, de ce nu-l văd şi eu pe Gavriuha ?" se întrebă Akimov. Socoti să rămînă acolo o oră, două, cinci, pînă va apărea Gavriuha. De vreme ce bătrînul i-a adus de-ale mîncării, va veni Gavriuha ăsta să-şi ia gustarea sau să prînzească.

Timpul trecea greu. La început, Akimov a stat ne-mişcat pe barca răsturnată, apoi s-a ridicat în picioare, s-a aşezat din nou, iar s-a ridicat. Cînd frigul începu să-l pătrundă la oase, se apucă să umble prin desiş pe spaţiul strimt deschis de propriul lui trup

.Dar Gavriuha nu apăru nici dimineaţa, nici în cursul zilei. Gînduri noi, neaşteptate răsăriră în mintea lui Akimov. „Nu cumva pe mine mă căuta bătrînul ? Poate că l-a trimis fata aia şi el n-a găsit alt mijloc să mă înştiinţeze decît spunîndu-mi «Gavriuha»-." Chibzui că ar fi bine să intre în bordei şi să vadă ce anume a lăsat în coşul ăla bătrînul. „Şi dacă moşneagul a fost trimis ca momeală ? Atunci s-a zis cu mine". Tot frămîntîn- du-se aşa, îl înveli întunericul... Şi atunci se hotărî şi intră.

Aprinse fitilul. Zări pe masă o ulcică cu lapte, un colac din făină albă şi o bucată de carne fiartă. „Nu cumva e pe undeva şi vreun bileţel ?" se gîndi Akimov şi se apucă să examineze cu de-amănuntul masa. De abia ridică ulcica şi văzu o foaie de hîrtie împăturită în formă de triunghi. Cineva scrisese cu litere mari şi foarte clare : „Dumneata eşti ' Gavriuha. Bătrînul are să-ţi aducă de mîncare. Cînd are să treacă primejdia, te anunţăm. O să ne gîndim şi la viitor. E iarnă şi drumurile sînt înfundate. Puşca ţi-am lăsat-o, căci fără ea nu se poate. Dar mai bine să n-o foloseşti, ca să nu atragi atenţia. Răspîndim cu insistenţă versiunea că te-ai furişat pe Obi în sus, spre Kolpaşevo. Totuşi — atenţie."

Akimov, nu mîncase mai nimic ziua întreagă, dar uitase de foame. Bileţelul l-a citit de zeci de ori. L-a apropiat de opaiţ ca să-i dea foc, apoi a retras mîna şi l-a citit din nou, examinînd fiecare literă : „Cine să fie cel ce m-ajută ? Ieri fata... astăzi bătrînul." Afară vîntul şuiera, vuind fioros în noaptea de iarnă

.CAPITOLUL II

1

Feodor Terentievici Gorbiakov, felcerul din Parabel, rămăsese văduv cu şase ani în urmă. Nevasta îi lăsase moştenire o casă de lemn, un cufăr uriaş, ferecat, unde ţinuse răposata lucrurile, pe fie-sa, Polia, în vîrstă de treisprezece ani, şi pe tatăl său, Fedot Fedotovici, pe care Gorbiakov chiar din prima zi a căsniciei sale îl numise în manieră germană „Vater".

Nu de bunăvoie nimerise Gorbiakov în regiunile depărtate ale Narîmului. Student la facultatea de medicină a Universităţii imperiale din Tomsk, intrase într-un cerc marxist. Cînd au început frămîntările studenţeşti, Gorbiakov a participat în chipul cel mai activ. A luat cuvîntul la mitinguri, s-a dus la rector cu o hîrtie de protest, a împînzit parcul universităţii cu manifeste revoluţionare. In scurtă vreme a fost arestat, împreună cu un grup de colegi. In comparaţie cu alţi studenţi, vechi membri ai organizaţiei ilegale, care au fost condamnaţi la detenţiune şi ocnă, Gorbiakov a scăpat ieftin. A fost doar surghiunit pe trei ani, în satul Kostareva din ţinutul Narîmului.

Dar nu întîmplător se zice că drumurile omului sînt neprevăzute. Nici după trei zile, nici după cinci ani nu s-a mai întors Gorbiakov la universitate.

Alături, la Pa- rabel, locuia un bătrîn pescar, Fedot Fedotovici Bezma- ternîh, fost ocnaş în Sahalin. Avea o fată, Fekluşa. Nimeni nu ştia decă era fata lui, sau fusese luată de suflet. Se ştia însă că nu există pe lume nimic mai scump pentru bătrînul pescar decît fata lui. Bucata cea mai bună de mîncare, haina cea mai frumoasă, totul era pentru ea

.Ca să nu rabde de foame, mulţi surghiuniţi se angajau să lucreze la negustori în timpul pescuitului de toamnă. Aşa a văzut-o Feodor Terentievici pe Fekluşa. A văzut-o, şi a îndrăgit-o.

După o jumătate de an, Gorbiakov s-a însurat cu Fekluşa şi s-a mutat în casa socrului, aflată la marginea satului. Isprăvindu-i-se perioada de deportare, Gorbiakov a plecat la Tomsk, a dat examenul de felcer, şi, cu diploma în mînă, s-a întors din nou la Parabel. In anii aceia, tot mai multe „elemente indezirabile" erau deportate în Narîm. Crescu, evident, şi numărul gardiştilor. An de an se înmulţeau şi oamenii săraci care veneau aici în căutare de pămînt liber. Se găsi pe undeva un om inteligent care hotărî că oamenii nu pot rămîne în aceste ţinuturi îndepărtate fără asistenţă medicală. Şi aşa, Feodor Terentievici Gorbiakov căpătă postul de felcer.

Trebuie să mărturisim că slujba nu-i dădea odihnă. Aproape jumătate de an era mereu plecat. Vara cu barca, iarna cu cai, sau cu reni, ajungea pînă în cele mai îndepărtate sate, în iurtele împrăştiate pe malurile fluviului Obi şi ale afluenţilor lui, Vasiugan, Tîma, Parabel, Ket, Ciulîma.

Pe mulţi surghiuniţi, ca şi pe localnici, ţărani, pescari, vînători, i-a vindecat Gorbiakov, nu numai cu sfaturile de medic şi medicamente, cît, poate, mai ales, cu o vorbă bună şi cu căldură sufletească. Numai pe soţia lui, pe Fekluşa, n-a putut-o scăpa. O tuberculoză galopantă a răpus-o în şase săptămîni. Şi-a îngropat Gorbiakov nevasta în rîpa de deasupra lui Obi, acolo unde bat toate vînturile. Pe piatra mormîntului a scris cu mîna lui : „Lumina ta, Fekluşa, nicicînd nu se va stinge în sufletul meu, după cum nu se va stinge dragostea mea pentru pămîntul tău natal".

Puţini sînt cei ce-au citit aceste cuvinte, căci rîpa abruptă era mai totdeauna pustie. Dar nu acesta fusese scopul lui Gorbiakov cînd săpase cuvintele în piatră. Le scrisese pentru el, şi lui însuşi şi nu Fekluşei îi făcuse acest jurămînt.

După moartea soţiei simţi că-l cuprinde dorul de oraş. Erau zile cînd îi venea să lase baltă slujba obositoare, să părăsească pentru totdeauna pămîntul Narî- mului, să revină în oraş, unde există şi Universitate, şi bibliotecă, unde sînt oameni de la care ai ce învăţa.

Dar trecu o lună, trecură două, se sfîrşi şi anul, şi Feodor continuă să trăiască la fel ca înainte. Curînd înţelese că este pentru totdeauna legat de aceste locuri, îşi ceru drepturile şi Polia. Privind-o cum creşte, Feodor îşi zicea că nu poate să părăsească aceste locuri şi că nici un fel de oraş nu-i poate înlocui acest fluviu sălbatec, cu apele lui mari

revărsate în timpul verii, cu malurile lui sălbatice, pustii, cu pădurile lui, unde glon- tele se opreşte în primul copac, cu imaşurile bogate, nemărginite, întinzîndu-se pînă la orizont.

îngrijorat era Gorbiakov şi de soarta bătrînului Bez-maternîh. La oraş, bătrînul s-ar fi simţit şi mai rău ca la închisoare. Să-l părăsească singur printre străini nu-l lăsa conştiinţa. Bătrînul se apropia de vîrsta cînd începea să aibă nevoie de un ajutor.

Şi mai era o cauză, poate cea mai importantă dintre toate. Prin slujba şi obligaţiile sale, Gorbiakov era felcer, persoană într-o măsură oficială, legată de administraţie. Dar prin convingerile sale, prin părerile sale, 111 adîncul sufletului său se simţea revoluţionar, bolşevic, om a cărui viaţă este pentru totdeauna legată de partid.

La Narîm, în condiţii de cea mai mare conspirativitate, atît de aspre, încît bolşevicii aflaţi în exil puteau doar să facă unele presupuneri cu privire la ea, activa un centru de partid ilegal.

Conspirativitatea riguroasă era dictată de împrejurări. In exil, împreună cu bolşevicii se aflau şi oameni cu alte concepţii politice : menşevici, eseri, anarhişti. Trebuiau luate măsuri de apărare nu numai împotriva copoilor poliţiei, dar şi a adversarilor politici, care-şi dădeau seama că drumul bolşevicilor către revoluţie urmează cu totul alt făgaş decît al lor. Diferenţierile de strategie şi tactică aşezau o prăpastie uriaşă între partidele politice din Rusia.

Cu ajutorul unei reţele abil construite de adrese şi case ilegale, centrul de partid ilegal din Narîm avea legături cu organizaţiile de partid din Tomsk, Moscova, Petersburg, precum şi cu grupurile de bolşevici emigranţi din străinătate. Centrul dispunea şi de legături interioare cu deportaţii din ţinutul Narîm. Dacă se întîmpla să evadeze cîte unul dintre surghiuniţi, aceasta însemna că centrul socoteşte acest fapt absolut necesar şi că depune toate eforturile pentru ca evadarea să fie încununată de succes.

Şi destinul lui Gorbiakov fusese hotărît de centrul ilegal. El trebuia să rămînă locului, să-şi ducă munca de felcer şi să ajute comitetul în relaţiile acestuia cu exteriorul. Aceasta era voinţa partidului, ale cărei dimensiuni reale Gorbiakov le intuia din relatările surghiuniţilor, cît şi din materialele tipărite care din cînd în cînd îi cădeau în mînă.

Despre apariţia fugarului Akimov, Gorbiakov află de la Polia. După ce participase la urmărirea lui, fata veni în casa părintească. Il găsi pe taică-său dormind, spriji- nindu-şi capul cu barba stufoasă în palma mare şi puternică. Nunta îi dăduse şi lui mult de furcă. Avusese bătaie de cap cu zestrea, se pregătea, după datină, să primească oaspeţii şi

la el în casă. Şi, bineînţeles, băuse în lege, lucru la care se pricepea de minune încă din anii chefurilor studenţeşti.

Polia, în fapt, nu ştia nimic despre legăturile tatălui său cu surghiuniţii politici, deşi era convinsă că nici el, nici bunicul ei nu le vor face niciodată vreun rău. Căci doar şi ei fuseseră cîndva surghiuniţi. Cu atît mai mult habar nu avea de partid, de bolşevici. Din povestirile lui taică-său, Polia îi cunoştea foarte bine drumul în viaţă, ştia cum nimerise în ţinutul Narîmului şi bănuia că printre surghiuniţii care locuiau în ungherele cele mai îndepărtate, aproape inaccesibile, ale acestui ţinut blestemat de Dumnezeu, erau destui prieteni de-ai lui.

Din pricina băuturii şi a zarvei din ultimele zile, Gorbiakov suferea de-o durere cumplită de cap. Se ridică cu greu din pat, se frecă îndelung cu amîndouă palmele pe faţă, de parcă ar fi vrut să-şi jupoaie obrajii, acoperiţi de o barbă neagră ca smoala, cu puţine fire albe. în timp ce-şi trăgea cizmele, o rugă pe Polia să-i povestească totul pe îndelete. Fata o luă de la început şi-i repetă cum au venit gardiştii, cum au urmărit fugarul pe malul Parabelului şi cum l-a întîlnit ea la gura izvorului.

— Trebuie să fie cu siguranţă vreun criminal, vreun bandit, care-a zbughit-o, spuse Gorbiakov, cînd Polia termină de povestit, gîndind în sinea lui : „De-ar fi fugit careva dintre ai noştri, aş fi fost prevenit neapărat..."

Deşi Polia nu se pricepea la politică, diferenţa dintre un criminal de rînd şi un deportat politic îi era totuşi limpede.

— Dar nu-i deloc aşa, tată ! exclamă ea. Am auzit cu urechile mele cum spunea uriadnicul că e vorba de un „criminal de stat dintre cei mai primejdioşi". Dacă era un bandit, n-ar fi vorbit aşa despre el.

Gorbiakov îşi netezi părul încîlcit, fornăi pe nas ca un cal, morfoli ţigara între dinţii albi, puternici. „Poate că n-au avut vreme să mă anunţe. Sau, şi mai rău, n-a funcţionat legătura", îşi zise el.

— Ai dreptate, Polia ! Cîte nu se întîmplă pe. lumea asta ! Şi oricine ar fi acest om, bine ai făcut că l-ai scăpat din nenorocire. Lasă-l să şadă în bordei, pînă găseşte cu cale să plece.

— Nu, n-are să plece ! I-am poruncit să aştepte un semn din partea mea, răspunse Polia cu hotărîre. Şi apoi, gîndeşte-te, tată, unde să se ducă ? Obi e îngheţat, drumuri nu sînt, n-ai cum trece nici cu căruţa, nici pe jos. Iar omul n-are cu el decît un sac cu cîteva boarfe.

Gorbiakov scoase din buzunarul hainei un pieptene uriaş, din os de ren, se apropie de oglindă şi începu să-şi pieptene barba. „Ciudat om, fugarul ăsta ! A pornit-o la drum pe timpul cel mai greu. Trebuie să fie sau un

îndrăzneţ, sau habar n-are ce-i aia Siberia", se gîndea Gorbiakov, examinîndu-şi chipul cam boţit şi ochii roşii, umflaţi.

— Hai, Polia, du-te, întoarce-te... la tine acasă. Să nu-şi închipuie bărbatu-tău cine ştie ce, rosti cu oarecare greutate Gorbiakov. Tot nu-i venea să creadă că fata se rupsese de el, pentru totdeauna, că schimbase acoperămîntul părintesc, sub care se născuse şi crescuse, pentru o casă străină. „Dragoste... ce să-i faci. Oare eu n-am făcut la fel ? Am venit la nevoie şi am rămas de bunăvoie. Numai dragostea poate să-ţi joace feste d-astea." Gorbiakov nu era prea fericit că fata lui se măritase cu un fiu de negustor. Se mîngîia doar cu ideea că Polia avea de gînd să-l scoată pe Nikifor din casa lui Epifan Krivorukov. Iar fata lui era hotărîtă, insistentă, de-şi punea ceva în cap, o ducea pînă la capăt.

Cînd Polia deschise uşa, grăbindu-se să plece spre noua ei locuinţă, Gorbiakov o opri.

— Vezi, trage cu urechea ce mai zic gardiştii între ei. Află cine e el, omul ăsta. Trec eu mai tîrziu să-mi spui.

— Să nu moară de foame şi frig, tată. Trimite-l pe bunicul Fedot să-i ducă ceva de mîncare, spuse Polia, privindu-şi tatăl cu ochi rugători.

Bunicul Fedot Fedotovici zăcea pe cuptor, încălzin- du-şi ciolanele. Asculta de mult cum vorbesc ginerele cu nepoata, dar nu putea pricepe despre ce anume era vorba. Auzindu-şi numele rostit de Polia, se ridică repede şi-şi scoase capul, numai şuviţe albe, de după perdeaua care acoperea vatra, întrebînd :

— Nu cumva pe mine mă chemi, Poliuşka ?

— Stai liniştit, bunicule, stai liniştit !

— Bine, bine. Credeam că aveţi vreo treabă cu mine, spuse Fedot Fedotovici, aruncînd priviri întrebătoare cînd Poliei, cînd lui Gorbiakov.

2

Gorbiakov nu se grăbea să se întîlnească cu Akimov. Deocamdată, cît nu primise de la centru, de la Narîm, nici un fel de comunicare, nu avea dreptul să rişte. Singurul lucru pe care-l îndrăznea era să trimită tot la două zile hrană fugarului.

Mîncarea o ducea Fedot Fedotovici, care o lăsa în bordei şi se întorcea de îndată acasă. De fiecare dată, cînd bătrînul pleca, Gorbiakov îi repeta insistent : „Fii atent, ca nu cumva gardiştii să prindă urma fugarului." Drept

răspuns la aceste sfaturi severe, bătrînul ocnaş zîmbea pe sub mustaţă.

Trecuseră vreo zece zile de cînd Ivan Akimov locuia In bordeiul de la izvorul apei. Gorbiakov aştepta dintr-o zi în alta ştiri de la Narîm. Apele îngheţaseră de-a bine- lea, viscolise, se înălţaseră troiene de zăpadă, vîntul iernii bătea şi ziua şi noaptea.

Intr-o bună zi, la casa lui Gorbiakov se opri sania uriadnicului Filatov din Parabel. Feodor Terentievici şedea în faţa cîntarului de farmacie, drămuia nişte medicamente. Uriadnicul venea des pe la Gorbiakov, mînat de grija preţioasei sale sănătăţi, cît şi de datoriile serviciului. Era un om înalt, slab, şi slăbiciunea aceasta devenise un canon şi pentru el, şi pentru nevastă-sa, şi pentru felcer.

— La drept vorbind, Feodor Terentici, spunea uriadnicul cu glasul lui ca un tunet, oameni ai stăpînirii în adevăratul înţeles al cuvîntului nu sînt aici decît doi : dumneata şi cu mine. Pe gardişti nu-i pun la socoteală. Nişte derbedei.

Tare-i plăcea lui Filatov să repete această frază. Probabil că ea exprima o convingere lăuntrică şi-i dădea dreptul să se pună în rînd cu felcerul, om venit de prin alte locuri şi instruit.

— Nici vorbă, Varsonofi Kvintelianîci ! răspundea Gorbiakov. Dumneata şi cu rnine sîntem aici stîlpii autocraţiei !

Gorbiakov zîmbea reţinut în barbă, scînteind din ochii lui negri, pentru ca peste o clipă să devină inaccesibil şi sever, ceea ce-l făcea pe Filatov să se umple de respect faţă de el. „Om independent, are o temelie serioasă", îşi zicea uriadnicul, care nu bănuia cîtuşi de puţin ce cuvinte tari rostea în gînd felcerul la adresa lui.

Mutînd într-o parte cîntarul şi medicamentele, Gorbiakov se ridică să-l întîmpine pe Filatov în antreu.

— Intră, intră, Varsonofi Kvintelianîci ! Am să spun să ne facă un ceai. Ei, cum ai călătorit ?

Dar Filatov nu-şi scoase nici măcar mantaua.

— Iartă-mă, Feodor Terentici, dar mă grăbesc. Am călătorit bine. Drumul e bătătorit, îngheţat bocnă. Uite, ai aici un pachet venit cu poşta. Ia-1. Iarăşi cărţi ! Inteligent om eşti, Feodor Terentici !

— Cum îţi merg treburile, Varsonofi Kvintelianîci ? Cum o duci cu slujba ?

— Necazuri, Feodor Terentici. A dispărut fugarul ăla, de parcă l-a înghiţit pămîntul. Ştii, ăla de am plecat să-l prindem cînd cu nunta Poliei.

— A dispărut ?

—- Parcă s-a înălţat la ceruri ! Nici urmă. Şeful e supărat foc. Mi-a poruncit să angajez o ceată de ţărani să cercetăm pădurile. Aceeaşi poruncă a dat-o şi la Kol- paşevo. Am primit şi bani să-i plătesc.

— Se vede treaba că-i un personaj important de-i atîta zarvă.

— Din cele mai importante, Feodor Terentici. Şeful zice, între altele, că au venit telegrame nu numai de la Tomsk, dar chiar de la Petersburg să facem ce-om şti, rsă-l căutăm şi sub pămînt, dar să-l găsim.

— Uşor de zis !

— Ce putem să facem ? Asta-i slujba noastră. Mă duc acum pe la oameni, să-i tocmesc. Poate pînă mîine aranjăm un artei.

•— Dar cu sănătatea cum stai, Varsonofi Kvintelianîci, mai simţi vreun junghi prin coaste ?

— Cîteodată.

— Bagă de seamă, Varsonofi Kvintelianîci, să nu te nenoroceşti. Parcă iar ai mai slăbit.

— Ce să fac ? Dacă aşa mi-e slujba.

— Mai bine ai zace în pat o zi — două, la căldurică.

— Vezi bine că am primit poruncă să nu amînăm urmărirea.

— Eu mi-am făcut datoria, te-am prevenit, Varsonofi Kvintelianîci.

■— Nici nu ştiu cum să fac.

— Treaba dumitale, dumneata ai să mori, nu eu.

Speriat, uriadnicul plecă şovăind. Gorbiakov desfăcu repede pachetul cu cărţi şi dibui în coperta uneia dintre ele un bilet trimis de la centrul din Narîm. Iată ce scria acolo :

„A evadat Ivan Akimov, Numele conspirativ Granit. Trebuie să depuneţi toate eforturile ca evadarea să fie încununată de succes. Prin hotărîrea Comitetului Central, tovarăşul Granit pleacă la Stockholm, pentru a întări activitatea grupului de social-democraţi bolşevici din Suedia şi a duce la îndeplinire o misiune specială foarte importantă.

Socotim cu totul exclusă continuarea drumului său în direcţia Tomsk, cel puţin pentru următoarele trei luni. Vă vom fi recunoscători pentru orice măsură pe care o veţi socoti necesară în condiţiile date, pentru a-l ajuta pe tovarăşul Granit.

După informaţii serioase, la Narîm a avut loc o consfătuire specială a organelor de jandarmerie şi poliţie, care a discutat necesitatea unei urgente întăriri a controlului deţinuţilor politici, îndeosebi a social-democra- ţilor bolşevici. In ce priveşte urmărirea lui Akimov, s-a hotărît

organizarea unor razii prin pădurile din Parabel, Kolpaşevo şi Krivoşeino."

Gorbiakov arse biletul pe spirtiera de aramă roşie, frecă cenuşa între degete şi o amestecă în scrumieră cu grămăjoara de tutun negru. Se ridică apoi în picioare şi multă vreme umblă prin cameră dintr-un colţ în altul, de la masă la dulap şi înapoi.

Primul lucru care se impunea era să zădărnicească planul uriadnicului în ce priveşte razia. Altfel, va fi vai şi amar de Akimov. Zăpada este un trădător fără cruţare! Pe zăpadă se întipăresc urmele omului şi omul n-a învăţat încă să trăiască fără să lase urme pe pămînt. Din momentul în care razia va porni pe firul apei spre Parabel, va ajunge inevitabil la izvor. Akimov n-are unde să fugă, în jur sînt numai păduri sau întinderi nelocuite, acoperite de zăpadă albă, strălucitoare.

Al doilea lucru, la fel de important, era să-l transfere pe Akimov într-un loc sigur, unde să petreacă iarna, la adăpost de accesele de isterie ale poliţiei.

Se auzi scîrţîind uşa de la intrare şi în odaie apăru Fedot Fedotovici. Bătrînul era întotdeauna respectuos şi atent faţă de ginerele său. In adîncul sufletului îl iubea şi—1 admira. Il respecta pentru firea sa independentă, pentru inteligenţa sa, pentru puterea sa fizică. îl admira pentru bunătatea şi atenţia cu care se comporta faţă de el, bătrînul. Adesea, îşi zicea în gînd : „Om cu frica lui Dumnezeu eşti tu, Feodor Terentievici. Să fi fost altul în locul tău, demult îmi dădea un picior în fund şi mă alunga • din casă ca pe un cîine. Sau aducea în casă o nevastă nouă, care mi-ar fi făcut vînt pe lumea ailaltă cu mult înainte de vreme. Cum să-i mulţumesc lui Dumnezeu că m-a răsplătit pentru fericirea aceasta, să-mi petrec bătrîneţile alături de tine ?"

— Am să-ţi spun ceva, Fedia, zise bătrînul, privind pieziş spre slujnica care-şi făcea de lucru lîngă vatră.

— Intră, Vater, intră. Las' că închid eu uşa.

•— Fedia, l-am văzut pe Gavriuha. E speriat, săracul, zise bătrînul, oprindu-se în mijlocul odăii, mîngîindu-şi cu degetele pletele albe.

— De ce oare, Vater ?

— M-a aşteptat să vin şi s-a apropiat de mine. „Sal- vaţi-mă, a zis, cît mai e timp". Ieri pe înserate, doi băie- ţandri au nimerit la bordei. Unul avea vreo paisprezece ani, iar celălalt vreo douăzeci. Amîndoi cu schiurile. S-au speriat cînd l-au zărit pe Gavriuha şi au luat-o la goană spre drum. Toată noaptea n-a dormit, a aşteptat să vină poliţia.

— Aşa, Vater, aşa. Dar nu te-ai uitat unde duce urma schiurilor ?

— Ba m-am uitat, Fedia. Băieţii s-au dus la Bolşaia Nesterova.

— Asta-i bine, deci nu la poliţie, ci mai întîi să se sfătuiască cu ai lor. Dar cu cine oare s-or fi sfătuit ?

— Asta nu ştiu.

— Tocmai asta-i, că nu ştim. Şi timp avem la în- demînă foarte puţin. Dacă nu-l scoatem de acolo pe Gavriuha, seara pun mîna pe el gardiştii.

— Fedia, omul ăsta ce ţi-e, prieten sau pur şi simplu om de legătură ?

— Şi prieten, şi om de legătură, şi frate, toate laolaltă.

— Atunci trebuie să-l scăpăm.

— Cum, Vater ? Că nu mă taie capul.

— Nu fi amărît. Il duc eu în taigă, departe. Am puşcă, porunceşte numai să mi se pregătească de-ale gurii. Stau acolo cu el şi vînez. Nimănui n-are să-i treacă prin cap că e cu mine.

Gorbiakov căzu pe gînduri. Varianta propusă de bă- trîn nu era chiar atît de simplă. Pînă în taigaua îndepărtată, unde Fedot Fedotovici avea obicei să mai plece, era' cale de două zile. Acolo există, da, un bordei. In afară de vînat mai era şi pescuitul. Mîncarea nu constituia o problemă. Era însă al dracului de departe, un ţinut sălbatec, un drum pe care se puteau avînta numai cunoscătorii înveteraţi ai taigalei. Dar dacă cumva cei de la centru găsesc altă modalitate de a veni în ajutorul lui Akimov ? Dacă, să zicem, vor aranja să-l transfere dîn- du-l drept un funcţionar secret de stat, trimis cu o misiune specială ? Ce are să se facă el, Gorbiakov, atunci ? Cum are să-l găsească acolo, în taiga, despărţit de Pa- rabel prin păduri, ape, mlaştini ?

— Uite ce e, Vater, du-te la uriadnic şi du-i prafurile astea. Le dai nevesti-si şi-i spui că Fedot Teren- tici a poruncit să-l culce la pat pe bărbatu-său. Spune-i că arată rău, că a slăbit tare, şi că drumurile lungi îi fac rău.

Bătrînul aruncă o privire întrebătoare către Gorbiakov. Văzînd-o, acesta îl înţelese şi-i spuse :

— Iată care e socoteala, Vater. Filatov are să se bage în pat şi razia pe care a fixat-o pentru mîine n-are să mai aibă loc. Pînă te duci şi te-ntorci, poate mai îmi vine o idee în căpăţîna asta seacă.

Bătrînul ieşi, şi peste o clipă reveni îmbrăcat de iarnă : cojoc, căciulă miţoasă din blană de cîine, pîslari cu carîmbii înalţi.

Gorbiakov întinse medicamentele bătrînului, şi, pentru orice eventualitate, îl preveni :

— Nu dai nici un fel de explicaţii. I le înmînezi şi atîta tot.

Bineînţeles, mormăi Fedot Fedotovici. Pe sub sprîn- cenele stufoase, ochii şireţi străluciră tinereşte, un zîmbet trecu peste buzele arse de vînt şi se stinse ca o scînteie în bătaia vîntului

.Zăpada scîrţîi afară cînd bătrînul trecu pe lîngă fereastră. „Se lasă ger", se gîndi Gorbiakov. Porni să umble iar dintr-un colţ în altul. Făcea tot felul de planuri. „Ce-ar fi să-l aduc la mine ? Să facă pe şeful venit în inspecţie de la Tomsk, ca să controleze... Ce să controleze ?... Nu, asta nu-i bine. Şi apoi, o să se întrebe lumea : cu cine a venit, ce căruţă l-a adus ? Fiecare surugiu este cunoscut. Nu, e o variantă la care trebuie să renunţ."

„Poate să-l transfer într-un alt loc ? Să-l duc, de pildă, în mlaştinile de la Obi, la pescari. Să-l duc chiar eu, zicînd că-i un prieten din tinereţe venit de la oraş... Să rog pe cineva să-l găzduiască o săptămînă, sub cu- vînt că-i place pescuitul iarna... Şi peste o săptămînă ce să fac cu el ? Şi ce garanţie am că n-o,să-l trădeze cineva chiar din prima zi ? Poliţaii aleargă acum peste tot şi adulmecă oriunde sînt oameni străini.

Nici un plan nu reuşi să închege Gorbiakov pînă se întoarse bătrînul. Iar acesta aduse cu el o veste rea.

— Fedia, am dat medicamentele nevesti-si. Mi-a mulţumit, s-a ploconit, muiere, ce mai. A zis să-ţi spun că-ţi rămîne îndatorată. E limpede la ce face aluzie. Pentru binele ăsta, îţi plăteşte tot cu bine.

—[1] Pe şef l-ai văzut ?

— L-am văzut. Se ocupă cu slujba lui scirboasă.

— Cum adică ?

— Şade cu gardistul din Kostarevo şi plănuiesc cum să închidă mai bine drumurile, ca să nu mai aibă pe unde scăpa Gavriuha.

— N-ai aflat cînd au de gînd să-i întindă capcana ?

•— Mîine porneşte cu armata lui de copoi. Chiar nevastă-sa mi-a zis. A zis că se bagă la pat să se mai în- graşe, cînd termină cu treaba asta urgentă.

— Ce facem, Vater ?

— Să le-o luăm înainte, Fedia !

— Cum ?

— îl duc eu la noapte în taiga. Cînd s-or trezi, urma noastră s-a şi pierdut.

— Bine, Vater, pregăteşte-te de- drum. Altă soluţie nu avem, spuse Gorbiakov şi se gîndi cu tristeţe chinuitoare : „Ce bine ar fi fost dacă era Polia acasă ! M-ar fi ajutat să le fac. bagajul şi să-i conduc la drum."

CAPITOLUL III /

Polia trăia în casa cea nouă clipe înmiresmate şi clipe buimace. Krivorukovii o cercetau deocamdată cu luare-aminte, iar ea căuta să se adapteze vieţii lor oarecum ciudate. Familia lui Krivorukov degaja un aer de măreţie dură sau măcar iluzia acestei măreţii. Cel mai de seamă părea Epifan Korneevici Krivorukov. Avea peste cincizeci de ani, dar se ţinea zvelt. Era înalt, uscăţiv, cu părul de un castaniu-închis fără un fir cărunt, ochii căprui, strălucitori, glasul sonor, de striga într-o odaie se cutremura toată casa. Epifan era un om descurcăreţ. Aşa-i mersese faima prin tot ţinutul. Şi ăsta era adevărul. De n-ar fi fost descurcăreţ, n-ar fi ştiut să-şi călărească soarta cu atîta iscusinţă. Începuse ca funcţionar trimis în deplasări pe lîngă negustorul Grebenşcikov, iar acum ajunsese şi el negustor. Pe vreme de iarnă, aleargă Epifan prin tot ţinutul Narîmului, cumpără peşte, pe care-l depune în hambarele sale la Goleşcihina pentru ca după Crăciun să trimeată caravane întregi de peşte la Tomsk. Cîte douăzeci de sănii într-o caravană. Şi ce înseamnă o sanie ? Nu e pur şi simplu o sanie trasă de cal — este un cufăr înalt, împletit din nuiele, plin pînă în vîrf de peşte,. — nisetru, morun — prins cu inele de fier de tălpicile de lemn de cedru. Fiecare cufăr de acest fel cîntăreşte cel puţin douăzeci de puduri de peşte, iar un cal zdravăn trage şi douăzeci şi cinci de puduri. Bani gheaţă, sunători, să-ţi căptuşeşti chimirul

.Intr-o iarnă, trimite Epifan Korneici zece caravane la Tomsk şi se lăfăie pe saltele de ruble. Se duce apoi Epifan pe întinderile fluviului Obi, unde are mulţime de prieteni şi cunoştinţe. Beau o sticlă de vodcă, mănîncă ciorbă de cegă, stau de vorbă, îşi jură credinţă veşnică, iar cînd se îmbată criţă, se îmbrăţişează şi se sărută zgomotos pe gură. Epifan lasă un şomoiog de ruble arvună pentru pescuitul în sezonul de toamnă şi iarnă. încă nu s-a terminat anul vechi, încă n-a început anul nou, dar Epifan şi-a aranjat treburile. Apoi nu face decît să călătorească de la un artei la altul, să strîngă

peştele, să pregătească o caravană nouă. Şi aşa se roteşte viaţa ca roata morii !

„Lupul ca să mănînce — aleargă. Eu umblu călare cu coşul", are obiceiul să rîdă Epifan Korneici. Şi, într-adevăr, ce-i lipseşte e liniştea. O clipă nu sade locului.

Acasă Epifan stă puţin. Ba e cu caravanele la Tomsk, ba la artelele de pescari. Asta pe timp de iarnă. In timpul verii îl vezi pe cheiul apei, oferind vapoarelor în trecere peşte proaspăt. Cînd vine la Goleşcihina, nu şade acasă, ci se grăbeşte la imaş. Are treizeci de cai de ham. Are mînji, are vaci, are oi. Lungă e iarna la Narîm, mai lungă cît toate zilele de post, ca să hrăneşti cît e de lungă iarna o turmă ca aceasta trebuie să ai pentru fiecare cap de vită cel puţin cîte treisprezece căpiţe de fîn proaspăt, înmiresmat. Fînul nu intră singur în curte. Trebuie să-l coseşti, să-l usuci, să-l strîngi, să-l aduci în ogradă.

Cînd vine vremea, Epifan îi scoate la muncă pe toţi ai casei, şi mai şi aduce cu simbrie vreo cincizeci de oameni străini.

Oamenii vin să lucreze cu plăcere la Epifan. Dă mîn- care bună, din cînd în cînd şi o stacană de rachiu, şi plăteşte fără să se zgîrcească, fără să-i tremure unghia pe fiecare bănişor.

Il mai iubesc oamenii şi pentru firea lui veselă. îi place tovărăşia, şi e îndemînatec. Nu se dă la o parte să pună şi el mîna la muncă, se bagă unde e mai greu, dar nici pe alţii nu-i cruţă, strigă la ei, îi îndeamnă, îşi bate joc de cei nepricepuţi, usturîndu-i cu vorba sau uneori cu o înjurătură de-ţi îngheaţă măduva spinării.

Are Epifan şi păcate. Uneori se îmbată rău de tot. Şi vine acasă pe jumătate mort, legănîndu-se dintr-o parte în alta. Palid, bîţîind, se urcă la etaj, în odaia lui, pe scara abruptă, vopsită cu ocru ţipător şi se bagă în pat. Zace aşa, o zi, două, trei. Nici nu-l vede, nici nu-l aude nimeni. în zilele acelea îl îngrijeşte numai Anfisa
Trofimovna, nevastă-sa, ajutorul lui cel mai de nădejde şi stăpîna casei. Discută între ei încet, cu jumătate de voce. Despre ce discută, singur Domnul Dumnezeu ştie.

Anfisa Trofimovna. In fel şi chip vorbesc despre ea oamenii din Goleşcihina. Mulţi socotesc că ea este stîlpul pe care se sprijină casa lui Krivorukov. Anfisa Trofimovna e muiere înaltă, voinică, cu mişcări încete. In sat i se zice „Preoteasa", unde pare mereu aşezată, smerită şi cu frica lui Dumnezeu. Obîrşia Anfisei Trofimovna este din cele mai de rînd. Tatăl ei, ţăran în satul Ilinsk, ţinea un han prăpădit.

Anfisa Trofimovna e cu vreo cinci ani mai în vîrstă decît soţul ei. Aşa zice ea. In realitate, el este mai tînăr decît

nevastă-sa cu opt ani. Diferenţei de vîrstă îi datorează Epifan reuşita în viaţă.

Cînd era fată de măritat, cu Anfisa s-a întîmplat o nenorocire. La vreo douăzeci de ani s-a îmbolnăvit greu. Era timpul să se gîndească la măritiş, şi cînd colo boala o ţintuise la pat. Reumatismul îi înţepenise trupul, urî- ţindu-1. Mîinile şi picioarele i se umflau. Degetele i se încovoiaseră, iar pe şira spinării, în două locuri, apăruseră nişte gogoloaie mari cît pumnul. Ce nu făcuseră părinţii ca s-o vindece ! O scoseseră goală în roua dimineţii, îi dăduseră să bea tot felul de ierburi miraculoase, o înveliseră în prosoape fierbinţi, o băgaseră în butoi cu zeamă de ovăz fiert, o duseseră şi la Tomsk s-o vadă profesori renumiţi de la Universitatea imperială din Siberia, dar degeaba. Vreo cinci ani de zile s.-au chinuit cu ea. Şi nimic nu i-a ajutat. Amarnic plîngea maică-sa, din greu ofta tatăl. Fata părea sortită să rărnînă infirmă toată viaţa. Ce puteau să zică bieţii părinţi ?

Vindecarea i-a venit Anfisei într-o vară de la Fedot Fedotovici Bezmaternîh. Nu că ar fi vindecat-o el, cu mîna lui, dar a azvîrlit un sfat bun, exact atunci cînd părinţii trecuseră de faza disperării şi se împăcaseră cu nenorocirea lor.

Fedot Fedotovici se angajase paznic la o caravană de peşte care mergea din Parabel la Tomsk. La Ilinsk au tras peste noapte la han. Seara, la cină, la masa pe care se afla un samovar uriaş, în care încăpeau două găleţi de apă, se aşează stăpînul casei, după ce urcă pe cuptor fata care ţipa de durere. Pe cuptor, la căldură, durerile o mai slăbeau.

Discuţia s-a legat în jurul nenorocirii care, pe neaş- teptate, intrase în viaţa stăpînului hanului. Atunci Fedot Fedotovici zise :

— Ia spune, n-ai încercat să-ţi vindeci fata cu nămol ?

— Care nămol ?

— De ăla din lac.

— Nu ştiu, ia spune, taică.

Şi Fedot Fedotovici povesti. Cam la vreo zece ani după ce Bezmaternîh se aşezase în ţinutul Narîmului, simţi că reumatismul îi îndoaie şi-i răsuceşte oasele. Deşi era bărbat voinic, boala se arăta a fi mai puternică. Umbla adus din şale, desfăcînd larg picioarele, ca un bicisnic.

Odată, în timp ce vîna în taigaua îndepărtată, Fedot Fedotovici observă un lac. Nu părea a se distinge prin nimic de altele. Aşezat într-o văgăună, în mijloc de pădure deasă, pe malurile lui creşteau păpuriş, stuf. Din cînd în cînd, nisipul de pe maluri se acoperea cu un fel de mîl albăstrui şi gras ; cînd adia vîntul, valurile spălau mîlul. Vara, Fedot Fedotovici, ca să se răcorească, se scălda în acest lac. Şi

rufele şi le spăla tot aici. Treptat, treptat se simţi parcă mai bine, mai ales la picioare. Degetele umflate, încovoiate se muiară, deveniră mai ascultătoare. De atunci, Fedot Fedotovici lua obiceiul să facă băi în fiecare zi ; se îmbăia, apoi se îngropa în mîl pînă la umeri.

Veni şi toamna rece, iar Fedot Fedotovici tot se scălda în lac. Se îngropa în mîl şi parcă simţea căldura pămîn- tului cum îl cuprinde prin toate măruntaiele. Apoi sosi iarna, căzu zăpada, lacul îngheţă. Era vremea să se înapoieze la Parabel. Fedot Fedotovici îşi puse schiurile şi-şi luă avînt. Şi minune ! Nu mai simţea nici apăsare, nici durere în şale, picioarele deveniseră ascultătoare, uşoare, parcă cereau să tot umble.

Deşi era greu să ajungă în taigaua cea îndepărtată, tatăl Anfisei îşi duse fata la lacul acela. Spre sfîrşitul verii, Anfisa umbla, era veselă, cei cinci ani de chin erau departe. Căzu în genunchi în faţa bătrînului Bezmaternîh, cu mîinile împreunate la piept, şi-i spuse :

— Toată viaţa mea am să mă rog lui Dumnezeu pentru dumneata, Fedot Fedotovici. Şi de va veni vreodată în ograda dumitale necazul, o să fiu cea dintîi care să-ţi sară în ajutor. Prin dumneata a coborît harul lui Dumnezeu asupra mea.

Cînd reveni Anfisa acasă, tatăl şi mama socotiră că e timpul să se mărite. Începură să-i pregătească zestre şi să-i caute un mire.

Deşi Anfisa era fată frumoasă şi plăcută, soarta nu-i prea surîdea. Cît zăcuse ea bolnavă, prietenele ei toate se măritaseră, unele acum aveau şi copii. Flăcăii de seama Anfisei se însuraseră şi ei. Totul era din nou trist şi de-a-ndoaselea. „Norocul meu frînt la genunchi", îşi zicea Anfisa. Şi-i plîngea inima cum se măritau una după alta surorile ei mai mici : Evdochia, Glafira, Neonila, Marfa.

— Piatră în casă, rosteau pe ascuns părinţii.

Dar tocmai cînd împlinise treizeci de ani şi se împăcase cu viaţa în singurătate, la han începu să vină tot mai des Epifan. Lucrînd la negustorul Grebenşcikov, umbla prin sate şi comune, pe la pescari şi vînători. Era un flăcău arătos, îi plăcea să facă pe grozavul cu femeile ; văduvele tinere, fetele prea coapte, muierile rele de muscă, toate îl cunoşteau şi căutau să-i fie pe plac. Pe una o dăruia cu o basma, alteia îi strecura cîţiva covrigi, alteia o cutioară de bomboane.

Reuşi Epifan s-o momească şi pe Anfisa. La început, ea se ţinuse deoparte, fugise de insistenţele lui, dar în cele din urmă cedase. Curînd părinţii aflară că Anfisa e însărcinată.

Şi cînd Epifan apăru din nou în curtea hanului, tatăl Anfisei îl pofti în odaie, închise bine uşa şi se aruncă asupra lui să-l ia la pumni.

— M-ai făcut de ruşine, ticălosule ? Ori o iei de nevastă, ori te prind eu pe Obi şi-ţi fac vînt în bulboană, să te mănînce peştii.

Era greu să-l înspăimînţi pe Epifan. Cum umbla tot-deauna cu bani, avea asupra lui şi un revolver încărcat.

— De-mi dai o mie de ruble, mă însor, spuse Epifan, scăpărîndu-şi dinţii albi. Se gîndea să termine cu viaţa de slugă şi să-şi croiască o cale a lui, să rupă şi el din ce-i dulce.

Trofim, tatăl Anfisei, începu să se roage, să se văicărească, să se dea de ceasul morţii, că Epifan e un tîlhar care vrea să-l ruineze de tot. Dar Epifan ştia mai bine decît alţii cît de bine cîştigă proprietarii hanurilor. Banul, la han, curgea pe toate ţîţînile : plăteşti pentru dormit, plăteşti pentru ceai, pentru mîncare, pentru fîn, pentru hrana cailor. Pe sub mînă, mai vindeau şi băuturi alcoolice, şi cu prilejul ăsta te jupuiau fără ruşine.

S-a tocmit cît s-a tocmit Trofim, dar în cele din urmă a trebuit să cadă la învoială cu Epifan. Au jucat nunta imediat, fără amînare, Epifan şi-a luat nevasta şi a plecat la Parabel. Bineînţeles, oamenii au aflat despre tîr- gul lui Epifan cu tatăl Anfisei, şi se minunau :

— Deştept om, Epifan. O mie de ruble e-o avere ! Halal, cum a ştiut să-i pună, unghia în gît.

Multe vorbe s-au vînturat despre această nuntă. Şi mulţi făceau rămăşaguri : „O lasă Epifan pe Anfisa peste cinci ani. în fiecare sat are el cîte-o muiere."

Curînd însă gurile satului amuţiră. Epifan, însurîn- du-se, se potoli, toată grija lui trecu numai asupra gospodăriei. Şi atunci şi-au zis oamenii că nu degeaba şezuse Anfisa pînă la treizeci de ani pe lîngă taică-său, prinsese de la el şi viclenie şi iscusinţă în ale vieţii. La vreo trei ani de la căsătorie, Epifan cumpără la Goleş- cihina o casă cu un cat, îşi făcu rost de o caravană şi porni să umble prin ţinutul Narîmului cum nu mai um- blaseră mulţi înainte. Oamenii atenţi observară şi socotiră cum se cuvenea acest lucru.

— Epifan ? El e numai fumul, Anfisa e flacăra.

Privind cu atenţie viaţa din casa soţului său, Polia înclina să dea crezare acestei păreri. Nu Epifan, ci Anfisa era capul în familia Krivorukov. Ea era tot : şi comandant, şi judecător, şi îndrumător. Superficial din fire, Epifan n-ar fi realizat nici a zecea parte din ce a făcut pentru prosperitatea casei sale, dacă Anfisa nu l-ar fi oprit la vreme să calce în strâchini, dacă nu i-ar fi arătat unde

anume să caute cîştigul, cu cine să se împrietenească şi cui să-i pună piedică.

In ciuda înălţimii şi a trupului greoi, Anfisa se mişca .destul de uşor, vorbea cu vocea scăzută, era zgîrcită în gesturi, dar în toată înfăţişarea ei se citea ceva hotărît, ferm şi aspru. Fie că te privea cu ochii ei negri, sau făcea un gest cu mîna, sau rostea un cuvînt în şoaptă — în faţa ei te simţeai mic şi strîmtorat. Pînă şi cîinii în lanţ, care păzeau avuţiile lui Krivorukov, cîini răi, uriaşi ca nişte viţei, de îndată ce o zăreau pe Anfisa, se aşezau pe cozile lor tăiate şi începeau să scîncească, privind vinovaţi şi umiliţi la stăpînă..

Din prima zi, Polia înţelese că Anfisa impune fiecărui om de sub acelaşi acoperiş cu ea voinţa ei dură. Ii apăsa pe toţi cu inteligenţa ei vicleană, sau, cînd era cazul, cu firea ei calmă, cu puterea ei reţinută şi calculată. Mai înţelese Polia şi altceva. Că nici pe ea Anfisa n-are s-o ierte, că şi ei va căuta să-i inoculeze smerenie, totală supunere şi că nu-i va îngădui cu nici un chip să schimbe fundamentele vieţii în casa Krivorukov. Deocamdată, Polia era lăsată să trăiască cum vrea şi cum îi plăcea. Polia era o fire veselă, îi plăcea să rîdă, era iscusită în tot felul de născociri. Crescuse acasă în libertate deplină, nimic nu-i îngrădise gîndurile şi mişcările. Tatăl şi bunicul, şi dealtfel şi mama pînă în ultima ei clipă, o iubiseră cu dragostea aceea înţeleaptă şi adevărată care trezesc în om aspiraţii spre fapte înălţătoare şi-i sporesc sentimentul demnităţii.

Cel de-al treilea membru al familiei Krivorukov era Nikifor. Era al patrulea copil al Anfisei, dar primii trei muriseră în fragedă vîrstă, fără să fi atins măcar un an.

Cînd se născu Nikifor, Epifan şi Anfisa hotărîră să facă toate sforţările ca băiatul să trăiască.

Aduseră dintr-un sat îndepărtat, unde ţăranii ţineau stilul vechi, o femeie iscusită, Sekleteia. Sekleteia ştia descîntecele şi toate puterile tainice ale ierburilor. Grija părinţilor nu era neîntemeiată. Copilul era slab, bolnăvicios, numai piele şi os. I-a fost de ajutor Sekleteia, sau aşa i-a fost scris lui Nikifor, dar el a rămas în viaţă. Trebuie să recunoaştem că un rol important i-a revenit şi felcerului Gorbiakov. In zilele cele mai grele, Epifan îl aducea pe Gorbiakov acasă, la copilul bolnav, şi acesta rămînea ore de-a rîndul la căpătîiul lui, ciocănind şi as- cultînd spinarea costelivă a moştenitorului averii lui Krivorukov.

După ce împlini zece ani, Sekleteia era demult moartă — Nikifor, pe neaşteptate încetă cu bolile şi începu să prindă forţe văzînd cu ochii. De atunci, bolile îl părăsiră de parcă zburară odată cu vîntul. La şaisprezece ani, Nikifor era înalt cît taică-său, lat în umeri, vorbea cu voce groasă şi seara

petrecea cu flăcăii de douăzeci de ani, ca un egal de-al lor. Epifan şi Anfisa îl mîncau din ochi. Nu mai aveau pe nimeni, fiindcă fetiţa care venise pe lume la trei ani distanţă după Nikifor nu trăise decît şapte săptămîni.

Dar Nikifor nu aducea în casa părinţilor săi numai bucurii, aducea şi multe necazuri. ,

Nu se ştie cui semăna, probabil vreunui ticălos de strămoş din a şaptea spiţă, fiindcă o vreme se ţinu numai de scandaluri. Se plîngeau şi oamenii din Goleşci- hina, şi cei din Kostareva, şi cei din Parabel. Căuta pricină cui vrei şi cui nu vrei, îi tremura buza să se ia la bătaie, să facă tărăboi. împreună cu droaia lui de prieteni, speriau fetele strînse la clacă, organizau bătăi lîngă biserica din Parabel cînd se celebrau cununiile, făceau incursiuni în grădinile cu zarzavaturi, devastîndu-le noaptea, urmăreau şi stîlceau în bătăi flăcăii din alte sate. Bineînţeles, în asemenea încăierări, şi Nikifor însuşi pătimea, căci venea acasă cînd cu ochiul învineţit, cînd cu nasul făcut zob, cînd cu braţul scos din umeri. Epifan şi Anfisa încercau ba să-l pedepsească, ba să-i vorbească cu binele, dar nu ajuta la nimic. Dar începu să se astîmpere Nikifor din clipa cînd o îndrăgi pe fata felcerului Gorbiakov, pe Polia. Cînd o vedea undeva, la vreo petrecere, sau chiar pe uliţă, Nikifor amuţea, începea să transpire şi-i pierea pe loc aerul de trufie.

Polia era mai tînără decît Nikifor. Toţi prietenii lui de petreceri şi hoinăreală, de gîlceavă, se însuraseră, însă el tot amîna, umbla pe lîngă Polia şi nu îndrăznea să-i mărturisească dragostea ce i-o purta.

Şi Poliei îi plăcea flăcăul, iar faptul că Nikifor o aşteptă un an şi încă unul, o făcea să fie mîndră şi totodată să se simtă tot mai legată de el.

Epifan şi Anfisa băgară de seamă unde-l trage aţa pe băiatul lor. Şi nu prea le era pe plac alegerea lui Nikifor. Se gindeau să-şi însoare băiatul cu fata vreunui negustor din Narîm sau cu fata pristavului, sau cel puţin cu fata vreunui ţăran bogat dintr-un sat situat la drumul mare. Socoteala lor era simplă : să capete o zestre cît mai mare şi să bage capitalul astfel obţinut în afaceri. Ce erau să ia de la un felcer ? E adevărat, felcerul era om instruit, un om ales, nu un mîrlan oarecare, dar un sărăntoc.

Singurul lucru cu care se mai mîngîia Anfisa era acela că Polia-i nepoata lui Fedot Fedotovici Bezmater- nîh. Şi dacă n-ar fi fost Fedot Fedotovici nici Anfisa n-ar fi ajuns stăpîna acestei case, nu s-ar fi măritat în veci şi n-ar fi avut copii.

Bineînţeles, Epifan şi Anfisa au încercat să-l lucreze pe Nikifor pe ocolite. Tatăl l-a luat într-o călătorie de două luni

pe la diferite cherhanale, apoi l-a trimis la Tomsk cu o caravană pentru cinci săptămîni. Dar la întoarcere, contrar aşteptărilor, Nikifor îşi anunţă părinţii că vrea să se căsătorească cu Polia Gorbiakova, Epifan avu ideea proastă să recurgă la forţă.

— O să trimitem peţitori la Klavdia, fata pristavului din Narîm, spuse Epifan, după ce ascultase, împreună cu Anfisa, tot ce bălmăjise fi-su.

Dar în clipa următoare veni răspunsul care-l turti :

— Te gîndeşti să iei zestre cît mai mare ? Nu, eu nu mi-s de vînzare.

— Cum de îndrăzneşti să vorbeşti aşa cu tatăl tău, ticălosule ? replică în felul ei obişnuit, reţinut, Anfisa.

Altădată Nikifor nu şi-ar fi îngăduit în nici un caz să răspundă în acest fel tatălui său. „Se vede că lucrurile stau prost pentru noi, îşi zise maică-sa. Il ţine fata sub papuc !"

Epifan se înfurie, se făcu roşu ca racul şi strigă, bă- tînd din picior :

— Poţi să latri şi la lună, tot cu Klavdia te însori, ticălosule !

în clipa aceea, Nikifor izbucni :

— Bine, mă însor cu Klavdia, dar să-mi pună taică-su pe masă o mie cinci sute de ruble. Oamenii, tătucă, zic că şi tu ai luat o mie de ruble pentru maică-mea, vreau o mie cinci sute, pentru că acum banii s-au făcut mai ieftini.

Epifan ridică pumnii cit maiul, gata să-i rostogolească în capul feciorului. Anfisa îl opri la vreme, cu glasul'ei mieros.

— Stai jos, taică, să discutăm în linişte. Cine ţi-a povestit gogoriţele astea, Nikişa ? Anfisa înclină capul şi aruncă o privire ucigătoare către fiul său.

— Cine mi-a spus ? Oameni care ştiu orice veste-po,veste.

— Ei, de pildă, cine ? Cine sînt oamenii ăştia ? continuă să-l descoasă Anfisa.

— Cine ! Cine ! Bunicul lui Polia, Fedot Fedotovici.

■— Ţi-ai găsit pe cine să asculţi, un ocnaş, un tîl-har din Sahalin ! strigă Epifan.

Anfisa îşi simţi gura plină de venin. Dar nu putea să uite jurămîntul ce-l făcuse ocnaşului : „De va veni vreodată în ograda dumitale necazul, o să fiu cea dintîi care să-ţi sară în ajutor". Dealtfel, îşi dădea seama că nu l-âr putea convinge pe fecior făcînd de ocară un om nevinovat.

— Ascultă mai puţin ce flecăresc oamenii, Nikişa, şi caută să trăieşti cu mintea ta.

Aceste cuvinte se întoarseră imediat împotriva ei.

—• Asta şi vreau, să trăiesc cu mintea mea ! Dar voi nu mă lăsaţi. V-aţi aşezat de-a curmezişul drumului meu !

spuse Nikifor, privindu-şi cu melancolie tatăl, care umbla prin încăpere.

— Du-te, Nikişa, mai chibzuim noi cu taică-tău şi-ţi dăm răspunsul,

Nikifor ieşi fără să scoată un cuvînt. Epifan se aşează oftînd lîngă nevastă-sa şi o seară întreagă se sfătuiră în şoaptă. Dimineaţa, Nikifor află că părinţii hotărîseră să trimeată peţitori în casa felcerului Gorbiakov.

Polia ştia în amănunt tot ce se petrecea în casa lui Krivorukov. Şi nu de la Nikifor, căruia nu-i plăcea să relateze întîmplările de acasă. In casa lui Krivorukov mai trăia încă o persoană importantă : sora cea mică a lui Epifan — Domna, sau cum i se mai spunea : Domnuşka.

Domnuşka avea peste patruzeci de ani şi trăia singură. Cauza acestei singurătăţi, cei din jur o explicau cu un gest sugestiv : îşi loveau încetişor fruntea cu dege>- tele, ca şi cînd ar fi vrut să zică : e niţeluş scrîntită la cap...

Cei care o cunoşteau mai bine pe Domna, sau stăteau de vorbă adesea cu ea, sau îi urmăreau comportarea, erau de altă părere : face pe şmechera. E mai uşor să trăieşti cînd faci pe prostul.

Domna era bine cunoscută nu numai la Goleşcihina. Interesul ei nesăţios faţă de viaţă se răspîndea şi asupra evenimentelor din celelalte sate care înconjurau Pa- rabelul asemenea unor ciuperci crescute în poiană.

Domna era un om neobişnuit de bun şi de săritor. De murea cineva, ea venea prima să-şi exprime compasiunea şi să-şi ofere serviciile. De se năştea un copil, tot ea apărea cea dintîi. Aducea lăuzei plăcinte cu peşte, biscuiţi copţi în smîntînă, uneori şi cîte o bucată de pînză pentru scutece.

Nici un eveniment, fie el clacă, zi de naştere, botez, sau nuntă, nu se petrecea fără participarea Domnei.

Domna era nelipsită şi din biserica de la Parabel. Ei i se încredinţa curăţenia înainte de hramul bisericii, ea era singura femeie care intra cu cîrpa şi găleata în altar, scotea de acolo sticlele goale din care se turnase vinul pentru împărtăşanie, curăţa resturile de luminări, hîr- tiile vechi cu acatiste, sau murdăria lăsată de vrăbiile ce intrau prin fereastra deschisă. Cînta şi-n corul bisericii, deşi avea un glas răguşit şi nu prea. reuşea să facă faţă cîntărilor bisericeşti.

. Mai avea încă o ciudăţenie Domna : îi plăcea deopotrivă să se întîlnească şi să stea de vorbă cu oamenii foarte în vîrstă care se apropiau de hotarul ultim al vieţii şi cu oamenii tineri care abia-şi .începeau drumul. Cei cu care discuta — fie bătrîni, fie tineri — nu simţeau diferenţa de vîrstă dintre ei şi Domna. Ştia să înţeleagă şi să asculte pe fiecare, şi pentru fiecare găsea cuvîntul potrivit. Ţăranii o

vedeau pe Domna ba şezînd cu bătrînele pe vreo prispă sau la intrarea în biserică, ba cu fetele strînse pe malul Parabelului, lîngă podeţele unde muierile spălau rufele.

Şi bătrînii şi tinerii, primind-o pe Domna în tovărăşia lor, discutau sincer cu ea, ştiind că Domna nu avea obiceiul să poarte vorba de ici-colo şi că dacă mai scapă şi ea cîte un cuvînt, nu-i cu supărare, că n-o face cu gînd rău.

Şi cu toate astea, Domna era foarte severă la alegerea oamenilor. Faţă de unii avea o atitudine de rezervă şi neîncredere, faţă de alţii era ironică ba chiar batjocoritoare, pe alţii îi adora şi faţă de aceştia, ori de cîte ori avea prilejul, nu se zgîrcea să le arate ataşamentul şi dragostea.

Acasă era tolerată, uneori chiar se temeau de ea, dar toţi înţelegeau că nu se pot lipsi de prezenţa ei. Tot ceea ce privea gospodăria curţii, adică vitele, hambarele, pivniţele, toate acestea se aflau sub supravegherea ei. Bineînţeles, Domna singură nu putea să facă faţă atîtor munci. In casa lui Krivorukov mai trăiau permanent doi argaţi şi o slujnică care avea grijă şi de mulsul vacilor.

In ce priveşte rudele sale cele mai apropiate, Domna avea o părere bine stabilită, pe care nu şi-o schimba niciodată :

Despre fratele Epifan zicea :

— Fluieră vînt este Epifaşka al nostru. De-i face semn o muiere frumuşică, e în stare să alerge şapte verste după ea.

Despre cumnată-sa Anfisa :

— Anfisa Trofimovna e ca o piatră. Dacă ai ghinionul să cazi sub greutatea ei, te striveşte.

Despre nepotu-său Nikifor :

— Un bătăuş. Şi fluşturatic din fire. Din greşeală s-a născut flăcău. De era fată, mai lesne i-ar fi fost în viaţă.

Pe sine, Domna se judeca tot atît de necruţător ca pe ceilalţi :

■—■ Domna este ca o mătură. Ar fi bună s-o arunci la gunoi, dar se poate împuţi casa. De aceea mă şi păstrează ei.

Domna nu se cruţa în aprecierile ei nici în ceea ce priveşte propriul ei fizic. Cînd era alături de Epifan, aproape că nu-ţi venea să crezi că erau copiii aceloraşi părinţi. Tot ce era mai bun soarta-i dăruise lui Epifan. Domna era scundă, avea o faţă îngustă, osoasă, cu un nas lung şi ochi fără culoare, şi, lucru care nu scăpa nimănui, în ochii ei stăruia totdeauna o expresie de nebunie, care stătea ascunsă undeva în firidele tăinuite ale sufletului Domnei, şi care nu putea să nu sperie pe cei cu care se întîlnea.

— M-a furat Epifaşka, m-am născut urîtă şi proastă. Dar n-o să mă lase Domnul aşa. O să mă răsplătească cu ceva pentru ceea ce mi-a furat Epifaşka. Neapărat are să mă

răsplătească. O să mai auziţi de Domna, oameni buni, spunea Domna Korneevna cînd o apuca flecăreala.

In copilărie, Polia se ferise de Domna. Nu că i-ar fi făcut vreun rău, dar auzea mereu vorbindu-se în jurul ei de Domna „toanta lui Krivorukov", „vrăjitoarea".

După ce se făcu mare, Polia căută s-o înţeleagă mai bine pe Domna, simţind că fusese nedreaptă, că greşise ascultînd flecăreala satului, că, de fapt, Domna era un om nefericit.

Domna o primi pe Polia cu sufletul deschis în casa lui Krivorukov. Spre deosebire de Epifan şi de Anfisa, ea aprobă din prima clipă intenţia lui Nikifor de a se căsători cu Polia.

— Nu lăsa să-ţi scape norocul, Nikişa ! Fată ca asta nu găseşti în tot ţinutul Narîmului, îşi sfătuia Domna nepotul, văzînd că părinţii au cu totul alte intenţii.

2

Patru săptămîni trăise Polia în casa lui Krivorukov ca un musafir. Dormea cît vroia, mînca tot ce dorea, de muncit nu o silea nimeni să muncească. De se apuca de vreo treabă, Domna i-o şi lua înainte, Polia numai se gîndea, şi Domna şi făcuse curat în casă, şi hrănise viţeii, şi spălase vasele.

— Mă răsfeţi, Domna Korneevna, zicea Polia.

Domna zîmbea uşor şi arunca priviri spre odaia Anfisei.

— Nu te teme, Poliuşka, nu pentru asta ai fost adusă aici.

Poliei îi era urît fără taică-său şi fără bunic. Deşi între Goleşcihina şi Parabel era cale lungă, mai ales pe vreme de iarnă cu viscol, Polia mergea aproape în fiecare zi să-i vadă pe ai săi.

— Ei, cum o mai duci, Polia, în casă străină ? o întîmpina Fedot Fedotovici.

—. Trăiesc, bunicule.

— Foarte bine, trăieşte, trăieşte. Nu le căta pricină, dar nici să nu te laşi călcată pe bătături.

Deocamdată Polia nu prea înţelegea aluziile bătrînului.

— La ce te referi, bunicule ?

— Aşa. Nu cumva să-ţi facă traiul amar.

— Cum adică ? De ce să-mi facă ? Ce, sint roaba lor ? şi Polia se aprindea toată ca o coajă de mesteacăn aruncată în foc.

— Se mai întîmplă, Polia.

— Cu mine n-are să se întîmple. ,

— Ştiu. Semeni maică-ti. Aprigă femeie mai era. Cînd a hotărît să se căsătorească cu taică-tău, eu m-'am apucat cu mîinile de cap. îi zic : „Fata mea, Fekluşka, omul ăsta nur-ţi e pereche, sufleţelule. Tu eşti fată de ocnaş, iar el om de la oraş, pasăre călătoare". Să fi văzut ce s-a mai aprins Fekluşa mea...

Tatăl Poliei nu purta discuţii lungi cu Polia, dar în clipa în care Polia apărea pe uşă, felcerul se înviora, ochii îi străluceau de bucurie, umbla vesel prin casă, punea samovarul, aşeza pe masă dulceaţa preferată a Poliei. De fiecare dată cînd pleca din casa părintească, Polia simţea în sufletul său remuşcări : „L-am lăsat pe tata şi pe bunic şi am plecat în casă străină. Cum de. nu-mi este ruşine ?"

O mustra cugetul şi se chinuia. „Ce-o să se facă amîndoi singuri, cînd are să îmbătrînească şi tata ?" se întreba Polia, mergînd din Parabel la Goleşfcihina. Răspunsul la această întrebare îl avea de mult pregătit în sufletul ei. Nikifor îi promisese că în orice zi va vroi ea, va pleca din casa lui Krivorukov, se vor muta în casa felcerului, sau unde va vroi ea. Cu această condiţie se căsătorise ea cu Nikifor. De n-ar fi fost această înţelegere, nunta n-ar fi avut loc.

într-o zi, Polia întîrzie la întoarcerea din Parabel. Era întuneric, înota cu greu printre troienele de zăpadă, viscolea şi ea-şi ferea cu mănuşa obrazul de bătaia aspră a vîntului.

Apropiindu-se de casa lui Krivorukov, se opri mirată. In dreptul geamului, luminat de o lampă mare, îl zări pe Nikifor, cu capul plecat în faţa maică-si. Anfisa se plimba maiestuos prin antreul încăpător, vorbind întruna şi din cînd în cînd făcînd gesturi reţinute cu mîna. De abia deschise uşa să intre în casă, şi Domna sări în întîmpinarea ei. „Se vede treaba că-l judecă pe Nikişa pentru vreo greşeală", bănui Polia. Poate că alta în locul ei nu s-ar fi grăbit să intre, ar fi rămas la uşă aşteptînd să treacă furtuna, dar Polia păşi grăbită înăuntru.

• De cum deschise uşa, Domna îi şi răsări înainte. Speriată de apariţia Domnei, Polia era gata să scoată un ţipăt.

— Nu te du, Polia ! Nu intra. Anfisa a înnebunit ! murmură într-o şoaptă îngrijorată Domna, apucînd-o pe Polia de mînă.

Polia luă foc. Dădu de pereţi uşa capitonată cu pîslă şi prinsă cu balamale de piele, şi intră în oasă.

Anfisa o privi pe sub sprîncene, de parcă ar fi vrut s-o opărească. Nikifor lăsă capul şi mai jos, omoplaţii i se ridicară, iar braţele-i spînzurau spre genunchi.

■—■ Uite-o, a venit păsărică cea fără de griji ! exclamă Anfisa cu glasul ei stăpînit. Se îndreptă din umeri şi ,cu paşi mici porni spre Polia.

— Cu ce te-am mîniat, maică ? întrebă Polia, care nu se simţea nici intimidată, nici speriată ; era numai indignată de aerul supus şi speriat al lui Nikifor.

— Mai ai şi gură să întrebi ? Ticăloaso ! Neruşina- to ! De patru săptămîni nălăduieşti în casa noastră şi nu ridici un pai de pe jos. Cum adică, haleşti la noi, iar de muncit munceşti tot pentru taică-tău ? Nu ţi-e ruşine să mănînci la masa noastră, fără să îndoi spinarea la mUncă ?

Anfisa se apropia tot mai mult şi pumnul ei greoi trecu de două ori prin faţa Poliei.

— Doamne, Dumnezeule, ce e cu dumneata, mamă, ţi-ai ieşit din minţi ? întrebă Polia cu glasul tremurînd.

— Cere-i iertare, Polia, zise Nikifor, fără să se mişte din loc.

— Pentru ce să-i cer iertare ? Eu n-am fugit de muncă. De mi-aţi fi spus ce să fac, aş fi făcut ! Polia o privi ţintă pe Anfisa şi ochii lor se întîlniră scînteind. Ochii negri ai Anfisei ardeau ca o flacără, aruncînd scîn- tei de foc. Şi deşi Poliei îi era oarecum teamă de această privire, ea nu-şi plecă ochii săi luminoşi. Iar privirea ei trăda dispreţ şi hotărîre. Simţind că Poliei nu-i e teamă şi nu va ceda, Anfisa se retrase bombănind şi afurisind. Pol^a înţelese într-o clipă că Anfisa poate fi înfrîntă. Şi sufletul ei se umplu de dorinţa de a-şi împlini victoria, de a o duce pînă la capăt.

— Să ştii, Anfisa Trofimovna, că o să plecăm din casa voastră, Nikişa şi cu mine ! O să plecăm. Numai de patru săptămîni stau aici, şi uite ce cuvinte zici despre mine ! Dacă nu plecăm, mă-ntreb ce-o să fie peste un an, peste doi.

Anfisa se întoarse brusc, şi, cu paşii ei tăcuţi şi mărunţi, se îndreptă spre Nikişa, care continua să stea cu capul plecat şi cu umerii strîmbi.

— Adevărat vorbeşte ? Mă auzi, Nikişka ? E adevărat ? Anfisa îşi băgase pumnii strînşi sub şorţul lat, şi acolo pumnii se rostogoleau ca şi cînd frămîntau aluat.

— Spune-i Nikişa, despre înţelegerea noastră ! Spu- ne-i ! strigă Polia, scoţîndu-şi basmaua de lină pufoasă şi descheindu-şi cojocul.

Nikifor tăcea.

— Ia priveşte încoa, zdreanţă ce eşti ! Nu auzi ? Pe tine te întreb ! Zice ea adevărat, ori ba ? Anfisa lăsase şorţul în jos şi braţele i se odihneau acum pe piept.

Nikifor tăcea.

Anfisa se înfipse în faţa fiului său, gata în orice clipă să sară asupra lui, să-l îmbrîncească, să-l arunce pe jos, pe

podeaua galbenă vopsită, la picioarele ei. Ceva din toate astea s-ar fi întîmplat de bună seamă, dacă în încăpere n-ar fi năvălit Domna.

— Lasă tărăboiul, Anfisa Trofimovna, ţi-a venit bărbatul ! Abia se ţine pe picioare !

Anfisa îl împinse pe Nikifor, care se clătină, dar nu căzu.

— Du-te şi-l întîmpină pe taică-tău.

Intr-o clipă, Nikifor se repezi la cuier, îşi înfundă căciula pe urechi, apucă cojocul şi fără să-l tragă pe el, ieşi pe uşă. Aruncînd Poliei priviri chiorîşe, Anfisa plecă şi ea după el — un mers ciudat, plutit, ca şi cum mînia i-ar fi aşezat aripi la picioare.

— De furie arde ca o flacără ! Nici de ger nu-i pasă, rosti în urma ei Domna, rîzînd batjocoritor.

Polia nu răspunse în nici un fel. Rămăsese încremenită neştiind ce să facă : să plece imediat la Parabel, acasă la taică-său, sau să se strecoare în odăiţa sa şi acolo să aştepte.

De-afară se auzeau tropăiturile şi vorba răguşită a lui Epifan. Polia dispăru în odăiţa ei de sub scara ce ducea la etaj. Domna se ascunse în spatele cuptorului pe prichici.

Epifan era beat, dar Domna exagerase cînd spusese că abia se ţine pe picioare. Se ţinea zdravăn, dar nu se ştie de ce îşi legăna capul. Anfisa vroi să-i vină în ajutor, să-i scoată haina de blană, dar el nu-i dădu voie nici să se apropie de el.

— Mă descurc singur, strigă, şi întinse mina s-o împingă pe nevastă-sa. Ei, bătrîno, bucură-te. Am făcut o afacere, o nebunie ! M-am angajat să transport la Tomsk şapte sute de puduri de peşte. Cu hurta. Dintr-un drum. La fiecare pud, cîştig curat un pud, mormăia Epifan, sco- ţîndu-şi cojocul, podiovka, cizmele brodate cu modele roşii şi carîmbi întorşi.

— Urcă sus, urcă ! După aia îmi povesteşti, încercă Anfisa să-l domolească, temîndu-se că Domna şi Polia trag cu urechea şi, Doamne fereşte, află despre ce afacere e vorba şi mîine flecăresc în sat. Anfisa se temea de vorbe şi mai ales în chestiuni de comerţ.

„Au să umple lumea, şi-or să se repeadă şi alţii, şi pe urmă ţine-te de căruţă", îi tot spunea lui Epifan, căruia îi cam plăcea să se laude cu neguţătoria lui

— .Unde e Polia ? Ia chemaţi-o pe Polia ! strigă Epifan. I-am adus daruri drăguţei noastre. Iată-le, şi scoase din sin o basma roşie de mătase şi nişte cercei de aur în formă de inel.

— Ce, ai înnebunit, Epifan ?! Poate pentru prima oară de c-înd trăia în casa aceasta, Anfisa strigase cu voce tare. Nu merită ! Nu merită !

— Cînd îţi zic s-o chemi pe Polia, cheam-o ! Polia, Polia ! strigă el, îndreptîndu-se spre odăiţa de sub scară.

Polia auzise totul. Sta ascunsă într-un colţ, strînsă toată în cojocul neîncheiat, cu broboada lăsată pe umeri. Mătasea atîrnînd pe braţul lui Epifan ardea ca o flacără fierbinte — încă o clipă, şi în casa lui Krivorukov se va aprinde un incendiu uriaş. Epifan aruncă broboada pe umerii Poliei, iar cerceii îi aşează pe pernă.

Nu-mi trebuie, nu vreau daruri de la voi ! Nu iau ! Polia avu impresia că răcnise aceste cuvinte, dar nici Epifan, nici Anfisa, nici Domna, nici soţul ei Nikifor, care scosese caii din ham şi intrase în casă, nu auziră cuvintele ei. Buzele Poliei, învineţite, se mişcau fără să scoată vreun sunet.CAPITOLUL IV

/

Akimov era aşteptat. Era nevoie de el şi la Petro- grad, dar mai ales la Stockholm.

Intr-una din ulicioarele acestui înfloritor oraş-port locuia un bătrîn profesor, Venedikt Petrovici Lihaciov.

Cincizeci de ani din viaţă închinase Lihaciov studiului întinderilor ruseşti, de la Ural spre Răsărit şi Nord. Pe vremuri, Lihaciov absolvise în chip strălucit Institutul de

Mine din Petersburg, apoi petrecuse cinci ani în Germania, făcînd practică la cei mai de seamă profesori şi ingineri germani, specialişti în extracţii de minereu şi în prelucrarea lui. Umblînd cu expediţiile Academiei de Ştiinţe, sau cu cele ale Societăţii ruse de Geografie, dar mai ales cu expediţiile căutătorilor de aur din Siberia, Lihaciov cutreierase de la un cap la altul ţărmurile Eniseiului, Irtîşului şi Obiului precum şi ale nenumăraţilor lor afluenţi.

în tinereţe, plecase în fiecare an într-o expediţie, pătrunzînd în regiuni unde nu mai călcase picior de om.

După zeci de ani de trudă, Lihaciov adunase un material uriaş, cu totul nou şi de un mare preţ pentru ştiinţă. Unele rezultate ale acestei munci pasionate apăruseră, sub numele lui Lihaciov în publicaţiile ştiinţifice ale Universităţii din Tomsk.

Totodată multe exponate de geologie şi mineralogie, de etnografie şi arheologie, aduse de Lihaciov, stăteau la loc de cinste în colecţiile celei mai mari universităţi siberiene. Interesat deopotrivă şi de fauna Nordului, profesorul savant îmbogăţise cu exemplare unice atît ierbarul universităţii, cît şi grădina botanică.

îndelungata activitate ştiinţifică şi talentul lui Lihaciov făcuseră din el un savant de seamă

.Lihaciov se trăgea din acelaşi ţinut cu Lomonosov, îi plăcea Nordul, se adaptase uşor în Siberia, şi nu ar fi plecat niciodată de aici; cînd a plecat, a plecat silit fiind de împrejurări de ordin politic. Ori de cîte ori studenţii de la universitate iniţiau acţiuni revendicative, cu caracter democratic, pentru îmbunătăţirea învăţămîntului, pentru misiunea socială a omului de ştiinţă — Lihaciov era totdeauna de partea lor, simpatizînd deschis cu tendinţele lor cele mai radicale. încă din primii ani de existenţă a Universităţii din Tomsk, el sprijinise o grevă a studenţilor îndreptată împotriva unor măsuri antidemocratice introduse de rector. Adept al concepţiilor celor mai retrograde în materie de învăţămînt, rectorul era refractar oricărei schimbări în sistemul de învăţămînt, sprijinind academismul gol şi prăfuit. Profesorilor le cerea doar să fie dascăli, iar pe studenţi îi apăsa cu o tutelă măruntă, plină de suspiciune. Lihaciov nu vroia şi nu putea să fie pe aceleaşi poziţii cu rectorul. Pretutindeni şi întotdeauna apăra dreptul studenţilor la independenţă, căuta să le insufle o atitudine critică faţă de dogmele ştiinţei, să le trezească interesul faţă de mişcarea obştească.

într-o zi, rectorul şi inspectorul districtului de învăţămînt, un om cu concepţii şi mai reacţionare decît rectorul, se plimbau pe nişte poteci bătătorite în coasta unui deal ce cobora spre apele fluviului. Amîndoi erau bine dispuşi, doritori de tihnă şi pace. Anul şcolar se termina, slavă Domnului, cu bine, fără excese. Dar din Peters- burg, din Moscova, din Kazan, din Iuriev veneau ştiri anunţînd un nou val de mitinguri şi manifestaţii studenţeşti. Studenţii acelor universităţi nu se mulţumeau numai să critice rînduielile universitare, ci mult mai grav, condamnau politica guvernamentală, puneau sub semn de îndoială imuabilitatea tronului majestăţii-sale imperiale. Deocamdată valul tulburărilor nu atinsese ţinutul rece al Siberiei. Iar rectorul şi inspectorul socoteau că în această privinţă meritul principal le revine lor. Ei ştiuseră să ridice la vreme şi cu pricepere un zid de care se loveau valurile ucigaşe ale furtunilor studenţeşti. Aşa fusese pînă acuma... şi bun e Dumnezeu, aşa o să fie şi de acum înainte.

Pe neaşteptate, de undeva din adincul dumbrăvii, auziră deodată melodia cunoscută a cintecului „Din ţara, din ţara îndepărtată", un cîntec popular printre studenţi.

— Se distrează, zise rectorul, binevoitor şi ocrotitor.

— E-he, vremea de aur a tinereţii, zîmbi inspectorul.

Dar după cîţiva paşi se opriră ca încremeniţi. Melodia era destul de cunoscută şi le era şi lor dragă, dar textul fusese complectamente schimbat, suna a provocare, era ca un tunet blestemat risipind seninul acestei zile dulci :

înflăcăraţi de credinţă tinerească De la
Lena şi Enisei De dragul libertăţii şi al
muncii De dragul unei vieţi senine
Adunatu-ne-am aici.

Cu zîmbet amintindu-ne
De Baikalul larg, de Altaiul scînteind,
Noi ţării dragi
Salut adresăm, chemînd
Pe toţi cei ce sînt cu noi în aceleaşi rinduri.

între noi sîntem tovarăşi egali
Să răsune mai puternic toastul de sănătate.
Primul toast e pentru Siberia,
Pentru frumuseţea şi întinderile ei...
Al doilea pentru întregul popor,
Pentru lozinca sfîntă : „înainte, înainte !"

Cîntecul urca necontenit. Glasuri sonore, armonioase, după ce-l isprăviră îl luară de la capăt. Şi, cu fiecare vers, corul devenea tot mai puternic, cîntecul mai energic şi mai plin de patimă.

— I-auzi... I-auzi... „De dragul libertăţii şi al muncii"... egali şi... tovarăşi... şopti rectorul, pălind şi privindu-l speriat pe inspector.

— Sub arcadele universităţii noastre nu pot trăi idei subversive ! declară inspectorul şi se avîntă prin desiş, călcînd îndesat şi agresiv pămîntul încă umed de ploile primăverii.

Rectorul se grăbi să-l urmeze.

Peste cîteva clipe pătrunseră într-o poiană plină de studenţi cîntînd. Corul era condus de profesorul Venedikt Petrovici Lihaciov.

— Dragii mei, mai multă energie, mai multă voinţă. Să se cutremure zările de presimţirea viitoarelor schimbări ! spunea cu voce tare profesorul, adresîndu-se coriştilor, şi-şi însoţea cuvintele de gesturi puţine, dar viguroase. Şi studenţii, şi profesorul erau atît de preocupaţi de cîntec, încît nu observară apariţia rectorului şi a inspectorului.

—■ Domnilor, domnilor, vă rog să vă împrăştiaţi ! După cîte am înţeles, în acest cîntec nou pe care l-aţi compus nu există nici urmă de aluzie la ţar şi la Dumnezeu... Ar trebui să vă fie ruşine, Venedikt Petrovici, că îndemnaţi tineretul la lucruri rele !

Vocea rectorului era înaltă, piţigăiată. Chipul lui alb, îngrijit, devenise roşu, şi în crăpătura îngustă a pleoapelor pe jumătate închise străluceau ca nişte lame de oţel ochii lui răi.

Auzind glasul rectorului, Lihaciov întoarse capul, şi de mirare îşi lovi palmele mari, cu bătături şi vînătăi.

— Doamne fereşte, domnule rector ! Cîntecul nostru nu are nimic condamnabil. Cîntecul nostru exprimă doar un singur lucru : dorinţa tineretului de a fi folositor patriei sale. Tineretul a vrut să-şi sărbătorească cu acest cîntec al lui sărbătoarea studenţească de primăvară. Ce e rău în asta ?

— Vă interzic şi vă ordon în numele puterii care-mi este încredinţată de majestatea sa împăratul să vă împrăştiaţi, chiţăi rectorul, luînd o poză de Napoleon, cu braţele încrucişate la piept.

— Fără să întîrziaţi nici o clipă, confirmă inspectorul, bătînd din picior. Cu dumneata, domnule profesor, vom discuta separat şi în foarte scurt timp.

Inspectorul arunca priviri mînioase către Lihaciov prin sticlele ochelarilor. De enervare, buzele i se mişcau urît pe sub mustaţa roşcată.

Lihaciov rîdea. îşi ridicase în sus capul mare, acoperit cu păr des, blond, ondulat, şi rîdea, zguduindu-se din tot trupul său vînjos.

Studenţii tăceau. Pe neaşteptate cineva fluieră — fluieratul ăsta suna a batjocură.

Rectorul şi inspectorul înţeleseră în aceeaşi clipă că e cazul s-o şteargă. Un pas, altul, al treilea ! Dispărură în tufişuri, în tăcere, aşa cum şi apăruseră. In dumbravă, glasurile tinereşti se uniră din nou.

De dragul libertăţii şi al muncii,
De dragul unei vieţi senine
Adunatu-ne-am aici.

2

A doua zi, profesorul Lihaciov a fost judecat de colegii săi. Şedinţa avu loc în cabinetul rectorului. Uşa era bine închisă şi intrarea în anticameră păzită de paznicul universităţii.

Colegii lui Lihaciov şedeau cu capetele plecate, cu privirile posomorite şi ascultau morala plicticoasă a rectorului şi a inspectorului. Atitudinea profesorului Lihaciov nu era pe placul colegilor lui. Un profesor de seamă, în calitate de dirijor de cor. E cel puţin o atitudine fluştu- ratică... Dar e acesta un lucru atît de condamnabil ? Precum se ştie, orice pasiune e într-un fel o boală, şi... şi parcă nu-şi avea fiecare dintre ei scrîntelile lui ? Unora le place să stea zile întregi la club şi să joace cărţi, altora să se ducă la biserică. Culmea e că profesorului de teologie, dimpotrivă, în loc de slujbe, îi plăcea să cumpere cai şi să-i revîndă tătarilor de la staţiile de poştă, fără să se jeneze să încaseze bacşişuri grase.

Judecata abia începuse, cînd uşa se deschise brusc şi năvăli şeful jandarmeriei locale.

— Excelenţă, domnule rector, arde ! strigă colonelul fără cea mai mică intenţie de a cere scuze pentru imixtiunea sa neaşteptată.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule colonel ? întrebă rectorul, sculîndu-se, alb ca varul.

— Studenţii au spart uşa amfiteatrului mare şi au organizat un miting.

— Vedeţi, domnilor, vedeţi ? strigă inspectorul, trîntind cu pumnul în masă. Vedeţi unde ne-au adus cîntecele dumneavoastră naive, domnule profesor ! Toate revoluţiile în Europa au început cu fleacuri şi s-au terminat cu sînge, cu sînge, cu sînge !

Rectorul era complet derutat, habar n-avea ce să facă să preîntîmpine furtuna iminentă.

— De ce tărăgănaţi, excelenţă ? De ce nu luaţi măsuri ? întrebă şeful jandarmilor.

Rectorul îi aruncă o privire în care se citea derută, spaimă şi neajutorare.

— Cum porunciţi să procedăm ? întrebă el cu glasul scăzut.

— Trimiteţi-l în amfiteatru pe profesorul Lihaciov să spună studenţilor că nu-l ameninţă nici concedierea, nici arestarea.

— Duceţi-vă, Venedikt Petrovici, zise rectorul, ridicînd palmele a rugăciune şi privindu-l pe Lihaciov cu ochi linguşitori.

— Duceţi-vă, Venedikt Petrovici, pînă cînd nebunii ăştia n-au pătruns în laborator şi nu l-au devastat. Duceţi-vă, vă rog ! glasul inspectorului avea o rezonanţă nouă. Era domol, insinuant.

■—■ Sînt gata să mă duc. Dar vă previn că n-am să rostesc nici un cuvînt dacă studenţii vor cere schimbarea atmosferei în universitatea noastră. Lihaciov se ridică şi se aşeză la loc, arătînd clar că nu înţelege să renunţe la această condiţie.

Pe neaşteptate, din fundul coridorului se auzi tropot de picioare, zgomot asurzitor de voci, şi în cabinetul rectorului năvăli o delegaţie de studenţi.

Profesorii amuţiră. Studentul din fruntea delegaţiei dădu citire unei rezoluţii, şi glasul lui vibra metalic : „Cerem !" „Nu vom renunţa nici pentru o clipă"... „Libertate ştiinţei, libertate muncii, patriei fericire"...

Inspectorul încercă să-şi arate indignarea. Bătea din picioare, ameninţa cu pumnii sclerotici ridicaţi deasupra capului. Dar glasul studentului care citea rezoluţia răsună cu o forţă ameninţătoare.

— Nu vom îngădui nici o clipă urmărirea josnică la care sîntem supuşi şi vom protesta din răsputeri îm-

potriva sistemului ticălos de tutelare şi înjosire făţişă a demnităţii şi cinstei studentului, pentru a face pe placul reacţionarilor din ţară, chemaţi din voinţa monarhului să înfrîngă dragostea poporului pentru învăţătură şi libertate.

Rectorul arunca priviri de mucenic către Lihaciov. Numai el, Lihaciov, era singurul care putea opri acest glas tînăr şi sonor. Dar profesorul aştepta cu o expresie impasibilă pe chipul liniştit; ba mai mult decît atît, în ochii lui rotunzi, ca de vultur, lunecau scîntei aurii. Pentru o clipă, rectorul avu impresia că profesorul este gata să deschidă gura mare, acoperită de mustăţi galbene de tutun, şi din gîtlejul lui va răsuna din plin :

De dragul libertăţii şi al muncii
De dragul unei vieţi senine
Adunatu-ne-am aici.

Pe furiş, ca ceilalţi colegi să nu-i observe gestul disperat, rectorul îşi făcu semnul crucii, încercînd parcă să alunge din creier o fantomă demonică. Presimţirile nu-l înşelară. Pe neaşteptate, unul dintre studenţii care se aflau în ultimul rînd începu să cînte cu voce tare :

Arzînd de credinţă tinerească...

In aceeaşi clipă, întregul coridor al universităţii răsună :

De pe Lena şi Enisei, De dragul libertăţii şi al muncii, De dragul unei vieţi senine, Adunatu-ne-am aici.

Rectorul se prăbuşi în fotoliul său cu spetează înaltă, încununat de vulturul cu două capete, respirînd spasmodic aerul rece ce pătrundea prin fereastra pe jumătate deschisă. Inspectorul rămase cu ochii holbaţi şi gura strîmbă. Profesorii ceilalţi se frămîntau tăcuţi şi posomoriţi. Iar Lihaciov, săltîndu-şi coama bogată, privea cu ■chipul înseninat, ascultînd vocile tinere,

puternice, care păreau că zguduie zidurile groase de cărămidă ale universităţii...

3

Din ziua aceea a început totul, de fapt Lihaciov trăia şi lucra, urît de conducerea universităţii şi înconjurat de dragostea studenţilor. In clipa în care profesorii reacţionari încercau să-i facă un rău, intrau în acţiune studenţii. Pentru a-l apăra pe Lihaciov, erau gata oricînd de orice acţiune. Rectorul şi inspectorul o ştiau prea bine. Şi, de voie, de nevoie, trebuiau să închidă ochii ca să n-aibă neplăceri şi mai mari decît cele legate de prezenţa la universitate a lui Lihaciov.

Adevărul este că Lihaciov avea o trăsătură, sau mai bine zis o pasiune, pe care căutau s-o exploateze şi rectorul, şi inspectorul, pentru a-şi uşura situaţia. Lihaciov era un călător neobosit. Programul călătoriilor sale era planificat pe zece ani înainte. Nu apuca să termine o expediţie că se şi apuca să se pregătească pentru următoarea. Adversarii lui Lihaciov erau bucuroşi să-l trimeată la dracu-n praznic, numai să trăiască în linişte şi să nu-şi vadă situaţia periclitată. Rectorul, tăind fonduri din altă parte, le vărsa la capitolul expediţii ştiinţifice, ba uneori mai şi cerea sume suplimentare de la Petersburg sau unor persoane particulare deţinătoare de mari capitaluri.

Deşi în lunile în care Lihaciov era plecat, rectorul se bucura de o linişte temporară, el nu putea să nu remarce cu tristeţe că fiecare expediţie aducea savantului o nouă frunză de laur în cununa gloriei.

Rezultatele expediţiilor lui Lihaciov nu erau analizate numai la Tomsk. Lihaciov pleca să facă rapoarte la Petersburg. Acolo, la început, fusese primit cu rezervă. Rapoartele lui erau ascultate doar la Societatea de Geografie, unde activaseră totdeauna oameni inteligenţi, care ştiau să facă deosebirea între flecăreala pseudo-ştiinţi- fică şi adevăratele descoperiri ştiinţifice. Dar pe măsură ce creştea interesul guvernului ţarist faţă de teritoriile îndepărtate de la

răsărit şi nord, creştea şi interesul Academiei de Ştiinţe faţă de lucrările lui Lihaciov. Tradiţia lui Lomonosov nu putuse să fie izgonită pe de-a-n- tregul din Academie, niciodată şi de nimeni. Această tradiţie ba se stingea, asemenea unui foc aprins în taigă, peste care a venit o ploaie repede de vară, ba se aprindea din nou, cum se aprinde acelaşi foc în bătaia proaspătă a vîntului.

Dealtfel, acum de cuvîntul lui Lihaciov ţineau seamă multe instituţii ştiinţifice. Oamenii de afaceri, care riscau să-şi bage capitalul în tot felul de întreprinderi noi în răsărit, în ciuda ignoranţei lor şi a dispreţului faţă de ştiinţă, căutau în fel şi chip să-l cunoască pe Lihaciov şi să-l consulte. Ceea ce el nu refuza să facă, chiar şi în cele mai grele cazuri.

Bineînţeles, în anii aceia îndepărtaţi nimeni nu a notat pronosticurile pe care Lihaciov le-a făcut în faţa unuia sau a altuia din aceşti oameni de afaceri. Pronosticurile lui priveau teritoriile întinse ale Siberiei. In discuţiile simple cu industriaşii şi negustorii el se exprima scurt şi sugestiv :

— Vreţi să scoateţi aur cu lopata ? Există aur în Siberia. Il găsiţi pe cursul superior al Eniseiului, pe malurile afluenţilor lui. Mai căutaţi aur şi pe Eniseiul de mijloc, şi pe cursul inferior al Angarei. Iar cînd vă veţi îmbogăţi, nu vă cruţaţi forţele şi posibilităţile, îndreptaţi-vă spre Extremul Nord-Est. Cursul superior al lui Tomi este bogat în fier şi cărbune. Vreţi ca Siberia să aibă căi ferate proprii şi metal propriu duceţi-vă într-acolo şi nu veţi greşi.

Lihaciov era un bun cunoscător nu numai al zăcămintelor de minereu. Cunoştea ca nimeni altul rîurile şi lacurile Siberiei, şi sistemele lor de transport. Ţinea întotdeauna seama de experienţa pionierilor, căutînd să dibuie pe întinderile nemăsurate ale Siberiei drumurile cele mai scurte şi cele mai avantajoase.

— Nu construiţi numai vase mari. Faceţi bărci cu fundul jos ca să puteţi ajunge pînă la izvoarele apelor mici. Acolo veţi întîlni bogăţii imense, şi, lucrul cel mai important, veţi ieşi şi spre cursul marilor fluvii şi veţi reuşi să legaţi într-un singur sistem drumurile largi,

pornind din inima Rusiei pînă la periferiile ei încă neatinse.

Oamenii de afaceri, şi ruşi, şi englezi, şi francezi, care intuiseră că Siberia este un ocean aurifer, încercau să şi—1 apropie pe Lihaciov, să-l facă consilierul şi îndrumătorul lor. „Omul ăsta băgat cu nasul în carte ştie să adulmece bogăţiile pămîntului, aşa cum o face cel mai bun cîine de vînătoare cu sălbăticiunile din taigă" spuneau despre el nababii ruşi, lăudîndu-se în faţa bancherilor englezi şi francezi.

Dar toate încercările de a-l atrage şi a-l face să servească interesele comerciale ale străinilor, Lihaciov le respingea cu o mînă de fier.

— Deşi am învăţat la nemţi, sînt rus pînă în măduva oaselor. Unde miroase a ban străin, să nu vă aşteptaţi la vreun ajutor din partea mea !

Iar alteori replica şi mai scurt :

— Lăsaţi-mă în pace. Sînt în slujba Rusiei şi molie de bibliotecă !

4

Cînd se apropie de vîrsta de şaptezeci de ani, Lihaciov se hotărî să cedeze totuşi planului care-l atrăgea de mult, de a se apropia de principalul centru al ştiinţei, de Academie, drept care se mută la Petersburg.

— Plec în Capitală, nu ca să uit Siberia, ci, dimpotrivă, ca s-o slujesc şi mai mult ca pînă acum. Ca o chemare de clopot a răsunat de-a lungul întregii mele vieţi cuvîntul lui Mihail Lomonosov : „Măreţia Rusiei va creşte în pas cu măreţia Siberiei".

Aceste cuvinte le-a rostit Lihaciov, urcînd în tren, către mulţimea de studenţi adunaţi pe peronul din Tomsk pentru a-l conduce în drumul lui îndepărtat.

Dar viaţa la Petersburg a început chiar din prima zi altfel decît şi-o imaginase profesorul. Nici nu apucă Lihaciov să-şi aşeze lucrurile la locul lor, în apartamentul său spaţios, nici nu apucă să doarmă bine după drumul lung şi obositor în tren, că întreaga capitală fu

zguduită de o veste cumplită : împăratul Wilhelm al Germaniei pornise război împotriva Rusiei.

Vestea aceasta i-o adusese lui Lihaciov Vania Akimov, student în ultimul an la Institutul Politehnic. Studentul era un fel de rudă îndepărtată a profesorului. Era fiul unei verişoare de-a nevestei lui Lihaciov, moartă de tînără.

— Am venit într-un ceas rău în Capitală, Vania. De nu mi-ar fi ocupat catedra la Tomsk un alt profesor, bucuros m-aş fi întors acolo. N-o să-i ardă acum ţării noastre de ştiinţă.

Lihaciov era cu adevărat zguduit. Umbla prin cameră parcă sărind într-un picior, se oprea lîngă baloturile cu dosare şi hîrtii, însumînd materiale aduse din expediţii, însemnările zilnice, hărţi, punctaje ale viitoarelor articole conţinînd viziuni uimitoare, geniale.

Vania era de trei ori mai tînăr decît Lihaciov, dar prietenia lor era mai puternică decît între oamenii de aceeaşi vîrstă. Lihaciov îl luase de două ori pe Vania cu el în expediţie, îi trimitea regulat bani ca să trăiască, purta cu el o corespondenţă asiduă, în care-şi expunea sincer sentimentele şi gîndurile. Ceea ce-i apropia, desigur, era în primul rînd comuniunea de interese ştiinţifice. E adevărat că Vania nu ştia nici a suta parte din ceea ce purta Lihaciov în capul uriaş, cu fruntea mare, dar iubea ştiinţa şi era gata să înghită toate adevărurile la care ajunseseră savanţii din Rusia şi din străinătate.

Pe Vania, vestea declanşării războiului nu părea să-l întristeze cîtuşi de puţin. Era vesel, tînăr, şi energia necheltuită strălucea puternic în ochii lui căprui.

■— Nu cumva, Vania, eşti mulţumit că asemenea nenorocire s-a abătut peste patria noastră ? îl întrebă Lihaciov, şi în glasul lui răzbătură accente de indignare.

— Vai de mine, Venedikt Petrovici, războiul este o nenorocire cruntă. Cine se poate bucura de război ! exclamă Vania, cu o notă de surescitare în glas. Dar oricît s-ar fi dezis Vania, în vocea lui răsună, dacă nu bucurie, cel puţin o notă de ştrengărie, sau de sete de aventură.

— Şi totuşi aş zice că te bucuri, nu ştiu de ce, dar te bucuri. Asta se vede cit de colo, spuse Lihaciov :-u imputare deschisă.

—• Da, într-adevăr, mi-e inima uşoară, mărturisi Vania.

— Poate că năzuieşti la fapte de eroism pe cîmpul de luptă ? Vrei să pleci pe front ? întrebă Lihaciov, aruncîndu-i o privire iscoditoare.

— Nu, Venedikt Petrovici, nu plec, destinul meu e altul, răspunse Vania, fără cea mai mică îndoială.

— Dar atunci ce-i cu tine ? Nu cumva eşti îndrăgostit ? şi Lihaciov desfăcu larg braţele a mirare.

— Am să vă mărturisesc ca un creştin la spovedanie, în faţa lui Dumnezeu. Războiul va genera revoluţia. Eu sînt născut pentru revoluţie. De aici şi entuziasmul meu. Vania stătea drept şi privea cu un aer sever gata parcă să dea socoteală pentru cuvintele sale.

— Ia te uită ! exclamă Lihaciov. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că eşti un... Robespierre.

Savantul, probabil, voise să zîmbească, dar zîmbetul acesta nu se născu. Dimpotrivă, chipul lui deveni serios, iar privirea ochilor săi mari, îngrijorată. Şi Vania înţelese, fără prea multă greutate, care erau gîndurile profesorului : „Născut pentru revoluţie... Dar ştii tu oare ce înseamnă revoluţia ? Nici tu, nici eu n-o ştim".

— Războiul va duce inevitabil la lichidarea ţarismului. Revoluţia va deveni unica soluţie pentru suferinţele pe care războiul le pune în spinarea poporului. Clasa muncitoare va ajunge, prin aceste încercări, să-şi dea seama că-i o forţă capabilă să ducă ţara pe calea libertăţii sociale...

Lihaciov se lăsă în fotoliu. în timpul îndelungatei sale vieţi întîlnise puncte de vedere foarte deosebite în ce priveşte căile de transformare a vieţii oamenilor. Dar nici una din aceste teorii nu-l atrăsese şi nu-l convinsese. Multe îi trezeau neîncrederea, altele, pur şi simplu dispreţul. „Flecăreală, domnilor dragi ! Flecăreală, nimic mai mult. Ca să întoarcem Rusia pe căi noi, trebuie s-o vrea poporul el însuşi. Ţăranul este

încăpăţînat, are să refuze „libertatea" voastră, şi nu va fi chip să-l mişcaţi din loc."

Şi acum, ascultînd cuvintele înflăcărate ale lui Vania, Lihaciov se gîndi din nou la acelaşi lucru.

— Război... revoluţie... libertate... Sună frumos, sonor ! Dar toate acestea sînt pentru noi, oamenii cu carte, intelectualii. Pe cînd ţăranul, ţăranul cu barbă, îndobitocit şi ignorant, ce înţelege el din toată această filozofie ? spuse Lihaciov, gîndindu-se în sinea lui că tînărul său prieten, în ciuda vîrstei, este totuşi, probabil, „un om cu scaun la cap". Are o comportare simplă, dar nu este timid, în consecinţă e încrezător în sine şi n-are să se ia după orice flecar.

— Mujicul cu barbă, Venedikt Petrovici, este într-adevăr şi îndobitocit şi ignorant. Dar luminarea lui, sînt sigur, se va desfăşura într-un ritm accelerat. O să-l vedeţi ridicîndu-se cu o iuţeală fantastică pînă la culmile ştiinţei.

— Analfabet ! Cînd să semneze, îşi pune degetul. Şi tu vorbeşti de culmile ştiinţei ! rîse Lihaciov şi buzele lui schiţară o grimasă amară.

— Vorbim despre lucruri diferite, Venedikt Petrovici. Dumneavoastră aveţi în vedere culmile ştiinţei în domeniul cunoştinţelor absolute, pe cînd eu mă refer la culmile ştiinţei şi luptei revoluţionare. Şi în această privinţă mujicul nostru, îndobitocit şi ignorant, la o adică, dacă-l controlezi, nu este nici atît de îndobitocit şi de ignorant cum sîntem dispuşi s-o credem. Orice aţi zice, mujicul are în spate experienţa anului nouă sute cinci.

— O experienţă cumplită : sînge nevinovat lingă palatul imperial. Un război sîngeros în Extremul Orient. Un război început prosteşte şi pierdut în chip ruşinos. O avalanşă de greve şi răscoale, care în ultimă instanţă nu a adus oamenilor muncii nici un fel de înlesnire...

— O şcoală aspră şi învăţăminte aspre. Ele nu au trecut în zadar, îl întrerupse Vania pe savant.

— Au mai fost şi altădată, Vania, învăţăminte aspre şi au fost uitate. Uitate vor fi şi acestea.

•—• Acestea nu vor fi uitate, Venedikt Petrovici. Există o forţă acum care a păstrat aceste învăţăminte în

memorie, şi, la momentul potrivit, le va reînvia, ca să nu mai fie repetate greşelile de altădată.

—■ Şi care-i forţa, mă rog ? De-alde noi, intelectualii ? Nu prea am încredere în această forţă. Pe unii poţi să-i sperii, pe alţii poţi să-i cumperi la un preţ acceptabil, alţii nu riscă să-şi piardă pîinea cea de toate zilele ! O forţă ca asta are nevoie de proptele serioase ca să nu se legene dintr-o parte în alta.

■—• La altă forţă mă refer eu, Venedikt Petrovici, la proletariat ! Proletariatul a ieşit în arena bătăliilor istorice.

Oraşul întreg fierbea aţîţat de cumplita veste a războiului. După cîteva ore de tăcere, care apăsase străzile şi ulicioarele, nenorocirea omenirii izbucnise în clocot — alergătură, urlete, strigăte. Prin fereastra deschisă a apartamentului năvăleau glasurile unor oameni beţi care-şi înecau disperarea în faţa cumplitului eveniment, zbierînd ca nişte fiare.

— Priveşte, ăsta-i proletariatul tău ! Astăzi cîntă cîntece urlînd ca dobitoacele, mîine va plînge, iar poimîine, uitînd şi de una şi de alta, îşi va ucide semenii fără să se întrebe măcar pentru ce o face.

—• Va bate ceasul cînd disperarea şi supunerea lui vor deveni altceva, se vor transforma în necesitatea de a schimba lumea şi de a se schimba pe el însuşi. Neapărat aşa o să fie. Ba şi este. Pentru mii şi mii de oameni este limpede şi astăzi că în acest război trebuie să facem numai ceea ce va aduce Rusiei înfrîngere. Fără înfrîngere, ţarismul nu se va scufunda. Este o fiară rezistentă.

Lihaciov sări din fotoliu şi începu să se plimbe cu mîinile la spate.

— înfrîngere ! ? Cuvîntul ăsta e pentru mine ca un obuz care m-ar lovi drept în piept. Sînt rus. Şi nu vreau să-mi văd patria zăcînd prosternată la picioarele kaizerului Germaniei.

— Trebuie să mă înţelegi, Venedikt Petrovici. Numai o înfrîngere a ţarismului va aduce după sine revoluţia purificatoare.

— O patrie înjosită şi distrusă e asemenea unui cadavru. Nici revoluţiile n-o pot salva.

— Nu poporul va fi înfrînt, ci ţarismul.

— Nu, nu ! De dragul patriei sînt gata să fac orice ! Şi discursuri ca ale tale, Ivan, n-am de gînd să mai ascult. Să uiţi acest cuvînt „înfrîngere". Trebuie să învingem duşmanul. Revoluţia poate aduce liberare din mizerie şi suferinţă numai unei ţări mîndre şi puternice.

Vania încercă să demonstreze savantului că se înşală, dar Lihaciov nici nu vroi să-l asculte. Tîrşîindu-şi picioarele, mîniat, trecu în odaia alăturată, închizînd brutal uşa grea de stejar.

Vania îl urmări cu un zîmbet trist; îi părea rău că fusese mult prea tăios în aprecierile sale. „N-are nimic, nu ţi-am putut dovedi acum, domnule profesor, dar îţi va dovedi viaţa însăşi", se consolă Vania, neştiind însă cum să procedeze în continuare : să stea să aştepte să treacă mînia profesorului, sau să plece din casă şi să revină cînd totul va fi potolit.

Nu apucă să ia o hotărîre, că uşa de stejar se deschise, şi Lihaciov reveni cu un zîmbet de căinţă pe buze, care contrasta ciudat cu chipul lui aspru.

— Vania, hai s-o dăm dracului de politică ! Nici în tinereţe nu mi-a plăcut, iar acum, la bătrîneţe, n-am nevoie de ea. Hai mai bine să bem ceai cu dulceaţă de afine, spuse Lihaciov cu o voce moale.

— Foarte bine, să bei ceai e o treabă mai uşoară decît să tai lemne, aşa e o zicală din bătrîni, rîse Vania. Dar ca să respectăm adevărul, Venedikt Petrovici, am să observ că, într-adevăr, politica n-aţi iubit-o, dar pe alţii i-aţi îndemnat să se ocupe de ea.

—• La ce faci aluzie ? întrebă Lihaciov, supărîndu-se din nou.

— Nu e vorba de o aluzie, ci de fapte. Mi-am adus aminte de conflictele dumitale permanente cu profesorii reacţionari.

— Dar ce, asta-i politică, amice ? Pur şi simplu inima mea nu suportă nedreptatea. Ştiinţa cere libertate spirituală...

— Aşa, aşa, aprobă din cap Vania. de parcă l-ar fi îndemnat pe profesor la mărturisiri.

— Iarăşi mă atragi în discuţii antiguvernamentale, puşlama afurisită. Nu cumva eşti trimis de direcţia secretă a jandarmeriei ? Şi Lihaciov se apropie de nepotul său parcă gata să-l ia în unghii. «

— Potoleşte-te, unchiule, zise Vania, ridicînd braţele. Sînt trimis, într-adevăr, la dumneata, dar sînt trimis de studenţii bolşevici. Ingăduie-ne să ne folosim de salonul dumitale şi să organizăm mîine seară aici o mică adunare. Sîntem la ananghie. Fiinţăm ilegal, ne este greu, clipa cere răspundere, cere acţiuni limpezi.

Lihaciov îşi muşcă buzele, făcu cîţiva paşi înapoi şi căzu în fotoliu de parcă cineva l-ar fi îmbrîncit. Arcurile fotoliului tapiţat cti piele scîrţîiră jalnic.

— Linguşitorule ! ticălosule ! şi zîmbi. N-aveai decît să-i aduni pe derbedeii tăi, fără să mă anunţi ! Dar nu, tu ceri politicos aprobare, păstrător al ordinei ce eşti !

— Pînă la ce oră lipseşti mîine de acasă ? întrebă Vania, nelăsînd să-i scape momentul favorabil.

— Mă duc la o onomastică şi mă întorc după miezul nopţii. Sper să mă întorc cu chef. Sărbătoritul împlineşte optzeci de ani şi ştie să-şi ospăteze musafirii. Pe deasupra e şi el un băutor straşnic.

— Grozav ! exclamă Vania, plescăind din limbă.

— Să trageţi draperiile la ferestre. Acum umblă tot felul de ticăloşi pe stradă.

— Nici o grijă, răspunse Vania, rîzînd, şi se plecă în glumă ca un lacheu.

— Hai, nu mai fă pe măscăriciul şi ia loc la masă să bem ceai ! Neonila Terentievna, strigă Lihaciov, chemînd slujnica prin uşa întredeschisă. încinge samovarul şi dă-ne nişte dulceaţă şi fursecuri.

— Acuşi, boierule, acuşi, răsună un glas cîntat din fundul apartamentului.

5

A doua zi, în apartamentul profesorului Lihaciov avu loc întrunirea bolşevicilor.Venedikt Petrovici se întoarse acasă la miezul nopţii. Discuţiile erau încă în toi. Unii dintre cei prezenţi, zărindu-l pe profesor, se ridicară jenaţi în picioare. Era oare cazul să plece ? Stăpînul casei se opri în pragul biroului. Toate privirile se îndreptară spre Vania.

— Unchiule dragă, îngăduie să ne terminăm discuţia. Dumneata o să te duci în dormitor la culcare şi noi o să ne continuăm treburile în linişte.

— Ce, ţi-e teamă, Vaniuşa, că am să vă divulg secretele ?

— Nu, nu ! Dar probabil că eşti obosit şi ora e destul de tîrzie. Vania era gata să-l ia în braţe pe profesor şi să-l ducă, cu tot respectul, în camera de alături.

— Dă-mi un scaun, am să stau să ascult şi eu ce vorbiţi.

Şi fără să mai aştepte vreo invitaţie, profesorul luă loc alături de Vania.

In camera plină de fum se înstăpîni tăcerea.

— Să continuăm, tovarăşi. Venedikt Petrovici ştie că are loc aici o întrunire ilegală a bolşevicilor, spuse Vania, cu disperare în glas.

La început, profesorul asculta fără prea multă atenţie. Pe fiecare dintre oratori îi întîmpina cu un zîmbet de neîncredere. „Vai de capul lor ! Şi vai de capul nostru cine se gîndeşte să salveze Rusia ! Nişte copii ! Plutesc la suprafaţă ca nişte coji de pepene !", iată replicile care-i treceau prin minte.

Pe măsură ce discuţia se înteţea, neîncrederea lui Lihaciov faţă de studenţi se topea asemenea zăpezii de primăvară. „Ţîncii ăştia sînt încăpăţînaţi. Ţarismului, bineînţeles, nu-i pot veni de hac, dar poate că totuşi îl vor face pe Ţar să tragă o spaimă."

Lihaciov nu sesizase esenţa discuţiei; reţinuse doar fraze disparate.

— Masele ! Cîştigarea maselor ! Iată problema majoră a viitoarei revoluţii, zicea unul dintre studenţi.

Lihaciov nu mai ascultă continuarea. „Ce vorbiţi voi de mase, cînd nu vi s-a uscat caşul la gură ? Ştiţi voi că

masele din Rusia sînt analfabete, ignorante, că ele reprezintă o piedică, un pietroi în calea dezvoltării sociale ? Ca să poţi mişca acest pietroi din locul lui, îţi trebuie putere nu glumă ! Vă socotiţi voi, ţîncilor, în măsură s-o faceţi ?" polemiza în sinea sa profesorul cu studenţii.

— Maturizarea revoluţionară a maselor se va desfăşura într-un ritm rapid. Războiul a înrîurit în modul cel mai direct conştiinţele a milioane de oameni. Problema esenţială este că în tranşee se află alături muncitorii şi ţăranii. Aşa-i viaţa : cataclismele mari ale contemporaneităţii apropie pentru eforturi comune elementele hotărîtoare ale luptei sociale de mai tîrziu...

Glasul plăcut pe care-l auzea era al nepotului său. „Ia te uită ce strateg s-a mai găsit ! şi toţi îl privesc cu respect. Se vede că Vania nu-i chiar atît de prost cum îl credeam eu".

Profesorul se simţea puţin ameţit, coniacul franţuzesc băut la onomastică îşi făcea efectul. Capetele pletoase ale studenţilor se legănau în faţa ochilor lui, candelabrul de bronz juca şi el, pereţii cu tapetul de un trandafiriu închis se clătinau şi ei.

— N-aveţi decît să discutaţi pînă mîino dimineaţă, eu unul mă duc să mă culc. Ivan, nu uita să încui uşa, că Neonila Terentievna doarme dusă, mormăi profesorul şi ieşi din odaie.

Peste cîteva zile se petrecu un lucru care mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se întîmple : Vania Akimov, nepotul drag şi speranţa nemărturisită a savantului, a fost arestat. A fost arestat chiar în laborator.

In aceeaşi zi, Lihaciov primi vizita studentului care, cînd îi primise la el în casă, propovăduise cu atîta înflăcărare cucerirea maselor. Studentul era evident jenat, emoţionat, chiar puţin descumpănit. Ceru profesorului îngăduinţa să intre în sufragerie şi să ridice masa de pe locul ei. Intr-o ascunzătoare, chiar sub tăblia mesei, se aflau, spunea studentul, nişte documente revoluţionare de cea mai mare importanţă.

■—■ Cu Ivan putem lua legătura. Avem oamenii noştri la arestul preventiv, zise studentul, făcînd eforturi să vorbească în şoaptă.

Lihaciov se înfurie.

— Spune-i lui Vania că-i un ticălos ! Era cazul să se ducă la război, nu să mănînce pe gratis mîncarea statului la închisoare. După care ieşi din odaie, trîntind uşa.

Reveni însă peste cîteva clipe şi rosti mai îmbunat :

— Ia banii ăştia, sînt o sută de ruble... Dacă ai o ocazie, transmite-i lui Akimov şi spune-i să se ţină virtos la închisoare, iar de-o să nimerească în surghiun, să se apuce de ştiinţă, că-i lucrul cel mai bun, că ea te vindecă de orice fumuri.

— Am să-i transmit întocmai, făgădui studentul.

Vîrînd banii într-un buzunar secret al hainei, studentul se înclină profund în faţa profesorului şi ieşi. Pentru o clipă, Lihaciov îşi zise că n-are să-l mai vadă nicicînd pe Ivan şi-şi simţi sufletul cuprins de tristeţe. „E timpul să plec în expediţie. Am să cobor spre cursul inferior al Obiului. Am să cercetez malul oceanului în direcţia lui Enisei... Strămoşii noştri au pornit de la Mangazeia spre nord-vest şi nord-est. Trebuie să văd cu propriii mei ochi aceste meleaguri", îşi zise Lihaciov. Dar totul era un vis, un vis fără trunchi, fără nici un fel de posibilitate de realizare.

Dispăruseră cu desăvîrşire amatorii capabili să subvenţioneze expediţiile. Erau prea scumpe şi era război. Guvernul, chiar şi în trecut, nu prea fusese darnic în subvenţionarea cercetărilor ştiinţifice darmite acum, cînd zăngăneau armele ! Pe de altă parte nu era deloc simplu să găsească un om de afaceri dornic să vrea să ia asupra lui cheltuielile uriaşe, în vederea unor cîştiguri tîrzii. Bineînţeles, s-ar fi băgat cu multă plăcere în această antrepriză companiile anglo-franceze, ale căror pofte privind bogăţiile Rusiei sporeau în fiecare an, dar numai gîndul că ar putea sluji unor interese străine îl făcea pe Lihaciov să se înfioare de indignare.

„Nu mai fă pe grozavul, Venedikt Petrovici, într-o situaţie ca aceasta n-ai şanse să pleci nicăieri. Aşază-te mai bine la masă, întinde materialele expediţiilor siberiene şi chibzuieşte ce concluzii ai putea trage din ele. E şi ăsta un lucru necesar, nimeni altul n-are s-o facă în locul tău", căuta să se mîngîie Lihaciov.

Şi, într-adevăr, se şi apucă de această muncă, scoţînd arhivele expediţiilor siberiene, păstrate într-o ladă uriaşă, bătută cu cercuri de fier.

Intr-o seară, tîrziu, cînd tocmai lucra, Lihaciov primi iar vizita studentului care în noaptea consfătuirii vorbise despre cîştigarea maselor.

—■ Ivan v-a transmis o scrisorică, Venedikt Petrovici, spuse studentul, scoţînd o foiţă de hîrtie făcută sul.

— Va să zică nu m-a uitat ! exclamă cu bucurie Lihaciov.

— Nu v-a iii ta t şi vă poartă de grijă, spuse studentul cu vocea lui de bas.

Lihaciov îşi puse ochelarii, desfăcu cu grijă hîrtia şi începu să citească, mişcînd din buze.

„Scumpul meu unchi ! Nu scriu nimic despre mine. Toate gîndurile mele se îndreaptă către dumneata. Te ameninţă o primejdie mare. Căderile noastre s-au dovedit a fi mai serioase decît am fi putut-o presupune la început. Simpatia pe care ne-ai purtat-o şi ajutorul pe care ni l-ai acordat sînt cunoscute. S-au cerut informaţii din Siberia despre participarea dumitale la manifestările studenţeşti antiguvernamentale. Noi ne gîndim că e cazul să te grăbeşti să pleci la Stockholm. Mi-amintesc că ai fost invitat acolo să ţii conferinţe. Este momentul cel mai potrivit s-o faci. Te rog foarte mult să te grăbeşti, să te grăbeşti ! Te îmbrăţişez şi rămîn al dumitale credincios discipol şi prieten. Ivan."

Lihaciov parcurse în tăcere scrisoarea nepotului, apoi se trase la fereastră şi, cu mîinile la spate, privi îndelung depărtările şi cerul fumuriu.

— Aveţi vreun răspuns ? Putem să-l transmitem cel mai tîrziu mîine dimineaţă, auzi el vocea de bas a studentului.

— Te rog să aştepţi o clipă ! Lihaciov se aşează la masă şi scrise cu litere mari.

„Vania ! îmi strîng bagajele şi plec imediat. Iau cu mine partea cea mai necesară din arhiva siberiană. Dacă absenţa ta are să fie mai puţin prelungită decît o bănuiesc, ai grijă de apartamentul meu, ca să nu se ducă pe apa sîmbetei ceea ce am agonisit prin propria mea muncă. Rămîi cu bine ! Unchiul tău !"

Lihaciov citi biletul încă o dată, scoase din birou un plic şi băgă înăuntru, cu grijă, foaia de hîrtie.

— Mă iertaţi, domnule profesor, dar plicul este de prisos. Scrisoarea dumneavoastră va fi transportată într-o franzelă, rosti cu oarecare ironie basul.

— In caz de ceva, îl arunci dumneata ! Sînt obişnuit să-mi respect corespondentul, explică Lihaciov, şi după ce apăsă plicul cu un presse-papiers greu, îl întinse studentului.

6

Curînd Lihaciov plecă la Stockholm. Pînă în clipa în care urcă pe puntea vaporului suedez, nu avu siguranţa că va pleca pentru că în zilele premergătoare plecării, descoperise oriunde se ducea semne ale unei urmăriri asidue. Nici acasă nu era scutit de atenţia agenţilor, care se plimbau fără ruşine prin faţa ferestrelor casei şi o opreau pe Neonila Terentievna, slujnica, descosînd-o cu ce se ocupă profesorul.

Lui Lihaciov îi era teamă să nu fie arestat pe neaşteptate. De astă dată însă exagera primejdiile ce-l pîndeau. Nimeni nu avusese de gînd să-l reţină. Dimpotrivă, autorităţile erau cele care se temeau ca nu cumva el să renunţe la călătorie. Pentru autorităţi era mai bine ca profesorul să plece undeva departe de Rusia, decît să fie atras în tabăra revoluţionarilor, să devină părtaş al planurilor lor. Cu un om ca profesorul Lihaciov nu era uşor de luptat, prea îl cunoştea toată lumea la Petrograd...

Temîndu-se că ar putea să-i fie furate unele materiale, fără de care plecarea lui la Stockholm nu ar

mai fi avut nici un sens, Lihaciov îşi încărcase toate geamantanele în cabină şi tot timpul drumului le păzise cu străşnicie.

La Stockholm fu întîmpinat la înălţimea binemeritatului său prestigiu. Un bătrîn slab, numai riduri, drept şi uscat ca un băţ, cu un smoc de păr gălbui în vîrful unui cap ascuţit, care se prezentă a fi membru al Academiei de Ştiinţe din Suedia, şi profesor al vechii Universităţi din Upsala, rosti o scurtă cuvîntare de bun sosit.

— Sînt fericit să salut în numele colegilor mei pe un reprezentant atît de strălucit al ştiinţei ruse. Sosirea dumneavoastră în Suedia va contribui la instaurarea unui climat de bună înţelegere între ştiinţele noastre, care prosperă sub egida împăratului Rusiei şi a regelui Suediei.

„Ei, frăţioare, în ce priveşte egida, ai cam serîntit-o, probabil dintr-un surplus de slugărnicie faţă de maiestăţile lor", îşi zise Lihaciov, strîngînd mîna uscăţivă a profesorului suedez.

Viaţa la Stockholm se dovedi neobişnuit de plicticoasă. O dată pe săptămînă Lihaciov urca la catedră să-şi ţină cursul. In restul zilelor era lăsat să facă ce pofteşte. La început i se păru că numai el ducea o viaţă "atît de retrasă. „Rusia, îşi zicea el, se află în stare de război, un război care nu se ştie cînd şi cum se va termina, iar suedezii, oameni precauţi, nu se grăbesc să manifeste faţă de mine, un străin, un interes prea deosebit." Curînd înţelese însă că tot atît de retrasă era şi viaţa celorlalţi profesori. Toţi păreau să se ferească unul de altul, relaţiile nu depăşeau cadrul de serviciu. „Mare plictiseală, Vania ! Aici, ca să nu înnebuneşti de atîta plictiseală, ar trebui să te apuci de beţie, dar nu pot, nu pot", discuta Lihaciov în gînd cu nepotul său.

La început, Lihaciov îşi făcuse obiceiul să umble de dimineaţa pînă seara prin oraş. îl colinda de la un cap la altul. Oraşul îi amintea întrucîtva de Petrograd, deşi nu era atît de populat ca acesta, iar odată cu lăsatul serii devenea aproape mort. Dar după vreo două-trei săptămîni, Lihaciov nu mai avea ce vedea la Stockholm. Se plictisise şi de port a cărui privelişte îi accentua şi mai

mult stările de melancolie. Uneori zărea vapoare cu denumiri ruseşti. Şi cînd le vedea lăsînd pe cer dîre de fum şi pornind spre orizont, într-acolo unde trăia şi suferea şi lupta scumpa lui Rusie, amărăciunea din suflet îi creştea şi mai mult.

„Dau dracului totul şi mă întorc acasă. N-au să mă trimeată mai departe de Narîm, iar acolo nu mă prăpădesc eu. Am să isprăvesc de făcut ceea ce mi-a rămas neterminat în timpul expediţiilor" îşi spunea Lihaciov în clipe de disperare.

Totuşi era riscant să se întoarcă. „Întîi să am o veste de la Vania" căuta să se potolească Lihaciov. în cele din urmă vestea aşteptată sosi. E adevărat că nu Vania Akimov îi scria, ci probabil studentul cu *vocâ* de bas, careşi zicea Alexandr Petrovici Xenofontov. Acesta îi comunica lui Lihaciov că apartamentul lui este în bună stare, aşa cum îl lăsase, slujnica Neonila Terentievna este sănătoasă ; printre rînduri, ca să nu trezească suspiciuni cenzurii militare, îi făcea cunoscut lucrul esenţial : Ivan fusese surghiunit la Narîm pe patru ani. Adăuga că toată lumea acasă îi duce dorul profesorului, dar, ce să-i faci, ştiu că nu-l pot aştepta curînd, căci acolo, în străinătate, are treburi urgente pe care nu le poate lăsa baltă. Din această aluzie Lihaciov îşi dădu seama că încă nu e cazul să se întoarcă în Rusia.

La sfîrşitul scrisorii Xenofontov îi comunica lui Lihaciov adresa sa, rugîndu-l să-i scrie şi făgăduind să fie mai prompt în corespondenţă decît pînă atunci. Epistola lui Xenofontov spulberă definitiv orice speranţă de întoarcere grabnică la Petrograd. Lihaciov desfăcu arhiva adusă din Siberia, îşi rîndui hîrtiile şi se apucă de lucru.

La Stockholm avea condiţii excelente pentru o muncă încordată. Locuia într-un apartament confortabil al universităţii, în apropiere de biblioteca regală, ale cărei depozite conţineau numeroase volume în cele mai variate limbi ale lumii. Află în bibliotecă şi materiale unicat în manuscris referitoare la regiunile siberiene de pe malul oceanului. In afară de aceasta beneficia de o singurătate deplină — condiţia esenţială a unei munci ştiinţifice serioase.

Iar Lihaciov preţuise întotdeauna singurătatea ; după ce isprăvea de cercetat materialele, trecea la formularea concluziilor şi principiilor. „în alergătură şi în grabă nici capul cel mai strălucit nu este în stare să scoată vreo scînteie din profunzimile inteligenţei. Trebuie să gîndiţi, să gîndiţi, să gîndiţi fără încetare la ceea ce aţi văzut, aţi aflat, aţi simţit", avea obiceiul să-şi sfătuiască elevii Lihaciov.

In casa tăcută din Stockholm, despărţită de strada zgomotoasă de un zid de stejari şi tei uriaşi, putea să muncească fără grabă, putea să gîndească atît cît îl ţineau puterile.

De-a lungul atîtor ani de muncă, Lihaciov îşi elaborase o metodologie proprie. Primul lucru pe care-l urmărea era cunoaşterea deplină, absolută a materialului. Oricît ar fi fost de genială ipoteza, savantul nu se socotea îndreptăţit s-o considere drept adevăr, pînă cînd nu stăpînea întregul material, nu-l cunoştea din fir a păr, (expresia preferată a lui Lihaciov), pînă cînd faptele nu veneau să confirme zborul intuiţiei.

Şi altădată Lihaciov se ocupase mult de Siberia. în lucrările publicate în analele ştiinţifice ale diferitelor universităţi, ale Societăţii de Geografie, ale Academiei, sau în cele păstrate în arhivă, el ridicase probleme din cele mai variate din domeniul geologiei, mineralogiei, climatologiei, al faunei şi al florei. Lucrarea de acum urma însă să devină cartea cea mai de seamă, cea mai importantă a vieţii sale, aşa cel puţin o socotea el. Era un studiu fundamental despre Siberia de Vest. în faţa sa, se întindea, plină de mistere, o suprafaţă de 2.500.000 km^2 (de cinci ori suprafaţa Franţei) şi Lihaciov îşi propusese să răspundă la numeroase probleme complicate privind originea, specificul proceselor geologice cu o durată de mii de ani, ce s-au desfăşurat pe această cîmpie nemărginită a globului pămîntesc.

Timp de cîteva săptămîni, savantul şi-a cercetat arhiva, a citit cu atenţie fiecare însemnare, a examinat desenele, schiţele de relief făcute în grabă, purtînd urme ale ploilor şi vînturilor umede ale Nordului. Aceste urme ale călătoriilor îndepărtate îl emoţionau într-un

chip deosebit pe Lihaciov. „Orice s-ar zice am fost un om şi jumătate", îşi zicea el.

Odată terminată această muncă arhiva fu aşezată pe rafturile dulapului, în funcţie de importanţa materialului conţinut în caiete şi cărţi. Apoi Lihaciov se duse în Biblioteca regală, unde cercetă cutiile fişierului, iar bibliotecarii abia pridideau să scoată din depozitele cele mai îndepărtate cărţile cerute de el.

în tinereţe, Lihaciov învăţase limba franceză. Cît stătuse în Germania, se perfecţionase în limba germană, în afară de aceste două limbi şi de limba maternă, rusa, ştia destul de bine engleza şi italiana. Şi suedeza o învăţase uşor, aşa, printre picături, în .timpul lucrului.

Funcţionarii Bibliotecii regale văzuseră, evident, mulţi savanţi în viaţa lor. în afară de oamenii de ştiinţă din
Suedia, frecventaseră biblioteca savanţi din toate ţările lumii, inclusiv cei de peste ocean, dar pentru prima oară întilneau un om care avea nevoie de bibliografie într-un cerc atît de variat de probleme.

Lihaciov lucra cu entuziasm şi spor. Ca să nu-şi distrugă nervii, îşi împărţise în mod riguros ziua şi respecta acest orar fără nici o abatere. Se scula la şapte dimineaţa, lua repede micul dejun, care după obiceiul rusesc era abundent, şi lucra pînă la patru. Apoi lua prînzul, în care timp răsfoia în grabă reviste şi ziare. La ora şase se ridica de la masa de lucru şi indiferent de timpul de afară, pornea la plimbare. Plimbarea dura 2 ore. După cină se aşeza iar la masa de lucru, unde rămînea pînă la miezul nopţii. Dormea adînc, dar puţin. In ciuda vîrstei, nu avea obiceiul să doarmă după masă, socotind că acest somn nu face decît să slăbească încordarea muşchilor şi împiedică pentru mult timp acţiunea limpede şi viguroasă a minţii.

Dar oricît era de pasionat Lihaciov de munca sa, oricît uita de scurgerea timpului, grija pentru Ivan, pentru soarta lui, nu-l părăsea niciodată. Aştepta cu nerăbdare veşti de la nepotul său. De două ori îi amintise

lui Xenofontov de îngrijorarea sa, dar Ivan tăcea, tăcea într-una.

„Poate că îmi fac griji de pomană. Vania nu călătoreşte cu rapidul. De la Petrograd pînă la Tomsk trebuie să treacă prin cîteva zeci de închisori. La fiecare oprire, birocraţie, tracasări. Iar de la Tomsk trebuie să mai ajungă pînă la Narîm. Acolo o să fie cumplit de tot. O să-l ducă într-un şlep deschis. Dacă nimereşte pe vreme frumoasă şi caldă, are noroc. Dar dacă o să fie frig ? O să facă nişte cuie Robespierr-ul meu şi o să-şi dea seama că revoluţia, în afară de aspectul ei de paradă, cu aforisme, lozinci sonore, manifestaţii zgomotoase, discursuri înflăcărate, are şi cotidianul ei chinuitor, reversul dureros, munca brută. Cîţi tineri de aceştia îndrăzneţi în vorbe n-au sucombat în înfruntări inegale cu satrapii ţarului, cîţi nu s-au prăpădit între zidurile mute ale cazematelor ! Dacă şi decembriştii n-au fost eroi, şi totuşi unii dintre ei n-au putut suporta şi au cerut iertare", se gîndea în sinea lui Lihaciov.

In asemenea clipe de meditaţie, îi părea rău de Akimov. Ce cap bun pentru munca ştiinţifică avea Vania ! „Are să-şi irosească talentul în discuţii politice sterile", ofta Lihaciov.

Profesorul îşi amintea de călătoria făcută cu Vania, pe Ket pînă la vărsarea în Enisei. Trei luni petrecuseră atunci împreună. Ivan abia terminase anul întîi. Era încă novice de tot, totuşi se şi simţea că are o minte ascuţită.

Lui Lihaciov i se întipăriseră pentru totdeauna în minte părerile interesante pe care le avusese Akimov cînd, după ce măsuraseră aflorimentul de lîngă mal, se apucaseră să discute despre specificul reliefului de pe cursul mijlociu al rîului Ket. Ivan emisese atunci o ipoteză originală despre legătura reciprocă ce ar exista între lanţurile muntoase din jurul Eniseiului şi şesul de lîngă Ket. Lihaciov îl contrazisese, îi pusese tot felul de întrebări încuietoare, dar Ivan îşi apărase punctul de vedere cu atîta înflăcărare încît răguşise chiar. Seara, înainte de culcare, scriindu-şi jurnalul, Lihaciov rezumase ideile lui Ivan, menţionînd într-o paranteză că ele aparţineau lui I. I. Akimov. In ce-l priveşte pe el,

Lihaciov, el socotea punctul de vedere al lui Akimov pe deplin ştiinţific şi formulat în chip exhaustiv.

Revizuind în orele tîrzii ale serii însemnările făcute în timpul zilei, ca un fel de ciornă a viitoarelor capitole ale cărţii, Lihaciov îşi zicea : „Ce le-aş mai citi acum lui Vania toate astea, şi ce bine ar fi să discutăm împreună, să ne confruntăm opiniile, iar el să parcurgă paginile pe care le-am scris..." Deşi Lihaciov lucra uneori pînă la totală extenuare, totuşi starea de singurătate nu-l părăsea, ba devenea din ce în ce mai apăsătoare. Singurătatea îl -apăsa cumplit, insistent, încît îi venea să urle ca unei fiare închise în cuşcă.

7

In întunericul ce părea să-l înconjoare din toate părţile pe Lihaciov, izbucni, pe neaşteptate, o rază de lumină. Din Petrograd sosi la Stockholm un oarecare Kazimir Emilievici Osipovski. Chiar din prima zi, Osipovski se grăbi să se înfiinţeze la Lihaciov. Ii transmise multe salutări din partea cunoscuţilor şi discipolilor săi, îl anunţă că acasă totul e în bună ordine şi-i înmînă un dar din partea Neonilei Terentievna, un borcan cu dulceaţă de coacăze, care îi plăcea profesorului la nebunie.

Osipovski se recomandă a fi conferenţiar, specialist în arheologie şi, într-o anumită măsură, elev al lui Lihaciov, ca unul care-i audiase cursurile la Universitatea din Kazan. Lucrurile erau vechi şi Lihaciov, care nu prea reţinea numele şi chipul celor pe care-i întîlnea în sălile de cursuri sau în laboratoare, nu-şi aminti de Osipovski oricîte eforturi făcu.

Cîteva ore în şir, uitînd de munca sa, Lihaciov rămase să-l asculte pe Osipovski, urmărind încordat istorisirile despre viaţa la Petrograd şi din Rusia.

Kazimir Emilievici era bun de gură şi-i plăcea să povestească..Cuvintele curgeau de pe buzele lui fără nici o poticnire. Cîte nu i-a povestit despre viaţa din Rusia, Osipovski ! Toate le ştia, era informat în toate domeniile.

Dacă venea vorba de situaţia muncitorilor din Rusia, Osipovski turuia ca o mitralieră, aruncînd priviri chiorîşe din ochii mici şi iuţi spre propriu-i nas, coroiat şi mare.

■— Situaţia muncitorilor, preastimate Venedikt Petrovici, este cumplită. Lefurile sînt aceleaşi, sau poate chiar mai mici, iar preţurile au crescut de te ia ameţeala. Şi apoi, despre ce muncitori e vorba ? Uzinele sînt pline de muieri şi de mucoşi. Mai există muncitori doar acolo unde se fac arme, căci acolo nu poţi renunţa la mîini pricepute.

De se interesa Lihac'iov de viaţa ţăranilor, Osipovski ştia să-l informeze şi în acest domeniu, în amănunt, temeinic, de parcă numai ieri sosise de undeva din gubernia Smolensk sau de pe malul Volgăi.

— O ruină ! Un dezastru complet ! Numărul ţăranilor fără cai creşte catastrofal. Suprafaţa însămînţată se reduce. Izbele se dărîmă. Lumea suferă de foame şi de frig. Mănîncă muşchi uscat şi lobodă. Tot mai mulţi orfani şi mai multe văduve.

— Dar ce mama dracului face guvernul nostru ? Şi tătucul ţar ? întrebă Lihaciov.

— Toată speranţa ne e în Grişka Rasputin, începu să rîdă Osîpovskî şi fără să-l cruţe pe Lihaciov, care se încrunta şi ofta auzindu-l cum povesteşte despre moravurile domnind în sferele aristocratice, îi povesti tot ceea ce auzise, la rîndul său, prin saloanele şi anticamerele din Petrograd.

— Aşadar, nu e decît o soluţie : revoluţia ? spuse Lihaciov, pe jumătate interogativ, pe jumătate afirmativ. Căci mai departe nu avem unde să mai mergem, decăderea e totală. Am atins limita. Un aventurier şi un ignorant în fruntea unui stat ca al nostru ! Ce să mai zic ? şi profesorul îşi privi întrebător oaspetele.

Osipovski îşi ridică braţele mobile ca nişte aripi şi exclamă :

— Socotiţi cum credeţi !

— Ce să mai socotesc ? E limpede şi fără nici un fel de socoteală, replică brutal Lihaciov.

— Ţarismul e pe ducă, şi Osipovski zvîrli iar braţele în aer.

— De s-ar duce mai repede pe copcă, şi Lihaciov trînti cu pumnul în masă.

O piatră cumplită apăsa inima lui Lihaciov. Îşi conduse musafirul, apoi umblă mult timp prin odaia plină de mormane de cărţi şi hîrtii. „Şi voi, dracilor împieliţaţi, de ce o mai tărăgănaţi ? zise Lihaciov adresîndu-se cu gîndul lui Ivan. Un ticălos, un golan, a devenit consilierul familiei imperiale ! Ce să mai zic ! Bine am ajuns ! Nu se găseşte cineva să-i facă de petrecanie ? Orice ai zice, Vania dragă, altădată revoluţionarii erau mai îndrăzneţi decît voi ! Nu aşteptau să se scoale din somn mujicul rus. Nu se temeau să-şi spele ei singuri mîinile în sînge..."

Relatarea lui Osipovski despre viaţa din Rusia îi lăsă o impresie atît de apăsătoare, încît Lihaciov nu putu lucra nici a doua zi. Ba zăcea pe canapea, răsfoind ziarele şi citind comunicatele cu privire la evenimentele de pe frontul ruso-german, ba sorbea din ceaşca de cafea, frigîndu-se, ba se apropia de masă şi examina harta canalului Obi-Enisei, gîndindu-se ce bine s-ar simţi dacă ar trăi acolo pe malul lui Ket, la Zimariovka, de pildă, simplu pescar sau vînător, fără să ştie de nimic, fără să-şi bată capul cu aceste neorînduieli ale patriei sale în suferinţă, care-i sfîşiau sufletul... „Ce-ar fi să mă duc la restaurant şi să mă îmbăt ?" îşi zise Lihaciov, neştiind cum să-şi mai astîmpere aleanul.

S-ar fi zis că Osipovski ghicise gîndurile profesorului. La prînz sună soneria şi arheologul apăru în uşă ca un fluture vesel de primăvară.

— Ce mai faceţi, stimate Venedikt Petrovici ? Cum vă mai simţiţi ? Cum aţi dormit ? cum lucraţi ? V-aţi odihnit ? turui Osipovski.

— Prost, cumplit, mormăi Lihaciov, bucurîndu-se însă îri sinea lui de venirea lui Osipovski, care-l mai scăpa de gîndurile apăsătoare.

— De ce ? Nu vă simţiţi bine ? se interesă musafirul.

— Rusia ! şi Lihaciov oftă prelung.

— Lăsaţi, nu vă mai chinuiţi cu Rusia ! lèse ea la liman. Şi de nu le-o ajunge minte conducătorilor noştri, au să mai împrumute de la străini. S-a mai întîmplat !

— S-a întîmplat, dar nu trebuie să se mai întîmple ! Lihaciov era gata să strige.

— N-am venit să ne certăm, Venedikt Petrovici, spuse paşnic Osipovski. Am venit să vă rog să-mi faceţi o onoare. Am invitat astăzi la restaurantul „Continental" cîteva cunoştinţe. Vreau să-mi fac cît mai repede relaţii cu oameni noi. Altfel, aici, în ţara aceasta sătulă ; şi bine rînduită, te poţi spînzura de atîta singurătate.

■— Situaţie de care eu unul sînt foarte aproape, bombăni, posomorit, Lihaciov şi, privind undeva departe, se gîndi : „Mă duc, să-mi mai treacă de urît".

După trei ore, Lihaciov se afla la restaurant. Masa era organizată în maniera germană : veselă şi tacîmuri berechet, iar mîncarea o serveau chelnerii. îţi puneau o felioară de salam în farfurie şi turnau cu grijă cîteva picături dintr-o licoare, pentru ca apoi să dispară cît mai departe, ducînd cu ei mîncarea şi băutura. „Ah, ce bine ar fi acum la o masă de-a noastră rusească, cu mîncare cîtă vrei şi băutură şi mai multă" gîndi Lihaciov, examinînd melancolic musafirii invitaţi de Osipovski.

Societatea era pestriţă. Se aflau de faţă două englezoaice uscate, probabil fete bătrîne, care sporovăiau fără încetare despre descoperirile arheologice unicale ale unui oarecare domn Smith pe una din insulele binecuvîn- tatei Elade, un arheolog suedez, cu o înfăţişare cumplit de antipatică, un bătrîn tăcut care să tot fi avut vreo nouăzeci de ani şi un francez tînăr, amintind prin vioiciunea şi temperamentul său, pe Osipovski însuşi. Pe francez îl chema Gustave Maupassant.

— Numele meu realizează o simbioză fericită între doi clasici francezi : prenumele lui Flaubert şi numele de familie al lui Maupassant... se recomandă francezul, lovind din călcîie.

Discuţia era lîncedă. Englezoaicele şi suedezul n-au ieşit din tema lor preferată, a săpăturilor arheologice ale norocosului domn Smith, iar francezul şi Osipovski fle- căreau întruna despre minunatele restaurante din Paris, despre pariziene, care se pricep ca nimeni altul pe lumea asta să se îmbrace, să mănînce, să se distreze.

Lihaciov mesteca plictisit o bucată de carne uscată, simţind cum îl cuprinde tot mai mult urîtul. „Nu mi-am făcut pînă acum prieteni aici, dar nici cu flecarii ăştia n-o să mă leg la gard", se gîndea el, privind mereu spre uşă.

Seara aceasta se întipări pentru totdeauna în memoria lui. încă înainte de a fi ajuns acasă se simţi cumplit de rău. Avea senzaţia că îl apasă pe piept o placă invizibilă de metal, iar In spate cineva îi înfipsese în plămîni nişte tuburi în care pompează aer fierbinte. Ştergîndu-se de broboanele reci de sudoare care-i picurau de pe sprîn- cene, Lihaciov abia putu să urce în apartament, ţinîn- du-se cu mîinile de perete, pentru ca acolo să cadă pe covor.

în aşteptarea medicului chemat de servitoare, Lihaciov avu senzaţia că-şi dă duhul. în clipele scurte cînd îi revenea cunoştinţa, îşi arunca ochii spre masa de lucru şi inima i se stringea şi mai tare. „S-a dus naibii totul... Munca de o viaţă... Suedezii ăştia o să ia hîrtiile să facă foc cu ele... Mai bine i le-aş fi dat lui Vania... numai el avea dreptul la ele..."

Dar clipa morţii nu-i era încă hărăzită lui Lihaciov. îşi veni în fire. Medicii suedezi îl salvară, dar şi-l amărîră, fiindcă-i recomandară să zacă în pat, cel puţin o lună de zile, dacă nu două. Pentru prima oară în viaţa lui, Lihaciov începu să plîngă amarnic. „Pentru ce această pedeapsă ? Cine are să muncească în locul meu ? Şi dacă mor fără să-mi termin lucrul, înseamnă că degeaba am trăit şaptezeci şi doi de ani".

Lacrimile de disperare, emoţiile nu-i puteau fi în nici un caz de folos lui Lihaciov. Dimpotrivă. Avea nevoie de linişte, de totală indiferenţă faţă de tot ce se întîmplă în lumea largă, trebuia să respecte un regim din cele mai stricte... Timp de trei săptămîni, Lihaciov n-a trăit, ci a existat doar pe pămînt aşa cum există un gîndac sau vreun firicel de iarbă în cîmp. A rugat-o apoi pe slujnică să-i apropie de pat masa pe care erau hîrtiile diferitelor expediţii. La început slujnica se împotrivi, dar medicul aprobă dorinţa bolnavului.

— Inima profesorului a slăbit, dar creierul îi e de fier. N-are decît să gîndească. Asta nu i se interzice.

Lihaciov desfăcea harta, toată împînzită de însemnările lui mai vechi, şi rămînea aşa ore de-a rîndul, examinînd-o cu un aer concentrat care uimea şi pe servitoare şi pe sora de caritate ce-l îngrijea.

In situaţia lui nenorocită, acestea erau orele cele mai fericite ! Lihaciov uita de durerea intercostală prelungită, gîndul lui zbura spre anii îndepărtaţi, plini de mişcare, numai de mişcare şi iar mişcare, chibzuia, făcea ipoteze importante, compara faptele şi aprecierile din zilele acelea cu cunoştinţele bogate de acum.

Osipovski nu-l părăsise pe savant. Venea în fiecare zi acasă la Lihaciov. Mult timp, medicii nu l-au lăsat să-l vadă pe bolnav şi el nu insista, rugind un singur lucru : să i se transmită neapărat lui Venedikt Petrovici salutările sale şi urările de grabnică însănătoşire.

Peste o lună, Osipovski trecu în sfîrşit pragul biroului, care devenise şi rezerva bolnavului.

—■ Preastimate Venedikt Petrovici ! Sentimentul de vină mă apasă şi astăzi. Orice aţi zice, dar accidentul s-a întîmplat după seara aceea nenorocită cînd am mîncat cu prietenii mei, începu să turuie Osipovski. Cît am mai suferit ! De ce a trebuit să se întîmple tocmai în seara aceea !

— Vai de mine, Kazimir Emilievici, ce vină aveţi dumneavoastră ! Vinovată e inima mea uzată ! căută să-l consoleze Lihaciov.

într-o zi, Osipovski apăru însoţit. In vestibul aştepta îngăduinţa să-şi facă apariţia Gustave Maupassant. Lihaciov bineînţeles îl pofti să intre.

Francezul salută plin de respect, dar nu îndrăzni să se apropie de patul bolnavului. Lihaciov îi întinse primul mîna, salutîndu-1.

Pofti apoi musafirii să ia loc.

— Spuneţi-mi, domnilor, ce se mai întîmplă în lumea largă, rugă Lihaciov care nu-şi putu ascunde bucuria pe care i-o făcea prezenţa unor oameni.

Osipovski aruncă o privire maliţioasă către prietenul său francez.

— Poate că dumneavoastră, Gustave, îi veţi povesti domnului profesor noua anecdotă despre împăratul Wilhelm, rosti în franceză Osipovski.

Gustave se încruntă puţin.

— Iertaţi-mă, aş putea s-o fac, dar nu ştiu ce atitudine va avea domnul profesor faţă de partea deocheată, fără de care orice anecdotă îşi pierde sarea.

— Dă-i drumul, şi Lihaciov clipi semnificativ din ochi.

Gustave povesti ultima anecdotă pariziană despre împăratul Wilhelm şi ţarina Rusiei, nemţoaică şi ea.

Lihaciov se cutremură din tot trupul, patul scîrţîi, şi ca să-şi reţină risul, îşi acoperi gura cu un prosop pluşat.

Probabil însă că rîsul era mai bun decît orice medicament ! Din ziua aceea Lihaciov se simţi evident mai bine. începu şă se întoarcă de pe o parte pe alta, să mişte uşor capul, chiar să se ridice puţin, sprijinindu-se cu cotul în pernă.

Osipovski şi Gustave îl vizitau pe Lihaciov la fiecare două zile. El îi aştepta cu nerăbdare, căci îi aduceau veşti noi, glumeau, povesteau anecdote.

După plecarea lor, Lihaciov se simţea întrucîtva ostenit, dar incontestabil mai în puteri.

în timpul uneia din aceste vizite, după anecdote şi glume, Osipovski şi Gustave îl rugară pe Lihaciov să le Vorbească despre viitoarea sa carte, aceea pentru care itrînsese grămezile de însemnări şi hărţi. Lui Lihaciov lui plăcea să iniţieze oameni străini înainte de vreme in planurile sale ştiinţifice, dar de astă dată tare n-ar fi vrut să plece musafirii şi să rămînă singur, de aceea făcinid o excepţie de la regulă, începu să le vorbească despre cercetările sale.

Osipovski nu asculta cu prea mare atenţie, de vreo două ori chiar căscă pe furiş, în schimb Gustave îl privea ţintă pe Lihaciov cu ochii cît cepele, fie că într-adevăr îl pasionau problemele, deşi erau destul de plicticoase, fie că ştia să se prefacă cu atîta iscusinţă, mimînd un interes deosebit faţă de ceea ce-i spunea profesorul.

Osipovski şi Gustave plecară de astă dată mai tîrziu decît de obicei, după ce-i mulţumiră lui Lihaciov pentru lucrurile atît de interesante pe care le relatase. Rămas

singur, Lihaciov oftă şi-şi zise : „Vania, iată omul cu care aş fi vrut să stau acum de vorbă".

8

Vania tăcea de multă vreme. De cînd se afla la Stockholm, Lihaciov nu primise de la el decît o singură scrisoare, trimisă prin Xenofontov. S-ar fi zis că scrisoarea fusese adusă cu carul cu boi, făcuse trei luni pe drum. Trimisă probabil din Narîm cu vreo ocazie, luase drumul poştei numai de la Petrograd pînă la Stockholm.

Totuşi veştile despre Akimov se apropiau de Lihaciov. Şi ele-i parveniră într-un chip neobişnuit de ciudat.

Intr-o dimineaţă, servitoarea îl anunţă pe Lihaciov că a sosit doctorul. Profesorul se miră. In ziua respectivă nu aştepta vizita medicului.

— Bine, să poftească domnul Jaring, spuse Lihaciov crezînd că e vorba de medicul lui curant.

— A venit un alt medic, necunoscut, explică slujnica.

— N-are nimic, pofteşte-l înăuntru, porunci Lihaciov privind cu curiozitate în direcţia uşii.

Apăru un bărbat înalt, cu ochi albaştri, purtînd o barbă rotundă, bălaie. Privindu-l pe Lihaciov prin ochelari, îl salută într-o limbă suedeză stîlcită. După ce servitoarea ieşi din odaie, doctorul se aşeză pe scaun lîngă patul bolnavului.

— Să facem cunoştinţă, Venedikt Petrovici rosti el ruseşte. Mă numesc Prohorov Serghei Egorîci. Sînt tovarăş de muncă cu Akimov.

Urmă o strîngere de mînă.

— Unde a dispărut ticălosul de nepotu-meu ? De cînd sînt aici n-am primit decît o singură scrisoare, şi aceea de zece fraze, spuse Lihaciov, luminîndu-se la faţă.

— In primul rînd, daţi-mi voie să mă recomand pînă la sfîrşit, rosti Prohorov, întrerupînd nerăbdarea lui Lihaciov. Am fost trimis la dumneavoastră de un grup de social-democraţi bolşevici, care locuiesc în emigraţie la Stockholm. Ştim de mult despre prezenţa dumnea-

voastră aici, dar am căutat să nu intrăm în relaţii Cu dumneavoastră ca să nu atragem asupra dumneavoastră bănuieli de prisos.

— Doamne, doamne, se minună Lihaciov, care nu se aşteptase cîtuşi de puţin să găsească şi aici, în străinătate. tovarăşi de idei ai lui Ivan.

— Din păcate, acum acest lucru a devenit absolut necesar. Poftiţi o scrisoare de la Akimov.

Şi Prohorov scoase de undeva de sub halat un plic destul de mototolit, pe care-l întinse lui Lihaciov. Lihaciov îşi puse în grabă ochelarii cu ramă solidă de baga şi se apucă să citească scrisoarea nepotului. Ivan era sănătos, se obişnuise la Narîm. De cîteva ori, folosind îngăduinţa şefului poliţiei, urcase pe Ret spre izvoare. Aflase lucruri interesante şi într-una din rîpe dăduse de urmele unei fierării. După toate probabilităţile trebuie să fi aparţinut unor triburi tunguse. Rămînea aceeaşi veche problemă : de unde procurau tunguşii minereul de fier ? Nu are intenţia să-şi piardă de pomană timpul în surghiun. Citeşte mult, face observaţii meteorologice, vrea să ceară administraţiei să-i dea voie să întreprindă o călătorie pe Tîm de la vărsare pînă la izvoare şi să facă măcar o descriere exterioară a celor văzute. In afară de aceasta, învaţă două limbi ; franceza a ajuns s-o vorbească cursiv, cu engleza merge mai greu. A ţinut cîteva conferinţe pe tema „Resursele naturale ale Rusiei" la şcoala organizatorilor de partid, formată aici din exilaţii politici. Cele o sută de ruble trimise prin Xenofontov au fost primite pînă la ultima copeică şi cheltuite pentru nevoile cele mai importante, drept care mulţumeşte din adincul inimii şi rămîne îndatorat pînă la sfîrşitul vieţii.

— Bravo ţie, Vania, bravo ! Nu ţi-ai pierdut cumpătul, nu te-ai lăsat înfrînt, rosti Lihaciov, mişcîndu-şi buzele groase. Apoi, îndreptîndu-şi privirea spre Prohorov, zise oftînd : Dacă aţi şti ce nevoie am de Vania. Am îmbătrînit domnule Prohorov. Inima mă lasă, am început să văd mai prost, iar muncă este, dragul meu, pentru zece ani de acum înainte. Trăiesc în singurătate, parcă-s un bătrîn ce zace pe cuptor. Mulţumesc că

măcar domnul Osipovski, un arheolog foarte simpatic şi cumsecade, vine să mă vadă. Nu cumva îl cunoaşteţi ?

Puţin jenat, Prohorov aruncă o privire pe furiş spre uşă şi rosti în şoaptă :

— Tocmai că am primit sarcina să vă vorbesc despre Osipovski : nu e atît arheolog, cît mai ales agent al poliţiei secrete, specialitatea lui este urmărirea emigranţilor ruşi în ţările scandinave. A venit la Stockholm de la Copenhaga. Şi e foarte posibil ca dumneavoastră să fiţi cauza acestei vizite.

— Tinere, informaţiile dumitale sînt aproximative, sau se bizuie pe nişte fapte reale ? întrebă sever Lihaciov, aruncînd o privire speriată lui Prohorov.

— Informaţiile mele, Venedikt Petrovici, sînt din cele mai exacte.

Ciudat lucru ! într-adevăr, ticăloşia omenească nu cunoaşte margini, mormăi pe sub mustaţă Lihaciov

.—■ Aş vrea, de asemenea, să vă comunic cîte ceva şi în ceea ce-l priveşte pe Gustave Maupassant, continuă Prohorov. Francezul ăsta face servicii excelente englezilor. In momentul de faţă se ocupă de nişte afaceri cu suedezii din însărcinarea unei bănci ruso-engleze sau, mai precis, reprezintă interesele companiei „Lena-Gold- fields". Domnul acesta nu "este străin de unele interese ştiinţifice, mai ales dacă ele sînt legate de Rusia. Se ştie, între altele, că el manifestă un viu interes şi, bineînţeles, nu atîta el, cît stăpînii lui, faţă de lucrările dumneavoastră despre Siberia. Gustave a primit dispoziţii de la Londra să încheie o afacere cu dumneavoastră. Cercurile comerciale din Londra s-au gîndit să vă cumpere lucrările, ca să zicem aşa, în stare brută. De aceea ne-am şi grăbit să vă prevenim, Venedikt Petro viei.

Lui Lihaciov nu-i venea să-şi creadă urechilor.

— Să-mi cumpere lucrările ? Dispoziţie de la Londra ? Mînia îl făcea să se sufoce. Ar fi vrut să strige, să strige în gura mare, dar nu avea voce. Şoptea şi buzele-i tremurau.

— Da, întocmai, aprobă din cap Prohorov.

— îl dau afară, şi pe Osipovski şi pe Gustave ! Le arăt eu Londra ! O să uite şi cum mă cheamă ! Glasul lui Lihaciov căpăta putere.

— Nu, nu, Venedikt Petrovici. In primul rînd, calmaţi-vă. N-aveţi voie să vă enervaţi. Numai o necesitate maximă m-a făcut să vă vizitez înainte de a vă fi restabilit complet.

— Ce să fac ? Ce să fac ? Să mă întorc de îndată în Rusia ? Lihaciov privea alarmat spre Prohorov, care şedea liniştit pe scaun.

— Dacă vreţi să ascultaţi sfatul nostru, el ar fi următorul : să vă restabiliţi complet, în primul rînd. In al doilea rînd, în nici un fel să nu lăsaţi pe Osipovski şi Gustave să înţeleagă că ştiţi cine sînt cu adevărat.

— Dar mi-e greaţă, tinere. Oamenii ăştia o să continue să joace comedia prieteniei ! exclamă Lihaciov cu ochii seînteietori.

— Şi ce vă pasă ? N-au decît să joace, rîse Prohorov şi se ridică de pe scaun. Şi acum îngăduiţi-mi să vă salut. Cred că nu este nevoie să intervin în tratamentul dumneavoastră. Eu sînt pediatru.

— Din păcate, am depăşit vîrsta copilăriei, spuse Lihaciov mai vesel.

Prohorov îi strînse mîna, privi în jur cu un zîmbet larg şi ieşi din odaie cu paşi uşori, fără să facă zgomot

.CAPITOLUL V

/

Ivan Akimov şi Fedot Fedotovici pătrundeau tot mai adine în taiga. Preţ de vreo douăzeci de verste, bătrînul nu-l lăsă pe Akimov să se odihnească. Merseră, merseră întruna. Schiurile scîrţîiau, copacii, treziţi din liniştea lor, îşi scuturau ramurile înzăpezite.

— Rabdă, flăcăule, cum ne îndepărtăm de sate, te las să te odihneşti. Să nu-i vină vreunui ticălos în cap să se ia după noi, zicea Fedot Fedotovici, oprindu-se să-l aştepte pe Akimov, care rămînea în urmă la urcuşuri.

Akimov înainta ca într-un nor de seîntei albe. Sufla zgomotos, scoţînd fuioare de aburi pe nările tremurînde şi-şi ştergea cu mănuşa udă faţa acoperită de sudoare.

— Hai, tată, hai, dă-i drumul! Las' că rabd, răspundea el răguşit de atîtea eforturi, lingîndu-şi buzele uscate de vînt.

Era o zi senină, soarele strălucea, împodobind pădurea albă cu dungi vii, seînteietoare. Cerul era înalt şi de un albastru intens, de parcă era în august. Gerul era mare. Gheaţa crăpa pe mlaştini, pămîntul, sfîşiat parcă de ger, răsuna sonor. Ciocănitoarele nu-şi cruţau ciocurile şi întreaga taiga răsuna de loviturile lor. Se grăbeau să mănînce pe săturate pînă să încremenească viermişorii în scoarţa copacilor.

Au rămas să înnopteze într-o văgăună adîncă, pe malul unui rîuleţ fumegînd. Fedot Fedotovici scoase schiurile din picioare, aruncă puşca de pe umăr si spuse blînd :

— Ei, Gavriuha, treci în colibă de te odihneşte. Ai obosit, nu glumă. Viu acum să fac focul.

Akimov privi în jur, dar nu văzu nici un fel de colibă. De oboseală, nu se mai putea ţine pe picioare şi nu avea dorinţă mai mare decît să se culce de îndată,, să se întindă cît e de lung şi să închidă ochii obosiţi de atîta alb.

Fedot Fedotovici observă nedumerirea lui Akimov şi începu să rîdă.

— Uite, aici mi-e palatul... Cu mişcări uşoare şi iuţi, bătrînul dădu la o parte zăpada şi în mal apăru o uşă.

Coliba era minusculă, dar avea tot ce-i trebuia. In colţ, o sobă, o laviţă, o masă şi două scînduri, două bănci. Tavanul şi pereţii erau acoperiţi de promoroacă, mucegaiul iernilor siberiene.

— Culcă-te, flăcăule, culcă-te. într-o clipă fac focul. Din toamnă mi-am pregătit aici surcele şi lemne, zise Fedot Fedotovici, aşezîndu-se pe vine.

într-o clipă, soba începu să vuiască şi căldura se răspîndi binefăcătoare în colibă.

Akimov îşi scoase cojocul, se descălţă şi se culcă. Fedot Fedotovici ieşi. îl auzi sunînd din ceaun ; zăpada îngheţată scînci sub picioarele lui. Şi cu asta se încheie

totul. Dar Akimov nu dormi mult. Fedot Fedotovici ajunse pînă la rîu, luă apă în ceaun şi se întoarse ; nu trecu mai mult de un sfert de oră, cînd uşa scîrţîi, şi Akimov îşi înălţă capul.

— Odihneşte-te, Gavriuha, pînă fierbe ceaiul, zise bătrînul, dar Akimov se ridică înviorat, de parcă se îmbă- iase în apă vie.

—■ Parcă m-aş fi prăbuşit într-o groapă, rîse Akimov, minunînd'u-se cît de adînc dormise.

■—■ Omul tînăr doarme într-o clipă cît bătrînul un ceas, zise Fedot Fedotîci, înţelegînd la ce se referă Akimov, şi aşează ceaunul pe sobă.

Akimov coborî de pe laviţă cu gîndul să-l ajute pe bătrîn să pregătească de mîncare.

— Du-te de adă de afară merindele, am agăţat sacul într-un cui, la subţioara colibei, zise Fedot Fedotovici. parcă răspunzînd gîndului lui Akimov.

De cînd locuia la Narîm, Akimov învăţase expresiile populare de prin partea locului. Ieşi afară şi văzu agăţat sacul cu merinde într-un cui uriaş de lemn bătut în peretele colibei.

Cerul era de un albastru închis, întunericul cobora grabnic peste taiga. Geamul cît o găurică deasupra laviţei se întunecă. Fedot Fedotovici scoase de pe policioară un borcan cu seu şi aprinse fitilul. întunericul se retrase prin colţuri. La o lumină ca asta, să citeşti îţi stricai ochii, dar de mîncat se putea mînca foarte bine.

Fedot Fedotovici tăie pîinea, apoi tăie bucăţi de ni- setru îngheţat, pe care le stropi cu puţin piper, curăţă două cepe şi întinse una din ele lui Akimov.

— Mănîncă, băiete. Cum ajungem la destinaţie, fac rost de vînat proaspăt.

— Tătucă, sîntem tare departe de Parabel ? întrebă Akimov.

— Nu mai pot ei să ne-ajungă ! Bătrînul făcu un gest cu mîna şi tăcu, zîmbind. Pentru ca să n-avem neplăceri, la început am încîlcit urmele noastre. Adu-ţi aminte numai de cîte ori am traversat drumul. Apoi, în pădurea de cedru am făcut cinci ocoluri. Dacă îşi pune cineva în minte să desfacă nodurile astea, se încurcă de-şi împleteşte picioarele. E peste poate pentru ei ! Şi

apoi, de azi dimineaţă a mai şi căzut ninsoare, a şters urmele.

— N-am observat nimic, nici drumul, nici ocolurile, mărturisi Akimov. Am avut impresia că mergem tot timpul pe drum drept.

Bătrînul rîse mulţumit, netezindu-şi părul alb, creţ, care se încîlcise sub căciulă. Cuvintele lui Akimov erau pentru el cea mai straşnică laudă.

— Ei, tocmai asta e ! Tu credeai că mergi în linie dreaptă, iar eu te suceam şi te învîrteam ca pe un căţeluş zvîrlit în bulboană. Pe drum drept pînă la Parabel sînt vreo douăzeci de verste. Privindu-l ţintă pe Akimov, Fedot Fedotovici adăugă cu o notă protectoare în glas : Ştii să umbli bine, flăcăule. Eşti puternic şi ţii la drum. Cîţi ani să tot ai ?

— Am împlinit douăzeci şi trei.

— însurat sau burlac ?

— Burlac.

— Foarte bine. La o viaţă ca a ta e mai uşor de unul singur.

— Cu mult mai uşor, tătucule.

Akimov lăsă capul în jos şi-şi aminti de Petrograd. Cu vreo 3 luni înainte de a fi fost arestat Xenofontov îi făcuse cunoştinţă cu sora lui, Katia. Ea învăţa la Şcoala superioară Bestujev şi-l ajuta pe fratele său în activitatea de ilegalist. Katia îi plăcu foarte mult lui Akimov, dar

Ivan avea prea puţină experienţă în chestiunile sentimentale. In tinereţea lui cea dintîi avusese un eşec care lăsase o urmă adîncă în sufletul lui. Avea optsprezece ani cînd se îndrăgostise, el, fiul unui şef de ocol silvic, de fata unui proprietar de fabrici de cherestea. Locuiau pe atunci pe Kama. Aleasa lui Akimov îi răspunse cu înflăcărare. Tatăl şi mama lui Ivan îşi dădeau seama că băiatul aspiră mult prea sus, dar simpatia pe care familia bogătaşului o arăta faţă de fiul lor îi măgulea.

Făcîndu-şi jurăminte de a rămîne credincioşi pînă la moarte unul altuia, Ivan se despărţi de aleasa inimii sale şi plecă în capitală la învăţătură.

In primele luni, primea aproape în fiecare zi scrisori de la iubita lui. Treptat, ele începură să vină mai rar şi

tonul lor devenea tot mai rece. Către primăvară, co-respondenţa încetă de-a binelea. Ivan se chinuia, expedia scrisoare după scrisoare, telegramă după telegramă, aş- teptînd cu nerăbdare vacanţa. In imaginaţia lui se conturau cele mai cumplite tablouri. Iubita murise în mod tragic sau se îmbolnăvise de o boală gravă, iar părinţii caută să-l menajeze, le e teamă să-i spună adevărul. în absenţa unor scrisori noi, le recitea de zeci de ori pe cele vechi, pline de jurăminte înflăcărate, de credinţă şi dragoste. Lui Ivan nu-i puteau trece prin minte adevăratele motive ale tăcerii ce se aşternuse între ei.

Cu o săptămînă înainte de a intra în vacanţă, cînd chinurile lui Ivan deveniră de nesuportat, totul se explică. Iubita lui se căsătorise cu un locotenent din garnizoana de la Perm, şi locuia, sănătoasă şi voioasă, în casa părintelui său, pe strada principală a oraşului. Vestea aceasta îi parveni în chipul cel mai obişnuit : unul dintre colegii de liceu, care rămăsese acasă, povestind întîm- plările propriei sale vieţi îi zugrăvi în amănunţime cum se distrase la nunta „Lenei Selevestrova, care, pare-mi-se, nu-ţi era chiar indiferentă".

Cutremurat de acest act de necredinţă, Akimov plecă în Siberia, să-şi vadă unchiul, pe profesorul Lihaciov, care tocmai se pregătea să întreprindă o nouă expediţie.

în timpul petrecut la Petrograd, Akimov întîlni multe fete frumoase şi inteligente, dar lecţia pe care i-o dăduse viaţa lăsase în el urme negre. Neglija toate semnele de atenţie pe care i le arătau colegele sale. Numai Katia Xenofontova îi trezise inima. Nici acuma n-o uitase, înaltă, zveltă, cu un păr castaniu închis, cu ochi mari, căprui, Katia avea un glas cu un timbru cu totul deosebit. Gesturile ei, reţinute, armonioase, felul ei cumpănit de a judeca lucrurile, zîmbetul modest şi totodată plin de încredere o deosebeau de toate fetele pe care le cunoştea Akimov.

La început, Ivan se simţea puţin stingher în faţa Katiei, se pierdea cu firea, spunea banalităţi sau, pur şi simplu, tăcea posomorit cu buza de jos răsfrîntă. Katia

observa toate acestea cu un zîmbet şăgalnic. Treptat, între ei se stabiliră relaţii sincere, prieteneşti, care le îngăduiau să se comporte simplu, cu încredere unul faţă de altul, să-şi mărturisească gîndurile cele mai intime despre viaţă, despre oameni, despre ştiinţă, despre revoluţie. Probabil că şi Ivan îi plăcea Katiei, sau cel puţin nu-i era indiferent. Dar şi unul şi celălalt evitau să vorbească deschis despre sentimentele lor, poate pentru că înţelegeau amîndoi în străfundul inimii lor că se îndreaptă spre clipa inevitabilă a unei atari mărturisiri.

Probabil că aceasta n-ar fi întîrziat să vină, dacă Akimov n-ar fi fost arestat. Cît timp s-a aflat în detenţiune preventivă, fie din proprie iniţiativă, fie din însărcinarea organizaţiei de partid, Katia a manifestat cel mai viu interes faţă de soarta lui. îi ducea pachet cu mîn- care, cărţi, bani, reuşise să strecoare chiar cîteva bilete cu dispoziţii foarte importante din partea comitetului, între altele cu instrucţiuni cum să se comporte la anchetă şi la proces.

într-o zi, înapoind Katiei prin paznic sacoşa goală, Akimov strecură un bileţel : „Katiuşa, dragul meu tovarăş ! Iţi mulţumesc pentru grija ce mi-o porţi. Mă gîndesc adesea la tine şi mi-e foarte dor, probabil pentru că te iubesc."

Akimov nu era sigur că bileţelul ajunsese în mîna Katiei. La restituire, sacoşele erau examinate cu mare atenţie, şi era foarte posibil ca biletul lui să fi nimerit la coşul de gunoi.

„Trebuia să i-o spun mai înainte. Ce fată excepţională ! Acuma totul s-a terminat... Cînd am să mă întorc la Petrograd, Katia are să fie nevasta vreunui inginer sau medic. Bine ar fi să fie măcar un om demn, căci mulţi şmecheri dau tir coaie unor fiinţe cum e Katia...'"

— Ei, flăcăule, ce-ai căzut pe gînduri ? Mănîncă peşte, bea ceai şi haide la culcare, zise Fedot Fedotovici, împin- gînd grijuliu către Akimov scîndurica pe care se aflau bucăţile de nisetru, galbene precum chihlimbarul.

Peştele trosni în dinţii puternici ai lui Akimov. Nici bătrînul nu rămase în urmă. Mînca iute ca un tînăr,

sorbea ceaiul fierbinte din cană şi-şi ştergea cu palma sudoarea de pe chipul ars de ger.

2

Akimov ardea de dorinţa să-l întrebe pe bătrîn cine e, de ce-l ajută, ce zice despre el, Akimov, dar se temea că bătrînul poate să-l ia şi el la descusut şi, doamne fereşte, necercetat e cugetul omenesc : „Bătrîne, de eşti un suflet cu adevărat nobil, şi-mi vii în ajutor fără vreun gînd ascuns, îţi doresc să trăieşti o sută de ani" îşi zicea în sinea sa Akimov.

La rîndul lui, Fedot Fedotovici ardea şi el de curiozitate, dar nu îndrăznea să pună întrebări, ţinînd minte porunca severă a ginerelui său, Feodor Terentievici Gorbiakov : „Uite ce e, Vater, îi spusese acesta la plecare, să nu începi să-l plictiseşti pe tînăr cu tot felul de întrebări. Presupun că n-are să-ţi poată spune adevărul despre el, iar minciuna, precum ştii, nu-i poate face plăcere unui om cinstit".

Tăcerea reciprocă dură pînă la mijlocul cinei. Primul care o încălcă fu Akimov. „Dacă am să tac într-una, are să mă lase baltă şi are să se ducă de aici înainte de-vreme", îşi zise Akimov şi, pentru o clipă, se şi închipui singur în acest ocean de copaci. Il trecură fiorii.

— Ia spune-mi, Fedot Fedotovici, începu Akimov, riscînd să abordeze direct problemele cele mai grele, locuieşti din copilărie în pădurile Narîmului ?

Bătrînul răspunse bucuros :

— Nu, băiete. Locuiesc aici numai de treizeci şi ceva de ani.

— De unde ai venit aici ?

— Eh, încîlcit drum am mai avut eu în viaţă. Din Sahalin, am venit, băiete. Aveam acolo domiciliu pe viaţă.

— Din Sahalin ! exclamă Akimov. Bătrînul îi trezi într-un chip nou interesul. Rumen în obraji, cu părul creţ, cu ochi cenuşii şi privirea blîndă, el nu făcea cîtuşi de puţin impresia unui fost ocnaş.

— Dar în Sahalin cum ai nimerit ? întrebă Akimov, uitînd orice fel de precauţie.

— Din voinţa ţarului, flăcăule.

— Erai de drept comun sau politic ?

— Socoteşti şi tu cum crezi. împreună cu un prieten, i-am făcut de petrecanie unui trădător. Băgase nişte tovarăşi la spînzurătoare.

— Aţi vrut să jefuiţi ?

— Noi eram oameni paşnici, dar să vezi, s-a întîmplat o grevă. Pe vremea aceea lucram hamal la uzina de cupru a Demidovilor. Mai rău ca la ocnă ! Bineînţeles, s-a stîrnit o răzmeriţă ! Ne-am înţeles între noi uite aşa şi aşa. Mai bine murim pe loc, am zis noi, decît zi de zi aceeaşi moarte. Administratorul a chemat poliţia. Noi o ţineam una şi bună pe partea noastră. Şi toate ar fi mers bine, dacă n-ar fi pătruns printre noi un ticălos. Ciurbakov îi zicea. Ne-a trădat pe toţi. Capii au fost ridicaţi şi au dispărut toţi patru. înainte de a muri, au găsit o cale să ne dea de ştire de mîna cui au murit. Şi atunci ne-am hotărît să-i venim de hac trădătorului. Să scăpăm omenirea de un netrebnic. Am stat şi ne-am tot gîndit cine şi cum să facă treaba. S-a oferit tovarăşul meu de muncă, Filip, şi eu cu el laolaltă. Eram amîndoi burlaci, fără familie, amîndoi voinici şi zdraveni. Ce mai tura-vura, l-am urmărit şi... Iar el, ticălosul, s-a dovedit a avea zece vieţi. S-a vindecat, a venit acasă şi ne-a pîrît. Filka şi cu mine am păţit-o în primul rînd, iar apoi şi ceilalţi... Pînă la urmă, ticălosul a dat şi el ortul popii cum ni s-a povestit, iar oamenii i-au făcut mormîntul una cu pămîntul ca să nu-i facă de ruşine pe morţii cinstiţi.

Pe doişpe inşi ne-au dus în Sahalin, Filka şi cu mine am căpătat zece ani de ocnă şi domiciliu pe viaţă. Filka n-a trăit nici cinci ani. S-a uscat ca un beţişor, l-a dat gata tuşea cu sînge. Eu am scăpat cu viaţă. Au încercat ăia să-mi vină de hac, şi într-un fel şi altminteri, dar în zadar... Am rezistat la toate !

Şi iată că într-o bună zi vine o veste nouă ! Auzim noi că cei ce au domiciliul pe viaţă pot pleca din Sahalin în alte ţinuturi îndepărtate, la Narîm. Bineînţeles, n-au fost prea mulţi amatori. Totuşi, cîţiva s-au găsit. Ce şi-au

zis oamenii ? Ce mi-i Sahalin, ce mi-i Narîm ? Tot dracul ăla e. Doar că de Sahalin ne-am plictisit ca de mere acre, pe cînd Narîmul e ţinut nou şi e şi mai aproape de patrie...

In cele cîteva minute cît dură povestirea lui Fedot Fedotovici, Akimov îşi imagină viaţa grea a acestui om. Bătrînul îi deveni mai simpatic şi mai apropiat, şi sentimentul de neîncredere de pînă atunci dispăru cu desăvîrşire. „Un om ca ăsta nu te trădează, nu se duce să te spună la poliţie, are să te apere cît îl vor ţine puterile", îşi zise Akimov cu sufletul uşurat. Cumplită ţară şi Rusia noastră ! Chiar în colţurile cele mai îndepărtate, acolo unde s-ar părea că nici nu mai există oameni, găseşti exemple cumplite de nedreptate socială şi de exploatare ! Numai o revoluţie pornită din adîncuri, purificatoare poate scoate Rusia din mocirla în care au cufundat-o capitaliştii şi autocraţia !"

Fedot Fedotovici observă că povestirea lui produsese impresie asupra fugarului. Privindu-l ţintă în ochi, bătrînul spuse zîmbind :

— Te-am făcut, băiete, să te întristezi. Nu-ţi face inimă rea ! Prin cîte nu trece omul, cîte suferinţe nu le încearcă ! Uneori, cînd stai să te gîndeşti, nici nu-ţi vine să crezi. De parcă nu tu, ci un altul le-a îndurat pe toate... Dar tu, de unde vii, de la Tomsk sau de mai departe ? zise bătrînul, trecînd pe neaşteptate de la meditaţii filozofice la întrebări.

„Hait că începe", se gîndi Akimov, dar acum curiozitatea bătrînului nu-l mai îngrijora.

— De departe.

— De ce ai întîrziat cu fuga ? Pe o vreme ca asta să evadezi, e cam greu. Pe o distanţă de trei verste, malurile apelor se văd ca în palmă. Fiecare urmă se zăreşte. Nici în pădure nu te poţi ascunde, că-i ger cumplit. Pe o vreme ca asta, greu să te adăposteşti.

Akimov simţi pe neaşteptate dorinţa să-i mărturisească bătrînului tot adevărul : comitetul de partid îi dăduse misiunea să ajungă la Stockholm, să-l găsească pe Lihaciov, să rămînă cu el, ca să salveze materialele cercetărilor sale ştiinţifice de lăcomia capitaliştilor stră-

ini, să le păstreze pentru patrie, care curînd, curînd, va deveni împărăţia ţăranilor şi a muncitorilor...

In ultima clipă se opri însă. „Mai am timp să-i povestesc. Cine ştie, Doamne fereşte, poate rămînem în taiga pînă la primăvară", îşi zise Akimov.

— Aşa a fost să fie, Fedot Fedotovici. Am riscat. De nu aş fi fost urmărit, scăpăm.

— Asta, aşa e. Fără să rişti, pe viscol nici în curte nu poţi ieşi. Dar dacă e nevoie, te arunci şi în taiga, replică Fedot Fedotovici cu înţelegere.

După ce cină, Akimov îşi puse cojocul şi ieşi „în libertate". Gerul părea să se mai fi potolit. Cerul se acoperise de nori mărunţei şi numai în înaltul cel mai înalt al cerului mai sclipeau stelele. Vîntul şuiera doar printre vîrfurile copacilor, jos, ramurile încovoiate sub povara omătului stăteau nemişcate.

Akimov privi cerul, ascultă, şi-şi zise : „Ce dată să fie astăzi. Pare-mi-se, douăzeci noiembrie. Dar ce zi ? Vineri ? Nu, parcă joi, sau poate chiar sîmbătă... De ar fi mers totul strună, la ora asta m-aş fi plimbat pe străzile Stock- holmului... Bine ar fi să nu-l lase Prohorov pe unchiul de unul singur, bine ar fi ca unchiul să se facă sănătos şi să fie atent... Bine ar fi să nu zac pe aici prea mult !... Bine ar fi să fie bine... Dar poate fi şi rău".

Akimov nu-l auzi pe Fedot Fedotovici apropiindu-se. Cîteva clipe bătrînul rămase alături, nemişcat, fumîndu-şi pipa.

— Stă să ningă, zise el, privind cerul.

Akimov tresări. Vocea lui Fedot Fedotovici era cu totul neaşteptată.

— Ce e azi, joi sau vineri ? întrebă Akimov.

■— Ce-i cu tine, băiete ? Ai pierdut socoteala zilelor ? Vinerea e pe sfîrşite, mîine e sîmbătă. Cum ajungem la ţintă, facem o baie. Obosiţi cum sîntem, o baie de aburi e grozavă.

— Nu se prea arată ninsoarea, Fedot Fedotovici, zise Akimov sorbind în piept aerul rece.

— Mîine, dimpotrivă, troienele or să fie cît omul de înalte. O să acopere şi urmele noastre. Bătrînul rîse. Ce o să mai alerge încolo şi încoace domnul poliţai, ce o să

mai adulmece, ce o să mai caute... Şi acu, haide, băiete, la culcare, că aici nu ne pasă de nimeni.

Akimov căscă, se întinse de-i trosniră oasele.

— Da-a, nu strică să dormim. Tot timpul ăsta mai mult n-am dormit. Un ochi îl închideam, cu altul priveam, pe o ureche dormeam, cealaltă asculta orice zgomot...

— Vai de capul tău ! Fedot Fedotovici căscă şi el.

Se întoarseră la colibă. Soba se încinsese şi în încăpere era zăpuşeală. Fedot Fedotovici îşi făcu de lucru în jurul sobei, pînă găsi un fel de uşiţă rotundă în perete. O deschise, aerul proaspăt năvăli în încăpere. Akimov întinse cojocul, aşeză sub cap paie, după care se culcă.

Fedot Fedotovici se aranjă şi el mai la o parte şi adormi de cum puse capul pe finul mirositor. Deşi mort de oboseală, Akimov nu putu adormi pe loc. Asculta mereu. Dar nu auzea decît trosnetul lemnelor în sobă şi bătaia ramurilor în acoperişul colibei. Se vede că afară vîntul se înteţise.

In această stare de toropeală, Akimov îşi aminti de Katia Xenofontova, de unchiul Venedikt Petrovici, de unele frînturi din discuţia de la întîlnirea bolşevicilor din Narîm, după care el se urcase direct în barcă şi o pornise... Dintr-o cadră de mesteacăn, Katia îi zîmbea. Era frumoasă, în mînă ţinea o ramură de merişor şi... Akimov adormi.

3

Cînd Akimov deschise ochii îl văzu în faţa lui pe Fedot Fedotovici. Căutînd să nu facă zgomot cu cratiţele., bătrînul pregătea de-ale mîncării.

— Bună dimineaţa, Fedot Fedotovici, zise Akimov, sărind de pe laviţă.

— Bună să-ţi fie inima, băiete. Ei, cum ai dormit în pat nou ?

— Grozav !

— Ninge de nu se vede nimic. Nu cred să contenească înainte de prînz.

— Aşteptăm să treacă ?

— Ba nu, bem ceaiul şi plecăm.

— Mă duc să mă spăl cu zăpadă.

Akimov îşi răsuci mînecile şi se cufundă în vîrtejul alb care urla şi se răsucea în viitori. Se întoarse plin de zăpadă, cu mîinile şi chipul umed.

— O minune ! Grozav ! zise Akimov, simţindu-se plin de energie şi putere.

Fedot Fedotovici îi întinse cana cu ceai fierbinte.

— încălzeşte-te, băiete.

Se apucară să mănînce. Şi întocmai ca şi aseară, la început discuţia lîncezea. Se priveau reciproc, fiecare cufundat în gîndurile proprii. „Ştie oare Gavriuha cine l-a ascuns ? Ştie el cine m-a trimis pe mine cu el în taiga ? La început, era speriat, se temea că o să-l bag în bîrlogul ursului. Caraghiosul ! Eu să vînd un om jandarmilor ! Ptiu !"

Cam aceleaşi gînduri treceau şi prin mintea lui Akimov. „Ştie oare bătrînul cine e fata care m-a ajutat să mă ascund ? Tare aş fi curios să aflu cine e ? Poate că-i fiica lui ? îl cunoaşte el oare pe omul care, aici la Parabel, ţine legătura cu comitetul din Narîm ? Cine-i acel om ? Poate chiar bătrînul însuşi, deşi pare cam analfabet. Nu, nu-i el, bileţelul cu instrucţiunile respective, a fost scris de un om cu cap".

Nu îndrăzneau nici unul nici altul să deschidă vorba pentru a-şi lămuri întrebările ce-i frămîntau. Fedot Fedotovici ţinea minte cuvintele ginerelui său : „Să nu începi să-l plictiseşti pe tînăr cu tot felul de întrebări". Akimov, la rîndul său, în cei patru ani de ilegalitate, învăţase o regulă sfîntă : „Conspiraţia este mama succesului. Nu te grăbi cu încrederea. Acordînd altuia încredere, gîndeşte-te la securitatea tovarăşilor tăi"

Totuşi, era greu să stea aşa unul în faţa altuia în' tăcere, de aceea, Akimov îl mai descosea pe bătrîn ba de una, ba de alta, întrebîndu-l mai ales despre taiga.

— Flăcăule, aici sînt atîtea păduri, că de-ai trăi şi o sută de ani, tot nu poţi să le cutreieri pe toate, povestea bucuros Fedot Fedotovici. Şi lacuri sînt

multe. Unele adînci, de nu le dai de fund, cu apă întunecată, altele limpezi, cu apă de izvor. Şi pădurile nu seamănă între ele. Ieri am mers mai mult printre mesteceni şi brazi,, astăzi intrăm în pădurea cea mai curată, pini şi cedri, şi apoi să vezi ce mai cedri ! Unul mai frumos decît altul. îţi saltă inima de bucurie privindu-i.

Ascultîndu-l pe bătrîn, Akimov îşi zicea : „De-l întîlnesc pe unchiul-meu, are să mă descoasă despre locurile prin care am umblat. Dacă am să-i povestesc aproximativ, are să mă certe : „Nătărău mai eşti ! Să scapi o ocazie ca asta, şi va adăuga cu glasul supărat : trebuia să faci o hartă. Să descrii totul şi să faci schiţe". Să descriu, să fac schiţe... Dar la drept vorbind cu ce să scrii ? Şi pe ce ? în căciulă avea ascunsă o ciozvîrtă de creion cît degetul mic şi o foaie de hîrtie mototolită, cît două palme, nu mai mult. Le luase în ultima clipă, cu gîndul că poate va fi nevoit să scrie cuiva, ceva..."

— Şi ce vînezi dumneata, Fedot Fedotovici, fiare sau păsări ? Curiozitatea lui Akimov creştea din clipă în clipă, pe măsură ce discuţia mergea înainte.

— După cum se întîmplă ! Anul trecut, un administrator ne-a chemat pe noi, vînătorii, şi ne-a zis : „Patronul meu mi-a dat poruncă să-i aduc cît mai mulţi gotcani şi cocoşi de munte. Are comenzi de la Petersburg şi poate şi de mai departe, de peste hotare. Zicea că străinii preţuie mult păsările noastre". Acum dimpotrivă, zice, să-i dăm mai mult vînat cu blană şi mai ales hermină. Zice că l-ar duce la iarmaroc în Anglia.

— Cum te plăteşte negustorul ? Bine ? Nu te trage pe sfoară ?

— Cum să nu... mă trage !... Fără asta nu sa poate. La început te înşală recepţionerul. Şi el trebuie să trăiască. Apoi paznicul de la depozit. Apoi administratorul. Iar mai departe — patronul. El se gîndeşte de-acu şi la cîştig...

— Unul cu munca şi şapte cu împărţeala, zîmbi Akimov.

— Aşa, aşa, rîse vesel Fedot Fedotovici, apoi se ridică de la masă. Ei, şi acu, Gavriuha, haidem la drum. Cu Dumnezeu înainte, ura !

Bătrînul strînse vesela de pe masă, cercetă soba şi se îmbrăcă pe îndelete. Akimov îl urmărea, căutînd să ţină minte toate gesturile pe care le făcea. „Oare va trebui să rămîn pînă în primăvară prin coclaurile astea ?" se gîndi el cu înfiorare. „Orice se poate întîmpla, Ivane", îşi răspunse singur Akimov. Deprinde-te să trăieşti ca în taiga şi mai ales să rabzi, s-ar putea întîmpla să ai nevoie de răbdare".

Viscolul se înteţise. Zăpada înfuriată părea să fi cotropit şi cerul, şi pămîntul, lumea întreagă. Fulgii îţi intrau în ochi, în nări, în urechi, şi cînd vîntul o pornea mai cu avînt, îţi loveau furioşi obrajii. Copacii se legănau, scîrţîind. Cerul era posomorit, cenuşiu, de parcă aştepta să se lase amurgul veşnic.

— Acuşi intrăm, băiete, într-o pădure de cedri, acolo va fi mai multă linişte şi mai cald, căută să-l îmbărbăteze Fedot Fedotovici.

într-adevăr, în mai puţin de o oră, dumbrava rară se termină şi începu o pădure deasă de cedri. Copacii viguroşi, rămuroşi, păreau înlănţuiţi unul de altul. Viscolul pătrundea arareori sub acoperămîntul verde, din cînd în cînd doar se simţeau răbufnirile lui spasmodice.

— Ai văzut, băiete, ce apărător bun ne e pădurea ! De-acu înainte nu ne mai pasă de nici un fel de viscol. Şi aşa o să tot mergem printre cedri pînă la capăt.

Ca şi în ajun, Fedot Fedotovici mergea primul deschizînd drumul. Dar de astă dată nu se mai grăbea, se oprea adesea, mai schimba o vorbă cu Akimov.

Ni s-a pierdut cu desăvîrşire urma ! Nici diavolul n-ar mai putea-o găsi ! repeta Fedot Fedotovici, şi un zîmbet de mulţumire strălucea în ochii lui. Akimov îşi explica într-un singur fel liniştea şi încrederea bătrî- nului : primejdia trecuse. In ajun îl văzuse şi grăbit şi plin de precauţie. Se vede că o urmărire nu era

cu totul imposibilă, de aceea, fără să-şi cruţe forţele, bătrînul se grăbise să plece cît mai departe de Parabel

4

.Spre seară, ajunseră la ţintă. La marginea pădurii de cedri, care înainta pînă pe malul unui lac cu ochiuri de apă aburinde, se zărea >o colibă. Deşi era toată acoperită de zăpadă, Akimov îşi dădu seama de îndată că era mult mai mare şi mai bună decît cea în care petrecuseră noaptea. Coliba era ridicată din trunchiuri groase de copac, avea o fereastră mare, iar sus pe acoperiş se înălţa drept, ca un deget arătător, un horn de fier.

-— Coliba dumitale e ca o casă de ţară, Fedot Fedotovici, zise Akimov scoţîndu-şi schiurile din picioare.

— Am stat p-aci şi iarna, şi vara, şi toamna. Priveşte, am şi o şură şi o baie. Cum să trăiască omul fără toate astea ?

In interiorul ei, coliba îl miră cu desăvîrşire pe Akimov. Era mare, luminoasă, avea pereţii netezi şi unşi cu răşină. Podeaua era din scînduri de cedru, date la rindea, tavanul era înalt, laviţele erau suprapuse. într-un colţ, era proptită o masă ce te îmbia să iei loc.

Akimov aruncă o privire spre masă şi, pentru prima oară după săptămîni întregi, simţi dorinţa să ia loc, să-şi aşeze cărţile, să stea, să mediteze deasupra foii albe. „Cîte n-aş avea să notez îşi zise el. în primul rînd, discuţia noastră de la Narîm în ce priveşte transformarea războiului imperialist într-un război civil. Trebuie să elaborăm cu de-amănuntul problema înarmării clasei muncitoare, metodele de organizare a drujinelor de luptă, metodele lor de instruire în condiţiile unei existenţe ilegale. Bine ar fi dacă cineva dintre tovarăşii' care au experienţa insurecţiei armate din Decembrie de la Moscova, ar elabora un manual de tactică... Apoi ar trebui să mai notez, ca să nu uit, despre riurile şi lacurile din această regiune... Venedikt Petrovici, fără doar şi poate se va interesa de ele..."

Akimov zvîrli de pe umeri rucsacul şi se aşeza la masă. In aceeaşi clipă îşi aduse însă aminte că nu are nici cărţi, nici hîrtie, nici cu ce să scrie.

— Eşti obosit, băiete ? întrebă Fedot Fedotovici, care stătea pe vine în faţa sobei.

■—■ Astăzi nu, dar ieri de abia îmi mai trăgeam picioarele, mărturisi Akimov.

— Ei, acu n-avem unde să ne grăbim. Făcem foc în sobă, apoi încălzim şi baia.

— Asta-i grozav !.. Ia arată-mi, Fedot Fedotovici, unde ai lopată, topor, găleţi ! Mă duc să pregătesc baia, propuse Akimov.

— Bună idee, dă-i drumul ! Pînă aranjez eu aici, tu te ocupi de baie. Haidem !

Ieşiră. Fedot Fedotovici scoase din şură un tîrnăcop, un topor, o găleată.

— La început trebuie să croieşti o potecă pînă la baie şi pînă la lac. Vezi copacul acela ? Curăţă în jurul lui .zăpada şi sparge gheaţa, fă un ochi de apă. Eu am obiceiul de las lemne pentru foc în baie. Se mai întîm- plă să vin uneori obosit, de abia mă ţin pe picioare. Fedot Fedotovici aruncă o privire lui Akimov, măsurîn- du-l din cap pînă în picioare, vrînd să ştie dacă-şi poate pune nădejdea în el.

•—• Am înţeles, Fedot Fedotovici, zise Akimov.

Bătrînul dispăru în colibă, iar Akimov se apucă să muncească cu tot sîrgul. Trupul lui jinduia de mult să se îmbăieze în apa fierbinte. Dorea să încingă cît mai repede baia, să se aşeze pe patul de scînduri şi să se încălzească pînă în măduva oaselor.

Desfundă în grabă poteca spre baie şi lac. Intîrzie ceva mai mult pînă făcu ochiul de apă. Toporul era uşor şi-i luneca din mînă. De cîteva ori era cît p-aci să se lovească la picior. Nu era deprins să mînuiască toporul : deşi instrumentul era simplu, trebuia să ştii să-l ţii în mînă. Akimov se sforţa, băga toporul în gheaţă pînă aproape de capătul minerului, cînd de fapt trebuia să-l arunce uşor ca pe o jucărie, dar sub un unghi foarte mare. Akimov se lupta cu toporul, cînd Fedot Fedotovici apăru şi-i spuse, cu un zîmbet :

— Degeaba îţi iroseşti forţele, Gavriuha, Ia, dă încoace. Uite, aşa trebuie să lucrezi.

Peste cinci minute, ochiul era gata şi apa gîlgîia. Akimov umplu găleata. In timp ce umplea cazanul şi două albii, Fedot Fedotovici făcu focul. Un fum des, negru ca smoala, năvăli pe uşa deschisă a băii.

— Mai bine să închidem uşa, Fedot Fedotovici, altfel nici pînă dimineaţa nu se încălzeşte baia, spuse îngrijorat Akimov.

Dar la treburile astea, el era un adevărat profan.

— Nu te teme, băiete. Cum s-or stinge tăciunii din sobă închidem şi uşa. Are să fie atunci o căldură de n-o să putem sufla ! Deocamdată las-o să ardă. Hai în colibă să mîncăm cîte ceva, iar ceaiul îl bem după baie. Am şi nişte dulceaţă de coacăze.

Pesmeţii fură ronţăiţi fără pic de băutură. Fedot Fedotovici îi porunci lui Akimov să aibă grijă de sobă, iar el se apucă să aranjeze opaiţele. In şură avea o rezervă de untură de peşte. O turnă în nişte cutii de conserve, înmuie în untură fitilurile pe care le răsuci la un capăt, şi le băgă în cutii. Una din cutiile cu untură o aşeză pe jos în colibă, alta o luă şi o duse în baie.

Ziua de iarnă e scurtă în taiga. Seara se lăsă repede şi pe nesimţite. Amurgul cobora. Akimov şedea tăcut lingă sobă, ascultînd pe jumătate adormit vuietul iernii. N-ar fi putut să spună cît a stat aşa. Pe uşă pătrunse o adiere rece.

— Baia e gata, băiete. Ce zici, îţi place să te îmbă- iezi ? Am şi nişte mături pregătite. Ce abur grozav o să mai facem acum ! Dar de ce-i fi stînd pe întuneric ?

Bătrînul aprinse opaiţul, îşi scoase cojocul, rămînînd însă cu căciula pe cap iar mănuşile şi le băgă la subsuoară. Akimov îl privea cu mirare.

— La baie mă duc fără haină, zise Fedot Fedotovici, care surprinse privirea mirată a lui Akimov.

Tînărul stătu o clipă la îndoială. Să meargă şi el fără cojoc ? Baia nu avea tindă. Ar fi trebuit să arunce cojocul direct în zăpadă, chiar lîngă baie. Nu pricepea însă de ce-şi luase bătrînul căciula şi mănuşile. Ei, căciula mai treacă-meargă, asta se poate explica, bătrînului îi e teamă să nu răcească la cap, dar mănuşile ? La ce-i pot folosi ?

Totuşi Akimov nu îndrăzni să meargă fără cojoc. îl aruncă pe umeri, îşi trase căciula peste urechi şi porni după Fedot Fedotovici.

Simţi în uşă miros de lut ars şi de frunză de mesteacăn încinsă. Opaiţul pîlpîia în întuneric.

Akimov nici nu apucă să se dezbrace, că trupul îi şi iu învăluit de o căldură umedă. Se simţi transpirînd şi parcă un strat întreg, ca o cămaşă purtată, începu să se desfacă de pe pielea lui. Fedot Fedotovici apropie albia, plină pînă sus de apă fierbinte.

— Spală-te, Gavriuha. Iar eu acuşi mai dau drumul la aburi şi urc sus pe cuptor să-mi încălzesc ciolanele.

Bătrînul îşi turnă apă din găleată, apoi apucă o cofă mare cu care scoase apă din albie şi o zvîrli pe cărămida încinsă. în aceeaşi clipă apa sîsîi, se transformă într-un nor alb, care lovi cu furie tavanul şi se împrăştie în încăpere. Akimov simţi o arsură care-l ustură. îşi băgă capul între umeri şi se ghemui tot. Fedot Fedotovici îşi puse căciula, îşi puse mănuşile, luă dintr-un hîrdău mic o măturică de mesteacăn şi se urcă pe patul de scînduri.

Scîncind din cînd în cînd, se lovea fără milă cu măturа pe tot corpul. La fiecare bătaie a măturii, Akimov simţea cum îl arde aerul fierbinte. Se băgă într-un colţ, copleşit de senzaţia că nu mai poate respira, în timp ce Fedot Fedotovici se biciuia necontenit cu măturică. La un moment dat, sări de pe patul de scînduri, îşi scoase căciula şi mănuşile care-l apărau de arsuri, trînti uşa de perete şi se aruncă în zăpadă. Se rostogoli de cîteva ori în zăpadă, gemînd uşurel, apoi reintră în baie, zvîrli apă peste cărămida încinsă şi urcă iar pe patul de scînduri. Acum bătrînul se biciuia mai cu grijă şi mai rar decît înainte.

— Bine- mai e, aoleo ce bine e, măi băiete ! Toată boala am dat-o afară ! exclamă Fedot Fedotovici.

In cele din urmă, aruncă măturа, coborî şi se apropie de albia care stătea în colţ.

— Ia bagă-te şi tu, Gavriuha, la abur. Dacă nu e îndeajuns de cald, mai arunc apă peste cărămizi.

Akimov luă şi el o măturică şi se urcă pe patul de scînduri. Simţea că-i ard obrajii, ceafa, urechile, că-l ustură ochii, se strîmba mereu, dar de undeva din adîncul oaselor, peste tot trupul lui se revărsa o senzaţie plăcută de înviorare. Akimov ridică măturică, se lovi peste pulpe, pe spinare, peste coaste. Totuşi această îndeletnicire era mai presus de forţele sale. Coborî, se aruncă spre hîr- dăul cu apă rece, luă în pumni şi se spălă pe faţă.

Cînd întoarse capul, în lumina tremurîndă a opaiţului, îl văzu pe Fedot Fedotovici, care arăta ciudat de tot. Din cap pînă la bărbie era negru-negru de parcă cineva l-ar fi murdărit cu funingine. Ce i s-a întîmplat oare ? se întrebă îngrijorat Akimov.

— Hai, băiete, dă-te cu săpun de-al nostru din taiga. Să vezi ce bine e !

Fără să aştepte consimţămîntul lui Akimov, Fedot Fedotovici luă dintr-o albie mică un pumn de mîl din lac şi frecă spinarea lui Akimov. Intr-o clipă, acesta se făcu tot atît de negru ca şi bătrînul.

In timp ce şedeau aşa şi se uscau, Fedot Fedotovici îi povesti cum se vindecase cu nămolul ăsta de un reumatism înrăit, căpătat la ocnă. Ascultîndu-1, Akimov îşi zicea în sinea lui : „Toate astea trebuie să le cercetez eu însumi. Cînd am să ajung la Stockholm şi am să mă înfăţişez lui Venedikt Petrovici, am să-i comunic aşa cum trebuie s-o facă un cercetător despre bogăţiile din taiga, de la Parabel.

— Iar acu, Gavriuha, clăteşte-te şi ai să fii curat ca un înger. Fedot Fedotovici deşertă hîrdăul peste Akimov, îl umplu şi-l mai deşertă odată.

— Lasă, Fedot Fedotovici, mă descurc eu singur, zise Akimov.

Se întoarseră în colibă şi se apucară de băut ceai. Fedot Fedotovici îl ospăta pe Akimov cu bunătăţi din cele mai rare : dulceaţă de coacăze şi miere de bondar.

— Unde ai găsit, Fedot Fedotovici, miere de bondar ? întrebă Akimov. Niciodată în viaţa lui nu mîn- case o miere atît de parfumată.

— Nu departe de lacul acesta exista o bucată de pădure arsă. Se vede că dintr-un fulger s-a aprins pădurea. Acum pe locul acesta cresc flori din cele care le plac bondarilor. Vara, zumzăie de ai zice că ce-i cu zgomotul ăsta, e gura raiului ? Eu am prins două familii şi le-am mutat în nişte scorburi de plop. Văd că s-au obişnuit acolo. Peste iarnă le-am acoperit cu muşchi să le fie mai cald.

—■ Mare minune ! Zău aşa, mare minune ! se miră Akimov.

— Dar ia gustă, Gavriuha, din carnea asta ? Cum crezi ? ce fel de carne să fie ? Fedot Fedotovici apropie de Akimov scîndurica cu felioare de carne afumată de-un roşu întunecat.

Akimov gustă, şi îl privi pe bătrîn, care şedea în faţa lui cu un aer misterios.

— Ce fel de carne ?... Hm... de vacă ! Nu, nu, stai puţin, mai curînd de porc... sau poate de ren.

■— Carne de urs, băiete ! Mai întîi am fiert-o în ceaun, apoi am zvîntat-o la soare, apoi am prăjit-o un pic în untură de porc.

— N-aş fi zis niciodată. Am mîncat eu cîndva, pe Ket, carne de urs. Mirosea a cîine.

•— Trebuie fiartă mai mult, atunci iese din ea mirosul rău.

— Ţi s-a întîmplat adesea, Fedot Fedotovici, să vî- nezi urşi ?

— Nu prea des, dar s-a întîmplat.

— Cîţi ai ucis ?

— Poate vreo douăzeci, poate şi mai mult.

— In bîrlog ?

—■ Şi în bîrlog şi la hambare ; i-am pîndit, va să zică.

— De unul singur ?

— Uneori de unul singur. Mi s-a întîmplat să vînez şi cu tovarăşi. De toate felurile s-a întîmplat. La noi, la Parabel, există un felcer, Feodor Terentievici Gorbiakov. Nu o dată am fost împreună la vînătoare. Ai auzit cumva de el ?

— Gorbiakov ? Nu, n-am auzit.

„Ori face pe şmecherul Gavriuha, ori într-adevăr nu-l cunoaşte pe Fedia. Dar Fedia este principalul lui salvator. De n-ar fi fost Fedia, nu scăpai cu viaţă şi nu vedeai libertatea, dragul meu, cum nu-ţi vezi urechile fără oglindă", îşi zise Fedot Fedotovici, examinîndu-l pe Akimov cu atenţie.

— încă aseară am vrut să te întreb, Fedot Fedotovici, de ce m-ai poreclit Gavriuha ? Te-a învăţat cineva s-o faci ? întrebă Akimov, sorbind ceai fierbinte din cană.

— Nu, eu din capul meu am făcut-o. De ce ? Numai să nu te superi. Am eu la Parabel un băiat cunoscut de-l cheamă Gavriuha. Băiat cumsecade de altfel, dar nu prea zdravăn la minte. Şi Fedot Fedotovici făcu un gest în dreptul frunţii. Mi-e milă de el şi-l iau uneori cu mine la treabă. E foarte harnic... Ce-i spun, aia face... Şi mi-am zis că de-am să te chem altminteri, oamenii vor cădea pe gînduri. Se mai găseşte cîte unul care să-şi bage nasul unde nu-i fierbe oala. Aşa... Gavriuha, toată lumea ştie că-s prieten cu Gavriuha...

— Dar unde-i acum Gavriuha ăsta ?

— Epifan Krivorukov l-a năimit să-i păzească cherhanalele. Pînă în primăvară e dus dincolo de rîu. Dar asta n-o ştie toată lumea.

„Ideea cu Gavriuha, bătrîne, e foarte bună. Nu ştiu de te-a învăţat cineva regulile de conspiraţie sau nu, dar ai chibzuit-o foarte bine", îşi zise Akimov.

— De-adevăratelea mă cheamă Ivan, dar zic că e mai bine să-mi spui mai departe Gavriuha, grăi Akimov, simţind din nou o mare încredere faţă de băirîn. Dar fata aceea care m-a învăţat să mă ascund în colibă o cunoşti ? Multă vreme nu îndrăznise Akimov să pună această întrebare.

— Pe Polia ? zîmbi bătrînul.

— O cheamă Polia ?

— E nepoată-mea. Singura nepoată ce o am în lumea asta largă.

— Aşa ? îi mulţumesc că nu m-a dat pe mina poliţailor.

— Ticăloşii de-astea nu-i învăţată să facă, zise Fedot Fedotovici cu tărie în glas, şi un zîmbet fugar îmblînzi expresia aspră a ochilor săi.

5

în noaptea aceea, după baie şi ceaiul cu dulceaţă de coacăze amîndoi dormiră tun, neîntorşi. Totuşi, cînd se trezi a doua zi, Akimov se gîndi cu tristeţe : „Ce-am să fac

aici ? Să stau şi să tot stau să discut mereu cu bătrînul ? Nu am nici răbdare, nici subiecte comune, apoi nici nu sînt deprins să stau de pomană..."

Fedot Fedotovici parcă ghicise gindurile amare ale lui Akimov. De altfel nici nu era de mirare. Orice s-ar zice, Fedot Fedotovici trăise cam un sfert din viaţa lui fără libertate, în condiţii de impas. Ii venea uşor să-şi închipuie starea de spirit a unui om care era în acelaşi timp în situaţia şi de evadat, şi de captiv.

— De mîine, Gavriuha, mergem la vînat. E sezonul cel mai bun pentru veveriţe. Vînăm şi păsări. Vînăm şi pentru noi şi pentru negustor. Am să te plimb şi pe lacuri, pe rîuri, pescuim peşte proaspăt. De va începe viscolul, avem şi atunci o treabă. Am pregătit în şură lemne să facem stupi. Ce zici ?

— Ce să zic, după cum bine îţi dai seama, Fedot Fedotîci, fără treabă am stat destul pînă acum. M-am săturat pînă peste poate. Ei, şi azi cu ce ne îndeletnicim. Akimov simţea nevoia să se scoale de îndată de la masă.

— Pe ziua de azi, Gavriuha, avem treburi pînă peste cap. In primul rînd trebuie să tăiem lemne cu ferestrăul. Una la mînă. -Apoi să facem curat în casă şi la baie. Doi la mînă. Să aşezăm o capcană în lac pentru peşte. Trei, va să zică. Şi; între timp, să vezi cum vine noaptea şi ne culcăm. Că şi asta trebuie. Fără somn nu poţi trăi.

Fedot Fedotovici vorbea fără să se grăbească, stăpînit, iar ochii lui albaştri rîdeau şi străluceau. îşi mîngîie pletele albe, pufoase după baia de aseară.

— la spune-mi, Fedot, Fedotîci, vreun drum drept pînă la Tomsk sau Novonikolaevsk nu cunoşti ?

Fedot Fedotovici intui ce-i în capul lui Gavriuha : flăcăul se gîndea la o nouă evadare. Direct de aici, din taiga, de la Parabel. înţelegea nerăbdarea de care era cuprins Akimov, dar poate că nimeni mai bine decît el nu-şi dădea seama şi de imposibilitatea îndeplinirii acestui plan. Pe sute de kilometri distanţă se întindea taigaua necunoscută, aspră, deasă, de netrecut. De pe o zi pe alta trebuiau să vină şi gerurile cele mari, de Crăciun şi apoi de Bobotează, Dar viscolele ? Se întîmplă să fie uneori atît de îndelungate şi atît de abundente încît chiar şi în sate nu se mai văd hornurile caselor.

— Flăcăule, nici să nu te gîndeşti la asta. Stai şi chibzuieşte. Crezi că degeaba, pînă am ajuns aici la aceste lacuri am făcut eu un popas ? Nu e chibzuit ce gîndeşti. Bătrînul o spuse cu convingere ca un lucru gîndit şi hotărît odată pentru totdeauna.

Akimov îşi zise : „Bineînţeles, să încerci să străbaţi taigaua fără hartă, fără însoţitor şi fără toate cele necesare, este o aventură. Nu poţi decît să mori". Totuşi, o speranţă oarecare mai trăia în conştiinţa lui. Poate că l-ar ajuta localnicii, oamenii de prin partea locului : ostiacii, tungusii, selkupii. Ei locuiau pe afluenţii lui Obi, pe Vasiuga, pe Ket, pe Tîma. Cînd Akimov fusese în expediţie cu profesorul Lihaciov, cunoscuse destui locuitori ai taigalei.

•— Pe ăştia, frate, nu poţi conta, răspunse Fedot Fedotovici la întrebarea lui Akimov. Ăştia nu stau locului. Tot timpul se mută dintr-o parte în alta. Sînt nomazi ! Să zicem că ai fost la ei, la gurile rîului Tîma, şi peste o săptămînă îi găseşti pe Vasiugan. Şi apoi, uite ce mai e, Gavriuha : Nimeni dintre ei nu umblă să străbată taigaua. Drumul spre oraşe ei nu-l cunosc. Ce le trebuie lor oraşe ! Ei se adună la iarmarocul din Parabel, şi mărfurile le cumpără din satele mari de prin partea locului... Nu, nu, în nici un caz nu trebuie să-ţi pui nădejde în ei.

Akimov încercă să-l descoasă mai departe pe bătrîn.

— Adevărat e sau nu, Fedot Fedotovici, că prin părţile acestea locuiesc mulţi din cei care ţin de vechea credinţă ? Ăştia trebuie să cunoască ţinutul în lung şi lat ! Akimov îl privi pe bătrîn cu ochii ţintă şi puţin speriaţi. La asta ce are să răspundă ? O fi uitat cumva de această posibilitate ?

Fedot Fedotovici dădu din mînă, bombăni supărat, ca un motan pe care l-a înfuriat cineva.

— „Oamenii lui Dumnezeu", îi ştiu eu. Să te ferească Dumnezeu să ajungi pe mîna lor. Poţi să mori de ger în stradă, că nu te lasă să intri în casă. De te primesc în baie, şi încă să zici mulţumesc. Se vede că „oamenii lui Dumnezeu" îl supăraseră cîndva amarnic pe bătrîn. Vorbea de ei răstit şi în obraji îi ieşiseră pete roşii. Vezi tu Gavriuha, „oamenii lui Dumnezeu" trăiesc în ascuns. Nu lasă pe alţii să le cunoască traiul. Aşa le e legea. Sînt oameni aprigi şi neluminaţi. Să te fereşti cît poţi mai mult de ei. Dealtfel nici ei nu cunosc pădurile şi locurile, îndeletnicirea le e ţărănească. Ară, îngrijesc vitele. Nu umblă la vînat, nici după fiare, nici după păsări. E adevărat că mai. pescuiesc... Şi în toate cele caută să se mulţumească cu meşteşugul lor, căci socotesc un păcat să cumpere lucruri din oraş. Doar sarea ce-o mai cumpără. Şi gazul. îmbrăcăminte, Doamne fereşte. Toată o fac acasă, o ţes la război...

— De unde le cunoşti aşa de bine traiul, Fedot Fedotîci ? întrebă Akimov gîndind în sinea lui : „Se vede că nici varianta asta nu e bună".

— Le-am cunoscut eu niţel traiul lor blestemat. Cînd am venit aici la Narîm, să mă aşez, am dus-o foarte greu. Aşa de rău, că nu-mi rămînea decît să mă spînzur. Trebuia să mănînc şi nimeni nu vroia să mă ia la lucru. Cum aflau că vin din Sahalin, toţi mă alungau. Şi atunci m-am dus la cei de credinţă veche în sus, pe valea Para- belului. Cam un an am muncit la ei pentru o bucată de pîine. Bineînţeles, am stat într-o căsuţă separată şi în casa lor nici n-am călcat. Mă străduiam pe cît puteam. Munceam fără să-mi precupeţesc forţele. Era iarnă, unde era să mă duc ? în jur taiga, zăpadă, nu găseşti ţipenie de om. Se vede că i-am plăcut ăluia de e mai mare peste ei. A încercat el să mă atragă lâ credinţa lor. Eu îl ascultam, iar în sinea mea îmi ziceam : „Cîntă, cîntă, păsărică, laudă-ţi credinţa. Zi minciuni despre traiul vostru şi împărăţia cerurilor. Am văzut eu raiul ăsta al vostru, care-i un pic doar mai bun decît ocna de la Sahalin. Aceeaşi blană, doar un pic vopsită". Cum a venit cea de-a doua iarnă, m-am dus să-mi caut alt loc. îmi ziceam că acum de mă întreabă cineva, dau alt răspuns : „De unde vii ?" de mă întreba, le răspundeam : „De la cei de credinţă veche". Şi oamenii n-au să mă descoasă prea tare de ce nu m-am împăcat cu ei. Oricum, doar plecau şi de-ai lor de acasă. Deşi, trebuie să-ţi spun, că pe cei care-şi trădau credinţa, îi băteau pînă îi omorau. Dacă apucai să pleci, norocul tău, dacă te ajungeau din urmă, să nu te aştepţi la iertare, cruţare nu aveau de nici un fel.

Şi eu, deşi nu eram legat de credinţa lor, totuşi am plecat în secret noaptea, şi pe o vreme atît de rea că nici cîinii nu m-au lătrat... Aşa că vezi bine de unde mi-e cunoscut traiul lor.

Akimov îl asculta cu atenţie pe Fedot Fedotovici chinuit de acelaşi gînd : „Bătrînul ăsta a umblat mult. A văzut multe şi de toate în viaţa lui, ce-ar fi să-l conving pe el să mă ducă prin taiga, prin mlaştinile Vasiuganu- lui, pînă la Novonikolaevsk sau Omsk ?"

Dar în clipa următoare, Akimov primi un răspuns limpede şi la această întrebare, încît toate planurile sale de a evada din taiga se scufundară în neant ca irealizabile.

— Mi-amintesc, Gavriuha, reluă povestirea sa Fedot Fedotovici, după o clipă de tăcere, că în noaptea aceea cînd am fugit de la cei de credinţă veche, am mers fără să mă opresc treizeci de verste. Nu ştiu cum de nu mi-am dat sufletul. Nu pricep nici eu. Mergeam, mergeam într-una, de parcă o forţă necunoscută mă împingea din spate. Deşi ştiam că nu mă vor urmări, totuşi mă înfioram numai amintindu-mi de groapa aceea a lipovenilor. In groapa

aceea îi băgau pe toţi cei ce trebuiau pedepsiţi. Avea cam vreo zece arşini' adîncime. Avea marginile netede că nu te puteai apuca de nimic. In fund şiroia apa ca într-o fîntînă. Te lăsau prins de o sfoară pînă în fund, iar de-a curmezişul gropii era o bară.

Am ajuns în ziua aceea pînă la ograda lui Kalistrat. Şedea acolo un vînător, de-i zicea Kalistrat. Trăia de unul singur, cu bătrîna lui. M-au primit oamenii şi am rămas peste noapte 1a ei. Dimineaţa îmi zic : „Unde să mă duc ? Ce-ar fi s-o iau de-a dreptul prin taiga pînă la Tomsk ? Acolo, lîngă oraş, negustorii au. mulţi stupi cu albine şi te iau să lucrezi, nici măcar nu-ţi cer vreun act, doar să le munceşti pînă peste poate.

Ia, zic eu, să mă sfătuiesc cu Kalistrat. El cunoştea taigaua mai bine decît oricine altul la Narîm. Uite aşa, îi zic, eu, dragul meu, fii bun de mă ajută, arată-mi drumul. Şi atunci Kalistrat mi-a povestit o istorie întreagă. Un surghiunit la Parabel, om mai înstărit, l-a convins să-l scoată din taiga. Ei, şi-au pornit-o ei doi. Au mers cît au mers, au umblat prin păduri pînă au rătăcit drumul. De voie, de nevoie, au trebuit s-o ia spre cursul lui Obi. După vreo două săptămîni, sleiţi de puteri, îngheţaţi, flămînzi, au ajuns la vărsarea lui Ciulîm, la Mo- gocinaia. Acolo, chiar în prima noapte, poliţaii l-au arestat pe surghiunit, iar Kalistrat a luat-o la fugă ca să scape. Şi pe el sigur l-ar fi putut aresta, dar nimeni acolo nu-l cunoştea pe Kalistrat, iar surghiunitul, deşi dintre boieri de viţă, s-a dovedit a fi om de caracter şi nu a mărturisit cine lr-a condus prin taiga...

Akimov înţelese că singurul drum prin pădurile Narîmului era cel pe care i-l va indica comitetul la momentul potrivit. Cînd va fi aceasta ? Dracu ştie. „Trebuie să aştept. N-are rost să mă grăbesc şi să fac planuri riscante", îşi spuse Akimov.

— Ei, Fedot Fedotîci, zi, ce treabă-i de făcut în casă... Văd că ţi-e mare coliba... Ai stat aici cu familia ?

— Şi asta-i o poveste întreagă, Gavriuha. Zîmbetul îndulci chipul ars de vînt, păros, al lui Fedot Fedotîci. Coliba asta a făcut-o un negustor din Ilinka. A adus aici cinci bărbaţi de au construit coliba în două zile. Şi ştii de ce a făcut el coliba asta ? Ascultă să-ţi povestesc. Fata lui, Anfisa, s-a vindecat aici de o boală cumplită cu nămol din lacul ăsta.

— Cum aşa, s-a vindecat de-a binelea ? întrebă cu neîncredere Akimov, care trecuse povestea lui Fedot Fedotovici în categoria celor vînătoreşti.

— N-ai decît să te duci la Goleşcihina, şi s-o vezi chiar tu pe muierea aia. Mare şi grasă cît o sobă. E mai mult lată decît înaltă, spuse Fedot Fedotovici oarecum răstit, pentru că-l supărase neîncrederea evidentă a lui Akimov. Iar dacă nu poţi s-o vezi pe muierea aia, uită-te la omul ăsta, şi Fedot Fedotovici se lovi cu degetul în piept. De n-ar fi fost nămolul ăsta aş fi zăcut fără picioare, la pat, pînă în ziua morţii, cînd colo, precum vezi, umblu...

— Şi cum mai umbli ! Nici un tînăr nu te poate ajunge din urmă. Să-mi arăţi mai tîrziu lacul ăsta Fedot Fedotîci. Am eu o bună cunoştinţă, chiar rudă, ca să zic mai precis unchiul meu după mamă. El cunoaşte toate bogăţiile pămîntului. A avut prilej de a umblat şi pe-aici, prin ţinutul Narîmului. Am să-i povestesc despre lacul dumitale, te pomeneşti că-i serveşte la ştiinţă.

Akimov observă că bătrînul era mulţumit. Parcă se îmbărbătase şi-şi bombase pieptul uscăţiv.

— Am să te duc, Gavriuha, prin toate locurile mai cunoscute de-aici, Păcat numai că, deocamdată, totul este troienit de zăpadă. Dar n-are a face. Ce n-ai să vezi, îţi povestesc eu... Şi acu, hai, să tăiem lemne.

Akimov lucra cu plăcere. După ce curăţă de zăpadă buştenii groşi de cedru, îi rostogoli pînă sub un şopron. Aici se afla capra pe care Fedot Fedotovici tăia buştenii. Intre timp, bătrînul curăţă cu lopata zăpada dintre doi cedri, ca să aşeze acolo lemnele.

Ferestrăul ascuţit intra uşor în lemn. Din tăietură se prelingea un şuvoi subţire de rumeguş mirosind a răşină proaspătă. Mireasma de lemn amestecată cu aerul rece îţi gîdila nările, dar de respirat respirai uşor, liber ; aerul rece îl îmbărbătă pe Akimov. Apucînd minerul ferestrăului, trăgea de el cu deosebită sîrguinţă, apoi, cînd Fedot Fedotovici trăgea ferestrăul spre el, îl apăsa uşor, lăsîndu-l liber.

De vreo cinci ani Akimov nu mai pusese mîna pe ferestrău, dar se vede că ceea ce înveţi în copilărie, nu se uită niciodată. Cînd stătuse acasă, îşi ajutase în fiecare toamnă tatăl la pregătirea lemnelor. Familia ardea în fiecare iarnă, ca să încălzească casa veche şi putrezită prin colţuri, cîte zece stînjeni lemne de foc de cea mai bună calitate, de brad şi mesteacăn.

— Bine mai mînuieşti ferestrăul, flăcăule, îl lăudă Fedot Fedotovici.

— M-a învăţat tata. Era om ai pădurii, şef de ocol silvic. Există o slujbă din astea.

— Cum să nu ştiu. In Rusia e o slujbă de vază. Păzeşte pădurea. Dar aici, în Narîm, nu e nevoie de această

slujbă. Pădurile sînt aici ca oceanele. Nici Dumnezeu, nici dracul nu le-a numărat.

S-a vădit însă că în ceea ce priveşte rezistenţa, Akimov nu se putea lua la întrecere cu bătrînul. La a doua porţie de lemne, braţele lui începură să cedeze. Apăsa ferestrăul, îl trăgea cu greu spre el. Nu-i venea totuşi să-şi mărturisească oboseala. Aştepta ca bătrînul să propună odihna. într-adevăr, Fedot Fedotovici lăsă primul ferestrăul din mînă, spunînd :

— Odihneşte-te, băiete. Orice treabă cere deprindere.

— Da, mă cam dor braţele, mărturisi Akimov.

— Ei şi ? N-avem unde să ne grăbim şi n-are rost să ne scoatem sufletul. Mai avem atîtea zile în faţă !

Au lucrat pînă la prînz. Deşi obosise, Akimov se simţea totuşi plin de viaţă.

6

— Ce zici Gavriuha, n-ai vrea să facem o plimbare după peşte pînă la Pîrîul cald ? zise Fedot Fedotovici, strîngînd vasele de pe masă.

— Să mergem, Fedot Fedotovici, sînt gata.

—■ Se vede că ai cam obosit în bordeiul cela de pe malul Goleşcihinei, că-ţi cer picioarele mişcare, rîse bătrînul.

— Picioarele, ca picioarele, dar ochii obosesc dacă-i ţii aţintiţi numai pe aceeaşi privelişte.

— Ai dreptate. Dacă ai şti cît mă săturasem de Sahalin ! De-aia priveam tot timpul cerul. Cerul de-l priveşti, mai trece un nor care nu seamănă cu altul, sau soarele îşi joacă razele. Pe cînd pe pămînt, ce să fie ? Trei pereţi şi o poartă. De la locul de muncă pînă acasă — două verste pe potecă. Fiecare arşin de drum îl cunoşteam.

Ascultînd spusele bătrînului, Akimov îi urmărea cu nedumerire gesturile. Fedot Fedotovici scoase din şopron o sanie cu tălpici late, ca de schiuri, aşează un fel de căuş împletit din sîrmă subţire, cu mîner lung, un topor şi un sac de cînepă gol. Bagajul fu prins cu sfoară de sanie.

Akimov înţelegea limpede destinaţia săniei, căreia bătrînul îi spunea „nartî" şi anume acela de a transporta tot felul de bagaje. De altfel, pe această sanie ar fi putut încăpea perfect toată averea din coliba lui Fedot Fedotovici, atît era ea de încăpătoare. Un singur lucru nu pricepea Akimov : ce-i trebuia bătrînului căuşul împletit din sîrmă.

Cînd porniră la drum, Akimov, îngrijorat că nu luaseră nici un fel de capcană cu ei, se hotărî să i-o spună bătrînului.

— Feodot Fedotîci, n-ai uitat cumva de capcană ?

— Cum s-o uit ? am luat-o, răspunse bătrînul fără a întoarce capul.

„Cînd. a luat-o ? Şi ce fel de capcană e asta pe care n-o poţi vede^. cu ochiul liber ?" se miră în sinea sa Akimov. Mergea pe schiuri în urma săniei, pe care o trăgea de sfoară Fedot Fedotovici. „Probabil că a luat momeală şi a băgat-o în buzunar", îşi zise Akimov, amin- tindu-şi că de dimineaţă, bătrînul examinase o colecţie întreagă de momeli aşezate pe o scîndură.

Pîrîul cald se dovedi a fi foarte aproape. Nu merseră nici o oră, că Fedot Fedotovici, oprind sania, zise :

-— Ei, uite aici e Pîrîul cald ! şi arătă cu mîna undeva într-o parte.

Lui Akimov i se păru că acest „uite-l aici" e totuşi departe. Bătrînul coborî într-o vîlcea şi se opri. Akimov, care nu-şi strunise schiurile, se propti în sanie.

— Am sosit, Gavriuha, scoate-ţi schiurile, spuse Fedot Fedotovici.

— Şi unde este apa ? întrebă Akimov examinînd vîl- ceaua troienită.

■— Uite-o aici, şerpuieşte printre tufişuri.

Abia acum observă Akimov o fîşie îngustă şi curată, o panglică, şerpuind prin desişul de mălini, sălcii, plopi tineri.

— De ce se cheamă apa asta „caldă" ? se interesă Akimov, amintindu-şi că în timpul călătoriei pe Ket, Venedikt Petrovici, avea obiceiul să-i descoasă pe local- nici, ca să afle originea uneia sau alteia dintre denumirile ce-i atrăgeau atenţia.

— Păi, cum să-i spunem altfel, băiete ! exclamă bă- trînul. E toată plină de izvoare calde. De la izvoare şi pînă la vărsare. Uită-te şi tu ! Fedot Fedotovici se lăsă pe vine, sucindu-şi capul cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

Akimov îi urmă exemplul. Printre tufişurile cu ramuri goale văzu înălţîndu-se, şi în dreapta şi-n stînga, deasupra zăpezii, aburi uşori.

— Aburii se ridică din apă. Cu cît e gerul mai mare, cu atît valul de aburi e mai mare, explică bătrînul.

„Trebuie să ţin minte toate lucrurile astea, sau să le notez undeva... Să le notez măcar pe o scîndurică obiş- nuită. Venedikt Petrovici are să-mi mulţumească", îi trecu prin minte lui Akimov.

— Pe vreme de iarnă, Gavriuha, continuă Fedot Fedotovici, peştele se vede că nu poate sta sub gheaţă... Nu-i e la îndemină. De aceea vine ca înnebunit la ochiurile de apă.

— Poate pentru că apa nu are destul oxigen, se gîndi cu voce tare Akimov şi văzînd privirea întrebătoare a lui Fedot Fedotovici, îi explică mai simplu : Nu-i ajunge peştelui aerul... Ca să trăiască, trebuie să respire.

— Păi cum altminteri ! De aia şi are aripioare, pre- ciză Fedot Fedotovici şi, luînd de pe sanie căuşul din plasa de sîrmă, porni prin zăpadă, printre tufe, spre ochiul cel mai apropiat de apă.

Akimov îl urmă grăbit.

Fedot Fedotovici se opri lîngă primul ochi de apă. Bătători cu picioarele zăpada în jurul său, se ridică pe marginea îngheţată a malului, şi după ce curăţi puţin apa de bucăţelele de gheaţă, afundă mult căuşul. Aşe- zîndu-se pe vine, mişcă într-o parte şi-n alta căuşul, apoi îl scoase din apă. Era doldora de peşte care se zbătea.

— Doamne, Doamne, ce de peşte ! exclamă Akimov, uluit de ceea ce vedea.

— Gavriuha, peşte e aici cu nemiluita. Dar n-are rost să-l ucidem de pomană. Am să umplu cam o jumătate de sac şi ne ajunge ; după ce-l terminăm de mîncat, mai venim o dată pe aici. E cam mărunţel, dar dac-ai şti ce gustos e !

Fedot Fedotovici afundă căuşul şi-l scoase din nou plin de peşte. Repetă de cîteva ori gestul, şi de fiecare dată căuşul cufundat aducea aceeaşi pradă bogată.

în timp ce Akimov şi Fedot Fedotovici fumară o ţigară în linişte gerul îşi făcu datoria şi peştele îngheţă, îl strînseră în sac, aşezară sacul pe sanie şi porniră înapoi.

Pe drum, Fedot Fedotovici îi povesti ce locuri interesante sînt în Taigaua îndepărtată.

— Am să te duc într-una din zilele apropiate la Mlaştina Putredă... Nu e departe de aici, să tot fie vreo şapte-opt verste. Să vezi ce mlaştină e aia, ce minuni se petrec pe acolo !

Povestirile lui Fedot Fedotovici întăriîau închipuirea lui Akimov. „Cum tot nu am ceva mai bun de făcut, ar trebui să studiez mai îndeaproape taigaua. Cine ştie, poate-mi foloseşte vreodată" îşi zise Akimov.

7

A doua zi dimineaţa, îl rugă pe Fedot Fedotovici să mai amîne treaba din gospodărie şi să-l ducă la Mlaştina Putredă.

■—■ Ce-i, băiete, ţi s-a urît cu binele ? Vrei să-ţi pută a cîine ? rîse bătrînul, aruncîndu-i o căutătură veselă. Bine, fie, să mergem, să mergem. Ai să fugi de-acolo mîncînd pămîntul...

— Dar de unde vine milosul acela râu, Fedot Fedotîci ? Cum se face ? Ce zic oamenii în privinţa asta ? întrebă Akimov care simţea o deosebit de vie curiozitate faţă de această mlaştină neobişnuită.

■—■ Oamenii zic cîte şi mai cîte. Aşa cum trăiesc ei în întuneric, povestesc tot felul de năzdrăvănii despre această mlaştină... Dar dacă ar fi să afli adevărul, nu-l cunoaşte nimeni. E o taină...

— Totuşi, ce zic oamenii ? insistă Akimov.

— Să vezi cum a fost. Se zice că în vremurile de demult, pe meleagurile astea a fost cîndva o mare. Iar în marea aceea se zice că trăiau nişte peşti uriaşi ca nişte fiare, ca un fel de cai, ba chiar de vreo zece ori mai mari. Şi-şi aveau locul lor cel mai iubit tocmai aici. într-o bună zi, pe neaşteptate, se iscă deasupra mării o furtună cu trăznete şi fulgere. O furtună atît de puternică, de ţi-e frică să te şi gîndeşti. Fulgere, tunete şi pînă la urmă din cer s-a prăbuşit o bucată mare de pămînt. S-a făcut mii fărîme bucata aceea de pămînt, nisip şi pulbere s-a ales din ea şi a acoperit locul cu toate jivinele lui cele scîrboase. Bineînţeles, apoi a început totul să putrezească. Şi marea s-a retras, hăt, departe. Şi de atunci tot putrezeşte mereu de nu se mai poate isprăvi... Mai zic oamenii că a venit cîndva un bătrîn care a vrut să vadă măcar oasele animalelor acelora, care a săpat, a săpat şi în cele din urmă a murit înăbuşit. După aceea, nu s-au mai găsit isteţi pentru o treabă ca asta...

—■ Interesantă poveste... foarte interesantă. Mai ales că la baza ei e un element de adevăr. Materiile organice cînd putrezesc elimină gaze. Deşi, bineînţeles, peşti în chip de cai, asta e o legendă, zise Akimov, regretînd pentru a nu ştiu cîta oară că nu are la îndemînă o hîr- tie pe care să facă însemnări care să-i folosească în viitor, şi lui şi unchiului Yenedikt Petrovici. Dar altceva ce mai spun oamenii ? întrebă din nou Akimov.

■— Ei, băiete, toate nici eu nu ştiu să ţi le spun. Căci mincinoşi pe lumea asta, cîţi vrei. Anul trecut am întîl- nit

la Parabel o bătrînă pe care o cunosc demult. „Bună", zice ea, Fedot. „Bună să-ţi fie inima, Olimpiada", zic eu. Pe neaşteptate, ea mă întreabă : „Ai fost duminică la biserică ?" „Nu, îi zic eu, nu-mi ardea de biserică. Aveam treabă." „Aoleu, zice ea, Fedot, păcat că n-ai fost. Să vezi ce predică a ţinut preotul". „Şi despre ce, zic eu, a vorovăit preotul ?" „Fedot, furtuni grele se apropie de ţinutul nostru", zice bătrîna. „Ce anume ?" zic eu. „Ne-a citit părintele la început din Sfînta Scriptură, iar după aceea ne-a explicat. Şi spunea acolo că vin din cer peste noi, pe pămînt nişte arătări cu capete de cai şi cozi de peşte. Dumnezeu îi zvîrle pe demoni pe pămînt. De aceea, zice preotul, nici nu încetează putoarea aia de se simte în Mlaştina Putredă. Şi de nu ne vom ruga cu osîrdie lui Dumnezeu, are să ne omoare pe toţi duhoarea, cum l-a omorît pe bătrînul ăla ce a vrut să găsească oasele din mlaştină". „Nu cumva după asta preotul a strîns bani ?" întreb eu pe babă. „Cum să nu, zice baba, a strîns bani. E timpul să înnoim biserica, clopotniţa s-a lăsat pe-o rină." Aşa că, vezi, Gavriuha, ce legende trec de la om la om...

Fedot Fedotovici rîse. Akimov îl privi dintr-o parte... era limpede că bătrînul nu dădea doi bani pe legende nesăbuite. Apoi zise :

— Furtuni cu tunete şi fulgere... Dumnezeu care azvîrle diavoli din cer .. Duhoare... Trebuie să fii cu adevărat viteaz, ca să nu crezi în prostiile astea !

— Păi oamenii cred, Gavriuha. Ia, întreabă-i tu pe vînători. Mulţi dintre ei au fost la Mlaştina Putredă ? Nu prea ! Le e frică.

—■ Şi totuşi, haide să mergem, Fedot Fedotovici.

— Hai să mergem ! exclamă din nou zîmbind, Fedot Fedotovici.

Bătrînul, bineînţeles micşorase cu mult distanţa pînă la Mlaştina Putredă cînd spusese că sînt vreo şapte-opt verste. Au mers vreo trei ceasuri fără să se oprească. Au mers întins, pe alocuri au şi alergat, căci drumul cobora în pantă lină şi schiurile lunecau iute.

Cu vreo două, trei verste înainte de a ajunge la Mlaştina Putredă, Akimov observă că pădurea deasă se răreşte şi în cele din urmă dispare. în faţa ochilor săi se întindea acum o vîlcea, în care creşteau ici-colea brazi, dintre care jumătate erau uscaţi. Pe alocuri ieşeau la iveală din zăpadă rădăcini bătrîne şi cioturi sau muşuroaie pe jumătate golaşe, acoperite cu un fel de gunoi negricios.

—■ Uite, Gavriuha, aici începe Mlaştina Putredă, iar de terminat se termină la dracu-n praznic. Bineînţeles,

nimeni n-a îndrăznit s-o traverseze, iar de înconjurat am încercat eu odată. Două zile am mers pe malul ei — în zadar. N-am reuşit s-o înconjur şi m-am întors...

Akimov examină cu un ochi atent mlaştina. Nu era cîtuşi de puţin atrăgătoare. Semăna mai curînd a cimitir vechi, lăsat în părăginire ; judecind însă după ochiurile de pămînt negru, care se zăreau la tot pasul, după şuviţele de fum care se ridicau de sub cioturi, după băltoacele neîngheţate, îţi puteai da seama că sub această cîmpie acoperită de zăpadă trăieşte o viaţă tainică şi subterană. „Un mister al firii ! Dacă l-aş putea aduce aici pe unchiul Venedikt Petrovici, cîte ipoteze interesante n-ar mai face el !" se gîndi Akimov.

Mai merseră preţ de vreo jumătate de verstă, cînd Fedot Fedotovici, care o pornise înainte, se opri pe neaşteptate.

— Ei, Gavriuha, ajunge. Du-te singur mai departe, iar eu rămîn să te aştept. M-a apucat o durere de cap din pricina puturoşeniei ăsteia.

în aer se simţea într-adevăr o duhoare uşoară, neplăcută.

— Bine, Fedot Fedotovici, aşteaptă-mă aici, zise Akimov desfăcînd braţele, şi lunecă pe zăpadă spre buturuga cea mai apropiată.

Fedot Fedotovici îl urmări cu un zîmbet ironic. Ştia dinainte ce se va întîmpla.

Ţinîndu-şi răsuflarea, Akimov se apropie în grabă de unul din butuci şi se aplecă să-l examineze. Dar nu putu răbda mai mult de un minut — două. Mirosul puternic, puţin amărui, îi încătuşa respiraţia. Sîngele îi zvîcnea în tîmple. In faţa ochilor îi jucau rotocoale negre, simţi că-i vine să leşine. Akimov se depărtă brusc de buştean şi o porni la goană înapoi.

— Ei, ai mirosit, Gavriuha ? Ce părere ai ? ha, ha, ha ! Fedot Fedotovici murea de rîs.

Akimov fugea, fără să mai întoarcă capul.

— Ei, ce zici Gavriuha ? repetă întrebarea Fedot Fedotovici.

—. Numai ştiinţa poate ghici taina acestei mlaştini, Fedot Fedotovici. Colcăie de gaze aici, dar problema e de fapt alta. Ce fel de gaz este şi de unde provine ? într-adevăr se prea poate ca acest gaz să rezulte din arderile unui regn vegetal şi animal care a dispărut de mult. Poate fi însă şi altminteri, şi anume ca în scoarţa pămîntului să se fi produs nişte crăpături prin care să iasă afară, pe căi necunoscute, un gaz natural din adîncul pămîntului. Dumnezeu ştie... Nu ştiu ce să-ţi răspund, Fedot Fedotîci,

Akimov desfăcu braţele a neputinţă şi privi cu un aer de căinţă în ochii bătrînului.

— Ei, asta e ! plescăi din buze Fedot Fedotovici, şi aruncînd o privire severă lui Akimov, care rămăsese pe gînduri, adăugă încet : Aici, Gavriuha, sînt secrete la fiece pas. Avem între altele un loc vesel, nu glumă. Cam la jumătate zi distanţă de mers de la coliba mea. Acolo, în pădurea de brazi, trăieşte un mincinos...

— Cum aşa, un mincinos ? se miră Akimov.

— Uite aşa ! să zicem, tu strigi „Gavriuha, vino aici", iar el îţi răspunde : „Vino tu, te aştept".

— Ei, Fedot Fedotovici, să nu te superi, dar aşa ceva nu cred. Astea-s poveşti.

— N-ai decît să nu crezi. Nici eu n-am crezut pînă nu m-a păpăcit mincinosul ăsta.

— Cum aşa ? şi Akimov o lăsă mai moale cu tonul lui de neîncredere.

— Eram un artei care lucram nu departe de moşia mincinosului ăstuia. Era acolo şi o colibă unde locuiam, într-o zi am întîrziat, nu m-am întors la timp acasă. Se înserase. Deşi cunoşteam poteca foarte bine, m-am rătăcit din cauza întunericului. Am umblat cit am umblat, pînă mi-am dat seama că n-am ce face, m-am rătăcit. Atunci am început să strig : „Mitrofan (aşa-l chema pe unul din tovarăşii mei de lucru) unde eşti ? Răspunde !" Aud drept răspuns „Ehei, sîntem aici !" După glas îmi dau seama că m-am depărtat foarte mult de colibă, dar n-am ce face. Nu era să dorm peste noapte în pădure. Am pornit-o drept într-acolo de unde venea glasul. Am mers cît am mers şi am zis să mai strig odată. Am strigat. Mi-a răspuns Mitrofan cu totul din altă parte. Doamne ! mi-am zis. Se vede că iar am luat-o pe alt drum şi am pornit din nou în direcţia glasului. Am umblat cît am umblat, de colibă n-am reuşit să dau. Iar am început să strig. Aud vocea supărată a lui Mitrofan : „Unde naiba eşti, de ce nu vii ?" „Ei, mi-am zis, slavă Domnului, sînt aproape". Deşi eram obosit de nu mă mai ţineau picioarele, am luat-o iar înainte şi tot aşteptam dintr-o clipă în alta să văd vreun foc arzînd în depărtare. Am mers repede, mi-am rupt toate hainele de ramuri, dar de colibă tot n-am dat. Disperat, am strigat din răsputeri. „Mitrofan, unde eşti, pentru numele lui Dumnezeu ?" Ascult. Tăcere. Mai strig o dată. Şi de undeva de departe, ca din fundul unei fîntîni, glasul lui Mitrofan, abia-abia de-l auzeam. „Ehei, sîntem aici, te aşteptăm". Am înţeles atunci că n-am să pot ajunge pînă la colibă, nu mai aveam putere. Am aruncat pe jos sacul cu nuci, am făcut foc şi pînă dimineaţa am stat aşa.

De cum s-a luminat de ziuă, am pornit-o iar. La lumina zilei am găsit mai repede decît credeam poteca. Şi mi-am dat seama că pînă la colibă era foarte aproape. Cînd am ajuns tovarăşii mei dormeau cu toţii. I-am trezit din somn şi le-am povestit păţania. Ei s-au uitat unul la altul şi Mitrofan mi-a zis : „Noi n-am auzit strigătele tale şi nici nu ţi-am răspuns". „Cum aşa, le zic eu.
în cazul ăsta, cine mi-a răspuns în tot' cursul nopţii ?" îi văd că fac feţe feţe. „Poţi să crezi ce vrei, zic ei, dar de aseară nici unul dintre noi nu s-a dat jos de pe laviţă şi n-a ieşit din colibă". Şi ca să-i cred şi mai abitir, băieţii s-au jurat şi şi-au făcut cruce. Atunci a fost rîn- dul meu să pălesc. „Ia te uită, Doamne. Oamenii au dormit în tihnă, iar eu alergam după glasul lor. Dar nu m-am înşelat defel, i-am auzit cu propriile mele urechi răspunzîndu-mi. Am văzut că şi tovarăşii mei cad pe gînduri. „Uite ce e, băieţi, a zis Mitrofan, hai s-o ştergem de aici pînă nu e prea tîrziu. Se vede că a apărut pe aici stăpînul taigalei. Se zice despre el că ştie să se prefacă după tot felul de glasuri. Strigă ca omul, ca vita şi ca pasărea."

Am încercat să-i conving pe băieţi să nu plece, dar n-am făcut-o cu prea multă convingere, eram eu însumi speriat. „Bine că măcar nu m-a omorît", mi-am zis eu. Pe scurt, în aceeaşi zi am părăsit pădurea de brazi. Totuşi întîmplarea mi-a rămas în minte. „Cum aşa ? mi-am zis. Nici în Dumnezeu nu cred, nici de dracu nu mi-e frică, şi uite că de astă dată m-am speriat. Asta nu e a bine. Am povestit întîmplarea felcerului nostru, lui Feo- dor Terentievici Gorbiakov. El a zis : „Se vede, Vater, că în ziua aceea ai băut mai mult decît ţi se cuvine". Eu i-am zis : „N-am luat o picătură în gură. Tot ce ţi-am spus e serios, şi ţi-am povestit-o ca unui om învăţat şi nu de dragul de a spune poveşti". Atunci Gorbiakov a căzut pe gînduri. Mi-a făgăduit că dacă are să ajungă în Taigaua îndepărtată, o să meargă cu mine în vîlceaua cea cu brazi ca să se convingă şi el de existenţa acestui mincinos.

Cam vreo doi ani am aşteptat pînă a venit ziua. După ce am stat cu Gorbiakov în colibă vreo două-trei zile, i-am spus : „Ţii tu minte, Feodor Terentievici, că mi-ai dat cuvîntul să mergem împreună în pădurea cea de brazi". „Mi-amintesc, a zis el, hai să mergem". Şi ne-am dus. Feodor Terentievici ţine la drum. Nu ştie ce-i aia oboseală. Am ajuns. Am strigat. Un ecou ca oricare altul. De strigam mai tare, răspundea mai tare. Gorbiakov a început să rîdă de mine. „Nu degeaba ţi-am spus eu atunci că erai făcut. Iar unui om beat i se pare că şi dracii intră în sticlă." Bineînţeles, m-am simţit cam prost, totuşi n-am vrut să cedez. „Hai să aşteptăm noaptea, Feodor Terentievici, i-

am zis eu. Că atunci a fost noapte." El zice : Hai să aşteptăm, oricum nu putem ajunge pînă se înnoptează la colibă". Am rămas. Am făcut un fel de colibă, am aprins focul, am fiert ceaiul. Pînă să le terminăm, a venit şi noaptea. Gorbiakov a luat pentru orice eventualitate puşca şi s-a dus de-a dreptul la rîu. Trece un ceas, trec două şi nu mai vine. De îngrijorare nu-mi mai găseam locul. Mă gîndeam să nu fi dat vreun urs peste el. Pune laba ursul pe el şi s-a zis cu felcerul nostru. Deodată îl aud venind. Trosneau ramurile sub picioare, foşneau frunzele uscate, păsările speriate se zbăteau în întuneric.

„Abia, abia de te-am găsit, zise el. Nu ştiu de ce, dar răspundeai din cealaltă parte a vîlcelii".

M-am minunat de cuvintele lui.

„Eu, Feodor, nu te-am auzit strigînd, şi din clipa în care ai plecat n-am deschis gura măcar să casc".

„Cum aşa ? Eu strigam mereu : „Vater, unde eşti ?" iar tu-mi răspundeai : „Ehei, Feodor, sînt aici !"

„Zău, am tăcut chitic, de parcă aş fi fost fermecat".

„Ce minune, să fie asta ? Ia hai să mergem împreună", se înfierbîntă felcerul.

Şi am pornit-o unul pe urmele celuilalt. Cînd am ajuns în adîncul pădurii, Feodor Terentievici începu să strige : „Ei, cine eşti tu acela, de răspunzi la strigătul meu ? Spune cum te cheamă". Am ascultat şi am auzit : „Ivan mă cheamă". „Cu cine stai, Ivan ?" Răspunde : „Stau singur". I-am strigat atunci : „Vino la noi !" El a răspuns : „Vin la voi". Am stat şi am aşteptat, dar n-a venit nimeni. L-am aşteptat pînă la răsăritul soarelui şi am plecat fără să aflăm ceva. Gorbiakov e om deştept şi ştie multe, dar taina asta n-a putut-o ghici. Nu prea îi venea la îndemînă să creadă în diavolul pădurilor, căci e om cu carte. îi vindecă şi pe surghiuniţi şi pe ţărani de tot felul de boli. Dar nu putea nici să nu creadă, căci încercase totul pe propria-i piele. Uite aşa, frate Ga- vriuha, ce minuni se ascund în ţinuturile noastre.

Akimov era atît de uimit de povestea lui Fedot Fedotovici că şi uitase de Mlaştina Putredă.

■— Du-mă, Fedot Fedotovici, la locul acela. Du-mă neapărat. Dacă totul e aşa cum spui dumneata, atunci e un caz rar pentru ştiinţă. El trebuie studiat şi explicat. Dar chiar dacă sînt numai poveşti, tot e interesant. Să vedem cum se nasc născocirile. Şi Akimov făcu cu ochiul.

— Poţi să-mi tai capul de e poveste. Dar de dus, am să te duc.

— Să n-o amîi prea mult, Fedot Fedotîci ! Viaţa mea, cum bine-ţi dai seama, e cam nesigură. Astăzi sînt aici, iar

mîine, pe neașteptate soarta se poate schimba și o să plec în ținuturi îndepărtate.

Akimov rosti cuvintele zîmbind ; anume se exprima confuz și nebulos. Dar Fedot Fedotovici părea să-l înțeleagă.

— Așa-i, într-o viață ca a ta, orice se poate întîmpla. Astăzi ești aici, în Taigaua îndepărtată, iar mîine poți să ajungi în Cetatea de scaun la prietenii tăi. Iar de acolo soarta te poate arunca și mai departe. Din vorbele lui Fedot Fedotovici părea să reiasă că știe ceva despre planurile lui Akimov, deși, de fapt, bătrînul nu știa absolut nimic sau mai bine zis nu știa decît un lucru ; că Akimov este urmărit de poliție și trebuie apărat cu orice preț.

înainte de a părăsi Mlaștina Putredă, Akimov mai făcu o încercare de a ajunge la cioturi. Aducîndu-și aminte de mirosurile diferitelor gaze cu care lucrase în laborator, își zise că ar trebui să definească, fie și aproximativ, după unele asocieri, grupul de gaze din care făcea parte acesta care țîșnea din adîncuri la suprafață.

— Vezi să nu te înăbuși, băiete. Și mai ales, să nu-ți vină în minte să aprinzi o țigară. Au fost pe aici niște incendii, încît mirosul de ars ajungea pînă la Parabel și Kargask. S-ar zice că n-ar avea ce să ardă aici, în jur e numai umezeală, dar ce focuri s-au mai iscat. S-or fi aprins de la fulgere, doar ploile torențiale puteau să le stingă.

Fedot Fedotovici își puse schiurile. în clipa în care Akimov o luă la drum, bătrînul se grăbi pe urmele lui. Văzînd curiozitatea înflăcărată cu care Akimov se interesa de Mlaștina Putredă, Fedot Fedotovici se îngrijoră. „Unul ca ăsta pune capul sub șuvoiul de gaz, respiră odată și s-a zis cu el. Nu pot să-l las singur. E un flăcău iute, și unde e iuțeală, e și nechibzuință", își zise Fedot Fedotovici.

Cînd Akimov se băgă iar sub un ciot, în locul unde i se părea că iese gazul la suprafață, Fedot Fedotovici se opri țeapăn, gata în orice clipă să-i sară în ajutor.

—- Uf, respiră în cele din urmă Akimov, ridicîndu-se, și în aceeași clipă duse la nas degetele, mirosindu-le cu grijă.

— Da, tot ce-i posibil, să fie produse ale unui proces de descompunere, murmură el, strîmbînd din nas și trăgîndu-și mănușa de piele. Hai să mergem, Fedot Fedotovici, îți mulțumesc. Va trebui să trec această Mlaștină Putredă pe hartă, iar apoi să-i las pe oamenii de știință să-și bată capul cu minunea asta.

-— Și de ce nu ? Bună treabă ai zis, conveni cu un aer hotărît Fedot Fedotovici, pentru care cuvîntul „oamenii de știință" avea o rezonanță reală, lipsită de orice mister, ca

una care se identifica pe de-a-ntregul cu imaginea ginerelui său, Feodor Terentievici Gorbiakov.

Pe drum, Akimov încercă să-şi fixeze în minte toate amănuntele şi elementele privitoare la vizita la Mlaştina Putredă : relieful locului, caracterul vegetaţiei, nuanţele mirosurilor. Fu nevoit să recurgă la ajutorul lui Fedot Fedotovici.

•— Ia, povesteşte-mi, tătucă, ce vecinătăţi are Mlaştina Putredă dinspre răsărit şi sud ? Ai fost pe-acolo ? Cunoşti, locurile ?

— Am fost.

Fedot Fedotovici încetini mersul şi ajunse în dreptul lui Akimov. Cînd mergi alături, poţi vorbi mai uşor. Dealtfel drumul trecea peste o cîmpie netedă, cu vegetaţie rară. In depărtare, se zărea ca o pată neagră, o pădure de cedri. Dar pînă acolo mai era cale lungă, deci aveau timp de sporovăială.

— E un ţinut plicticos, Gavriuha. Mai mult cîmpie joasă, ici-colea muşuroaie, mici movile. Pădure, de nu poţi face un pas, un adevărat zid. Dinspre răsărit curge un pîrîiaş, împleticindu-se de parcă ar fi beat. Ba o ia într-o parte, ba într-alta. Intr-un loc, pîrîiaşul se desface în două braţe. Mlaştina Putredă este aşezată taman între ele.

— Fedot Fedotovici, arată-mi pe zăpadă, ca să pot desena apoi pe hartă, se rugă Akimov.

Fedot Fedotovici rupse o rămurică, se opri din mers şi pe zăpada de un alb strălucitor de-ţi lua ochii apăru un desen simplu, dar destul de precis.

— Uite aici, Gavriuha. Pe zăpadă apărură rotocoale şi linii frînte. Aici e Parabel. Aici curge Obi. Asta e Vasiugan. Aici e coliba mea. Aici pîrîiaşul Udavka. Eu l-am poreclit aşa pentru că şerpuieşte. Ai zice că se încurcă el însuşi în şerpuiturile sale ! Aşadar, Mlaştina Putredă este aşezată aproape de Udavka. Uite aici.

— Dar soarele unde răsare, Fedot Fedotovici ? întrebă Akimov, dorind să se orienteze cît mai bine.

—■ Priveşte aici. Aici se. scoală, dincoace ajunge la amiază, dincoace apune. Ai înţeles, Gavriuha !

— Am înţeles.

Akimov privi încă o dată desenul făcut de mîna lui Fedot Fedotovici căutînd să-şi fixeze reperele lui principale de orientare.

8

După această întrerupere forţată au mers pînă la colibă în tăcere. întunericul i-a ajuns din urmă ; noaptea era

însă senină şi liniştită. Luna rotundă lumina din plin taigaua, luminişurile şi golurile desişului de brazi. Legănîndu-se de pe un picior pe altul, Fedot Fedotovici pătrundea fără greutate prin coridoarele dintre copaci. Akimov îl urma. Zăpada cu reflexe albăstrii părea transparentă. Pe alocuri purta urme ciudate, paşii fiarelor. Akimov le privea cu indiferenţă, căci nu putea deosebi pe cele de iepure de cele ale vulpii, ale veveriţei sau herminei. Chiar şi cele ale cocoşului de munte, lui i se păreau a fi de fiară. In schimb, Fedot Fedotovici observa totul şi chibzuia mereu în ce loc ar fi mai bine să aşeze capcanele : „S-au sculat fiarele din somn, şi şi-au terminat rezervele, au ieşit să caute mîncare. Este timpul să mă ocup şi eu de vînat", se gîndea Fedot Fedotovici.

Akimov era cufundat în gînduri.. In seara aceea geroasă de iarnă, gîndul lui zbura spre Stockholm, spre unchiul său Venedikt Petrovici : „Probabil că a primit vestea că mă aflu la Narîm. îmi imaginez cu cîtă nerăbdare trebuie să mă aştepte. Primul lucru pe care am să-l fac cînd am să ajung la el, am să cercetez materialele expediţiilor siberiene, am să caut să mă iniţiez în toate problemele acestor ţinuturi. Acum îmi vine mai uşor să înţeleg orientarea cercetărilor sale. Orice s-ar zice, ţinutul Narîmului este o bucată imensă din Siberia... Numai să-l găsesc sănătos pe unchiul meu, că multe am să-i povestesc..."

Brusc se făcu întuneric. Stăpînit de gîndurile sale, Akimov nici nu observase că intraseră în pădurea deasă de cedri.

— Ei, Gavriuha, acum ai grijă să nu-ţi laşi ochii amanet pe vreun copac, îl preveni bătrînul pe Akimov.

■— Mulţumesc, Fedot Fedotovici, răspunse Akimov.

Mergeau acum mai încet, şi nu numai pentru că se lăsase întunericul. Erau şi obosiţi. Se sculaseră cu mult înainte de răsăritul soarelui şi străbătuseră o distanţă uriaşă fără să mănînce — ronţăiseră din mers nişte pesmeţi, şi atîta tot.

Akimov căzu mort de oboseală pe laviţă fără să mai aştepte cina. Dar cînd mîncarea fu gata, Fedot Fedotovici îl trezi totuşi.

— Pe burta goală, visezi diavoli, băiete. Scoală-te să mănînci ceva, glumi bătrînul, zornăind din vase.

Akimov se ridică greu, se întinse, dar într-o clipă îşi alungă somnul. Fedot Fedotovici zîmbi.

— Te-ai mai înveselit, Gavriuha ! Se zice în popor că la bătrîneţe, oboseala se scurge în oase. Iar la oamenii, tineri somnul o spală ca apa.

— Parcă nici n-aş fi dormit !

— Ai aţipit oleacă, iar uneori aţipeala e mai de folos şi mai dulce decît somnul.

— Asta-i adevărat, am observat şi eu. Mi s-a întîmplat uneori să stau să citesc, şi rîndurile să-mi fugă în faţa ochilor. Lăsam capul pe braţe şi aţipeam o clipă. Treceau zece, cel mult douăzeci de minute şi-mi era capul limpede, proaspăt de tot... Ia spune, Fedot Fedo- tovici, cum am face noi să desenăm o hartă ? Pe ce şi, mai ales, cu ce ? trecu brusc la altă temă Akimov.

•—• Dar care-i strumentu' de care ai nevoie ? întrebă Fedot Fedotovici, în timp ce-şi turna ceai în cană.

— O foaie mare de hîrtie, un creion, o linie, un compas, o busolă, enumeră Akimov, aruncînd o privire vicleană către bătrîn.

Fedot Fedotovici dădu la o parte ceainicul, mută cana.

— Busolă avem, băiete, iar în ce priveşte celelalte, trebuie să mă gîndesc.

— Oricît ai sta să te gîndeşti, nu iese nici hîrtie, nici creion din gînduri. Şi aş avea nevoie de hartă, uite aşa.

•— Ei, o riglă mai putem face, că avem rindea, începu Fedot Fedotovici.

—• N-avem nevoie de o linie orişicum, Fedot Fedotovici, trebuie una cu gradaţii. Altfel dimensiunile hărţii vor fi aproximative.

— Asta-i un fleac. Facem măsurătoarea cu puşca. Puşca mea e de calibrul 12. Facem calculul în ţoii.

— Bună idee ! La o adică şi aşa se poate, se învioră pe loc Akimov.

—■ Un compas... Un compas de lemn pot să-ţi fac chiar mîine, zise Fedot Fedotovici.

Akimov observă că bătrînul se înflăcărase şi uita să mai mănînce.

•—■ Mănîncă, Fedot Fedotovici ! Akimov apropie cana şi turnă în ea ceai.

— Mîncarea nu fuge ea, rămîne locului. Vreau să mă gîndesc la ce mi-ai zis... Ce-ar fi să dau o fugă pînă la Parabel după treburile astea propuse cu oarecare şovăială Fedot Fedotovici, examinîndu-l pe Akimov.

„Poate că bătrînul are dreptate. Şi apoi; acolo ar putea afla şi nişte noutăţi în ce mă priveşte venite de la Comitet", fulgeră prin mintea lui Akimov şi-n ochi i se aprinse speranţa. In aceeaşi clipă însă îşi aminti de indicaţia severă pe care i-o dăduse Comitetul, să stea ascuns pînă i se va da un semn. Comitetul îl prevenise cu hotărîre să nu întreprindă nici un fel de încercări personale de evadare în continuare. Cîte ceva îşi aminti şi Fedot Fedotovici : „Să nu te întorci, Vater, după pîine,

decît peste vreo lună" erau cuvintele pe care i le rostise la plecare Feodor Terentievici Gorbiakov.

— Pină la Parabel... e drum lung, Fedot Fedotovici, zise Akimov, învingindu-şi şovăielile lăuntrice.

— Drum lung, conveni bătrinul, gîndindu-se în sinea lui că apariţia lui prematură va trezi nemulţumirea generelui, poate îi va complica chiar planurile în ce priveşte soarta ulterioară a evadatului. Dar ce-ai zice, Gavriuha, dacă în loc de hîrtie ţi-aş face rost de o bucată de scîndură pe care aş da-o la rindea ? Şi dacă una n-ar ajunge, aş lipi laolaltă două sau trei ? Clei am, slava Domnului...

— într-adevăr, pe scîndură se poate desena o hartă. Dar cu ce s-o desenăm, Fedot Fedotovici ?

— Ai putea s-o „arzi" ? întrebă bătrînul, înflăcărîndu-se de acest plan nou.

— S-o ard ? repetă întrebarea Akimov.

— Da, am acolo în şopron o sulă. Uneori o folosesc cînd fac cîte o cutie din coajă de mesteacăn. Mi s-a întîmplat să şi desenez pe vreun capac ba un iepure, ba vreo căsuţă. Cutiile astea au mare căutare.

„Ce-ar fi să încerc într-adevăr să fac în felul acesta ■ o hartă, după ce în prealabil voi fi desenat conturul ei cu cărbune ?" se gîndi Akimov, aruncînd o privire recunoscătoare bătrînului.

— Mîine, Gavriuha, ţi-aduc şi sula şi scîndură. Iar busola uite-o aici.

Fedot Fedotovici desfăcu sacul de vînător, care atîrna pe perete, scoase o busolă şi i-o întinse lui Akimov.

— Mai avem timp, Fedot Fedotovici, mai e pînă să ajungem la hartă. O să facem harta după ce vom fi cutreierat împreună toată Taigaua îndepărtată, şi Akimov aşeză grijuliu busola pe masă.

Ei, asta ştii tu mai bine cum şi cînd. Eu nu mă pricep la lucruri de-astea, zise oarecum jenat Fedot Fedotovici şi adăugă după o pauză : Deşi, la drept vorbind, Gavriuha, ştiu să mă orientez după busolă. M-a învăţat ştiinţa aceasta în Sahalin un ocnaş ca şi mine. Cînd am pus la cale s-o ştergem de-acolo, nenam gîndit să şterpelim o barcă mare cu care să ajungem pînă la Vladivostok, iar de acolo prin taiga pînă în Ural, unde-i populaţie mai multă, să ni se piardă urma. Dar nu ne-aajutat Dumnezeu. Pe tovarăşul meu l-au omorît chiar ocnaşii. Găsise omul pe undeva nişte tutun. Şi era cam zgîrcit. Nu-i plăcea să împartă cu alţii. Ei, şi l-au înghesuit sub nişte scînduri. Poate că pur şi simplu au vrut să-l sperie, dar n-au socotit cum trebuie, l-au apăsat prea tare. A doua zi şi-a dat duhul.

— A lui e busola ?

— A lui. Cu o zi înainte mi-o dăduse mie.

Akimov luă busola, o învîrti pe o parte şi pe alta, încercînd să desluşească la lumina opaiţului o inscripţie pe jumătate ştearsă, care se dovedi a fi în limba engleză.

— Busola e din Anglia, Fedot Fedotovici. Poate că a folosit-o vreun marinar. Interesant obiect !

— Aşa ! Tot ce se poate. Ocnaşul ăsta, Dumnezeu să-l ierte, se pare că- era om bogat. Pare-mi-se că nu s-a înţeles cu taică-său la împărţirea averii şi atunci i-a tras părintelui său cu toporul în cap. Dar să lăsăm poveştile astea în faptul nopţii.

„Ei, ce să-i faci, cutioară vicleană şi amuzantă. Ai slujit unui ucigaş de tată bogătaş, acum caută de-mi slujeşte mie, student sărac şi social democrat evadat", gîndi cu-un zîmbet ironic în sinea sa Akimov, mutînd busola mai încolo.

Cînd Akimov se trezi a doua zi, Fedot Fedotovici îi şi aduse cîteva lucruri necesare. Se vede treaba că în şo-pronul bătrînului se găseau cam de toate. îndeosebi îl entuziasmă pe Akimov scîndura. Dată la rindea, din cedru, mare cît o jumătate de masă. Un desen al Taigalei-îndepărtate începea perfect pe ea, cu toate numeroasele ei rîuleţe, lacuri, mlaştini şi păduri. Grozavă era şi sula : lungă, la un cap călită, cu un mîner mare, din mesteacăn

uscat. Adusese Fedot Fedotovici din şopron şi un compas şi o riglă, de care probabil că uitase. Compasul, adevărat, era de tîmplar, cam otova, nepotrivit pentru calcule şi desene de precizie, rigla însă îl bucură pe Akimov. Era limpede că fusese făcută odată cu coliba, fiindcă era neagră de atîta vreme, dar preţios era faptul că fusese făcută exact după arşinul oficial metalic, adică era gradată.

— Foarte bine, excelent! repetă Akimov, examinînd obiectele şi aruncînd priviri recunoscătoare către Fedot Fedotovici. Fără să vrea, tînărul îşi aminti de unchiul său, Venedikt Petrovici.

Povestindu-i nepotului său despre numeroasele călătorii întreprinse, profesorul Lihaciov vorbea totdeauna cu entuziasm despre mujicii care-l însoţiseră în calitate de muncitori, sau vîslaşi, sau de ghizi. Cu toţii manifestau mult respect faţă de caracterul ştiinţific al călătoriilor şi, dacă era cazul să muncească cu mult mai mult decît se înţeleseseră în contract, o făceau fără să-şi cruţe timpul sau forţele.

Fedot Fedotovici, bineînţeles, nu-şi imagina că munca pe care o iniţia destul de primitiv Akimov ar fi avut un caracter ştiinţific, dar auzindu-l pe acesta vorbind de folosul ştiinţei, bătrînul se arătă a fi gata de orice sacrificiu, numai ca să ducă totul la bun sfîrşit.

— Şi acum, Fedot Fedotovici, rămîne lucrul cel mai important, să fac cunoştinţă cu taigaua, zise Akimov.

■—• Asta, nu-i nici o greutate, Gavriuha. Chiar de astăzi pornim la vînătoare, declară Fedot Fedotovici. Am şi pregătit ceva. Şi bătrînul îi arătă lui Akimov diferite feluri de capcane pentru fiare mai mari şi nişte scurtături de lemne mai mici care stăteau aruncate grămadă în spatele cuptorului.

Din ziua aceea plecau în fiecare zi în taigă. Fedot Fedotovici îl trezea pe Akimov cu mult înainte de răsăritul soarelui, mîncau, îşi puneau schiurile în picioare şi porneau la drum, cînd într-o direcţie, cînd în alta. Folosindu-se de busolă, Akimov controla direcţia şi făcea un calcul aproximativ al distanţelor pînă la rîurile, lacurile sau mlaştinile pe care le întîlneau în drum, între- bîndu-l

pe Fedot Fedotovici despre denumirile pe care le dădeau fiecăruia vînătorii.

Deocamdată, vînătoarea era cam slabă. Zi şi noapte viscolea. Intr-o oră sau două, capcanele erau troienite şi încetau să funcţioneze. Nu era lucru uşor nici să găseşti urmele fiarelor pe o vreme rea ca aceasta, căci zăpada acoperea totul. Dar niciodată nu se întorceau acasă cu mîna goală. Cîte o hermină, vreo cinci veveriţe, tot aduceau cu ei.

Fedot Fedotovici se arăta nemulţumit, pe cînd Akimov era încîntat.

— Au fost ani, Gavriuha dragă, cînd într-o zi aduceam pînă la treizeci de veveriţe şi pînă la zece jderi, îşi amintea Fedot Fedotovici.

— Se vede că eu îţi port ghinion, glumi Akimov.

— Nu e vorba de tine, măi băiete. Anul ăsta n-au prea dat rod cedrii şi e mîncare puţină. Fiarele s-au mutat pe Vasiugan. Se zice că în pădurile de pe Vasiu- gan a fost rod mai mult, explică Fedot Fedotovici.

9

Zilele treceau una după alta. Ocupat cu vînătoarea, cu cercetarea terenului, de fapt cu măsurarea taigalei în vederea proiectatei hărţi Akimov nu mai simţea acel plictis chinuitor de care fusese stăpînit în momentele de totală inactivitate la Goleşcihina. învăţase de la Fedot Fedotovici să aşeze capcanele, treptat se acomoda şi cu taigaua. La început aceasta i se păruse o încurcătură haotică de masive păduroase şi o îngrămădire dezordonată de lacuri şi mlaştini. Acum, pe zi ce trecea în reprezentarea lui căpătau contururi tot mai limpezi porţiunile mai înalte acoperite cu păduri de cedri de cea mai bună calitate.

Râuleţele şi lacurile, care se împreunau prin vîlcele şi viroage, alcătuiau un sistem curios, subliniind parcă înălţimile şi specificul reliefului din taiga.

Pe scîndurelele pregătite de Fedot Fedotovici pentru funduri de putini şi tot felul de cutioare, Akimov începuse să deseneze schema unor porţiuni separate din taigaua

îndepărtată, lucrînd cu bucăţi de lut roşu, rupte din vatră. Bătrînul manifesta nu numai respect, ba chiar un fel de pietate faţă de aceste îndeletniciri ale lui Akimov. Din clipa în care tînărul lua în mînă scîndura şi lutul, Fedot Fedotovici se schimba la chip, tăcea, băga luleaua în buzunar şi, aşezîndu-se pe marginea laviţei, urmărea cu privirea aţintită munca lui Akimov, temîn- du-se să se mişte din loc.

într-o bună dimineaţă, Fedot Fedotovici ii zise :

— Ei, Gavriuha, astăzi mergem să-i facem o vizită Mincinosului. E cale lungă pînă acolo. N-o putem face într-o singură zi. Va trebui să înnoptăm în taiga. Am pregătit de-ale gurii. Ce părere ai ?

— Ce să mai stăm pe gînduri ? Mergem, Fedot Fedotovici ! Dar cu gerul ce se aude ?

— Gerul a mai scăzut, cerul e senin. Cred că vine dezgheţul. E tocmai timpul potrivit să-i facem o vizită Mincinosului. Cînd viscoleşte drumul pînă acolo e îngrozitor. Am tot aşteptat să se mai oprească viscolul şi să mai treacă şi gerurile. Deşi cînd umbli, oricum îţi picură sudoarea de sub căciulă.

— Ai vreo colibă pe acolo, prin apropiere ?

— Colibă, băiete, n-am.

— Atunci unde înnoptăm ?

— Ei, găsim noi unde, pînă la urmă, Gavriuha, spuse Fedot Fedotovici ca să scape.

Akimov îl privi pe bătrîn cu oarecare îngrijorare, dar acesta se prefăcu că nu observă şi continuă să aşeze liniştit cartuşele în sacul de vînătoare. „Trebuie să mă bizui pe el, la treburile astea se pricepe", îşi zise Akimov, liniştindu-se.

Abia se crăpă de ziuă, şi amîndoi îşi puseră schiurile şi porniră. Cerul era numai stele ; flori de stele. Zăpada nu scîrţîia sub schiuri, cum se întîmplă cînd sînt geruri puternice, ci doar şuiera uşor. Liniştea încătuşase taigaua, copacii rămîneau în nemişcare. Nici nu apucară să iasă din desişul de cedri, că se şi lumină ; argintul ce învăluia pădurea, străluci de raze aurii, scînteie în foc. Pămîntul imobil, încremenit de ger, acoperit de zăpadă albă, se trezi pe neaşteptate. Umbrele începură să se mişte pe întinderea de cleştar, nemărginită, vârfurile cedrilor

scînteiau în mii de flăcări, pline de viaţă, pier- zîndu-se în înălţimile cerului. Nicicînd în viaţa lui, Akimov nu mai văzuse un tablou plin de vrajă ca acesta. Privea în tăcere ceea ce se petrecea în jurul lui, neîn- ţelegînd de unde izvorăşte în dimineaţa rece, toată această bogăţie de culori.

Străbătură pădurea de cedri şi ieşiră într-o cîmpie netedă, ce se întindea în faţa lor pe o distanţă de trei pînă la, patru verste. Probabil că sub zăpadă se afla vrea mlaştină sau vreo luncă formată pe locul altădată ocupat de vreun desiş ce se uscase. Akimov nu avea putere să se gîndească im clipa aceea la originea acestei poieni în mijlocul unui ocean de păduri, la adăpostul căruia rîurile se împuţinau, alcătuind noi insuliţe şi limbi de păinînt.

Drept în faţa lor, dincolo de această cîmpie, de după copaci se ridica soarele de un roşu purpuriu, mare de nu l-ar fi putut îmbrăţişa doi bărbaţi, cu un cerc auriu strălucitor, revărsînd pe întreaga întindere cerească, raze subţiri, ca nişte ace de molift şi strălucitoare de-ţi luau ochii. Cu toate că razele nu încălzeau deloc, iar soarele îl puteai privi cu ochii deschişi, oricît ţi-ar fi poftit inima, acest soare dădea altă înfăţişare pămîntului, o înfăţişare stranie, îl făcea mai drag şi măi apropiat omului şi trezea în suflet un sentiment de bucurie nemărginită.

„Iarnă, zăpadă, minune, vedenii de basm... Frumuseţea primară necunoscută a lumii", trecu ca un fulger prin capul lui Akimov. Niciodată nu fusese un admirator al naturii. Natura exista totdeauna pentru el ca obiect de cunoaştere, o forţă care trebuie să trezească în sufletul omului voinţa de luptă, să-i stimuleze inteligenţa, să pună în faţa lui probleme a căror rezolvare putea cere uneori eforturi de o viaţă întreagă...

Fedot Fedotovici, bineînţeles, văzuse de multe ori asemenea zile minunate, dar şi el, după o îndelungată tăcere, reţinîndu-şi admiraţia, zise :

— Ce minune e soarele astăzi, Gavriuha ! Un soare blînd ! Ai să vezi că pasărea va răspunde acestui soare blînd. Fedot Fedotovici oprise schiurile, ridicase căciula de pe ureche şi asculta.

Şi, într-adevăr, două păsărele zvîcniră' de undeva dintr-o scorbură, sau poate dintr-o vizuină săpată în zăpadă, şi

zburară, bucurîndu-se, ciripind printre copacii rari. Cîntecul le fu însă scurt, ca şi zborul. In aceeaşi clipă dispărură, ascunzîndu-se probabil în cuiburile lor.

— Ştii ce-am observat, Gavriuha ? Intr-o dimineaţă ca asta, cînd gerul mai slăbeşte, fiara neapărat iese să-şi lase şi eu urma. Să vezi ce putere are soarele ăsta ! Pe;
toţi îi face să se scoale şi să iasă din bîrlogurile lor. Pe toţi îi cheamă la viaţă. Şi tu şi cu mine, parcă am devenit mai veseli.

— Ba bine că nu, Fedot Fedotovici ! exclamă Akimov, simţind o revărsare de forţe prin tot trupul.

Intre timp, soarele urcase pe cer, schimbîndu-şi întrucîtva coloritul şi pierzînd în fiecare clipă din strălucire. Curînd, rămase deasupra taigalei undeva departe, infinit de rece, dar tot atît de necesar omului, chiar cînd nu-l putea încălzi.

Dacă socotim ca punct de pornire coliba, în ce direcţie mergem acum, Fedot Fedotovici ? întrebă Akimov cînd porniră mai departe, după o scurtă pauză.

■— Drumul nostru duce direct la Tomsk.

— Kolpaşevo, dacă am merge pînă acolo, ar fi în partea stingă faţă de noi, preciză Akimov.

— Aşa e, Gavriuha. Numai că n-avem ce căuta la Kolpaşevo.

— Acuma, Fedot Fedotovici, mergem spre sud-est. Iar cînd ne-am dus la Mlaştina Putredă, drumul a fost spre apus, continuă Akimov.

— Aşa, aşa, atunci ajunsesem pînă aproape de Vasiugan. Acuma, dimpotrivă, ne îndepărtăm tot mai mult de el.

— înţeleg, Fedot Fedotovici, şi busola arată acelaşi lucru.

— Eu, Gavriuha, aş putea umbla pe aici fără busolă şi aş găsi orice loc, se lăudă, cam reţinut, bătrînul.

— Văd, Fedot Fedotîci, că taigaua o cunoşti. Cu o călăuză ca dumneata m-aş duce oriunde zise Akimov, fără nici un fel de intenţie ascunsă.

Dar Fedot Fedotovici îşi aminti brusc de discuţia purtată cu Akimov privitoare la drumurile prin taiga de la

Parabel la Novonikolaevsk şi Tomsk, şi-şi zise în sinea lui că tînărul plănuieşte iar o evadare.

— Nu, băiete, în pădurile străine sînt ca un căţel orb. Mă prăpădesc cu firea.

Discutau mergînd, Fedot Fedotovici, întorcea din cînd în cînd capul, să-l privească pe Akimov ca să vadă dacă acest locuitor al oraşului rezistă, dacă nu este timpul să se oprească.

Deşi în jurul capului lui Akimov jucau şuviţe de aburi, el părea vesel şi bătrânul nu avu nevoie să facă nici un fel de oprire.

începu să se întunece. Fedot Fedotovici urcă un dîmb golaş, se opri, îl aşteptă pe Akimov, care rămăsese puţin în urmă, şi arătîndu-i cu mîna în zare, rosti :

— Uite, Gavriuha, acolo, drept în faţă, n-ai impresia că pădurea parcă s-ar prăbuşi în pămînt ? E acolo un fel de zănoagă, vezi ?

— Văd.

— Ii zice Rîpa cu brazi, acolo locuieşte Mincinosul. Hai să ne apropiem niţeluş.

Bineînţeles, Akimov nu credea cîtuşi de puţin în existenţa vreunui Mincinos, întrupat într-un demon al pădurii, şi cînd îl auzi pe bătrîn spunînd „Acolo locuieşte Mincinosul", îi veni să rîdă. Dar oricare ar fi fost atitudinea sa faţă de această legendă, Rîpa cu brazi şi tainele ei îl pasionau. Aştepta cu nerăbdare ca bătrimil, care luneca uşor pe schiuri, să comande oprirea şi înnop- tatul.

Totuşi drumul se arătă a fi destul de lung. Au mers mult timp şi pe întuneric. Akimov abia putea să-l ajungă din urmă pe bătrîn care dispărea mereu în desişul pădurii.

— Ajunge, Gavriuha ! Alt loc mai bun pentru mas peste noapte nici că putem găsi, zise Fedot Fedotovici, oprindu-se în sfîrşit şi făcînd un gest cu mîna.

Akimov privi în jur. Se aflau într-o poiană rotundă, troienită toată. Alături, un desiş din brazi tineri. In dreapta, o dumbravă cu cedri uscaţi îşi întindea ramurile lipsite de viaţă.

Fedot Fedotovici scoase sacul din spinlare, îl aşează în zăpadă, Akimov aruncă şi el sacul cu mîncare şi ceaunul care tot timpul drumului zăngănise în spatele său.

— Aşadar, Gavriuha, tu cureţi acum zăpada cu schiurile, iar eu mă ocup de lemne de foc, ordonă Fedot Fedotovici.

Akimov nu înţelese dintr-o dată ce zor nevoie era să cureţe zăpada.

— Aici, Gavriuha, o să aşezăm salteaua, rîse Fedot Fedotovici, şi apropiindu-se de un cedru înalt şi uscat, începu să-l lovească cu toporul. Surcelele zburau de sub tăişul toporului, care scînteia în mina lui Fedot Fedotovici.

Peste cîteva clipe bătrînul porunci lui Akimov să se dea la o parte. Cedrul tăiat la rădăcină, scîrţîi de cîteva ori, şi sub greutatea vîrfului încovoiat, căzu şuierînd şi grohotind, strivind tufişurile, buruienile şi împrăştiind zăpadă prin toată poiana.

în timp ce Akimov curăţă poiana, Fedot Fedotovici mai tăie un al doilea cedru care stătea alături. Trunchiurile celor doi copaci uscaţi zăceau aproape de tot unul de altul. Fedot Fedotovici, tăie cîteva ramuri uscate şi aprinse focul, care porni să alerge vioi pe trunchiurile uscate.

Locul pe care Akimov îl curăţase de zăpadă se dovedi a fi între două rîuri de flăcări. Fedot Fedotovici rupse cîteva ramuri moi de brad, le zvîrli pe pămînt şi zise :

— Gavriuha, mai rupe şi tu ramuri, să ne fie mai moale. între timp eu fac ceaiul.

Akimov rupse o grămadă întreagă de ramuri, le netezi pe cît putu şi încercă să se culce. Ramurile îl ţineau ca nişte arcuri, din dreapta şi din stînga flăcările îl încălzeau. Trunchiurile uscate de cedru ardeau cu o flacără potolită şi dădeau căldură, trosnind uşurel, fără să zvîrle scîntei. „Poţi să aţipeşti fără nici o grijă că lei foc" se gîndi Akimov.

— Vino, Gavriuha, să bem ceaiul, şi apoi ne apucăm de sporovăit cu Mincinosul, auzi el glasul lui Fedot Fedotovici. • •;•!! ii:)

întins pe ramurile de brad, Akimov privea ceriil. Luna plină plutea liniştită pe întinderile nemărginite, •luminînd uşor cărăruile lunguieţe de stele sclipitoare. „Cindva am să-mi aduc aminte de -această: clipă, de taiga, de stele, de foc, de pămîntul acoperit de veşmîntul neîntinat al-zăpezii, de legenda cu: Mincinosul, şi n-o să-mi vină să cred nici mie însumi că toate acestea au fost, atît sînt de

neobişnuite, atît de puţin asemănătoare cu ceea ce mi-am visat — Petrograd, baricade, mase populare purtînd steaguri roşii... se gîndea Akimov. Totuşi e cam rece pe-aici, deşi în aer se simte oarecare adiere de primăvară. Va trebui să petrecem noaptea cît e de lungă stînd pe vine lingă' foc... Şi Mincinosul ăsta e pură scornealâ de-a bătrînului, o poveste vînătorească.

■—■ Gavriuha, vino-ncoa ! Rău ai făcut că te-ai culcat îmbrăcat. Are să-ţi fie frig la noapte.

Akimov sări în sus şi simţi într-adevăr fiori reci curgîndu-i pe spate de la rădăcina cefei. „M-am culcat îmbrăcat, dar ce, vroia să mă dezbrac pînă la cămaşă !"" se gîndi Akimov, apropiindu-se de bătrîn, care alerga vioi în jurul focului de parcă n-ar fi mers o zi întreagă pe jos, şi lovea voios cu lingura în ceaunul cu apă clocotită.

— Bine mai miroase, Fedot Fedotovici, zise Akimov înghiţind în sec.

— Şezi aici, băiete, pe butucul ăsta, îl pofti bătrînuL

Akimov luă loc. Era cald, focul ardea din trei părţi. Fedot Fedotovici întinse lui Akimov un pesmete, o linguriţă, apoi scoase gamela cu mîncare clocotită şi e» aşeză drept în zăpadă.

— Mănîncă, Gavriuha !

începură să soarbă fiertura din ceaun. Era atit de gustoasă, că Akimov nu-i găsea nici un termen de comparaţie ; curînd simţi că i se face atît de, cald încît îşi dădu căciula pe ceafă şi-şi desfăcu cojocul.

— Focul ăsta, băiete, zise bătrinul făcînd un semn din cap spre trunchiurile de copaci cuprinse de flăcări; se cheamă foc tungus. Tunguşii sînt oameni ai pădurilor. Şi vară, şi iarnă, locuiesc în pădure. Multe lucruri auc învăţat de la ei vînătorii noştri ruşi.

— Ne ajung oare, Fedot Fedotovici, lemnele astea pînă dimineaţă ?

— O să ardă pînă mîine seară. Să vezi ce căldură & să mai fie ! Cînd o să înceapă buştenii să se schimbe în tăciuni, o să se facă o căldură de nici un ger nu-i poate veni de hac. E el gerul puternic, dar nici focul nu-i de lepădat.

După ce isprăviră de mîncat fiertura, se apucară cFe băut ceai. Deşi era tîrziu şi întunericul cuprinsese taigaua,

Fedot Fedotovici găsi undeva în desişul de brad un tufiş de coacăze, rupse o rămurică pe care o sfărîmă în bucăţele şi o aruncă în ceainic. Esenţa se dovedi a fi minunată. Akimov sorbi din cană o înghiţitură şi o ţinu cîtva timp în gură, simţind o deosebită plăcere de pe urma gustului deosebit al ceaiului.

— Miroase a vară, Fedot Fedotovici, zise Akimov plescăind din limbă.

— Aşa e, ai simţit-o, rîse bătrînul.

Băură ceaiul fără să se grăbească, apoi Fedot Fedotovici îndesă zăpadă în ceaun, aşeză lingurile şi cănile şi atîrnă ceaunul deasupra focului.

— Las' să se spele vasele.

10

Fără să mai spună vreun cuvînt, bătrînul ieşi din cercul de flăcări şi strigă dintr-o dată foarte tare :

— Să trăieşti, Mincinosule !

Akimov fuma. Scrumul îl scutura în zăpadă. Auzind glasul lui Fedot Fedotovici, se sculă în picioare. Un timp destul de îndelungat ecoul nu răspunse. Akimov avea chiar impresia că n-o să mai răspundă niciodată. Dar mai trecură cîteva clipe şi deasupra taigăi răsună un „Oi- ci-no-no-u-le".

—■ Să trăieşti Mincinosule. A venit Fedot ! strigă din nou bătrînul de îndată ce ecoul amuţi. Se repetă acelaşi lucru. Tăcere. O tăcere de aproape un minut, apoi ecoul puternic şi prelung :

— Tră-ie-ie... oo... ot.

— Ai auzit, Gavriuha ? Mincinosul mă salută. Să trăieşti, Fedot, îmi strigă. Şi-aduce aminte de o veche cunoştinţă, rîse Fedot Fedotovici, dar Akimov nu văzu în acest lucru nimic extraordinar, doar cuvintele „să trăieşti" şi „Fedot" avuseseră o durată mai mare.

— Fedot Fedotîci, vreau ca Mincinosul dumitale să mă salute pe mine, zise Akimov.

— îl rog eu acum, se învoi bătrînul, şi făcînd cîţiva paşi în direcţia desişului de brazi, strigă :

— Ei, Mincinosule, a venit Gavriuha, Salută-1. Spu- ne-i : „Să trăieşti, Gavriuha !"

Ecoul nu răspunse mult timp, apoi răsună, străbătu taigaua şi amuţi, dar nu amuţi cu desăvîrşire, ci doar slăbi, pentru ca apoi să răsune mai abitir ca înainte.

— Vezi, Gavriuha, îţi răspunde, l-ai auzit ? spuse Fedot Fedotovici şi după tonul glasului său se vedea că era mulţumit. Nu-l adusese el de pomană pe Akimov la pădurea de brazi.

Trebuia într-adevăr să ai multă imaginaţie ca să deosebeşti valul al doilea al ecoului de primul şi să-l interpretezi ca fiind reflectarea unei alte voci. Totuşi ecoul din Rîpa cu brazi era într-adevăr neobişnuit. Akimov o remarcase în sinea lui încă din clipa în care Fedot Fedotovici tăiase trunchiurile uscate de cedri pentru a face fo'c. Zgomotul toporului producea un ecou puternic, prelung, aşa cum era şi ecoul vocii, deosebit era mai ales faptul că se desfăcea într-un fel de grupuri de sunete, care, răspîndindu-se în diferite colţuri ale taigalei, intrau parcă într-un fel de convorbire între ele, şi creau impresia a numeroase glasuri. Bineînţeles că pe vreme de noapte, şi mai ales cînd omul era emoţionat, ele puteau induce în eroare chiar pe un cunoscător încercat al taigalei, creînd această legendă despre Mincinosul care trăia, chipurile, în Rîpa cu brazi. „E un specific acustic al locului, care ţine de anumite date fizice ale regiunii. Nim'c altceva. Curios ! Sau poate să fie şi un fenomen din domeniul fizicii..." se gîndi Akimov. Uitînd de oboseală, îşi puse schiurile în picioare şi porni spre bezna pădurii.

— Ehe, ehe, ehe, striga el.

Părea că ecoul face să se cutremure pămîntul', tună şi se rostogoleşte prin toată taigaua. Dar deosebit de ciudat era ecoul cînd Akimov strigă o frază lungă.

— Ehe, Mincinosule, dracu să te ia. Ieşi afară să stăm de vorbă. Ha, ha, ha !

In această clipă, chiar şi un om care nu credea cîtuşi de puţin în forţele necuratului tot ar fi putut să cadă pe gînduri. Ecoul răsună atît de puternic, se auziră replici atît de numeroase şi sunete atît de variate, încît Ia* un moment dat lui Akimov i se păru că din adîncul taigalei cineva îl cheamă pe noul său nume. Compuse în minte o frază şi mai lungă pe care o strigă. Se. repetă -acelaşi

fenomen. Şi din nou i se păru că printre valurile de ecou, cineva rostea : „Gavriuha ! Gavriuha!"

„E ridicol, dar e uşor să-ţi explici. înriurirea psihologică a legendei", îşi zise el, apropiindu-se de focul lîngă care şedea Fedot Fedotovici, foarte atent şi îngrijorat, cu căciula dată pe ceafă.

— Ai auzit, Gavriuha, ţi-a zis pe nume, spuse bătrî- nul vădit emoţionat, cînd Akimov se apropie de foc.

„Poftim, înseamnă că nu numai mie mi s-a părut!" se gîndi Akimov şi nu răspunse nimic, doar făcu un gest plictisit cu mina. Totuşi bătrînul îl privea întrebător şi cu nerăbdare.

— Un ecou atît de deformat, Fedot Fedotovici, ştiinţa îl explică prin unele elemente specifice ale scoarţe, pă- mîntului şi prin curente aeriene speciale...

— înţeleg, Gavriuha, dădu din cap Fedot Fedotovici. într-adevăr, pămîntul este aici ca nicăieri întretăiat de viroage. Dar în ceea ce priveşte aerul, n-am remarcat nimic.

— Ce-aş mai dormi ! căscă Akimov. Mîine, în timpul zilei, mai umblăm şi căutăm urmele Mincinosului ăstuia.

— Haide, dezbracă-te şi culcă-te. Şi pe mine mă cam trage la somn.

— Ce-ai zis, Fedot Fedotovici, să mă dezbrac ? Păi pînă mîine dimineaţă dau ortu popii, zise Akimov cu o undă de ironie în glas.

•— Nu, nu, băiete, cojocul şi cizmele ţi le scoţi nea- părat. Uite-aşa.

Fedot Fedotovici aruncă cojocul şi se întinse pe ra- murile de molift, elastice ca nişte arcuri, care alcătuiau un fel de căpiţă. Scoase apoi pîslarii din picioare şi-i apropie de foc. Era culcat cu capul în partea opusă focului, acoperit de cojoc. Picioarele, în ciorapi de lînă, se încălzeau la foc. Căciula nu şi-o scosese, rămăsese cu ea trasă pînă peste ochi.

— Culcă-te alături de mine. Am aşezat peste ramuri nişte blănuri de cîine şi o sarică. Dedesubt trage frigul .ăsta, naiba să-l ia. Ei, şi acu să dormim. Mult tot nu apucăm, totuşi pînă la noaptea următoare răbdăm.

Akimov îşi scoase cojocul şi se culcă alături de Fedot Fedotovici. Pîslarii se temu să şi-i scoată, căci nu avea

ciorapi de lină, picioarele îi erau înfăşurate în obiele. Peste cîteva clipe simţi că-i este cald. Picioarele şi partea de jos a trupului le încălzea focul, iar cu spatele se rezema de Fedot Fedotovici. Cojocul era niţel scurt şi strimt, totuşi peste cîtva timp se acomodă şi reuşi să şi-l bage pe dedesubt, încît nu-l mai pătrundea frigul pe nicăieri. în timpul nopţii, Fedot Fedotovici îl trezi de vreo trei ori, să-şi încălzească coatele lîngă foc, după care se culcă la loc, adormind într-o clipită. Spre dimineaţă, focul tungus îşi făcuse treaba. Trunchiurile groase de cedri se transformaseră într-un morman de tăciuni aprinşi. Acest morman emana o căldură atît de mare, încît zăpada din jur se topea şi aerul dimprejur mirosea a casă locuită.

— Ei, Gavriuha, cum a fost, ai dormit sau ba ? îl întrebă Fedot Fedotovici, care pregătea de mîncare.

— Dar dumneata, Fedot Fedotovici ? Eu am dormit, nu glumă.

— Am dormit şi eu un pic. Cît îi trebuie unui bătrîn. Oamenii tineri dorm, băiete. Tu dormi tun, nu alta. De vreo cîteva ori am tot potrivit cojocul sub tine şi mi-a fost teamă că ai să te trezeşti. Dar tu nici măcar nu te-ai mişcat din loc.

— E', asta-i chiar bună. Şi aşa, Fedot Fedotovici, ai grijă de mine de parcă aş fi un copil mic. Adevărul este că eu singur nu aş fi reuşit să aranjez aşa de bine cu înnoptatul. N-am înţeles cu ce umpluseşi sacul. Vedeam că-l tot cari în spate şi parcă nici nu era prea greu.

— Nu e mare filozofie. Dar dacă nu le ştii pe astea, te prăpădeşti. Taigaua e amarnică. Nu-ţi dă plăcinte pe tavă. Blana asta de cîine, Gavriuha, tare e bună în împrejurări d-astea. Bună-i şi cea de elan... Dar aia trebuie adusă cu sania.

De cum se crăpă de ziuă, îşi puseră schiurile, cu gîndul să ajungă chiar pînă la Rîpa cu brazi. Akimov vroia să arunce o privire să-i vadă conturul. Pe drum îl strigă de cîteva ori pe Mincinos, care se vede că spre dimineaţă adormise tun, dar în cele din urmă răspunse. E adevărat, la început, cam anevoie, dar după aceea mai vesel şi mai tare.

— Ia te uită, Gavriuha, ticălosul naibii a adormit, rîse Fedot Fedotovici.

— N-are nimic. Las' că-i vin eu de hac, glumi Akimov şi strigă din toate puterile : Ce-i cu tine leneşule ? Mult ai de gînd să trîndăveşti ?

Să-l fi văzut atunci pe Mincinosul ! S-ar fi zis că un tunet străbătuse taigaua, izbucnind la început într-un colţ, apoi în altul, pentru ca în cele din urmă ecoul să izbucnească chiar deasupra vîrfurilor brazilor în locul unde se găseau Fedot Fedotovici şi Akimov.

■— Ai văzut, Gavriuha, ce gură are ? Nu e uşor să strigi mai tare decît el.

—■ Ce-i drept, e drept, Fedot Fedotovici, rîse Akimov.

Curînd, ieşiră la marginea viroagei. Şi atunci tînărul îşi dădu seama că Rîpa cu brazi nu era nimic altceva decît albia veche a unui pîrîiaş care îşi săpase un curs nou. Din punct de vedere geologic, rîpa era probabil încă tînără. Malurile aveau ici-colea surpări proaspete, se vedeau rădăcini de brazi smulşi. In fundul zănoagei se aşternea o pîclă albăstrie, probabil datorată izvoarelor calde care izbucneau pe alocuri.

încă atunci cînd cercetase lacul de lîngă coliba lor, iar apoi Pîrîul Cald, Mlaştina Putredă, Akimov îşi formase părerea că pămîntul este aici plin de viaţă şi că în acest pămînt, întocmai ca primăvara sub zăpadă, se frămîntă forţe ascunse şi sălbatice. „Pămîntul respiră, se zbate, pulsează", repeta Akimov în sinea lui, lunecînd pe marginea viroagei şi luînd-o înaintea bătrînului care, în mod conştient, îi făcea loc să treacă înainte.

— Mincinosul ăsta al dumitale, Fedot Fedotîci, trăieşte pe aici prin văgăunile astea, rîse Akimov, arătînd cu un gest larg în jurul lui. Probabil că sunetul iniţial se deformează şi capătă numeroase reflecţii, nu fără participarea acestor desişuri. Ele joacă neapărat un rol în toată această chestiune.

Ultimele cuvinte, Akimov le rostise nu atît pentru Fedot Fedotovici, cît pentru el însuşi, de parcă ar fi gîn- dit cu voce tare. Bătrînul asculta însă sorbindu-i cuvintele şi cînd Akimov tăcu, oftă, regretînd în sinea lui că nu înţelesese tot ce spusese acesta.

— De n-am fi fost noi, oamenii din taiga, nişte neştiutori de carte, poate că şi alte lucruri le-am fi observat pe-aici, zise Fedot Fedotovici, văzîndu-l pe Akimov cum aşază busola pe un butuc după ce-l curăţase cu mănuşa de zăpadă. Tînărul îl examina cu anumită încordare şi gîtul lung parcă-i ieşea din fularul înfăşurat.

— Unde apune soarele, Fedot Fedotovici ? întrebă Akimov.

-—■ Păi, uite-aici e răsăritul, deci dincolo apusul. La prînz soarele e aici. Bătrînul descrise cu nişte gesturi hotărîte traiectoria pe care o urma soarele pe cer.

— Nu ştiu de ce joacă busola, Fedot Fedotîci ! Minte azi mai rău decît Mincinosul dumitale, zise Akimov, privind ţintă busola.

— Nu se poate una ca asta, Gavriuha ! Busola e de toată încrederea şi niciodată nu m-a tras pe sfoară, răspunse Fedot Fedotovici, jignit că cineva vorbea cu atîta lipsă de respect despre busola lui. Lasă-mă să mă uit.

Akimov aruncă o privire ironică către bătrîn şi se dădu la o parte. Fedot Fedotovici îşi trase puţin căciula de pe frunte şi privi ţintă busola.

— într-adevăr, dracu s-o ia, nu arată cum trebuie. Să se fi stricat oare ? Fedot Fedotovici se dădu la o parte şi privi spre Akimov cu totul zăpăcit.

Tînărul scutură de cîteva ori busola, o aşeză iar pe butuc, apoi privi îndelung cerul printre degetele resfirate, întorcîndu-se uşurel după mersul soarelui şi arun- cînd din cînd în cînd priviri spre busolă.

■—■ Am înţeles enigma, Fedot Fedotovici, zise Akimov, întorcîndu-se spre bătrîn. Busola nu e stricată. Dar minte pentru că simte fier în apropiere. în ştiinţă, aceasta se cheamă „anomalie magnetică".

— Fier ? Ce, ai înebunit, Gavriuha ? Despre ce fier poate fi vorba aici ? Nu sînt decît muşuroaie şi dumbrăvi peste tot întinsul, de nu le vezi capătul. Şi tu zici fier. Fierul se găseşte în munţi... Şi Fedot Fedotovici începu să rîdă cu hohote, uitîndu-se la Akimov ca la un ieşit din minţi.

■— Poate că nu e fier, totuşi busola nu deviază în zadar, spuse Akimov, oarecum nehotărît, descurajat de neîncrederea bătrînului.

— Dar poate că busola urmează razele soarelui. Vezi cum joacă ele ! Am mai văzut eu de-astea.

— Cine ştie, Fedot Fedotîci, poate că ai dreptate.. Şi Akimov desfăcu braţele a nedumerire, dar în sinea lui gîndi : „Nu, cauza nu poate fi asta. Degeaba vorbeşti, bătrîne. N-ai decît să zici ce-ai zice, dar eu pe hartă am să trec anomalia".

Mai rămaseră cîteva clipe lîngă butuc, apoi urcară iarăşi pe schiuri. Akimov rămase niţel în urmă. Cît timp traversară pădurea de brazi, scoase de cîteva ori busola şi urmări jocul acului. Curînd însă acesta încetă să se mai zbată, revenind la starea sa fermă anterioară şi capătul magnetizat se fixă în dreptul semnului N.

— Calea-ntoarsă o făcură pe lună, în noapte adîncă. Mergînd, Akimov desena în minte harta pe care urma s-o schiţeze pe scîndură. Din cînd în cînd gindul lui zbura cu o tristeţe amară spre Petrograd, spre tovarăşii săi de muncă aruncaţi în surghiun prin satele îndepărtate de la Narîm şi pînă la Iakutsk. Şi bineînţeles îşi amintea şi de unchiul său, Venedikt Petrovici. Ce-o fi făcînd acolo prin străinătate, la Stockholm ? La timp se cărase bătrînul din Petrograd. A reuşit oare să prelucreze cu succes arhivele siberiene ? Ce n-ar fi dat Akimov să-l vadă, să-l întrebe cîte ceva, să-i povestească despre ţinuturile minunate din taiga !... Cine ştie, poate că a mai rămas puţin, puţin de tot pînă în ziua cînd se va prăbuşi autocraţia, puterea capitalului va fi lichidată şi în Rusia va începe o eră nouă... Apropierea acesteia o prezice Lenin... Şi în previziunile sale, el nu a greşit niciodată... Şi atunci oamenii o să-şi dea seama că nu au fost deloc zadarnice aceste călătorii silite ale bolşevicilor pe întinderile Rusiei. Căci mai devreme sau mai tîrziu, toate aceste lacuri şi rîuri nenumărate, dealuri şi viroage, păduri şi poiene vor trebui să fie încadrate în viaţa economică. Nu poate Rusia, stăpînind asemenea întinderi nemăsurate, să rămînă o ţară cu forţe de producţie limitate. Viitorul este al ei... Dar ca să-ţi poţi transforma într-un chip nou ţara, trebuie în primul rînd s-o cunoşti... s-o cercetezi, s-o simţi, să-i asculţi glasul...Ei, uite şi coliba noastră ! Parcă am obosit de astă dată, Gavriuha, zise Fedot Fedotovici frînînd schiurile care lunecau.

—■ Ai dreptate, e coliba noastră ! exclamă Akimov, întrerupîndu-şi gîndurile şi mirîndu-se în sinea lui cit de uşor a fost drumul la întoarcere.

/ /

Peste vreo trei zile, Fedot Fedotovici îi zise lui Akimov :

— Ni se cam termină proviziile, Gavriuha, Mîine, poimîine, trebuie să plec acasă. Vreo cinci zile trebuie să rămîi singur.

Această veste neaşteptată îl făcu pe Akimov să şe ridice în picioare.

— Du-te, Fedot Fedotîci ! Du-te, rămîn eu singur cît o fi nevoie.

Fedot Fedotovici surprinse în glasul lui Akimov o intonaţie de bucurie şi se gîndi : „Se vede că aşteaptă eliberarea din prizonierat... Crede că am să-i aduc vreo "veste... Numai să nu greşeşti, măi băiete".CAPITOLUL VI

/

Furtuna urla ca o haită de lupi flăminzi. Geamurile tremurau şi scînceau. Portiţa închisă prost se bălăbănea. Erau clipe în care aveai impresia că cine ştie ce călător ce rătăcise drumul în acest amestec de întuneric şi zăpadă, istovit, fără glas, bate în zidul casei, cerînd în tăcere să fie adăpostit.

Gorbiakov şedea în mijlocul odăii. Lampa burduhănoasă, cu fitilul micşorat, stătea jos pe podea. In jurul ei, un maldăr de hîrtii : două caiete subţirele de şcoală, cîteva foi de hîrtie scrise cu cerneală de culori diferite, o broşură tipărită pe hîrtie groasă într-o anonimă tipografie ilegală, un plic şi ceva bani de hîrtie în el. Alături de taburet era aşezat un butuc care avea o scobitură special făcută.

Oprindu-se mereu din cercetarea hîrtiilor, Gorbiakov asculta şuieratul viscolului şi rafalele de vînt care asaltau pereţii casei. Noaptea lungă de iarnă pornise spre scăpătat. Pendula din perete, cu greutăţi mari atîrnînd de lanţ, arăta unu şi jumătate.

încă de dimineaţă se gîndise Feodor Terentievici Gorbiakov să-şi mute documentele de partid într-un loc mai sigur. Ascunse într-un borcan de culoare închisă, unde de obicei erau medicamente, aşezat într-un dulap special, fără geamuri, în cazul unei descinderi amănunţite ele puteau să încapă uşor pe mîna poliţiei. E adevărat că pe borcan era lipită o etichetă pe care scria ameninţător : „Atenţie, otravă". Numai că această ameninţare nu putea speria copoii poliţiei...

La rugămintea lui Gorbiakov, Fedot Fedotovici îi făcuse acest butuc gol pe dinăuntru. Probabil că bătrînul înţelesese destul de bine despre ce era vorba, căci după ce ascultă rugămintea ginerelui, îi zise :

— Fac eu totul să fie în ordine, Fedia. Şi îl scobise pe dinăuntru, aşa că nimeni n-are să bage de seamă. Il aşez într-un colţ al şopronului. In caz de nevoie, îl găseşti sub capcana pentru peşti făcută din ramuri de mesteacăn.

2

De atunci trecuseră vreo doi trei ani. Gorbiakov nu avusese nevoie să umble la documente. Dar iată că se ivise o alarmă...

Din momentul în care Gorbiakov află despre planul uriadnicului de a organiza urmărirea lui Akimov cu ajutorul ţăranilor, încălecă şi porni iute la Goleşcihina, Kostareva şi Nesterova, unde erau cîţiva ţărani care, pe ascuns, îl ajutau demult în activitatea lui revoluţionară.

■— De vă cheamă uriadnicul să luaţi parte la razie, în nici un caz să n-o faceţi, îi sfătui Gorbiakov.

Aceştia, bineînţeles, la rîndul lor, transmiseră mai departe sfatul vecinilor şi rudelor. Şi aceştia la rîndul lor, mai departe.

Cînd uriadnicul porni prin sate să angajeze oameni în vederea raziei, el întîmpină o rezistenţă tacită, dar aprigă. La început Filatov încercă să-i convingă pe ţărani, momindu-i cu bani. In cele din urmă, înfuriindu-se, porni să ţipe :

— Aşa ne ajutaţi voi pe noi, slujitorii ţarului, să ne facem slujba ?! Lăsaţi, o să vă aduceţi aminte de ziua asta !

Unul dintre ţăranii din Nesterova n-avu ce face şi trînti :

— De ce ţipi la noi, că noi n-avem nici o vină. Felcerul din Parabel ne-a poruncit să nu ne amestecăm în treaba asta ticăloasă.

Filatov rămase înmărmurit. Nu-i venea să creadă urechilor. Mai întrebă o dată, şi încă o dată. Ţăranul înţelese că flecărise ce nu trebuie, şi încercă să iasă din capcana în care singur se băgase. Zise că el nu-l văzuse pe felcer şi nici nu-l auzise zicînd, dar că prin sat umblaseră zvonuri.

Filatov porni în goană la Parabel să-l caute pe Gorbiakov. Era înfuriat, dar şi mirat, credea şi nu credea ce-i spusese ţăranul.

Văzîndu-l pe poliţai că dă buzna, pe neaşteptate, în casa lui, Gorbiakov înţelese că s-a întîmplat un lucru grav. Probabil că Akimov şi Fedot Fedotovici nu reuşiseră să fugă şi fuseseră prinşi de razie. Intr-o fărîmă de secundă, Gorbiakov cîntări situaţia creată. Şi această situaţie era fără ieşire. Totul se dusese dracului. Nu numai evadarea lui Akimov, dar şi propria lui viaţă. Cum de putuse admite aşa ceva ? Unde greşise ? Doar fusese precaut, mai mult decît precaut.

— Ce-i cu tine, Versonofi Kvintelianici, nu cumva ai înnebunit de-a binelea ! ţipă Gorbiakov, ridicînd şi agitînd pumnul cu energie, încă înainte ca uriadnicul să fi deschis gura.

Poliţaiul, înalt şi slab se zăpăci şi se dădu înapoi spre uşă ; clipi dezorientat căci nu se aşteptase în nici un caz să audă asemenea cuvinte din gura felcerului.

— De ce-mi pui beţe-n roate, Feodor Terentici ? Mă omoară şeful, mormăi uriadnicul, pe care ţipătul lui Gorbiakov îl făcu să-şi piardă toată îndrăzneala.

— Care beţe-n roate ? întrebă Gorbiakov, îmblînzindu-se puţin.

— Aşa, beţe-n roate, Feodor Terenţievici ! Mă duc pe la ţărani să le cer ajutor, iar ei nu vor în nici un fel, zic că tu le-ai poruncit ! Filatov vorbea ca un copil obidit, lăsase buzele în jos şi în ochi i se zăreau lacrimi.

Intr-o clipă Gorbiakov înţelese că situaţia nu-i chiar atît de albastră cum i se păruse la început.

— Păi, dacă nu mă pot înţelege cu tine cu binele, rosti felcerul mai paşnic, continuînd totuşi să strige şi părînd tot atît de neîmpăcat. Nu te-am rugat eu să stai la pat ? Uită-te la tine cum arăţi : numai piele şi oase. Iar de-ai să te-mbolnăveşti de-a binelea, pe mine mă vor; întreba şefii : „De ce n-ai salvat viaţa unui funcţionar de stat ?" Eu ce să le răspund ? Pentru toată lumea indicaţiile medicinei sînt lege. O hotărîre ce trebuie ascultată. Numai tu nu-i dai atenţie. Iartă-mă, dar lucrurile stau aşa : tu ai puterea în mîna ta, dar şi eu o am. Cum. am auzit de planul ce-l pui la cale, am luat' calul şi m-ami
dus prin sate. Tuturor ţăranilor le-am poruncit cu toată severitatea : „Să nu faceţi nici un pas cu Filatov ! El e foarte grav bolnav, are să se prăpădească şi pe voi autorităţile au să vă tragă la răspundere, au să vă cheme la anchetă !" Şi uite ce vreau să-ţi mai spun, Varsonofi Kvintelianîci: „De vreme ce eşti un slujitor devotat tă- tucului ţar, el are nevoie de tine sănătos, voios, capabil să îndeplineşti orice poruncă. Află că tronului nu-i plac slujitorii bolnavi.

Gorbiakov vorbea întruna, examinîndu-l pe furiş pe uriadnic şi cîntărind dacă apreciase just situaţia creată, dacă găsise tonul potrivit pentru Filatov.

Acesta rămase impresionat de cuvintele felcerului. Clipea des, se gîrbovise şi desfăcea mereu braţele într-un gest de neputinţă. Un val de admiraţie dulce faţă de propria lui persoană îi inundase sufletul „Slujitor al statului, slugă devotată a tătucului ţar". Asemenea cuvinte, îl făceau să fie gata să izbucnească în plîns sau să ia poziţie de drepţi în faţa icoanei Maicii Domnului atîrnate în colţul încăperii şi în faţa icoanei Sfîntului Gheorghe, patronul oştenilor, şi să cînte solemn „Doamne, apără-l pe ţar", să cînte cu o voce atît de puternică, încît să se cutremure geamurile.

Dar Gorbiakov n-avea de gînd să-l lase să-şi revină. Continua să vorbească. E adevărat, nu mai striga, totuşi ameninţarea se simţea în unele din frazele sale :

■— Ce-mi mai rămîne,să fac? Nu-mi mai rămîne, dragă Varsonofi Kvintelianîci, decît să plec de îndată la stimabila şi iubita dumitale consoartă, Agrafiona Vasilievna, şi să-i spun sincer, ciim mă obligă datoria mea de om ce trebuie să veghez asupra bolnavilor, să o pun la curent în chipul cel mai categoric cu problema : sau te supui prescripţiilor mele, şi atunci port răspundere pentru viaţa ta, atît de necesară patriei dacă nu — Dumnezeu să te judece şi n-ai decît să faci ce vrei ! Iartă-mă că-ţi vorbesc atît de brutal... Dar mi-e teamă să mă şi gîndesc. Cu cine vorbesc ? Vorbesc eu cu un ţăran ignorant, agramat, care nu ştie decît să dea de mîncare, la porci ? Nu, vorbesc unui slujbaş al statului unui om care apără integritatea tronului... Uite aşa.;, uite aşa... Să judece Agrafiona Vasilievna cum e mai 'bine...

Cît de exact, de judicios, pină la ultima picătură calculase Gorbiakov ! Referirea la consoarta poliţaiului era cît se poate de potrivită şi la locul ei. Chiar şi de prista- vul de la Narîm se temea Filatov mai puţin decît de Agrafiona Vasilievna... Avea o fire straşnică muierea. Şi un pumn parcă turnat din plumb. Iar la mînie mai ştia să te atingă şi cu lemnul... Filatov se încruntă de parcă-l chinuia ceva, de parcă-l apucase subit o durere crîncenă de dinţi. Ii dispăruse aerul solemn şi încrezător, parcă se gîrbovise şi umerii i se lăsaseră sub mantaua cenuşie de postav.

— Nu mai fi supărat, Feodor Terentici ! Hai să ho- tărîm între noi bărbaţii totul. Ştii cum sînt muierile, se bîlbîia Filatov, privind cu evidentă linguşire în ochii aspri ai lui Gorbiakov, înfricoşat de hotărîrea pe care o vedea întipărită pe chipul acestuia.

Felcerul nu se grăbea cu răspunsul. Se plimbă de cîteva ori prin odaie, îşi şterse sudoarea de pe frunte, respiră a uşurare. Trăise clipe grele, neînchipuit de grele. Spaima cea mare rămăsese în urmă. îşi zise că din clipa aceasta va fi şi mai precaut, de o sută de ori mai precaut.

— Varsonofi Kvintelianîci, mă cunoşti de ani de zile, rosti pe altă voce Gorbiakov, privindu-l pe Filatov mai blînd, şi eu te cunosc, cunosc şi firea Agrefionei Vasilievna. N-am să-ţi fac nici un rău. Dar îţi mai spun încă o dată : potoleşte-te în zelul tău...

— Dar parcă eu vreau s-o fac ? Pristavul o cere... Parcă eu nu-mi dau seama că mă mănîncă pe dinăuntru boala ? Sigur că ar trebui să stau la pat...

— Stai la pat, Varsonofi Kvintelianîci, stai de nu vrei să-ţi vezi nevasta văduvă, iar copiii orfani. Nu e prima oară că ţi-o spun.

— Am să scriu şefului că am umblat prin toate pădurile, dar fugarul a intrat ca în pămînt... Dacă o fi la o adică, să-mi pui o vorbă bună, Feodor Terentici.

■— Cum să nu-ţi pun ? Iţi pun ! Dealtfel aşa şi stau lucrurile. Uite, am întrebat pe ţărani prin sate şi toţi zic acelaşi lucru : „A plecat fugarul. A plecat încă de atunci, cînd l-aţi căutat prima dată pe firul apei."

— Şi mie-mi zic acelaşi lucru. Dar şeful tot îi dă întruna : „caută, caută".

Gorbiakov ridică din umeri şi rămase tăcut, temîn- duse să nu întindă coarda prea tare.

După ce Filatov plecă, făgăduindu-i încă o dată să se bage la pat, Gorbiakov se aşează la masa sa de lucru şi începu să chibzuiască în linişte.

Nu putea rămîne numai la această discuţie. Filatov era prost, incult şi laş cum nu se mai găsea altul pe lume. Iar de vreme ce era laş, era şi ticălos. De-l va ameninţa şeful, e în stare de orice ticăloşie, numai să-şi scape propria piele. Trebuia deci să mai găsească şi altă soluţie... Nu era de ajuns să-l bage la pat pe tîmpitul ăsta, nu era deajuns nici să asmuţă împotrivă-i pe vipera de nevastă, trebuia să mai ia măsuri ca întîmplarea să nu capete amploare, ca Filatov să uite tot ce aflase de la ţărani şi din memoria lui să dispară discuţia de astăzi.

Gorbiakov ştia din experienţa anilor de altădată că drumul cel mai sigur pentru a strînge relaţiile cu Filatov era de a face un chef, invitîndu-l împreună cu prietenii săi, îmbătîndu-i criţă, ca vreo două trei zile după beţie să nu-şi poată veni în fire.

Numai gîndul unei petreceri în societatea autorităţilor din Parabel îl făcu pe Gorbiakov să se strîmbe de greaţă.

Mutre plicticoase, tîmpe, discuţii triviale, interese meschine... Gorbiakov clătină din capul lui cu păr negru, creţ, de parcă ar fi înghiţit un vomitiv. Şi totuşi nu găsea altă soluţie, chiar de-ar fi cugetat noaptea întreagă. Nu-i rămînea decît să-şi ascundă sentimentele, să închidă undeva în adîncuri antipatia ce o simţea şi să-i ospăteze aşa cum se obişnuia în Narîm, adică ofe- rindu-le să mănînce şi să bea peste măsură.

Gorbiakov luă o foaie de hîrtie şi începu să socotească cam cît îl va costa acest chef. Suma era măricică, ţinînd seama de salariul lui sărăcăcios. Dar Gorbiakov nu se întristă. Deocamdată, mîna nu-i tremura şi ochiul ţintea ca şi altădată. îşi zise că va pleca a doua zi dimineaţă în zori de zi cu puşca. La ceasul acela vin cocoşii de munte să se hrănească cu cetină de cedru. Vreo cinci şase păsări, fiecare a treizeci de funţi, înseamnă carne berechet pentru masă. Peşte pentru plăcintă găseşte ieftin la ostiacii de pe Obi, deşi cuscrul său Epifan Krivo- xukov le cam face curte şi le făgăduieşte sticle cu rachiu ca să nu-i vîndă decît lui şi nimănui altuia. Ceva gustări castraveţi muraţi, varză acră, cegă afumată există în cantităţi suficiente, în pivniţă, datorită străduinţelor lui Fe- dot Fedotovici.

3

Gorbiakov termină cu calculele, apoi repede strînse foile de hîrtie pe care scrisese cifrele şi le ascunse în sertarul mesei. I se păruse că a zărit trecînd prin faţa ferestrei chipul binecunoscut al Glafirei Savelievna, preoteasa din Parabel. Gorbiakov alergă în antreu să vadă dacă lucrul se întîmplase aievea sau avusese o vedenie. Nu, nu greşise. Legănîndu-se uşor din şale, pe poteca bătătorită între troienele de zăpadă, Glafira Savelievna se apropia de portiţă. Broboada ei pufoasă, ţigănească, îi aminti lui Gorbiakov de pădurea de toamnă atinsă de primele geruri. Frunzele de arţar erau roşii ca nişte flăcări, cele de mesteacăn — pete galbene, melancolice, dar pline de lumină, ramurile portocalii de scoruş împodobeau de jur împrejur şalul. Haina de blană, lungă pînă jos, din samur, şedea frumos pe trupul subţire şi mlădios al tinerei preotese. In mersul subliniat agale al femeii, în felul în care-şi purta capul puţin ridicat se întrezărea un amestec de solemnitate, de înălţare şi în acelaşi timp ceva trist, un aer de condamnat. Aşa îmbrăcată, mlădioasă şi zveltă ca o trestie, s-ar fi cuvenit să se plimbe pe străzile oraşului ca să se oprească oamenii din

mers s-o admire, să rămînă cu privirea aţintită asupra chipului ei prelung, smead, cu pometii puţin ieşiţi în afară-, care-ţi ţintuia privirea prin expresia sa puţin misterioasă, nervoasă. S**-ar** fi zis că un gînd tăinuit, ascuns, lăsase pe fruntea femeii o amprentă de deznădejde, de impas, trezind simpatie. Dar aici cine putea s-o admire? Ferestrele izbelor străluceau mute, mute erau hornurile caselor şi rotocoalele de fum ce ieşeau din ele, mute troienele de zăpadă, albe, albe de tot, de o albeaţă ce nu avea asemănare, tăcute şi negre pădurile întunecate ce se întindeau în zări, dincolo de grădini, păduri triste, melancolice, liniştite, aşteptînd parcă dezlănţuirea unei mari nenorociri.

„Se vede că iar a cuprins-o dorul pe Glaşa", îşi zise în sinea lui, Gorbiakov şi, auzind paşii femeii ce urca scăriţa de la intrare, se examină în grabă din cap pînă-n picioare, îşi netezi barba şi părul negru cu cîteva fire albe pe creştetul rotund. încă din tinereţe părul îi era totdeauna răvăşit, firele stăteau nesupuse ca nişte paie într-o căpiţă de fîn.

-— Bună ziua, Fedia, bună ziua, dragul meu. Nu te deranjez prea tare dacă rămîn vreo cinci minute să stăm de vorbă ? Glasul Glafirei Savelievna era subţire şi avea un sunet cristalin, de aceea părea încordat ca o coardă de arc. Aveai impresia că încă o clipă, încă un cuvînt şi acest glas are să se frîngă, are să i se întîmple o catastrofă, un lucru cumplit. Dar glasul continua să sune, să sune mereu şi doar în finalul frazelor căpăta un tremurat uşor.

— Bună ziua, Glaşa, te rog, scoate-ţi haina. Intră. Iţi stau la dispoziţie. Gorbiakov o ajută pe Glafira Savelievna să-şi scoată haina, luă din mîna ei şalul, tot numai flăcări, şi-l atîrnă în cuier.

Glafira Savelievna îşi netezi rochia de caşmir înflorată ca şi şalul, îşi îndreptă cozile aşezate în chip de cunună pe cap, apoi aruncă lui Gorbiakov o privire îngrijorată de parcă n-ar fi părăsit-o spaima, şi zise :

— Ce tăcere e acum în casa ta, Fedia. A plecat privighetoarea ta, Polia, şi cu ea şi cîntecele, iar casa ţi-a rămas pustie. De ce ai ochii roşii ? Nu cumva ai plîns de singurătate ?

— Ce-ţi veni, Glaşa ? De ce vrei cu tot dinadinsul să fiu trist. într-adevăr îmi pare rău de Polia, dar inimii nu-i poţi porunci. S-a îndrăgostit ce să-i faci ! Iar ochii-mi sînt roşii din alte motive. Nu prea mă simt bine, parcă mă ia cu frig, mai ales spre seară. Intră, te rog, înăuntru, treci te rog în birou, nu sta lîngă uşă. Trage prin crăpături. Tot nu găsesc timp să repar scîn- durile.

Glafira. Savelievna, cu aceiaşi paşi liniştiţi şi solemni,, intră în birou. Gorbiakov închise bine uşa. Trebuia să vină bucătăreasa să-i pregătească cina. Iar Glafira Savelievna, desigur, are să-şi spună păsurile, are să se spovedească în faţa lui Gorbiakov, cerîndu-i otravă pentru cazul extrem. Au mai fost vizite de astea şi nu o dată...

4

Gorbiakov o cunoştea pe Glafira Savelievna de vreo zece ani. Grea şi amară îi fusese soarta. Venise la Narîm învăţătoare. De-abia împlinise atunci douăzeci şi unu de âni. Pe neaşteptate, fusese nevoită să plece din casa părintească şi să-şi cîştige singură existenţa. Tatăl ei, funcţionar, încercase să se căpătuiască la zăcămintele de aur. Dar în loc de zăcăminte nimerise în închisoare din cauza unor maşinaţiuni. Care anume ? Fata nu ştia nimic exact. Unul dintre vechii prieteni ai familiei îi spusese : „Nu asculta ce zice lumea, Glaşa, maşinaţiuni de astea sînt bine cunoscute. Le zice sărăcie. S-au găsit rivali mai bogaţi care au pus mîna pe zăcămînt, iar pe taică-tău l-au băgat la zdup să scape de el. Să-ţi fie învăţătură de minte : cu cei puternici să nu te lupţi, cu cei bogaţi să nu te judeci."

In naivitatea ei, Glaşa a încercat la început să restabilească adevărul, dar curînd entuziasmul ei a scăzut. Viaţa de care se lovi de la început îi amintea de o bulboană neagră. La suprafaţă apele erau liniştite, dar cu cît pătrundeai mai adînc, era un întuneric de netrecut, străfunduri tulburi şi fioroase.

Tatăl ei nu se chinuise prea mult. îşi dădu sufletul încă la spitalul închisorii, unde contractase febră tifoidă. Mama mai trăi doar două săptămîni. Şi Glafira rămase singură ca un pui de pasăre fără aripi, singură-singurică în cuibul distrus. Bineînţeles din toate părţile năvăliră sfătuitorii : „Fă aşa, drăguţă, fă altminteri, nu face aşa". Curînd Glaşa văzu că sfaturile nu se dădeau de pomană doar pentru un „mulţumesc". Unora le plăcea mobila, pe alţii îi interesau hainele mamei şi ale tatălui, alţii manifestau deschis interes pentru ea încercînd s-o facă amanta lor, alţii care căutau să se prezinte drept binevoitori dezinteresaţi, se băgau obraznic prin hîrtiile tatălui, căutînd să afle dacă nu cumva acest funcţionar care lucrase la monopolul de stat aproape patruzeci de ani, lăsase nişte bani, fie la bancă, fie sub formă de bilete de credit. Din păcate rezultatele scontate se dovediră mizerabile pentru aceşti oameni cu planuri mîrşave. Un ceas de aur,, un rînd de haine, şi un

baston cu ornament de argint. Bani nu avea nici la bancă, nici în hîrtii de credit. Dimpotrivă, rămăseseră datorii. Puţinul avut fu confiscat, vîndut repede la licitaţie, dar se dovedi a fi insuficient pentru a acoperi sumele necesare rezultînd din nişte afaceri dubioase întreprinse de acest om sau superficial sau prea încrezător.

Atunci Glafira Savelievna porni spre depărtările necunoscute ale Narîmului. Ii era silă de tot şi de toate.. Termină cu chiu cu vai nişte cursuri pe lingă seminarul pedagogic de la Tomsk şi trecu un examen care-i dădea, dreptul să fie învăţătoare la şcoala primară. Examenul l-a luat cu bine. Era o fată deşteaptă, capabilă, şi de altfel cultivată, terminase liceul şi avea o pregătire generală mai bună decît a altora. Glafira învăţase cu sîrg la liceu, căci visase în ascuns să plece la Petersburg şi să urmeze şcoala superioară Bestujev pentru femei, pentru ca de acolo să încerce să ajungă eventual la Zürich sau la Londra, unde emanciparea femeilor era un proces în plină dezvoltare, şi fetele erau primite la universitate deopotrivă cu băieţii.

Visurile i se prăbuşiră repede şi pentru totdeauna. Narîmul o primi aspru, crud, cum de altfel primea pe toată lumea. Şcoala funcţiona într-o casă veche, aproape putrezită, de mult părăsită de proprietari. Ţăranii o întîmpinară fără nici o bucurie pe învăţătoare. Ce le aducea ea ? Griji noi, iar ei şi aşa aveau destule. E adevărat că unii dintre ei, puţini la număr, înţelegînd că acestor ani plicticoşi şi monotoni le va urma inevitabil un alt veac, veacul ştiinţei de carte, se arătară gata s-o ajute, făcură din cîteva scînduri nişte bănci şi mese, reparară casa, astupînd găurile din colţuri, aduseră ceva lemne şi-şi trimiseră primii copiii la lecţii, apoi de la om la om strîn- seră pentru învăţătoare îmbrăcămite caldă, ceva vase şi un pic de provizii...

Iarna aceea a fost cumplit de rece şi de viforoasă. Oricît făcea foc, oricîte lemne ardea, în odaie tot rece.
era. In zile ca acelea uneori Glafirei Savelievna i se părea că ele nu vor avea niciodată sfîrşit, că se lăsaseră pe pămînt pentru a-l arunca pentru totdeauna în braţele frigului necruţător — copiii nu veneau la şcoală, iar coliba rămînea înecată în zăpadă pînă sus, aproape de horn. îmbrăcată cu tot ce avea cald, Glafira Savelievna se lipea de sobă, temîndu-se să se depărteze şi neavînd în nici un caz curajul să iasă afară. Disperată de atîta frig şi foame, se gîndi să închidă hornul, cînd cărbunii mai mocneau şi mai emanau gaze. Planul era simplu : s-ar fi asfixiat şi ar fi adormit pe veci. Dar într-o colibă

ca aceea. nici nu te puteai asfixia. Crăpăturile erau atît de mari, trăgea atît de tare, încît gazele se eliminară şi Glafira rămase doar cu o durere de cap plicticoasă.

In acele zile, cele mai critice din viaţa sa, Glafira Savelievna îl cunoscu pe Gorbiakov. Satul în care era eâ învăţătoare se afla pe drumul dintre Parabel şi Narîm.

Gorbiakov se întorcea într-o zi din Narîm acasă. Se lăsase noaptea, viscolea, gerul era puternic, Felcerul nu riscă să-şi continue drumul şi rămase peste noapte la starostele satului. Aflase de sosirea învăţătoarei şi era bucuros de această ocazie, ea să-i facă cunoştinţă.

Bătătorind zăpada cu pîslarii lui înalţi, făcîndu-şi drum cu o scîndură, ce destroienea zăpada, Gorbiakov reuşi să ajungă pînă la casa Glafirei Savelievna, cu mare greutate deschise uşa şi intră în odaie. Fata şedea ghemuită într-un colţ, lîngă soba rece. Demult pierduse socoteala orelor şi era foarte convinsă că i se apropie sfîrşitul. Gorbiakov se întoarse în grabă în casa starostelui unde-şi lăsase trusa de felcer şi geanta cu medicamente. Cînd se întoarse o găsi pe învăţătoare şezînd pe scaun. îl uimi aerul istovit al Glafirei Savelievna. De trei zile nu mai mîncase şi nu mai băuse. Moartea prin foame în coliba îngheţată i se părea mai puţin cumplită decît viaţa în acest ţinut îngheţat, printre oameni străini, neînţelegători şi duşmănoşi.

— Draga mea, suferi de o totală atrofie a voinţei. Trebuie să-ţi vii în fire, să te scuturi de această apatie. Iar aici, la Narîm, nu trăiesc numai fiare, ci şi oameni. Printre ei sînt unii care au rămas aici de bunăvoie, din convingere. Şi oamenii aceştia n-au cunoscut numai suferinţe şi întristări, au cunoscut şi bucurii. Da, da, bucurii... Unul dintre ei sînt şi eu.

Glafira Savelievna îl asculta pe Gorbiakov, plictisită, indiferentă, şi nu atît cuvintele lui, cît mai ales mîncarea gustoasă adusă din casa starostelui o făcu să-şi recapete treptat puterile.

Gorbiakov nu plecă pînă nu o văzu reluîndu-şi activitatea, pînă cînd ţăranii nu-i aduseră lemne, tot felul de provizii, şi nu dezgropară casa ei din troienele de zăpadă.

Peste o săptămînă, Gorbiakov, reveni. Glafira Savelievna se întremase şi—1 întîmpină jenată, temîndu-se să-l privească în ochi. Gorbiakov nu pomeni o vorbă de cele întîmplate, nu-i făcu nici un fel de morală. îi povesti simplu şi cu încredere, despre el, despre nenorocirea care i se întîmplase nu demult, despre fetiţa lui orfană, Polia, care era acum pentru el lucrul cel mai scump pe lume, despre jurămîntul pe care-l făcuse în sufletul său să-şi trăiască zilele pînă la capăt, aiici, la Narîm, să fie alături

de mormîntul soţiei, şi să nu-i întineze în nici un fel, cu fapta sau cu vorba, memoria.

încrederea cu care Gorbiakov se destăinuia în faţa ei, pe care o cunoştea atît de puţin, o emoţionă pe Glafira Savelievna pînă în adîncul sufletului.

— îmi eşti ca un frate, Feodor Terentievici, frate întru nenorocire ! exclamă ea. Tot ce ai făcut atunci, cînd moartea stătea la căpătîiul meu, ar fi putut-o face orice om cu suflet nobil. Dar numai un frate ar fi putut să-şi destăinuiască sufletul cu atîta sinceritate şi fără nici o reticenţă, cum ai făcut-o dumneata.

Glafira Savelievna începu să plîngă şi chipul ei uscăţiv, căpătă dintr-o dată luminozitate, deveni solemn, iar o anume expresie de chin îl făcu şi neobişnuit de frumos. Gorbiakov înmărmuri, simţind cum i se urcă şi lui un nod în gît.

De la această întîlnire, între ei se stabiliră relaţii cum se întîmplă arareori să fie între oameni, cu totul sincere, deschise, ca între rude. îşi spuneau unul altuia pe nume şi se adresau cu „tu". Ştiau unul despre altul aproape totul. Da, aproape totul, dacă n-ar fi să luăm în consideraţie acea mare taină pe care o deţinea Feodor Terentievici Gorbiakov ca membru al Comitetului bolşevic ilegal din Narîm, ca om de legătură care ţinea în mîna sa fire ale relaţiilor de partid, care se întindeau din satele Narîmului pînă în capitala Imperiului rusesc, Petrograd, şi de acolo în multe, multe oraşe din străinătate, în care locuiau temporar revoluţionarii ruşi bolşevici.

Dacă ar fi să vorbim deschis, ar trebui să spunem că Gorbiakov, stabilind cu Glafira Savelievna relaţii sincere, se gîndise nu o dată s-o atragă şi pe ea în munca de partid, s-o facă şi pe ea adeptă ideilor revoluţionare. Glafira suferise mult de pe urma nedreptăţilor sociale, îi erau apropiate şi înţelese sentimentele şi gîndurile celor necăjiţi. Iar el, Gorbiakov, pe lîngă toate, avea nevoie de un om pe distanţa aceasta între Narîm şi Parabel care ar fi putut adăposti şi scăpa de urmărire pe cei ce evadau din închisori în urma hotărîrii comitetului ilegal.

De aceea, venind din cînd în cînd în vizită la Glafira Savelievna, Gorbiakov de fiecare dată căuta să trezească în sufletul ei interes pentru viaţa obştească, îi vorbea despre evenimentele de pe front, despre starea de spirit a ostaşilor, nu căuta să aleagă cu prea multă precauţie cuvintele cînd era cazul să critice guvernul ţarist pentru meschinărie, pentru sumele mizere care se acordau şcolilor şi spitalelor. Şi după flacăra care se aprindea în ochii Glafirei Savelievna, după interesul pe care-l manifesta faţă de opiniile lui, Gorbiakov îşi zicea că se apropie

treptat, dar sigur, de ţelul său de a atrage pe Glafira Savelievna la participarea conştientă la lupta revoluţionară.

Dar vai, cît era de departe de adevăr Gorbiakov ! Nici nu-şi putea imagina că apariţia lui trezea în Glafira Savelievna cu totul alte sentimente şi gînduri. Vizitele lui scurte şi destul de rare, subliniau şi mai mult în conştiinţa ei singurătatea care o apăsa pe zi ce trecea. După ce pleca, ea îşi dădea seama şi mai puternic cît era de îngrozitoare situaţia ei, cît era de lipsită de apărare în faţa loviturilor vieţii aspre care o ameninţa din toate părţile, oriunde ar fi privit.

Gorbiakov mai trezea în ea şi instinctul de femeie, care nu devenise încă nici soţie, nici mamă, dar care simţea dorinţa pătimaşă să-şi îndeplinească această lege a firii. Gorbiakov nici nu bănuia că Glafira Savelievna îl place ca bărbat şi că face eforturi serioase ca să se stăpînească şi să nu-i vorbească de această taină a sa, cea mai mare. Nu ştia Gorbiakov, acest om inteligent, integru, cu mintea pătrunzătoare, încă un amănunt care nu era deloc lipsit de importanţă, şi anume că nu numai el o remarcase pe Glafira Savelievna, o remarcaseră, dacă se poate spune aşa, şi oamenii de pe malul celălalt.

In timpul postului mare, sosi din Narîm în satul unde locuia tînăra învăţătoare un preot cu paracliserul său. In timp ce elevii se spovedeau şi se împărtăşeau, amîndoi se tot învîrteau pe lîngă tăcuta învăţătoare. îndeosebi manifestă multă simpatie faţă de ea paracliserul Vonifati. Nu mai era tînăr, era şi cam fudul de-o ureche, avea obicei de făcea ochii mici cînd ieşea la lumină, dar om singur, cu o oarecare situaţie în societate, îşi îngăduia să se comporte cu destulă siguranţă în viaţă.

Cursul vieţii, cu izvoarele şi pîrîiaşele sale, este adesea întortocheat şi nimănui nu-i este dat să ştie dinainte ce întorsături neaşteptate va lua şi unde vor ieşi apele din albia lor. Aşa s-a întîmplat şi în acest caz. Vonifati capătă dintr-o dată posibilitatea de a deveni diacon. Trebuia să se grăbească cu însurătoarea, întrucît nu putea fi făcut diacon, după canoanele existente, atît timp cît era neînsurat.

Vonifati nu stătu mult pe gînduri. In două ceasuri, caii iuţi îl aduseră din Narîm în satul Glafirei Savelievna. învăţătoarea rămase perplexă în faţa propunerii, apoi fugi de acasă în pădure, şi acolo, privind cerul, rece, indiferent, plîngînd şi chinuindu-se, cugeta la viitorul său.

Vonifati îi era prea puţin simpatic, ca să nu spunem un cuvînt mai tare, dar în schimb, şi la lucrul acesta nu se putea gîndi fără înfiorare, peste o săptămînă, dintr-o dată avea să ia sfîrşit viaţa ei de foame şi frig. Un bărbat putea fi un scut care s-o apere de loviturile destinului. Nu era o poveste nouă pentru Rusia, dimpotrivă, cazuri de acest fel au existat de cînd lumea, dar nu s-ar putea spune că asta o ajuta cu ceva pe Glafira Savelievna.

Vonifati avu noroc ! Nu rămase mult timp diacon. Preotul din Parabel muri pe neaşteptate, şi în locul lui trecu "Vonifati.

Primăvara, cînd apele se revarsă, intră pe gura Parabelului o barcă mare purtînd mobilă, bagaje şi cîţiva oameni. Era părintele Vonifati, care sosea împreună cu preoteasa. Gorbiakov aflase că Glafira Savelievna plecase într-o altă lume, străină lui şi urîtă profund de el, şi la drept vorbind nu fusese prea supărat de aceasta. Bineînţeles, simţi amărăciune, gîndindu-se cit se înşelase în planurile sale. Dar, avea să-i treacă, cum îi trecuseră şi altele. Totuşi un lucru îl frămînta pe Gorbiakov. Nu putea el, om cunoscut în regiune, pe deasupra care mai şi juca rolul de slugă credincioasă a tronului, să nu-l viziteze pe noul preot, să nu-i acorde atenţie, într-o zi atît de importantă ca aceea cînd el devenea conducător al bisericii Arhanghelul Mihail, cu enoriaşi cît o întreagă voloste. De n-ar fi făcut-o, atitudinea ar fi fost comentată cu totul nefavorabil şi buna lui reputaţie ar fi avut de suferit. Gorbiakov căzu pe gînduri, se întunecă la chip, umblă prin odaie, dintr -un colţ în altul, tot cugetînd şi cîntărind. Dar degeaba se frămînta omul.

In aceeaşi zi în care barca din Narîm acostă pe malul Parabelului, Gorbiakov primi un bileţel din partea Gla- firei Savelievna. Aceasta îi cerea permisiunea să-l viziteze şi, fără pic de întîrziere, chiar în aceeaşi zi.

— Dacă cucoana preoteasă s-a îmbolnăvit, mătuşă Uliana, să vină de îndată, dacă poate, zise Gorbiakov către femeia care adusese biletul, ştiind că o vizită la: felcer şi încă cu învoirea acestuia, este admisă pentru oricine şi nu va trezi nici un fel de bîrfeli în sat.

S-ar fi zis că Glafira Savelievna îi aştepta răspunsul după colţ. Apăru într-o clipă. Dădu buzna în odaie, şi fără să spună vreun cuvînt, se lăsă în genunchi în faţa. lui Gorbiakov, izbucnind în plîns, şi vorbi cu vocea sugrumată de emoţie :

— Bate-mă, Fedia, loveşte-mă, pentru că sînt o renegată ticăloasă şi josnică. Pentru ca ţi-ai cheltuit în zadar

pornirile nobile. Vai de renegaţi... Nu există, nu există pe lume oameni mai josnici decît ei... Loveşte-mă, Fedia,, loveşte-mă şi iartă-mă. M-am speriat de viaţă, m-am speriat de luptă... Spune-mi, mă dispreţuieşti ? Mă dispreţuieşti ?

„O isterică... Isterică şi nimic altceva... Bine am făcut, foarte bine am făcut că n-am atras-o în munca noastră ilegală. Intr-o clipă grea, ar fi putut să ne trădeze, să facă cine ştie ce nebunie, să pună în primejdie întreaga organizaţie", se gîndea Gorbiakov, ascultând glasul întretăiat al Glafirei Savelievna.

— Ridică-te, Glaşa, şi stai, uită-te, aici, spuse ferm Gorbiakov, gîndindu-se cum să facă ca să n-o monteze împotriva Ivii şi în acelaşi timp să nu pună în primejdie munca lui secretă în folosul revoluţiei şi al partidului.

Glafira Savelievna se aşează pe un scaun, plîngînd şi îngropîndu-şi faţa umedă într-o batistă fină şi parfumată.

— Ascultă-mă, Glaşa, ce am să-ţi spun : fiecare trăieşte cum poate şi cum vrea. Cel ce vrea să lupte, va găsi terenul pentru aceasta. Cel ce caută linişte, o va afla. Ai procedat cum ţi-a poruncit conştiinţa ta.

— Mi-a poruncit conştiinţa ? Dar ce să fac dacă această conştiinţă nu-mi dă pace zi şi noapte ? Ce să fac, Fedia, ce să fac ? şi Glafira Savelievna îşi ridică braţele deasupra capului.

Gorbiakov nu găsea răspunsul.

— Ce să faci ? rosti el, în sfîrşit, după o îndelungă tăcere. Să trăieşti, Glaşa, să trăieşti mai departe şi să fii om. Om poţi să fii în orice situaţie. Şd în, situaţia ta. Nu sînt oare oameni în jurul tău ? Nu au ei nevoie de ajutor? Tu însuţi,ai cunoscut viaţa cit e de amară şi ştii ce lucru mare este ca atunci cînd viaţa te încovdaie, cînd nenorocirile te apasă, să găseşti un om care să te ajute...

Gorbiakov o văzu pe Glafira Savelievna luminîndu-se la chip, îi văzu ochii înviorîndu-se şi respiraţia liniştdn- du-se. El îi vorbea întruna şi căuta ca în conştiinţa ei să rămînă pentru totdeauna impresia acestei iubiri creştineşti. Căci în discuţiile anterioare mărturisise nu o dată gînduri care nu lăsau nici Un fel de îndoială în ce priveşte idealurile lui obşteşti : convingerea că era revoluţionar Şi cu tîrnăcopul în mină săpa fără încetare mor- mîntul lumii Vechi. Aeum trebuia să neutralizeze într-b anumită măsură 'opiniile •• sale, să le dea o nuanţă de simpatie faţă de cei în suferinţă şi necăjiţi, dar în acelaşi timp să nu respingă pe această femeie, să nu submineze încrederea ei sinceră în el. Păstrîndu-i prietenia şi simpatia, putea conta, dacă nu pe un ajutor direct, cel puţin pe

0 participare indirectă în unele probleme. De pildă, nu-i strica deloc să ştie ce se întîmplă în casa preotului, ce veşti ajung acolo din punctele cele mai diferite ale ţinutului dmens în care trăiau.

— Glaşa, află că sînt mulţumit că nu mai eşti singură, că o duci bine, că ai de toate. Iar nervii tăi îi aranjăm noi. Am să-ţi dau să bei nişte picături de valeriană şd de lăcrămioare. Te asigur că are să te ajute. Uite.

Gorbiakov scoase din dulap o sticluţă cu medicament şi o întinse Glafirei Savelievna.

— Eşti îngerul meu păzitor, Fedia ! îl îmbrăţişă repede, îl sărută pe obrazul acoperit de o barbă ţepoasă, mirosind a tutun şi-l rugă să vină să-i viziteze.

— Vino, vino neapărat şi fără protocol deosebit. Vonifati, deşi e popă, nu e sfînt, îi place să bea şi să se veselească. Iar eu am să fiu atît de bucuroasă, atît de bucuroasă ! Eşti aici pentru mine unica rază de lumină...

5

De atunci trecuse multă vreme. Cînd simţea că inima 1 se umple de prea mult alean, Glafira Savelievna da fuga la Gorbiakov, căutînd apărare împotriva vieţii obtuze şi totodată îndestulate, pe care o trăia. Accesele de disperare, de căinţă şi de tristeţe, amestecate cu blesteme la adresa lui Vonifatd că-i viclean şi meschin, ura violentă faţă de ea însăşi pentru că-i cedase lui Vonifati, n-o împiedicau să organizeze mese zgomotoase, îmbelşugate, cu mîncare şi băutură de tot felul, la care invita negustorii din Narîm, funcţionarii de poliţie, unde toţi cîntau, în acompaniament de ghitară, romanţe ţigăneşti şi cîntece cu un conţinut destul de deocheat.

Tot ce se petrecea în viaţa Glafirei Savelievna, Gorbiakov o ştia înaintea altora. Uneori încrederea tinerei preotese în el era atît de mare încît îl punea în situaţii jenante ; o cultiva totuşi pe Glafira, fiindcă prietenia cu preotul era un bun camuflaj pentru activitatea lui ilegală.

Părintele Vonifati ştia că soţia lui e o mare admiratoare a acestui felcer tăcut, posomorit la chip, dar nu avea nici un fel de îndoială în ce priveşte cinstea lui Gorbiakov. Părintele nu numai că nu era gelos pe Glaşa, pe care o iubea foarte mult, dar se bucura din tot sufletul cînd reuşea să-l aducă pentru cîteva ceasuri pe Feodor Terentievioi în casa sa. Faptul se explică şi prin aceea că nu e deloc uşor să trăieşti sub acelaşi acoperiş cu un om atît de neechilibrat, de zurliu, cum era Glafira Savelievna

şi atunci preotul împlinea zicala bătrînească : dă-i copilului orice jucărie numai să nu plîngă...

De astă dată Gorbiakov se înşelase în presupuneri. Glafira Savelievna nu venise cu intenţia să se spovedească în faţa lui ; lucrul era mult mai grav.

— Am venit la tine, Fedia cu o veste neplăcută.

„Nu cumva o fi în legătură cu fuga lui Akimov ?" trecu ca un fulger prin mintea lui Gorbiakov, care deveni numai ochi şi urechi.

— Cu ce vrei să mă uimeşti, Glaşa ? întrebă el ascunzîndu-şi emoţia şi îngrijorarea.

—■ Vonifati a spovedit o femeie din Goleşcihina, zise Glafira Savelievna. O întreabă de una de alta, dar orice întreabă, acelaşi răspuns : „Păcătoasă sînt părinte, păcătoasă !" „Ei, o întreabă Vonifati, nu cumva ai minţit?" „Am minţit, zice, părinte, am minţit" Şi în loc să şe oprească aici, toanta, s-a apucat să dea amănunte. „L-am minţit pe uriadnic cînd m-a descusut despre fugarul de la Narîm. L-am văzut odată strecurîndu-se prin desişul de bozie şi l-am mai văzut altădată cu Fedot Bezmater- nîh pornind către pădurile de cedri, spre Bolşaia Neste- rova. Amîndoi, zice, aveau schiuri şi puşti".

Glafira Savelievna tăcu, apoi tuşi cam prefăcut, şi se şterse pe buze cu batista» Lui Gorbiakov i se păru că o face dinadins ca să-i lase timp să cugete la cele întîmplate.

— Aşa, aşa, Glaşa, şi mai departe ? întrebă Gorbiakov cu un aer vesel, plimbîndu-se prin odaie şi fumînd din pipa lui.

— Restul ţi-l poţi imagina singur, Fedia. Vonifati a venit acasă şi se tot întreabă, dacă nu cumva e cazul să se ducă să spună totul uriadnicului. Poate că muierea n-o fi flecărit de pomană. Vonifati îşi închipuie că a vrut să-l pună la încercare şi pe el. Zice el că aici, la Narîm, jandarmii au în fiecare sat cel puţin cinci agenţi secreţi.[1]

•— In această privinţă, Vonifati Gavrilîci are dreptate, perfectă: dreptate. De agenţi nu ducem lipsă, sînt mâi mulţi decît trebuie. Dar pe muierea aia degeaba o bănuieşte. Convinge-1, Glaşa, de treaba asta. Muierea a flecărit vrute şi nevrute de prea mult zel, emoţionată de spovedanie. Se întîmplă lucruri de-astea cu tipuri psihopate. Eu sînt ăla care am plecat cu Fedoţ Fedotovici pe schiuri. Am vînat cocoşi sălbatici în pădurile de cedri de dincolo de Bolşaia Nesterova şi muierea, poftim, zice că era un fugar.

— Te cred ! exclamă Glafira Savelievna, dar eu Fedia, am zis că tot e mai bine să-ţi comunic ce-am auzit. Dacă

într-adevăr fugarul este în grija ta, âr trebui să fii mai atent, continuă Glafira Savelievna, vorbind în şoaptă.

— Iţi mulţumesc, Glaşa, dar îţi spun sincer că nu amnici un fel de relaţii cu fugarii. Ştii bine că sînt-ocupat pînă peste cap cu altele, iar deţinuţii, treaba lor, ce am eu cu ei şi ei cu mine ?! Ăla de a fugit toamna din Narîm trebuie să fi ajuns demult la oraş. Nu cumva îţi imaginezi că mai şade în Parabel ? Gorbiakov se învîrti vioi pe tocul ghetei, pocni vesel din degete şi schim- bînd tonul, zise : Dă-i dracului pe toţi, Glaşa, şi pe fugari şi pe poliţai. Spune-mi mai bine cum o duci, că de mult nu te-am auzit şi nu te-am mai văzut.

— Mă pregătesc pentru ziua onomastică a lui Vonifati. Sper că n-ai să ne ocoleşti casai

— Vai de mine, se poate să fac una ca asta !? Şi cînd' o să fie, dacă nu-i un secret ?

— Duminică, la prînz. Să nu uiţi. Iar dacă ai să uiţi,' am să-ţi aduc eu aminte. Să ştii că nu ne aşezăm la masă fără tine.

•<< >— Vor fi oaspeţi mulţi, Glaşa ?

r.."-.—b Aşteptăm oaspeţi de vază, Fedia. Avem emoţii mari. îndeosebi Vonifati. Se pare c-o să vină şi arhiereul. El nu călătoreşte niciodată singur, cu el vine şi ispravnicul. O să-l invităm şi pe ispravnic. A primit Vonifati o veste de la Kolpaşevo.

— Bineînţeles ! exclamă Gorbiakov şi după o clipă de tăcere, adăugă : Ei, ai grijă, Glaşa, să nu te faci de rîs în faţa acestor oaspeţi de vază. Drept să-ţi spun, nici eu nu am mai avut prilejul să fiu într-o societate atît de aleasă. Bine că mi-ai spus, altfel, cine ştie te pomeneai cu mine în cizme şi cojoc, cum umblu de obicei. Aşa, am să ţin seama.

— Nu exagera, Fedia ! Am văzut eu oameni d-ăştia în casa tatălui meu. Şi ce lacrimi am mai vărsat de pe urma lor. Se îmbătau şi începeau să se lege...

— Ei, pe atunci erai o fată fără apărare, acum eşti nevastă, şi încă ce nevastă, preotească !

Glafira Savelievna sări în sus şi cu gesturi repezi, cu ochii scînteind zise :

— Fedia, n-atinge rănile care dor. Nu-mi răscoli sufletul !

Gorbiakov tăcu şi plecă în jos capul, vinovat. Se vede că atinsese altă coardă decît crezuse el. Glafira Savelievna se grăbi să plece. Gorbiakov o ajută să-şi pună haina, o conduse pînă în stradă şi-i dori la plecare toate cele bune. Întorcînd capul, Glaşa îi aminti :

— Te aşteptăm, duminică, Fedia.

Nici nu apucă Glafira Savelievna să dispară pe după troiene, că Gorbiakov îşi puse cojocul, căciula, mănuşile îmblănite şi ieşi în curte. Aici, în şură, printre stivele de lemne stătea ascuns butucul în care păstra documentele.

Doamne, doamne, ce mai ziulică, un veac să trăieşti şi tot n-o s-o uiţi. Mai întîi discuţia cu uriadnicul, după aia, apariţia preotesei şi veştile triste aduse de ea. De mulţi ani umblă Gorbiakov pe muchie de cuţit, dar o situaţie atît de primejdioasă n-a mai cunoscut nicicînd. Bineînţeles, poate pînă la urmă se aranjează totul, dar n-are voie să stea cu mîinile în sîn. Atîta timp cît duşmanii n-au încă la mînă dovezi precise despre activitatea lui ilegală, el trebuie să se pună la adăpost de eventuale complicaţii. Şi prima lud grijă sînt documentele.

Gorbiakov scoase cu grijă hîrtiile, le întinse, le netezi pe genunchi, citindu-le încă o dată în fugă, şi apoi le împături după mărime, băgîndu-le în scobitura butucului de mesteacăn.

Desfăcu un cadet de şcoală şi parcurse în grabă rîndurile acoperite de un scris cu cerneală albastră. Era procesul-verbal al conferinţei de partid al bolşevicilor din Narîm. Ce-au mai fost criticaţi atunci, şi menşevicii, şi eserii, şi cadeţii ! N-au fost uitaţi nici cozile lor de topor, oportunişţii de toate nuanţele. Un zîmbet fugar flutură pe buzele lui Gorbiakov. îşi aminti aievea unele amănunte ale acestor şedinţe de neuitat. Ele duraseră două zile neîntrerupte. în timp ce se ţineau discursurile, el se învîrtea în halat alb, cu stetoscopul în mînă, gata în orice clipă să preda toate loviturile asupra sa. Nici poliţaii, nici agenţii lor secreţi, nici adversarii ideologici ai bolşevicilor, din alte partide, n-au aflat despre această conferinţă, care a fost una din cele mai importante. Şi Gorbiakov, şi toţi ceilalţi participanţi au plecat pe deplin edificaţi în ce priveşte problemele esenţiale : războiul, pacea, revoluţia. Era Narîmul foarte departe de centru, dar şi aici ajunseseră ştiri despre Conferinţa de partid de la Praga, despre consfătuirile Comitetului Central cu activul de partid de la Krakovia şi Poronino.

După ce vîrî la loc caietul în butuc, Gorbiakov despături un altul. Pentru cadeţelul ăsta autorităţile n-ar fi precupeţit nimic : el conţinea adresele oamenilor de legătură şi ale comitetului de partid cu care întreţinea legături bolşevicii din Narîm. Adresele erau date fără cifru, deşi figurau ca aparţinînd unor farmacii. Dacă acest caiet

încăpea pe mîna duşmanilor, ar putea afla multe lucruri pe care să le folosească împotriva revoluţiei.

După ce toate hîrtiile fură aranjate, Gorbiakov închise scobitura butucului cu un capac bine potrivit. Era un butuc cum afli mai în toate ogrăzile

.Acum butucul trebuia dus în şură, aşezat în stiva de lemne de mesteacăn şi acoperit cu aşchii vechi. Gorbiakov obosise. Simţea că-l doare spatele şi capul, avea junghiuri în coaste. „Ce-ar fi să aştept pînă dimineaţa ? Şi aşa în şură acum e întuneric", îi trecu prin minte. S-ar fi trîntit cu plăcere în pat şi ar fi tras un pui de somn, dar sentimentul că se apropie un mare necaz, acelaşi sentiment care-l încercase cînd se întâlnise cu uriadnicul, nu-l părăsea. „Nu, nu, Feodor, lucrul nu suferă nici o amînare, trebuie făcut chiar acum", îşi spuse el şi, abia tîrîndu-şi picioarele obosite, ieşi în antreu.

Pe o etajeră, lîngă sobă, stătea felinarul. Gorbiakov îl aprinse, îşi puse cojocul, căciula, reveni în birou şi luă butucul. Il înşfăcă sub braţ, feri felinarul cu poalele cojocului şi ieşi în curte. Ca în toate gospodăriile din Narîm, curtea lui Gorbiakov era înconjurată cu un gard din bîrne, acoperit cu joarde şi paie. Portiţa care făcea legătura între curte şi grădina de zarzavat se deschisese însă şi vîrtejul de zăpadă pătrunse ca într-un horn, şu- ierînd. Vîntul îl lovi pe Gorbiakov în piept, învăluindu-l într-o îmbrăţişare rece şi ţepoasă. Ascunzîndu-şi faţa în guler, mai curînd pe dibuite, Gorbiakov intră în şură. Aici, după peretele de scînduri nu-i mai era frică de vînt. Aşeză felinarul pe o stivă de lemne şi lăsă butucul la pămînt. Cu ajutorul toporului, curăţă un loc în colţ, dînd la o parte aşchiile mărunte şi rumeguşul. Potrivi butucul în coasta stivei de lemne, aruncă peste el frînturi de ramuri uscate şi stingînd felinarul, ieşi în curte.

înainte de a intra în casă, Gorbiakov se opri. Viscolul urla, gemea, plîngea. Undeva departe, departe, la capătul celălalt al Parabelului, cîinii lătrau cu furie; „Se vede că lupii dau tîrcoaie caselor", se gîndi Gorbiakov.

închise uşa bine, trăgînd zăvorul, apoi stinse lampa, la început în antreu, apoi în biroul lui, şi urcă pe cuptor, simţind cum tot trupul său duce dorul căldurii. Se gîndi în sinea lui cu oarecare ironie. „Cam devreme, frăţioare, ţi-a venit bătrîneţea. Nu-ţi cedează el Fedot Fedotovici

locul ăsta. Aici pe cuptor e un adevărat rai. Iţi bucură şi sufletul şi trupul"

.partea a doua KATIA

CAPITOLUL I /

Katia Xenofontova sosi la Tomsk într-o zi mohorîtă. Ploua mărunt, plopii golaşi din faţa gării erau negri de ciorile atîrnînd ciorchine pe ramurile uscate, vîntul se năpustea în rafale scurte printre spaţiile înguste ce despărţeau clădirile din jurul gării sau străbăteau în fugă peronul, cu un şuier prelung şi trist.

O mulţime pestriţă, variată, de locuitori ai oraşului, unii cu umbrele, alţii în trenciuri sau pelerine, aşteptau trenul. Un ofiţer de jandarmi, în haină militară albastră, se deosebea de ceilalţi prin dispreţul arătat umezelii şi vîntului. Se plimba agale pe peron, aruncînd priviri plictisite tuturor celor din jur, bărbaţi şi femei, care fierbeau într-o aşteptare tăcută.

încă din vagon, Katia reuşi să cerceteze cu destulă atenţie mulţimea care începu să se agite cînd trenul se apropie de peron. Nu desluşi nici un fel de semne ce i-aer fi putut stîrni îngrijorarea. După ce coborî din vagon şi se cufundă în mulţime, se grăbi spre ieşire, lu- înd-o înaintea cîtorva hamali.

Piaţa din faţa gării, rotundă ca un cerc perfect, era ticsită de birje cu coviltir ridicat, de căruţe late pentru transportul bagajelor grele.

— Domnişoară, poftiţi aici. Vă ducem în orice capăt al oraşului. Cai iuţi ! Zboară precum covorul fermecat.

Cîţiva birjari se repeziră, gata să-i smulgă geamantanul din mînă.

Katia privi birjarii care se îmbulzeau, uzi leoarcă sub ploaia de toamnă, şi-l alese, nici ea nu ştia de ce, pe cel mai bătrîn dintre ei, al cărui păr cărunt creştea sălbatec acoperindu-i toată faţa.

— Fundătura Bolotnîi nr. 14. Vă rog frumos să mă duceţi acolo, zise Katia cu glasul ei puţin cîntat.

— Nu cumva domnişoara e din corul catedralei ? observă unul dintre birjari.

Bărbosul ales de Katia îi luă geamantanul, sări uşor şi ager pe capră şi aducînd birja chiar la picioarele Ka- tiei, strigă cu glas neaşteptat de tînăr :

— Poftiţi, vă rog, cucoană domnişoară !

Calul sur, cu pete negre pe coaste, potcovit la toate cele patru picioare, rebegit de frig şi umezeală, se smuci în frîu şi o porni la trap.

Ascunsă în fundul birjei, ca să n-o ude ploaia, Katia examina cu curiozitate strada pustie a acestui oraş necunoscut. De o parte şi de alta se rînduiau case de lemn, unele cu un cat, cu ferestrele sculptate şi vopsite, cu obloane şi acoperişuri de fier, cu porţi mari de lemn. Rotocoalele de fum suind din hornurile roşii de cărămidă aminteau că aceste case nu sînt părăsite, că în ele locuiesc oameni.

Acum, cînd pînă la întîlnirea cu Akimov mai rămăseseră doar cîteva clipe, Katia ardea de nerăbdare. Avea impresia că birja se mişca prea încet şi drumul pînă la adresa indicată, unde trebuia să se înfiinţeze, este mult prea lung.

— Nu cumva fundătura Bolotnîi este la capătul celălalt al oraşului ? întrebă Katia pe birjar.

— Taman în mijlocul lui, cucoană domnişoară. Acuşi ajungem, răspunse birjarul şi dădu bici calului.

„Akimov probabil numără nu numai zilele, dar şi ceasurile", îşi zise Katia, pipăind uşor cu degetele locul unde era prins de sutien un buzunărel în care ducea paşaportul şi banii destinaţi lui Akimov. Buzunarul se desprindea uşor şi simplu. Dacă băgai mîna sub bluză şi-l trăgeai uşor, puteai să-l muţi într-un alt loc sau să-l arunci la lada de gunoi. Din fericire, pînă acum nu fusese cazul să facă aşa ceva.

„Ce are să se mai mire Vania ! în nici un caz nu se aşteaptă să mă vadă !". Katia îşi aminti de biletul descoperit de ea în sacoşa în care-i ducea de mîncare lui Ivan şi pe care i-o restituise temnicerul. în sinea ei oftă : „Vania are să se grăbească. S-ar putea întîmpla nici să nu apucăm să vorbim cum trebuie".

— Uite, domnişoară, că am şi ajuns, zise birjarul, trăgînd hăţurile şi oprind calul. Aruncă o privire chio- rîşă peste umăr fetei.

Birja se oprise în faţa unei case de lemn, fără etaj, aşezată pe o temelie de cărămidă. Casa era lăsată pe o rînă şi parcă înfundată în pămînt. In dreptul ferestrelor era o grădină unde creşteau mălini, scoruşi, salcîmi, măceşi. Ferestrele erau acoperite de ramurile acestor tufişuri, totuşi Katia zări nişte perdele albe.

Fata plăti birjarului, îşi luă geamantanul şi se îndreptă spre poartă. In stînga acesteia se putea citi o firmă : „Bronislaw Nasimowicz, croitor de lux din Varşovia. Haine de damă execuţie superioară."

împingînd cu piciorul portiţa, Katia intră într-o curte pustie, folosită pe timp de vară drept grădină de zarzavat. Şi acum se mai zăreau ici-colea cîteva tulpini de iloarea-soarelui, de cartofi, verze.

Katia tropăi zgomotos pe trotuarul de scîndură care unea poarta cu scările de la intrare. Gîfîia, deşi căuta să-şi stăpînească emoţia în faţa acestei întîlniri hotărî- ioare.

Bătu la uşă şi aşteptă. Cei dinăuntru nu se grăbeau să deschidă. Un zăvor nevăzut făcea zgomot şi se împotrivea cu îndîrjire, Katia avu impresia că aşteaptă de o veşnicie, cînd de fapt aştepta numai de cîteva secunde.

In sfîrşit uşa se dădu de perete şi Katia văzu în faţa ei un bărbat înalt, în vîrstă, cu un nas mare, cu păr cărunt, tuns scurt, care avea atîrnat de gît un arşin de croitorie. Purta pantaloni cenuşii şi o haină lungă, o cămaşă de un alb imaculat, un papion, ghetele cu botul rotund, lustruite bine ; întreaga înfăţişare a acestui croitor sublinia că nu era de prin partea locului, fapt în acord cu firma „Croitor de lux din Varşovia".

Pentru Katia, deosebit de important era arşinul de croitorie. Acest amănunt era primul indiciu al faptului <că se întâlnise cu omul pe care-l căuta.

— Bună ziua, pane Nasimowicz, zise Katia, cu respiraţia puţin întretăiată. Dumneavoastră sînteţi nu ?

— Bună ziua, pani. Cu ce vă pot fi de folos ?

— Am nevoie urgent de un taior în stil englezesc. Croială sobră. Dintr-o stofă de lînă de Manchester.

Croitorul se dădu înapoi din faţa intrării şi cu o privire de expert proprie unui croitor cu experienţă măsură silueta înaltă, zveltă, a fetei. Nu se ştie de ce, dar omul nu se grăbea să rostească frazele fără de care întîlnirea nu putea să aibă loc.

— Poftiţi înăuntru, pani. E adevărat că sînt copleşit de clientelă, dar îmi vine greu să vă refuz. Un taior de damă în stil englezesc este specialitatea mea. In această privinţă Dumnezeu mi-a dăruit un adevărat talent. Cele mai elegante doamne din Varşovia coseau la mine.

Katia zîmbi cu toată faţa. Fuseseră rostite cuvintele pe care le aşteptase, parola necesară.

— încă o dată, bună ziua, pane Nasimowicz şi vă mulţumesc pentru amabilitate.

Katia rosti aceste cuvinte cu o intonaţie cîntată, fără să-şi mai strunească bucuria. „Acum am să intru în casă şi în faţa mea are să apară Vania", trecu fulgerător prin mintea Katiei. Ea ridică puţin capul, ca să-l vadă cît mai repede pe Vania peste umărul croitorului.

Din antreu, Katia făcu un pas prin uşa deschisă. In faţa ei era o încăpere mare, atelierul în care lucra permanent croitorul. Lîngă una din ferestre era maşina de cusut, lîngă cealaltă o masă pe care se îngrămădeau postavuri, tipare, foarfece. în colţ, lipit de perete, un banc obişnuit, pe care probabil că se croiau hainele şi se călcau cele gata cusute. In spaţiul dintre ferestre, lipită de perete, o oglindă mare de o calitate excelentă, iar alături, un paravan strîns armonică. Şi în această oglindă Katia se văzu pe sine în loc să-l vadă pe Vania Akimov. Drumul lung din Petrograd, într-un vagon fără aer, o obosise. Katia slăbise, pielea, de obicei smeadă, căpătase o nuanţă gălbuie, pe sub ochii căprui, aproape negri, se zăreau cearcăne, părul i se despletise, îi ieşea de sub pălărie, buclele-i căzuseră pe frunte. „Nu prea am aer de femeie elegantă", îşi zise cu imputare Katia.

— Vă rog să vă scoateţi haina, domnişoară, şi să trecem apoi în odaia vecină. Soţia mea are să vă dea un ceai, o să vă odihniţi şi pe urmă o să cîntărim totul, zise Nasimowicz şi se pregăti să ia din mina Katiei jacheta garnisită cu blană de petit-gris.

„Să cîntărim totul. Asta înseamnă că pe undeva, ceva nu e în regulă. Altfel de ce-ar trebui să cîntărim ?" îşi zise fata. Ardea de nerăbdare să discute cu Nasimowicz problema principală, dar nu vroia să deschidă ea discuţia. Uşa ce dădea în camera vecină era întredeschisă şi acolo se auzeau scîrţîind podelele sub paşii grei ai cuiva. Poate că Nasimowicz nu se grăbea cu discuţia pentru că se temea de cineva.

Katia scoase pălăria şi jacheta şi intrară amîndoi în cealaltă parte a casei. Intre timp, Katia chibzuia. Gîndurile îi erau pline de nelinişte, inima i se înfiora. „Unde să fie Vania ? Să fi eşuat evadarea ? Am să mă întorc cumva cu buzele umflate ?"

Partea cealaltă a casei lui Nasimowicz se compunea şi ea din două camere. Una mare, plină cu dulapuri, paturi, scrinuri, cealaltă lunguiaţă, cu o etajeră pentru cărţi, o masă rotundă şi un pat de fier acoperit cu o pătură cadrilată. Probabil că această odaie mai mică era destinată pentru a adăposti scurt timp tovarăşii care aveau nevoie de acest lucru.

Croitorul o conduse pe Katia în această odaie şi-î spuse amabil:

— Făceţi-vă, comodă, domnişoară. Ieşi, pentru a se întoarce după o clipă : Pentru orice eventualitate, ţineţi minte : vă cheamă Zosia, sînteţi nepoata mea după soră şi aţi venit de la Petrograd într-o scurtă vizită. Dealtfel,

acum o lună a fost pe la noi sora dumneavoastră mezină, Jenia. Asta e de-adevăratelea... Şi acum, vă rog, după ce vă schimbaţi poftiţi la masă.

Ieşi grăbit şi Katia îl auzi discutînd cu nevastă-sa alături în camera mare.

-— A venit fata, Stasia. Ai s-o vezi îndată. O să trebuiască să stea la noi în locul Zosiei.

— Dar dacă vine şi Zosia ? răspunse femeia cu glas îngrijorat şi destul de încet. Croitorul rosti cîteva cuvinte, dar ce anume, Katia nu desluşi. Un lucru era absolut limpede pentru ea : Ivan nu era deocamdată la Tomsk, nu sosise încă în oraş.

Katia desfăcu geamantanul, scoase din poşetă oglinjoara, pudra, parfumul şi se aranjă în cîteva clipe.

— Zosia, să vă fac cunoştinţă, dînsa e mătuşa Stasia, rîse pe sub mustaţa lui căruntă şi lăsată Nasimowicz, aruncînd o privire mai întîi spre soţia lui şi apoi spre Katia. Femeia, înaltă, plinuţă, îmbrăcată într-o rochie de casă uşoară, cu papuci moi în picioare, aruncă o privire blîndă din ochii ei strălucitori, de culoarea cerului de august, zîmbi uşor Katiei şi apropiindu-se, o cuprinse pe după umeri.

— Ia loc, te rog, Zosia. Samovarul e pus de mult. Bronislav şi cu mine n-am servit încă micul dejun.

— Vă mulţumesc, mătuşă Stasia, cu plăcere.

Katia luă loc la masă. Nu se simţea cîtuşi de puţin jenată. Nasimowicz şi soţia lui păreau a fi nişte oameni cumsecade şi plini de bunăvoinţă.

— Granit trebuia să ajungă cu trei zile în urmă, ne-am îngrijit noi din vreme să-i rezervăm un loc pe vapor, zise Nasimowicz cînd mătuşa Stasia întinse Katiei o ceaşcă de ceai.

— Nu cumva o fi fost arestat pe undeva pe drum ? întrebă Katia, mestecînd zahărul în ceaşcă şi aruncînd croitorului o privire îngrijorată.

— Omul nostru de legătură de pe vapor nu ne-a spus aşa ceva, zise Nasimowicz, şi oferi Katiei pîine şi brînză.

— Poate că tovarăşul Granit a întîrziat din cine ştie ce motive şi n-a mai apucat cursa ? continua Katia firul discuţiei.

— Tot ce se poate. Dar şi cei din Narîm nu sînt copii. Mai urmează să sosească un vapor, e ultima cursă care se face anul acesta. După aceea, nu va mai veni nici unul.

— Da, da, confirmă mătuşa Stasia. Azi dimineaţă, cînd m-am dus la piaţă, am făcut un ocol pînă la chei. Se aşteaptă diseară sosirea unui vapor din Kolpaşeva. Mi-au

spus că el încheie navigaţia, mai tîrziu e periculos să mai navighezi.

— De ce să fie periculos ? întrebă Katia.

— Se apropie iarna, domnişoară, răspunse mătuşa Stasia, privind-o pe Katia cu un zîmbet. Aici, iarna vine într-o clipă. De pildă, anul trecut ne-am culcat seara, ziceam că-i vară : cald, cerul senin, apusul portocaliu, iar cînd ne-am sculat — zăpadă pînă la genunchi şi un ger de-au îngheţat apele. Aici, domnişoară e Siberia, Si-be- ria !

— Ce credeţi, pane Nasimowicz, Granit o să vină cu vaporul care soseşte astă seară ? şi Katia simţi o durere acută la gîndul că întîlnirea cu Akimov se amină.

Nasimowicz făcu ochii mici, căzu pe gînduri, o privi apoi pe fată, ghicind cit de mare trebuie să fie îngrijorarea ei şi răspunse cam sibilic :

— Pe de o parte, poate, pe de alta, în nici un caz.

Katia ridică privirea, căutînd să înţeleagă spusele croitorului. Nasimowicz începu să argumenteze, ridicîndu-şi degetele :

— De ce nu poate ? Pentru că de la Narîm pînă la Kolpaşeva sînt cam o sută cincizeci—două sute de verste. Granit nu e pasăre, şi nu poate străbate în zbor această distanţă. Dar poate fi şi altminteri. Şi aici Nasimowicz îndoi al doilea deget. Poate că nu a avut posibilitatea să urce pe vapor la Narîm. N-au fost condiţiile necesare. Era o supraveghere prea mare. Granit a plecat atunci cu o barcă şi s-a putut urca pe vapor la Kolpaşeva. Şi atunci, dintr-o clipă în alta trebuie să sosească aici.

— Aşa cred că s-a întîmplat, Bronislaw. Întocmai aşa. Nu ştiu de ce, dar sînt convinsă de acest lucru, îşi exprimă părerea mătuşa Stasia.

Katia o privi zîmbind pe nevasta lui Nasimowicz. Probabil că mătuşa Stasia nu prea credea în realitatea celei de a doua variante propuse de soţul ei, dar dorea s-o liniştească pe Katia, s-o facă să creadă în varianta optimă. Din prima clipă a întîlnirii, nevasta lui Nasimowicz, femeie inteligentă şi cu experienţă de viaţă, înţelese toate secretele : Katia Xenofontova, devenită în virtutea condiţiilor conspirative nepoata ei Zosia, nu era numai omul de legătură trimis de către comitetul de partid să-l caute pe Akimov, era şi îndrăgostită de el. Mătuşa Stasia ştia din propria experienţă ce înseamnă asta. De ani de zile îl însoţea pe Bronislaw al ei prin toate oraşele Imperiului rus, mutîndu-se ba la Varşovia, ba la Saratov, la Samara, la Ekaterinburg şi Tomsk, ba la Petersburg şi Odesa. Bine cel puţin că nu li s-a întîmplat niciodată să flămînzească.

întotdeauna i-a scos din încurcătură, şi pe ei şi pe prietenii lor de luptă, iscusinţa lui Bronislaw. Omul acesta avea mîini de aur. Ştia să facă orice. Cosea toaletele moderne pentru doamne, repara ceasuri, tundea şi făcea coafuri, lustruia mobila, repara cazane şi spoia samovare. De obicei nu stăteau nicăieri mai mult de un an. Toată viaţa lud Bronislaw Nasimowicz era un risc. Adevărat e că ştia să rişte în chip inteligent, punîndu-şi la contribuţie capul, şi numai aşa se putea explica că în decurs de zece ani de muncă revoluţionară nu nimerise niciodată în mîinile copoilor jandarmeriei. De fiecare dată reuşise s-o şteargă la timp de sub nasul lor.

2

După masă, Katia şi pan Nasimowicz hotărîră să se ducă pe chei. Mătuşa Stasia mai dăduse o fugă pînă acolo şi adusese cele mai noi ştiri. Birjele şi căruţele se îngrămădeau lîngă antrepozite în aşteptarea vaporului de la Kolpaşeva. Era aşteptat să apară dintr-un ceas in altul.

■—■ Ei, dacă s-au adunat şi birjele, e timpul să mergem şi noi, Zosia dragă, zise Nasimowicz, pieptănîndu-şi în faţa oglinzii mustaţa îngălbenită de tutun. .

Şi Katia se grăbi să se aranjeze. Îşi împleti mai strîns coada groasă, o aşeză cu iscusinţă în locul cel mai complicat, între ceafa şi creştetul capului, o prinse cu agrafe şi ace de păr. Pălăria neagră, cu panglică albă, amintind întrucîtva ca formă de un potcap, se aşeză uşor şi temeinic, puţin aplecată pe fruntea ei bombată, cu sprîncene negre, frumos arcuite.

— Broniia, s-o duci pe Zosia la braţ. Toată lumea are să înţeleagă că domnul şi domnişoara se bucură de viaţă, se plimbă, bucuroşi că ploaia a stat. Dar umbrela luaţi-o oricum. Cerul e astăzi atît de nesigur, rosti mătuşa Stasia pe un ton moralizator.

— Toţi bărbaţii pe care am să-i întîlnesc, Stasia, au să moară de invidie. Oricare dintre ei s-ar socoti fericit să se plimbe la braţ cu o fată atît de frumoasă ca Zosia noastră, zise Nasimowicz, cu un glas vesel, aruncînd priviri şirete soţiei şi Katiei.

Totuşi cînd fata îşi îmbrăcă jacheta, garnisită cu blană de petit-gris, iar el îşi puse paltonul cenuşiu de postav cu guler de catifea şi pălăria neagră cu boruri largi, îndoiala îşi făcu loc în sufletul croitorului şi el spuse soţiei sale, dus oarecum pe gînduri :

— Oricît ar fi de măgulitor pentru mine, om bătrîn, să mă plimb cu o domnişoară la braţ, cred că e mai bine ca

fiecare dintre noi să meargă de unul singur. Zosia de o parte a străzii, eu pe trotuarul celălalt.

— De ce Bronia ? Pe Zosia nimeni n-o cunoaşte aici.

Nasimowicz după obiceiul său, ridică mîna şi desfăcîndu-şi degetele lungi şi puţin noduroase, începu să le îndoaie unul după altul.

— Aşa e. Deocamdată, nimeni n-o cunoaşte pe Zosia. Dar oamenii o vor remarca repede. O pereche cum am fi noi doi sare imediat în ochi. Şi numai de celebritate n-avem nevoie. Asta-i una la mînă. Al doilea — dacă Granit vine într-adevăr cu acest vapor, nici eu, nici Zosia, nici împreună, nici separat, nu-l putem întîmpina în văzul lumii. El trebuie să vină la noi acasă de unul singur, ţinînd seama de împrejurări. Şi în al treilea rînd, Stasia, ştii foarte bine că pe omul precaut şi Dumnezeu îl fereşte de necazuri.

— Fă cum vrei, Bronia, o ştii mai bine, şi la treburi de astea te pricepi mai bine decît mine, conveni supusă mătuşa Stasia.

— Zosia dragă, eu merg pe trotuarul din stînga, iar tu pe cel din dreapta. Ai să ieşi din casă la două-trei minute după mine, ca să nu ne pierdem din vedere unul pe celălalt. Să nu te grăbeşti. Dacă cumva se agaţă vreo „coadă" după tine, am s-o observ înaintea ta, pentru că am să mă uit mereu spre dreapta. în acest caz am să-mi scot pălăria şi am să-mi netezesc părul.

— Şi dacă sînt urmărită ce trebuie să fac ? întrebă, alarmată, Katia.

— Cred că totul va fi în ordine. Dar dacă vei fi remarcată şi urmărită, intră în magazinul lui Golovanov. E pe partea ta. Am să caut să ajung şi eu acolo, să te ajut într-un fel oarecare.

— Am înţeles, nene Bronia, răspunse calm Katia, deşi privirea îngrijorată era în dezacord cu tonul glasului. Tot timpul drumului de la Petrograd încoace Katia se simţise agitată, şi această stare de neîncetată încordare o obosise.

— Doamne, Dumnezeule ! oftă mătuşa Stasia. Cînd stai să te gîndeşti ce viaţă e şi asta ! Nici pe omul care ţi-e scump nu-l poţi întîmpina aşa cum îţi porunceşte inima.

— Nu mai boci, Stasia. încă nu s-a întîmplat nici o nenorocire şi sînt convins că totul va merge bine.

— Şi eu am această impresie, Bronia. Dar dumneata, Zosaa ?

— Să sperăm că totul va merge bine, zise Katia, căutînd să n-o privească pe nevasta croitorului.

Uşa scîrţîi şi Nasimowicz dispăru în vestibulul întunecat. Katia se apropie de fereastra joasă, ridică un colţişor al perdelei albe ca zăpada şi aşteptă să-l vadă apărînd pe Nasimowicz. Aşteptarea dură destul de mult. Se vede treaba că ceva îl împiedica pe croitor să iasă pe poartă. într-adevăr aşa era. Pe trotuar, mai sus de nivelul ferestrei trecură două 'perechi de picioare. O pereche purta cizme de bizon bine lustruite, cealaltă ghete maronii, cu şiret.

— Fiul farmacistului îşi plimbă nevasta gravidă, explică mătuşa Stasia, care aştepta în spatele Katiei. Iar astea sînt picioarele lui Bronislaw, rosti ea după o clipă văzînd nişte ghete negre în galoşi lucioşi, care se mişcau agale.

— E timpul să ies şi eu, zise Katia, lăsînd în jos perdeaua.

— îţi doresc succes, draga mea, rosti mătuşa Stasia cu căldură şi o îmbrăţişă pe Katia.

Ca şi în dimineaţa posomorită, şi acum, în toiul zilei, strada era pustie şi liniştită. în afară de Nasimowicz — probabil că fiul farmacistului şi nevasta lui gravidă dăduseră colţul în altă stradă — Katia nu mai vedea pe nimeni. După ce se depărtă cîţiva paşi de casa croitorului, traversă pe trotuarul celălalt, aşa cum se înţeleseseră. Nasimowicz umbla cu paşi mari, fără să întoarcă capul, şi la fiecare pas zvîrlea înainte umbrela închisă care-i ţinea loc de baston. Katia îl ajunse uşor din urmă şi o bucată de vreme merseră paralel. Dar iată că Nasimowicz se opri pentru o clipă şi Katia avu impresia că face un semn dm cap. Katia îl interpretă în sensul că trebuie să rămînă puţin în urmă. Se aplecă şi începu să-şi îndrepte catarama de la pantofi. „De ce o fi mergînd aşa de încet ? Vaporul probabil că a şi tras la chei, şi dacă Vania a sosit, e foarte uşor să nu ne întîlnim cu el", îşi zise Katia îngrijorată.

Fără să-l piardă din ochi pe Nasimowicz, Katia ajunse peste vreo douăzeci de minute pe malul apei. Dinspre rîu sufla vînt rece, aducînd miros de peşte, ierburi, apă şi fum. Apa scăzuse înainte de îngheţ, dezvăluindu-şi pragurile presărate cu pietricele de diferite culori. Soarele le scălda în razele sale gingaşe şi ele scînteiau în fel şi chip, dînd malului un colorit de curcubeu prea puţin potrivit pentru toamnă. Vapoare nu se mai zăreau ancorate, în schimb în tot lungul cheiului, cit puteai cuprinde cu privirea, erau şlepuri, şalupe, bărci. Unele dintre aceste ambarcaţiuni fuseseră trase la mal şi se odihneau pe bîrne rotunde, altele aşteptau să le vină rîndul la iernat.

In dreptul debarcaderului, Katia se apropie de Nasimowicz. Cu o clipă înainte îl văzuse cu un domn, cu chipiu de uniformă. Probabil că era cineva dintre funcţionarii

gării fluviale, poate chiar vreun funcţionar mai important din administraţia agenţiei.

— Mult stimate domn, spuneţi-mi, vă rog, nu ştiţi cumva cînd vine ultimul vapor ? se adresă Katia lui Nasimowicz cu glasul ei sonor şi puţin cîntat.

„Vorbeşte frumos ! Ştie să se comporte cum trebuie", se gîndi cu plăcere Nasimowicz despre Katia şi fără să-şi schimbe aerul serios, zise cu oarecare curtenie :

-— Numai ce am avut o discuţie cu şeful cheiului, stimată domnişoară. Vaporul este aşteptat să apară dintr-o clipă în alta. Dar, uiitaţi-vă, priviţi-l ! exclamă pe neaşteptate Nasimowicz şi întinse mîna cu umbrela. Vedeţi acolo, deasupra pădurii, rotocoale de fum ? Este fumul vaporului. Peste zece-cincisprezece minute are să apară de după colţ.

— Văd, văd. Vă mulţumesc foarte mult.

Katia se depărtă grăbită de Nasimowicz, căutînd să sublinieze că nu are nimic de a face cu acest om. Ca să-i treacă mai repede minutele de aşteptare, lungi că păreau să nu mai aibă capăt, porni pe marginea falezei, parcă în întîmpinarea vaporului, amintindu-şi din nou toate întîlnirile de pînă atunci cu Akimov .

Cotul mare al rîului întîrzie mult apariţia vaporului. Dar fumul pe care-l scoteau hornurile lui, devenea tot mai limpede şi mai dens pe fundalul cerului senin de un albastru intens. In sfîrşit, în razele soarelui apăru o pată întunecată, cu contururi strălucitoare. Pata creştea, se făcea din ce în ce mai luminoasă şi peste un sfert de oră se puteau distinge amănuntele.

Cînd Katia reveni la podeţul care lega malul de debarcader, observă o grămadă mare de oameni şi un şir lung, cit o verstă, de birje, care se mutaseră spre podeţul debarcaderului principal dinspre antrepozite.

Katia se amestecă în mulţime. înainta pe podeţ, cînd ridicîndu-se, cînd coborînd, fără să opună rezistenţă mişcării căreia îi era supus oricine se găsea în înghesuiala aceasta. La un moment dat se pomeni faţă în faţă cu Nasimowicz. Croitorul o privi complet indiferent, de parcă într-adevăr n-ar fi cunoscut-o. Cuprinsă de un sentiment copilăros, Katia îi făcu semn şiret cu ochiul. Drept răspuns la această obrăznicie, Nasimowicz strînse şi mai puternic buzele şi Katia înţelese că nu aprobă acest mic gest ştrengăresc.

Curînd, vaporul, care era o ambarcaţiune fără suprastructură, destul de uzată, şi nu atît de albă cum i se păruse Katiei de departe, cînd era luminat de razele soarelui, fîsîind, şi scoţînd nori de aburi, se lovi de mal, încărcat de oameni şi bagaje pînă la refuz.

— La o parte ! La o parte, fiţi buni ! se auzi pe neaşteptate un glas sonor, care acoperi zgomotul mulţimii. Oamenii se dădură la o parte şi spre locul de coborîre al pasagerilor, unde acum se afla o scară largă, elastică, se apropie un grup de poliţişti conduşi de un ofiţer de jandarmi, care striga continuu, înroşindu-se de efort : „La o parte, domnilor, la o parte !"

Inima Katiei se făcu mică, mică de tot. „înseamnă că Vania e pe vapor. înseamnă că au venit să-l ia", gîndi ea, făcîndu-şi loc cu umărul şi încercînd să se apropie cît mai mult de pasajul pe care urmau să iasă pasagerii. „Aş vrea să mă vadă Vania, tot are să-i fie mai uşor cînd are să înţeleagă că tovarăşii nu l-au uitat".

îşi făcea loc prin mulţime cu energie şi insistenţă, în •ciuda supărării oamenilor care se răsteau la ea. îşi rupsese manşetele de blană şi nasturii îi căzuseră, ba chiar o babă furioasă o lovise în spate, totuşi în cele din urmă Katia ajunse în primele rî-nduri ale mulţimii pe care grupul de poliţişti o presa, împingînd-o din faţa scării pe care marinarii o coborîseră spre debarcader.

— Doamne, de unde ai apărut domnişoară, în ţinuturile astea îndepărtate ! exclamă cineva care stătea în faţa Katiei. Ii despărţea numai scara.

Intr-o clipă Katia şi-l aminti. Il întîlnise adesea la vorbitorul închisorii din Petrograd, cînd îi ducea pachete lui Akimov. De cîteva ori acest om, prefăcîndu-se a fi tatăl unui muncitor arestat şi deţinut în aceeaşi închisoare, încercase să intre în vorbă cu ea. Dar chipul lui avea ceva ce nu îndemna la confesiuni, poate expresia feţei din cale afară de primitivă, cu pleoapele umflate, umerii obrajilor şi bărbia proeminente şi moi, de parcă ar fi fost tot timpul pe jumătate adormit, poate ochii şterşi, de culoarea cerului înnorat. Cum o fi ajuns aici la Tomsk ? Ce necaz l-o fi adus din capitală aici, în depărtările astea ? Poate grija pentru băiatul lui, suferinţele de părinte ? Probabil că şi fiul lui mersese pe acelaşi drum ca şi Vania Akimov şi fusese deportat la Na- rîm. Katia tocmai se gîndea să-i spună că s-au întîlnit iarăşi şi că i-a adus în acelaşi loc grija pentru oamenii apropiaţi lor, cînd tocmai îl văzu pe omul acesta făcînd nişte semne cu ochii altcuiva. In aceeaşi clipă ea observa că ochii omului aceluia de obicei adormiţi, aveau acum o expresie de uliu, erau numai scîntei, şi căpătaseră o lucire aspră. Intr-o frîntură de secundă, Katia înţelese că omul pe care-l considerase tatăl unui muncitor arestat era în realitate un agent al poliţiei şi nu era exclus să fi venit aici pentru a participa la arestarea lui Akimov.

— La ce vă referiţi, domnule ? Cred că mă confundaţi, răspunse Katia cu o voce fermă, deşi picioarele îi tremurau de emoţie.

— Cum să vă confund ! Aveţi un glas, domnişoară, foarte caracteristic. Cine-l aude odată, nu-l mai uită, zise omul, ascuţind ochii şi întinzînd mina ca s-o prindă pe Katia de umăr.

— Proşkin, atenţie ! strigătul brutal al jandarmului cu glas sonor făcu să se retragă mina.

Katia profită de această clipă. Cele două secunde* fură hotărîtoare. Zvîrli pălăria de pe cap, se făcu mică,, şi se ascunse în mulţime. Cînd Katia scoase capul din nou ca să se convingă dacă n-o urmăreşte Proşkin, îl văzu în acelaşi loc, urmărind cu aceeaşi privire de vultur pe fiecare om care cobora de pe vapor. Chipul lat, puţin umflat al lui Proşkin, era desfigurat de o grimasă de disperare. O victimă dispăruse şi alta nu se grăbea să-i intre în capcană.

Katia înţelese că trebuie să plece de îndată, să fugă, cît mai repede. Îşi făcu loc prin mulţimea care se înghesuia pe mal şi o luă la fugă spre oraş. Intră pe o ulicioară, apoi pe alta, încă una, şi în sfîrşit se găsi într-o stradă pustie care urca în pantă.

Aici se opri să-şi tragă sufletul şi de-abia atunci observă în faţa ei un lac pe care înotau gîşte şi raţe. Pe malul lacului erau pilcuri de plopi, salcîmi şi tufe de mălini. Din loc în loc — bănci albe, pe care pe timp de vară îşi petreceau clipele libere muncitorii şi negustorii ce locuiau în acest cartier numit Belozerie. Acum, de jur împrejur era numai pustiu şi linişte. Katia se lăsă pe o bancă, la adăpostul unui salcîm cu ramuri lungi şi pletoase. De aci vedea foarte bine toate potecile care coborau în jos spre lac.

In primul rînd trebuia să se aranjeze. Scoase din poşetă oglinjoara, pudriera şi pieptănul. îşi netezi părul, îl prinse cu agrafe (pe celelalte le pierduse în înghesuiala de pe debarcader), îşi şterse cu batista faţa transpirată, se pudră, îşi puse pălăria, trăgînd mai mult decît trebuie borurile ei late pe frunte. Se examină cu un ochi critic în oglindă şi rămase mulţumită. Chipul ei nu mai purta nici o urmă de spaimă sau încordare. Dar manşetele de blană de la jachetă o întristară. La mîneca stingă, manşeta era ruptă şi atîrna ; cealaltă manşetă de-abia se mai ţinea într-un fir de aţă. Nu putea să apară în halul ăsta pe o stradă populată.

Katia avea obiceiul să poarte întotdeauna în poşetă ac şi aţă într-un tub metalic. îşi examină de cîteva ori poşeta,

apoi îşi aminti că înainte de a pleca din Petro- grad, căutînd să scoată din poşetă obiectele mai puţin necesare, băgase tubul în geamantan.

Situaţia fu salvată graţie acelor de siguranţă. Katia era întotdeauna grăbită şi totdeauna în întîrziere. Acele de siguranţă erau salvarea ei. Ele puteau înlocui un nasture, o capsă, o cataramă şi chiar o cusătură. Katia băgă mîna sub gulerul jachetei. Găsi acolo o adevărată comoară : trei ace de siguranţă, un al patrulea prinsese buzunarul secret. Nu ştia de ce acest buzunar, acum gol, era prins cu atîta grijă, dar acest al patrulea ac o salvă cu desăvîrşire. Două ace fură folosite la mîneca stingă, două ace la mîneca dreaptă. Acum, cu toate defectele ascunse ale hainelor sale, ar fi putut să se plimbe în jacheta ei chiar prin faţa celor mai exigente femei în ce priveşte moda, şi ele nu ar fi remarcat nimic. Pe dinafară totul părea exemplar.

în timp ce se aranja, Katia examina cu atenţie malurile lacului, gîndindu-se la cele ce se petrecuseră pe chei. Venise oare Akimov cu acest vapor ? Şi dacă venise, reuşise să coboare pe mal ? Dar dacă evadarea sa din Narîm se terminase într-un chip jalnic ?

Nasimowicz, la ora asta, trebuie să ştie totul. S-ar putea întîmpla ca Akimov să fi ajuns în casa croitorului. Poate că stau şi beau ceai cu dulceaţă făcută de mătuşa Stasia. Dar dacă Akimov a fost prins, şi la ora asta zace în închisoare şi habar nu are că ea, Katia, a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să aducă la îndeplinire hotărîrea comitetului de a-i înmîna paşaportul pentru străinătate şi o sumă de bani ? Katia este aici, este alături de el... este alături, dar nu poate face nimic pentru a-l ajuta... Oftă din greu şi-şi zise că trebuie să meargă de îndată acasă la Nasimowicz, unde o aşteaptă ori bucuria, ori o nouă încercare.

Fără să se grăbească, porni pe poteca şerpuitoare care ducea de la tufiş la tufiş, de la copac la copac. Ziua era pe sfîrşite, cerul pălise şi auriul lacului se stingea şi el. întunericul se furişa din ungherele liniştite, de pe terenurile virane ale oraşului de lemn. Se auzi dangătul clopotelor care chemau pe credincioşi la vecernie, şi sunetul lor, prelung şi monoton, sporea tristeţea.

Curînd începu să întâlnească trecători. In fiecare bărbat, Katiei i se părea că-l vede pe Proşkin. Ii privea cu atenţie, vrînd să se convingă dinainte că n-o paşte nici o primejdie.

Ca dimensiuni, Tomskul cu greu s-ar fi putut compara fie şi cu un singur cartier al Petrogradului ; aduna vreo o

sută de mii de locuitori şi era un oraş pe care Katia nu-l cunoştea deloc. Nu risca să întrebe pe vreun trecător unde este fundătura Bolotnîi, de aceea mergea la întîmplare. în cele dan urmă trebui totuşi să oprească o bătrînică şi aceasta-i explică cum se poate ajunge de aici, din Belozerie, în partea de sus a oraşului. Katia înţelese că mergea în sens invers ■— în loc să se apropie de casa lui Nasimowicz, se îndepărtase foarte mult de ea.

Chibzuind la cele întîmplate, Katia îşi zise că e mai bine să nu se grăbească, că e mult mai bine pentru ea să apară în fundătura Bolotnîi după ce se va întuneca. Gîndul că Vania Akimov ar putea s-o aştepte cu nerăbdare în casa lui Nasimowicz o îndemna să se grăbească, dar se stăpîni. Katia nu avea experienţă de viaţă conspirativă, ţinea însă minte cuvintele fratelui ei, Saşa, care o instruise înainte de plecare : „Să nu rişti în nici un fel. Să asculţi de îndemnurile intuiţiei. E mai bine să fii mai precaută decît prea îndrăzneaţă. îndrăzneala şi tupeul îţi vor veni mai tîrziu".

3

Pe stradă ardeau felinarele cînd Katia ajunse în sfîr- şit acasă la Nasimowicz. Toată casa era în întuneric, ceea ce o făcu să stea cîteva- clipe în nedumerire, după care totuşi deschise portiţa şi intră în curte.

— Sfîntă Fecioară Maria ! în sfîrşit!

Mătuşa Stasia desfăcu larg braţele şi o îmbrăţişă pe fată, strîngînd-o la trupul ei moale, emanînd un miros puţin aspru de cicoare şi cafea. Katia înţelese fără cuvinte : „Vania n-a venit, îi pare rău pentru mine".

— Ticăloşii de ei, ce-au fost în stare să facă ! exclamă Nasimowicz, plimbîndu-se enervat prin cameră şi vorbind cu indignare în glas.

— Ce anume, pan Nasimowicz ? întrebă Katia, gîndindu-se : „A fost cumva prins Vania ? De aceea să fie oare aşa de furios Nasimowicz ?"

Croitorul apucă mina Katiei şi o pofti să ia loc pe - scaun. Şi el se aşeză alături.

— Cum Zosia, nu vii de pe chei ? Şi eu am intrat acum o clipă în casă, zise Nasimowicz abia putîndu-şi stă- pîni furia.

— Am fugit demult de pe chei...

•— Bine ai făcut, Zosia, că altfel nimereai într-o razie. Au închis ieşirea de pe debarcader şi au obligat toată mulţimea să treacă cîte unul, au examinat bagajele, au

pipăit îmbrăcămintea şi încălţămintea oamenilor, presupunînd probabil că cel pe care-l caută poate să se furişeze ca un şoarece printre picioarele lor. De fapt i-au ţinut pe oameni arestaţi vreo patru ore.

— Am plecat, pane Nasimowicz, în clipa în care au început să coboare primii călători...

— Un minut mai tîrziu ieşirea a fost închisă. Am văzut cînd au adus al doilea cordon de soldaţi.

„Aşa. Te pomeneşti că voiau să mă prindă pe mine în capcană" ? îşi zise Katia.

— Granit n-a venit, Zosia, continuă Nasimowicz. Şi e foarte bine că nu a venit. Sînt convins că de-ar fi fost pe vapor, nu ar fi reuşit să scape.

— Atunci unde poate să fie ? Ce i s-a întîmplat oare ? Ce părere aveţi, pan Nasimowicz ? întrebă Katia, aproape în şoaptă. întunericul din odaie, lumina palidă a lunii ce se strecura prin geam, tăcerea care învăluise căsuţa şi strada te îndemnau să vorbeşti în şoaptă.

— Pînă mîine dimineaţă nu vreau să fac nici un fel de presupuneri. Ca un om precaut ce este, Granit a putut coborî de pe vapor pe cheiul anterior. Deci mîine la prînz, •sau cel mai tîrziu seara, poate apărea aici, venind pe jos.

Nasimowicz vorbea în şoaptă şi el, dar nici nu apucă să rostească aceste cuvinte, că se şi auzi vocea mătuşei Stasia, care se apropiase pe nebăgate de seamă de soţul ei şi şedea într-un ungher.

— întocmai, Bronia. Inima îmi spune că el trebuie să: fie undeva aproape de noi.

— Să dea Dumnezeu, Stasia, ca inima ta să nu te-înşele. Aşa-i, Zosia ?

— Mă rog fără încetare să fie aşa ! exclamă Katia.

— O să vă aduceţi aminte de ce v-am spus, replică mătuşa Stasia puţin jignită.

-— Ce crezi, Stasia dragă, nu ar fi cazul să facem lumină şi să punem samovarul ? întrebă cu blîndeţe Nasimowicz.

— Dragul meu Bronia, ca întotdeauna, ai întîrziat. Samovarul e gata de mult. Am făcut şi nişte cozonac. Cred că nu e mai prejos decît cei copţi în cofetăriile din Varşovia sau Viena. Zosia, îţi place cozonac proaspăt ?

-—■ Bineînţeles, mătuşă Stasia, îmi place foarte mult. Am înţeles de îndată că aţi făcut nişte bunătăţi, căci mirosiţi toată a vanilie.

— Ai auzit, Bronia ? Altădată să ştii să mă apreciezi ! rîse mătuşa Stasia şi deşi cu paşi uşori.

Nasimowicz se ridică şi el, gîndindu-se să-şi urmeze soţia, dar Katia îl opri.

— Numai o clipă.

Nu avea dreptul să nu-i povestească lui Nasimowicz: de cele petrecute pe chei. întîlnirea cu Proşkdn complica situaţia. Intîrzie cîteva clipe cu povestirea, pentru că nu vroia s-o facă de faţă cu mătuşa Stasia. în primul rînd nu vroia să-i facă emoţii acestei femei simpatice, care,, evident, o îndrăgise. în al doilea rînd, Katia nu ştia dacă, Nasimowicz împărtăşeşte soţiei sale toate amănuntele activităţii sale de ilegalist. Era puţin probabil, ţinînd seama de legile conspiraţiei, ca mătuşa Stasia să fie la curent cu toate problemele.

Nevasta lui Nasimowicz aprinse lampa şi ieşi în bucătărie. O auziră zăngănind din veselă.

Katia relată cele întîmplate pe chei, calm şi cu o exactitate absolută. Nasimowicz o ascultă, nu lăsă să-i scape nici un cuvint. Tăcerea lui nu prevestea nimic bun, era apăsătoare. Cînd fata termină de vorbit, croitorul scoase un mormăit prelung, apoi se lovi cu palma peste frunte»

— Şi eu care mă tot întrebam de ce au făcut razia. Pe tine vroiau să pună mîna, Zosia ! Bravo ţie, bine că ai reuşit s-o ştergi. Bravo !

— Şi acum ce să fac, pan Nasimowicz ? întrebă Katia dezorientată.

Se scurseră cîteva clipe de tăcere. Katia îl privea pe Nasimowicz care se trăgea nervos de pulpana surtucului.

•— în aceste condiţii, Zosia, nu mai poţi ieşi în oraş. Vor ridica toţi copoii în picioare numai ca să te găsească, zise Nasimowicz, uitîndu-se peste umăr în direcţia bucătăriei de unde se auzea zgomotul veselei. Mîine rămîi toată ziua în casă. Ce să-i facem, va trebui să te plictiseşti o săptămînă, două. Iar eu am să caut să aflu cîte ceva, să mă interesez la nişte tovarăşi de nădejde ce s-a întîmplat cu evadarea lui Granit...

— Poftiţi repede la masă ! Zosia, Bronia, grăbiţi-vă, zise mătuşa Stasia, ieşind din bucătărie cu o tavă pe braţe, pe care se înălţau grămadă brioşi rumene, abia scoase din cuptor.

■—■ Venim, Stasia, venim în mare grabă, răspunse Nasimowicz, şi luînd-o pe Katia la braţ o apăsă mai sus de cot ca şi cînd ar fi vrut să-i spună : „Tot ce am discutat despre ceea ce a fost acolo rămîne un secret".

— Grozavă mai eşti, mătuşă Stasia ! Cîte bunătăţi ne-ai făcut ! cîntă cu un entuziasm sincer Katia şi strînse, drept răspuns, mîna lui Nasimowicz. „Am înţeles, am înţeles totul."

4

Katia sade de dimineaţă pînă noaptea în cămăruţa ce i-a fost rezervată. Linişte. O atmosferă apăsătoare. Nu numai pentru că au fost trase perdelele de in la fereastră, dar şi pentru că afară plouă, o ploaie amestecată cu ninsoare. în partea de sus a ferestrei se mai zăreşte o bucată de cer cenuşiu, nemişcat, pracă de plumb, un cer prevestitor de rele.

Dimineaţa i s-a părut nesfîrşit de lungă. A luat una după alta cărţile aşezate pe masă şi le-a frunzărit încet. Nimic interesant. Nişte romane făcute ferfeniţă, fără început şi fără sfîrşit. Probabil traduceri din franceză. Aşa cel puţin o indicau numele personajelor : Pierre, Louise, Georges, Victor, Louis, Irène. „Doamne, dar n-a putut găsi pan Nasimowiez nimic altceva de citit ?". Dar în aceeaşi clipă îşi aduse aminte că se află în casa unui ilegalist. Atîta timp cît partidul este în ilegalitate, există şi primejdia căderilor. Nasimowiez face foarte bine. Cărţile lui sînt cele mai nevinovate. Ciudat ar fi fost să găseşti aici operele lui Marx, Plehanov, Lenin sau ziare de partid ilegale, manifeste.

Katia se apucă totuşi şi citeşte vreo zece-douăzeci de pagini dintr-un roman, apoi tot atîtea din altul şi în sfîr- şit ceva mai puţin din al treilea. Dar lectura este superficială. Evenimentele descrise se şterg, dispar din amintire ca nişte umbre, nici măcar nu-i pătrund în conştiinţă. Ceea ce-i stăpîneşte atenţia, este ceasornicul din perete. O pendulă ca oricare alta, cu un ticăit destul de monoton şi în acelaşi timp puternic, limba se mişcă într-o parte şi-n alta, şi mişcarea are ceva liniştitor, poate pentru că mersul acelor fixează scurgerea vremii, cursul vieţii.

La opt dimineaţa, după ce-şi luă micul dejun, Katia reveni în odăiţa ei, şi ridică pentru prima oară ochii spre pendulă. In timpul cît băuseră ceaiul, Nasimowiez făcuse tot felul de socoteli. Din ce spunea el rezulta că distanţa de la Cernilşcikova, ultimul chei înainte de Tomsk, nu depăşea pe uscat douăzeci de verste. O distanţă ca aceasta se putea parcurge în cinci şase ore. Dar bineînţeles, Granit nu putea merge în timpul zilei. Avea la îndemînă doar seara şi noaptea. în oraş ar trebui să intre în zorii zilei, eînd poliţaii şi agenţii lor secreţi dorm duşi. Ceea ce înseamnă că poate fi aşteptat să apară în casa lui Nasimowiez dintr-o clipă în alta.

La opt dimineaţa, Katia îşi făcu următoarea socoteală : dacă pînă la ora zece Akimov nu apare, înseamnă că toate calculele lui Nasimowiez nu au nici un fel de temei,

Akimov pur şi simplu nu a venit, a pierdut vaporul şi nimeni nu ştie ce se va întîmpla mai departe.

Ceasul bătu ora zece. Katia se ridică de pe divan, făcu prin odaie cîţiva paşi, ascultînd tăcerea. Pe neaşteptate, în partea cealaltă a casei se auzi trîntindu-se o uşă, mişcare, nişte scaune mutate din loc. „A venit!" îi trecu prin minte Katiei şi, de emoţie, sîngele-i năvăli în obraji. Se gîndi să iasă repede din odaie, să-l bucure pe Akimov cu vestea că mai departe drumul îi este deschis, deschis pînă la Stockholm. Făcu doi trei paşi şi încremeni. De acolo, din odaia lui Nasimowicz se auziră glasuri de femei, cineva vorbea repede şi vesel. Katia înţelese : astăzi era ziua cînd croitorul primea comenzi şi veniseră primele cliente.

Katia se culcă din nou pe divan, se făcu ghemotoc, aruncă o privire spre pendulă şi îşi mai dădu un răgaz de două ceasuri, zicînd în sinea ei : „E o prostie să-i mărginesc sosirea numai pînă la ora zece. Doar nu vine cu trenul. Probabil că a obosit. Şi apoi, afară e umed, lapoviţă, drumul e numai noroaie. Nici prin oraş nu prea mai poţi trece, darmite prin pădure".

Pendula puncta secundele. Katia închidea ochii, îi deschidea îi închidea din nou, încercase chiar să adoarmă, dar totul era zadarnic. în partea cealaltă a casei cineva mai trînti iar uşa, se auziră paşi, scaunele scîrţîiră. Dar Katia nu mai avea speranţe. Dincolo ciripeau frumoasele din Tomsk, glasul de bas al croitorului le răspundea. De unde o fi avînd atîtea cliente ? Katia-şi aminti că e iarnă şi se apropie sărbătorile. Bineînţeles, vine Crăciunul şi nu mai e departe nici Anul nou... Anul nou 1917 ! Ce o aduce şi anul acesta ? Prin ce o să rămînă în istorie

?Nici la ora douăsprezece Akimov nu apăru. Katia îşi mai fixă un termen de două ceasuri, explicîndu-şi-l foarte simplu : Akimov este un conspirator cu experienţă, înainte de a intra în casa lui Nasimowicz, o va ţine, bineînţeles, sub observaţie. Şi observaţia aceasta nu-î va bucura. Femeile vin la croitor una după alta. Bineînţeles, Ivan îşi va da seama ce fel de oameni sînt. Aceste femei provinciale, fandosite, fardate şi parfumate pot fi recunoscute de la distanţă de o verstă. Ieri, umblînd prin oraş, Katia le văzuse destul. Bineînţeles, Ivan aşteaptă undeva să termine cu parada lor. N-are să vină deci

înainte de ora trei. Nasimowicz primeşte clientelă pînă la două. Pe afişul alb de afară, mai jos cuvintele „Croitor de damă", scrie : „Comenzile se primesc marţi, joi, simbătă, între orele 10—14. Clientela din provincie, la orice oră".

Amintindu-şi textul firmei lui Nasimowicz, Katia rîse în sinea ei : „Clientelă din provincie !" Bună idee avusese Nasimowicz în calitatea lui de gazdă a unei adrese conspirative. Ce clientelă din provincie putea fi la Tomsk ? Parcă venea aici cineva din Krasnoiarsk, din Novonikolaevsk sau din Omsk ? Cei din provincie erau oameni ca ea, ca Ivan Akimov... Probabil că la capitolul acesta multă clientelă avusese Nasimowicz...

Dar nici după ora două evadatul din Narîm nu apăru. Pe la ora trei Nasimowicz intră în odăiţa Katiei.

— Ei, Zosia, te-ai plictisit să stai de una singură ? o privi atent şi apoi cu o mutră tristă spuse : Granit n-a venit. E zadarnic să mai aşteptăm. N-a venit cu vaporul, şi de ce n-a venit, e limpede. Granit e la Narîm, iar vaporul a plecat din Kolpaşeva. Distanţele sînt mari, aici e Siberia.

— Nu cumva o fi căzut într-o capcană ? Acolo, în momentul evadării, sau pe undeva pe drum ? întrebă Katia, deşi ştia dinainte răspunsul lui Nasimowicz.

— Tot ce se poate. Sîntem deştepţi, calculăm totul de zeci şi de sute de ori, dar nici duşmanul nostru nu <e prost. Nasimowicz tăcu o clipă, aruncă o privire spre uşă şi vorbi în şoaptă : Zosia, nu vreau ca Stasia să afle de cele întîmplate pe chei. Nu vreau să-i fac emoţii, •e bolnavă de inimă.

— Sînt de acord, pan Nasimowicz.

— Tovarăşe Nasimowicz, zise croitorul zîmbind.

— Da, bineînţeles, tovarăşe. Ce să-i faci, obişnuinţa...

— Nu te condamn ; bine fie şi pan. Totuşi e mai ¡bine să-mi spui nene... Ei, şi acum e timpul să luăm masa Zosia — Katia. O auzi pe Stasia.cum se pregăteşte la bucătărie ?

Prin uşa întredeschisă de Nasimowicz veni un miros îmbietor de mîncare proaspătă, de abia scoasă din cuptor.

— După masă ies pentru vreo două ceasuri. S-ar putea întîmpla ca alţi tovarăşi să ştie cîte ceva despre soarta lui Granit, rosti Nasimowicz tot în şoaptă.

— Excelentă idee, nene Bronia. Mă bucur foarte •mult ! şopti Katia şi bătu din palme. In aceeaşi clipă roşi, se intimidă şi în sinea ei îşi făcu imputări : „Prea le iau pe toate în chip personal. Nasimowicz îşi poate închipui de-a binelea că sînt logodnica lui Vania sau chiar nevasta lui. Şi de fapt, între noi n-a fost nimic, absolut nimic în afară de bileţelul acela furişat în coşniţă".

— Va trebui să te plictiseşti iar în singurătate, Zosia.

■— Va trebui, nene Bronia.

Ieşiră în odaia încăpătoare în aceeaşi clipă în care mătuşa Stasia aducea din bucătărie o oală albă plină cu ciorbă.

— Astăzi, dragă Zosia, avem la masă ciorbă de varză cu carne de porc. Bărbatul meu adoră felul ăsta de mîncare. Ciorba o pregătesc ca în Siberia. Varză acră, o bucată mare de carne de porc grasă, puţini cartofi, şi bineînţeles ceapă, două cepe mari, se porni să turuie mătuşa Stasia.

■— Dragă Stasia, teamă mi-e că am să-mi înghit limba de foame înainte de a fi apucat să gust din ciorba ta, spuse Nasimowicz rîzînd.

— Bietul de tine, ce-ai mai flămînzit !... Stai jos, să-ţi torn. Iartă-mă, Zosia, că-l servesc mai întîi pe el. In ciuda faptului că era grasă, mătuşa Stasia alerga încolo şi-ncoace, aduse din bucătărie pîine, apoi polonicul şi se apucă să toarne ciorba în farfurii.

în timp ce mîncau, mătuşa Stasia îl rugă pe bărbatul ei să povestească cîte ceva despre clientele din ziua aceea. Nasimowicz avea o clientelă din cele mai variate cercuri, şi cu spiritul lui de observaţie remarca uneori lucruri care o făceau pe Stasia, veselă din fire, să rîdă să se prăpădească.

— Imaginează-ţi, Stasia, că astăzi una dintre clientele mele te-a invidiat nu glumă. Mi-a zis : „îmi închipui că soţia dumitale trebuie să arate ca o zeiţă. Probabil că poartă hainele cele mai moderne executate de dumneata."'

— Cine-i proasta asta, Bronia ? Tînără sau bătrînă ? întrebă mătuşa Stasia.

— Destul de în vîrstă, şi judecind după toate, nevastă de negustor.

— N-ai întrebat-o ce-ar face dacă într-o zi s-ar pomeni împărătească ? glumi vesel mătuşa Stasia.

— Ce rost avea s-o întreb aşa ceva ? ridică mirat din umerii lui uscăţivi, Nasimowicz.

— Eu, una aş fi întrebat-o, aş fi întrebat-o neapărat şi ştiu ce mi-ar fi răspuns.

— Ce anume ? întrebară într-un glas Katia şi Nasimowicz, oprindu-se din mîncat.

— Mi-ar fi spus că şi-ar coase o sută de mii de rochii şi de dimineaţă pînă noaptea le-ar încerca în faţa oglinzii.

Katia şi Nasimowicz rîseră iar mătuşa Stasia, dînd farfuria la o parte, se adresă Katiei supărată :

— Şi una ca asta se socoteşte femeie deşteaptă. Cum de le mai rabdă pămîntul pe femeile astea ?

—■ lar alta, continuă Nasimowicz, a zis că mă cunoaşte. A zis că şi-a făcut la mine la Varşovia un taior. Dumneata, pan Nasimowicz, a zis ea, eşti un om grozav. Eşti un binefăcător pentru femei. Şi-mi aduc aminte că la Varşovia toate femeile erau nebune după dumneata.

Nasimowicz şi mătuşa Stasia schimbară o privire semnificativă, şi după expresia ochilor lor, Katia îşi zise că probabil firma care zice că Bronislaw Nasimowicz este un croitor de lux din Varşovia, nu înseamnă decît o camuflare abilă a unei adrese conspirative. Poate că nici nu a locuit vreodată la Varşovia.

Bineînţeles, Katia nu se gîndi să-şi rostească gîn- durile cu voce tare, dar în sinea ei îşi zise : „Chiar dacă lucrurile stau aşa, să dea Domnul să nu se nască bănuieli şi firma lui Bronislaw Nasimowicz să ne ajute să ne ducem cu succes munca."

5

Imediat după masă, Nasimowicz îmbrăcă haina lui modernă, paltonul negru, pălăria, luă umbrela cu mîner lung, îşi puse galoşii şi plecă de acasă.

Katia şi mătuşa Stasia spălară vasele şi se apucară de curăţenie prin odăi. Curînd însă Katia trebui să se retragă în odăiţa ei, căci cineva bătuse la uşă. Era o vecină, care venise să împrumute vreo doi trei pumni de sare ca să-şi pună varza la murat.

Mătuşa Stasia o servi cu plăcere, dar vecina nu se gîndea să plece, sporovăind într-una, trecea de la o temă la alta, fără nici un fel de pauze şi puncte.

Bărbatul vecinei era birjar. Printre meseriile din oraş, era greu să găseşti una care să-ţi dea mai mult posibilitatea de informare asupra evenimentelor zilei.

In cîteva clipe, nevasta birjarului povesti că în casa arhiereului avusese loc un incendiu, că un ofiţer din administraţie, care delapidase nişte bani, se sinucisese, că un magazin de bijuterii fusese prădat, şi apoi se opri la razia care avusese loc pe chei cu ocazia sosirii ultimului vapor ce încheia sezonul de navigaţie.

Mătuşa Stasia, de mulţi ani căsătorită cu Nasimowicz, învăţase să deosebească în torentul pestriţ de evenimente cotidiene ceea ce era important de ceea ce era secundar, în clipa în care vecina aminti de razie,

mătuşa Stasia deveni numai ochi şi urechi. Lăsînd-o pe vecină să fle- cărească în voie, ea căută să readucă discuţia la cele petrecute pe chei.

— Pe cine au vrut să prindă ? repetă vecina, pe care curiozitatea nevestei croitorului o făcu să se înflăcăreze. Au vrut să prindă o persoană foarte importantă. Se zice că le-a venit dispoziţie de la Petrograd să fie prinsă, şi de n-o vor prinde, li s-a spus că n-o să mai aibă nici decoraţii, nici avansări. De aceea s-au străduit din răs-puteri.

— Au reuşit s-o prindă ? întrebă mătuşa Stasia cu răsuflarea tăiată.

— Vecină dragă, se zice că lucrurile au stat aşa. Au înconjurat vaporul şi au aşteptat să coboare persoana. Dar persoana nu mai venea, nu venea şi pace. Şi numai ce unul din ticăloşii ăştia cu epoleţi a aruncat o privire în mulţime. Iar persoana şedea în mulţime şi rîdea. Poftim, prinde-mă, dacă poţi în toată înghesuiala asta. In vremurile noastre oamenii n-ar mai lăsa un fugar să fie mîncat de ticăloşii ăştia, ne-am săturat de slugile ţarului mai rău ca de mere pădureţe. Fug oamenii de ei ca dracul de tămîie.

— Şi mai departe ce-a fost ? mătuşa Stasia, care nu-şi mai putea stăpîni curiozitatea o zorea pe vecină.

— Ce să fie ? A fost că s-au lăsat să mai păzească vaporul şi au alergat la ieşirea din debarcader. Au con-trolat din cap pînă-n picioare, pe fiecare. Bărbatul meu era şi el acolo să caute un client şi a nimerit în capcană. I-a fost teamă că n-o să-mi mai găsească nici calul nici birja la locul lor, dar slavă Domnului, au scăpat. Numai că persoana aia parcă a intrat în pămînt, a dispărut fără urme.

— Dar persoana cine era : bărbat sau femeie ? întrebă mătuşa Stasia.

Vecina făcu un gest disperat cu mîinile, deşi nu odată i se întîmplase să iasă din situaţii şi mai grele. Avea o imaginaţie care depăşea orice margine.

— Naiba ştie ! Persoană şi atîta tot. Se vede că poate fi şi bărbat şi femeie. Ca să zic aşa, cum vrea, aşa arată.

Povestea devenise cu totul fantastică. In aceeaşi clipă dispăru şi interesul nevestei croitorului faţă de vecină, aceasta o simţi, îi mulţumi pentru sare şi plecă.

Cînd vecina închise uşa, mătuşa Stasia se grăbi în odaia Katiei.

— Ai auzit, Zosia dragă ?

— Am auzit totul, răspunse Katia calmă, deşi cele povestite de vecina lui Nasimowicz o emoţionaseră

profund. „L-au aşteptat pe Vania, pentru el era întinsă cursa. Şi cînd colo m-au descoperit pe mine", îşi zise ea. Cu o seară înainte, cînd Nasimowicz făcuse aceeaşi ipoteză, în sinea ei nu-i dăduse crezare. Ce lucru important făcuse ea pentru cauza revoluţionară, pentru ca un detaşament întreg de poliţişti să alerge s-o prindă, supunînd raziei o mulţime mare, zgomotoasă ? Nu, nu, era o coincidenţă. Incontestabil. Acum, însă, Katia gîndea altfel. Acţiunile poliţiei deveniseră perfect logice. Akimov nu era pe vas. Iar ea descoperită de Proşkin, era un fel de recompensă pentru eşecul suferit. Şi de vreme ce nu fuseseră în stare să prindă vulturul, se bucurau să pună mîna şi pe o vrabie. De altfel, Katia nu era chiar o pasăre oarecare, căci de trei ani îndeplinea însărcinările comitetului ilegal, însărcinări nu dintre cele mai de răspundere, totuşi... Ducea de mîncare deţinuţilor, transporta literatură la destinaţie, iar acuma transporta un paşaport şi bani. E adevărat că nu avusese prilejul încă să vorbească la mitinguri, dar fusese trimisă cu munca de lămurire în mijlocul soldaţilor, explicîndu-le amănuntele complicate ale plus-valorii. Fratele Saşa îi spusese nu o dată în chip de mîngîiere : „Şi pe tine, Katia, ca şi pe mine, o să ne asculte neapărat cîndva oamenii. Ne-au lăsat moştenire părinţii nişte gfdsuri de cîntăreţi, dar nici unul nici altul n-au fost legaţi de biserică".

Bineînţeles, Katia nu împărtăşi nevestei croitorului nimic din gîndurile sale. Bine făcuse Nasimowicz s-o prevină că mătuşa Stasia are inima bolnavă.

— Ce moară stricată mai e şi vecina asta a dumneavoastră ! A trăncănit atîta, că te apucă ameţeala.

Katia făcu un efort ca să pară liniştită şi veselă, şi observă că tonul ei calm o linişti pe mătuşa Stasia. Aceasta se duse în odaia ei şi, judecind după scîrţîitu! patului, se întinse să se odihnească. Se lăsase amurgul, oraşul era cufundat într-o ploaie deasă, în ceaţă, în pîclă. Katia se culcă şi ea, sprijinindu-şi obrazul în pal- ma-i moale.

6

Nasimowicz întîrzie în oraş nu două, ci vreo cinci-şase ore.

La întoarcere Nasimowicz nu-şi scoase nici paltonul, nici pălăria şi nici galoşii din picioare.

— Domnişoară Zosia, trebuie să te muţi în altă casă. In oraş e alarmă, îi şopti el.

— Dar ce s-a întîmplat, nfene Bronia ?

— Nişte fleacuri, aş zice. Dar am nimerit sub urmărirea poliţiei. Şi de vină e firea mea impulsivă. Ieri, pe chei, am avut proasta inspiraţie să arunc cîteva cuvinte drastice la adresa autorităţilor. Iar astă seară m-a urmărit un agent şi cu greu am putut să scap de el. Noroc că am dat peste o înmormîntare. M-am băgat chiar în mijlocul convoiului. Inmormîntau un controlor de la căile ferate...

— Nene Bronia, de ce nu te-ai stăpînit ? ! exclamă Katia, deschizîndu-şi geamantanul ca să-şi strîngă repede lucrurile.

— Ce să ne mai amărîm pentru ce a fost, zîmbi trist Nasimowicz, şi oftă. Şi tu, Zosia, te-ai băgat unde nu trebuia. De fapt, pe tine te caută.

— Pe mine ?

— Au fost percheziţionate cîteva case de pe bulevard. A fost arestată o studentă de la Cursurile Bestujev, care a venit să-şi vadă fratele bolnav. Un grup mare de studenţi s-a dus la poliţie să protesteze. Dar fără rezultat. Astăzi se aşteaptă o nouă razie. Bineînţeles vor fi şi altele.

Katia înţelese. Nasimowicz nu lipsise în zadar. Nu numai că îl făcuse pe agentul secret să-i piardă urma, dar probabil că se întîlnise şi cu vreo cîţiva tovarăşi de la centrul ilegalist.

— Se ştie ceva despre Granit ? întrebă Katia.

— Din păcate, Zosia, nimic.

— Sînt gata, nene Bronia, zise Katia, închizînd geamantanul.

— Birja este la poartă, Zosia. Am să te conduc la noua adresă.

— N-are nici un rost, spuneţi-mi numai parola. Mă descurc eu singură.

— Nu, nu, Zosia. Chiar mîine trebuie să pleci la ţară şi să rămîi acolo pînă trec zilele de primejdie. Şi lucrurile acestea încă nu le-am aranjat pînă la capăt. De aceea te rog să nu mă contrazici.

— Am o singură rugăminte, pan Nasimowicz, spuse Katia cu înflăcărare, apucînd mîna croitorului. Dacă apare Granit, daţi-i adresa unde mă aflu.

— Da, da, se înţelege. Paşaportul şi banii i-am depus într-un loc sigur. N-avea nici o grijă, Zosia, n-are să plece fără să te vadă. Iţi dau cuvîntul meu.

— Iţi mulţumesc. Am să fiu foarte bucuroasă să-l văd, nene Bronia.

— Du-te de-ţi ia rămas bun de la mătuşa Stasia. Iar s-a apucat să gătească ceva pentru tine. Din păcate nu mai avem vreme de cinat.

Katia îşi puse jacheta şi pălăria. Intră pentru o clipă în bucătărie şi de după paravan Nasimowicz auzi sărutări ■sonore şi suspinele mătuşei Stasia. Din primele clipe acesta o plăcuse pe Katia. De altfel, simpatia era reciprocă. Şi mătuşa Stasia îi plăcuse Katiei.

— Fii mai cu băgare de seamă, Zosia ! Te rog foarte mult, ai grijă de tine. Bronia, porunceşte-i cu toată severitatea să nu rişte. E de datoria ta să aperi tineretul. Tineretul e viitorul.

Mătuşa Stasia o mîngîie pe Katia, o privi încă o dată în iaţă şi o conduse pînă la uşă.

Nasimowicz luă geamantanul Katiei şi deschise uşa. Katia o mai sărută încă odată pe nevasta croitorului şi se grăbi pe urmele lui Nasimowicz.

Afară era întuneric beznă. Ploua şi ningea în acelaşi timp, vîntul şuiera cumplit, undeva, o bucată de tinichea dintr-un acoperiş făcea un zgomot asurzitor, un plop pe jumătate uscat scîrţîia. Cerul era acoperit tot de jur împrejur de nori. Nu se vedeau nici luna, nici stelele. Oricît te-ai fi uitat, nu vedeai nimic ■ nicăieri, nici o lumină.

•— Rămîi aici, Zosia, te strig eu îndată.

Nasimowicz coborî fără zgomot scăriţa şi străbătu curtea. Katia se silea din răsputeri să surprindă zgomotele ; înălţă capul, examină cerul. „E tot atît de întunecat ca şi viaţa mea", îi trecu prin minte, şi o picătură amară parcă i se strecură în inimă. „De fapt, deocamdată nu s-a întîmplat nimic tragic", se consolă ea, dar tot nu se putu linişti, era îngrijorată şi amărăciunea îi stăpînea în continuare inima.

— Vino, Zosia, se auzi din întuneric glasul lui Nasimowicz.

Fata se îndreptă într-acolo de unde răsunase chemarea, ghicind mai curînd unde trebuie să pună piciorul, ca să nu cadă de pe scîndură în noroi. Peste cîteva minute văzu în faţa ei portiţa deschisă şi auzi din nou glasul înăbuşit al lui Nasimowicz.

— Birja ne aşteaptă după colţ. Atenţie ! Uite, aici, pe trotuar e o groapă.

Nasimowicz o susţinea pe Katia de braţ, conducînd-© cu toată siguranţa. Se vede că nu umbla pentru prima oară în asemenea întuneric.

Strada dormea dusă. Numai într-o casă, la etaj, într-o ferestruică se zărea pîlpîind timid o luminiţă albastră.

Poate că era vreo candelă aprinsă sub icoane, poate cineva veghea noaptea la căpătîiul unui bolnav.

In sfîrşit, zări birja. Birjarul şedea gîrbovit pe capră, una cu trăsura, luminat de felinarul prins pe o hulubă. Calul stătea cu capul plecat, în nemişcare şi Katia îşi aminti de statuile de piatră de pe străzile Petrogradului.

— Nu te supăra, boierule, dar o aşteptare ca asta cere bani în plus, mormăi birjarul, mişcînd din greu buzele îngheţate.

— Ne înţelegem noi, îl linişti Nasimowicz.

Katia luă loc în birjă şi se ghemui într-un colţişor, lăsînd loc cît mai mult pentru Nasimowicz şi geamantanul ei.

— Dă-i drumul, prietene, zise Nasimowicz. Aşadar, pe Znamenskaia. Cum ne-am înţeles, mergi mai întîi pe Bolşaia Podgornaia, o iei apoi de la Dalnekliucevski, spre Znamenskaia.

— Mai uşor ar fi, boierule, pe Milionnaia. E caldarîm acolo. Pe Bolşaia Podgornaia e un noroi groaznic, mormăi birjarul.

■— Iar o iei cu ale dumitale. Ne-am înţeles într-un fel şi aşa rămîne. Dacă nu te învoiai, luam pe un altul, spuse brutal Nasimowicz.

—• Bine, cum vreţi, mormăi supărat birjarul.

într-adevăr, drumul pe Bolşaia Podgornaia se dovedi a fi foarte greu. Birja sărea la fiecare pas, se legăna dintr-o parte în alta, scîrţîia. Calul intrase pînă la genunchi într-un glod subţiat, amestecat cu apă şi pietriş. Katia înţelegea de ce alesese Nasimowicz acest drum. In jur era întuneric şi pustiu. Casele urîcioase, tainice, păreau părăsite, locuite doar de fantome, ca într-un basm. Toată strada avea un singur felinar, şi acela abia pîlpîia. Era ca un muc de luminare care-şi trimitea ultimele clipiri tremurînde. Nici un poliţist nu ar fi călcat aici pe întunericul ăsta şi pe noroi. Mergeau încet şi cu multă grijă. Căci uşor ar fi putut să se răstoarne cu birja cu tot. In sfîrşit, se auzi tropăitul potcoavelor pe caldarim. Ieşiseră pe Znamenskaia. Slavă Domnului ! aici era uscat.

— Ia-o spre fundătura Bannîi. Aşa. Bine. Ţine-o pe dreapta. Uite, lingă casa aceasta. Stop ! comandă Nasimowicz.

Birjarul tăcea mohorît, lovea din cînd în cînd calul, alteori plescăia din limbă, vrînd să-l îndemne.

Se opriră. Nasimowicz luă geamantanul Katiei şi porunci birjarului să-l aştepte.

— Boierule, aici e un cartier de groază. Tremur tot de frică. Aici în fiecare casă şade cîte un ucigaş. Să-mi mai dai nişte bani în plus, începu să bombăne birjarul.

— Las' că-ţi dau, las' că-ţi dau, naiba să te ia! înjură Nasimowicz.

Era plictisit să-l tot audă văitîndu-se şi dacă n-ar fi fost la ananghie i-ar fi zvîrlit banii drept în mutră şi s-ar fi dus acasă pe jos. Dar avea nevoie de birjar, o nevoie stringentă. Mai avea de făcut un drum prin tot oraşul, un drum lung pînă-n cartierul căilor ferate.

„într-adevăr pare a fi misterios şi întuneric ca în cimitir", se gîndea Katia, urmîndu-l pe Nasimowicz.

Merseră vreo cinci minute, dacă nu mai mult. Deşi Katiei nu prea-i venea la îndemînă din cauza .întunericului, care-i înconjura ca un zid din toate părţile, nu putu totuşi să nu observe în sinea ei că şi în aceste condiţii Nasimowicz nu uita de conspirativitate. Mergeau în cu totul altă direcţie decît s-ar fi putut bănui după locul unde se opriseră, pe cînd ea luase birja din gară şi descinsese drept în casa lui. Adevărul este însă că de-ar fi dat de vreun necaz, avea pentru orice eventualitate în geamantan o bucată de ştofă necroită iar în buzunar o scrisoare cu ştampila magazinului, o scrisoare de recomandare din partea negustorului Vtorov, care scria că îşi trimite clienta lui permanentă unui meşter iscusit din Varşovia, cum era Nasimowicz. Să aibă grijă de ea !

.Aşteaptă o clipă, Zosia

.Nasimowicz aşează geamantanul la picioarele Katiei şi dispăru pe o portiţă pe jumătate deschisă. Abia atunci văzu Katia că se află în faţa unei case de lemn cu cat. La parter, ferestrele erau închise cu obloane, la etaj se zărea ici colo puţin albul perdelelor. Marchiza era lipită de casă, şi Katiei i se păru că este oarecum strîmbă, sau poate că era doar o impresie a întunericului.

Pe neaşteptate, auzi un zgomot uşor, de parcă cineva ar fi închis uşa. Apoi pietrişul scîrţîi sub picioare şi nişte paşi se apropiará.

Apăru Nasimowicz. Nu era singur. Alături de el se mai vedea un om. Katia ghici de îndată că era o femeie.

— Katia, fă cunoştinţă cu prietena ta Masa. Să fiţi prietene bune. Să nu vă certaţi. De găsiţi cîte un mire, nu uitaţi să mă chemaţi la nuntă. Nasimowicz rîse, dar tăcu de îndată. Continuă cu alt glas, surd şi trist. Rămîi cu bine, Katia, sau poate — la revedere. Dar să nu uiţi că pan Nasimowicz, croitor din Varşovia, unchiul tău Bronia, va sări totdeauna să te ajute.

Nasimowicz o îmbrăţişă pe Katia, stîngaci, căci ţinea în mînă un pachet mare şi greutatea era cit p-aci să-l dărîme de pe trotuar.

— Nene Bronia, îţi mulţumesc. Ii mulţumesc de asemenea şi mătuşii Stasia, şopti Katia. In această clipă de rămas bun, vroise să-i spună lui Nasimowicz lucrul cel mai important pentru ea şi anume că de va apare Granit, să-i comunice că se găseşte aici, alături de el.

Dar nu apucă să i-o spună, pentru că Nasimowicz dispăru într-o clipă în întuneric. Umbla atît de uşor, încît ea nici nu-i auzi paşii

.CAPITOLUL II /

— Katia, lasă capul în jos să nu te loveşti, spuse Masa cînd coborîră pe dibuite cîteva trepte mai jos de nivelul pămîntului.

Stăruia un miros de varză acră şi de legume stătute. Masa aprinse un chibrit şi Katia văzu o tindă îngustă, plină de butoiaşe cu varză murată, şi de lăzi umplute cu sfeclă şi cartofi.

— Sînt provizii de iarnă. O ducem prost cu mîncarea în oraşul ăsta, explică Maşa, luînd-o înainte. Katia ar fi vrut să vadă. cit de cît cum arată Maşa, dar chibritul se stinse. In aceeaşi clipă se deschise fără zgomot o uşă şi fetele intrară în antreul unei locuinţe aşezate la demisolul casei de lemn. Cu greu s-ar fi putut numi apartament această locuinţă împărţită în chiţimii de nişte paravane din scînduri. La stingă, de cum intrai din stradă, era bucătăria, care, în loc de uşă, avea o perdea de pînză, drept în faţa antreului, altă intrare acoperită şi ea cu perdea. Tavanul era strîmb, pereţii, sub povara anilor şi a etajului se strîmbaseră şi ei, încît stîlpii pe jumătate rotunzi păreau presaţi. Dar atît tavanul strîmb cît şi pereţii şi mai strîmbi decît el erau văruiţi cu grijă, şi chiar la lumina lămpii aşezate pe masă, în dreptul icoanelor, se vedea cît erau de albi.

— Geamantanul pune-1, Katia, uite aici. Maşa luă geamantanul şi-l băgă într-una din încăperile despărţite de restul locuinţei printr-o perdea. Ia loc, odihneşte-te. Ţi-aduc o ceaşcă de ceai, am nişte cartofi fierţi şi o scrumbie, după aceea putem să stăm şi de vorbă.

Maşa umbla încolo-încoace, în grabă. De abia avu Katia posibilitatea să-şi examineze noua prietenă. Maşa putea fi ceva mai mare ca ea, sau poate numai părea ; oricum, lumina slabă o făcea să pară greoaie. Avea chipul rotund, ochii rotunzi şi ei, era destul de plinuţă pentru vîrsta ei şi făcea impresia unui om cu mişcări iuţi, exacte şi îndemînatice. Purta o rochie de culoare închisă, lungă şi largă, puţin cloşată. Era legată la cap cu un batic strîns pe

ceafă. Purta nişte ghete legate cu şireturi pînă aproape de genunchi.

Katia flămînzise şi înfulecă cu poftă. cartofii, scrumbia şi varza murată. Bău o fiertură tare de *ceaga* [1], din care nu mai gustase niciodată în viaţă. Bineînţeles aici nu mai putea fi vorba de brînzoaice sau de ciorbă grasă cu carne de porc, ca la mătuşa Stasia. Acolo, salvarea erau mîinile de aur ale lui Nasimowicz şi clientela bogată care plătea uneori pentru lucru, prin bună înţelegere, făină, mei, carne.

Masa luă loc în faţa Katiei, o privi fix şi zîmbi timid de tot ca un copil. „E o fetişcană", se gîndi Katia.

■— Cîţi ani ai, Masa ? nu se putu abţine Katia să întrebe.

— De Crăciun, împlinesc douăzeci. Dar tu ?

— Sînt mult mai mare decît tine. Am douăzeci şi doi.

■— Ei, cu mult mai mare ! rîse Masa. Imbătrînim împreună, ba eu chiar înaintea ta.

— De ce ?

— Pentru că lucrez la zeţărie. Muncitorii din tipografie îmbătrînesc repede. îi mănîncă praful de plumb.

-— Ştii tot despre mine, Masa ?

— Ştiu. Am să-ţi povestesc acum despre mine. Şi apoi am să adaug şi ce ştiu despre tine. Şi Masa zîmbi din nou timid, privind-o pe Katia de jos în sus, cu o căutătură deschisă.

— Sîntem trei. Două surori şi un frate. Sora mea mai mare, Dunia, a plecat la tipografie. E în schimbul de noapte. Noi două lucrăm la aceeaşi casetă. Fratele Steopa e acum acasă. Are şaisprezece ani împliniţi. E hamal la depozitele negustoresei Nekrasova. Seamănă cu tata, e foarte puternic. Cînd ne luăm la trîntă, ne doboară fără nici o greutate pe Dunia şi pe mine. Steopa, strigă ea ridicînd vocea, vino încoa să dai bună ziua.

— Am auzit, răsună un glas liniştit. Perdeaua care acoperea intrarea dinspre stingă se dădu la o parte şi •din odăiţă ieşi fratele Maşei, făcînd ochii mici din cauza luminii de lampă. Era un băieţandru înalt, osos, uscăţiv, •cu umerii ascuţiţi, îmbrăcat într-o rubaşcă rusească, prinsă cu un brîu şi cu pantalonii băgaţi în cizme. Părul lui buclat, de-un castaniu deschis, era pieptănat cu grijă. Avea un cap mare, rotund, un chip serios, poate chiar prea serios, fără vreo urmă de zîmbet. Dar privirea, ca şi

---

[1] Un fel ce ciupercă ce creşte pe trunchiul de mesteacăn, bogată în vitamine.

a surorii, era timidă şi binevoitoare. Căutătura trăda însă mai multă curiozitate şi atenţie decît aceea a Maşei.

— Lukianov, întinse el mîna şi adăugă ceva mai tare : Stepan.

— Steopa, preciză Katia. Buzele-i tremurară într-un zîmbet uşor, fără să vrea, stîrnit de seriozitatea autentică a fratelui Maşei, dar în aceeaşi clipă îşi înăbuşi zîmbe- tul, gîndindu-se că băiatul ar putea să se supere.

— Dacă vreţi, Steopa, fie şi Steopa, răspunse indiferent băiatul, scuturîndu-şi buclele.

— Ia loc o clipă, Stepaşka, se adresă Maşa fratelui său. Ascultător, băiatul luă loc pe laviţa pe care şedea şi musafira. Dumneaei e Katia Xenofontova, care a venit din Petrograd să salveze pe un tovarăş, dar poliţia a dibăcit-o, zise Maşa cu glas scăzut, de parcă cineva ar fi putut-o auzi în această locuinţă ascunsă sub pămînt la doi arşini adîncime. Plec mîine cu ea la Lukianovka. Pentru orice eventualitate, să ştii că e prietena mea. Asta-i tot. Ca şi noi, vine de la ţară. De ce, cum, ce fel, asta nu-i treaba nimănui. Ai înţeles, Stepaşka ?

— înţeles, dădu Steopa din capul lui buclat şi se retrase din nou în ungherul său. După ce dispăru trăgînd perdeaua după el, Katia împărtăşi Maşei îngrijorarea sa.

— Era necesar să-i spui lui Steopa despre mine ? Cu cît ştiu mai puţini oameni, cu atît mai bine, şopti Katia, privind în ochii noii sale prietene.

— Altfel nu se putea, clătină din cap Maşa. Steopa trebuie să ştie totul. Pan Nasimowicz mi-a poruncit să-i spun totul şi să nu-i ascund nimic. Ei doi au treabă unul cu altul, independent de mine şi de Dunia.

— Iartă-mă, te rog, Maşa, nu ştiam cum stau lucrurile, se bucură Katia, amintindu-şi fără voia ei de următoarea scenă : mergea încet, agale, cu Vania Akimov pe cheiul Nevei. Deşi era soare, bătea un vînt puternic. Valurile albastre loveau malul de granit. Era o primăvară timpurie. Mugurii crăpaseră, dar frunzele încă nu apăruseră, primăvara nu intrase încă în perioada ei atotbiruitoare. Aerul era cînd răcoros, cînd călduţ şi mîngîietor, dar întotdeauna curat şi cristalin, fără urmă de praf, alteori, dimpotrivă, dens, parcă îmbibat de mirosul pămîntului reavăn, de firicele subţiri şi vîscoase de praf. Primăvara este anotimpul dragostei, care anunţă roadele pămîntului şi bucuria vieţii omeneşti.

Vorbeau fără încetare. Vania îşi dezvolta teoriile cu privire la revoluţie, la forţele ei nemăsurate. Fiecare muncitor, zicea Vania, este un revoluţionar potenţial. Astăzi încă nu e copt pentru munca revoluţionară, pe cînd

mîine... mîine... Vania căuta un termen de comparaţie pentru ca fdeea lui să ajungă mai bine în conştiinţa ei... Şi pe neaşteptate găsi o comparaţie. Ii arătă un mugure. „Vezi ce mulţi muguri sînt ? Astăzi ei nu s-au desfăcut încă, stau în învelişul acela vîscos, dar mîine se vor desface, vor ieşi la iveală frunzuliţele verzi, vesele şi lumea întreagă va căpăta un chip nou, de nerecunoscut. Şi nimic pe lume, nici o forţă nu va putea opri mersul furtunos al primăverii. Revoluţia, de asemenea, îşi are legile ei implacabile".

„Da, Vania, ai dreptate, ai dreptate. Iată-le aceste frunzuliţe care pînă ieri erau muguri, Maşa, Steopa. Oare fără ei ar fi putut face ceva Nasimowicz ? Iar eu ce m-aş fi făcut fără Nasimowicz şi fără mătuşa Stasia ? Inevitabil, aş fi căzut în mîna lui Proşkin. Pe cînd aşa, am să mă iau la luptă cu el, şi încă ce luptă", îşi zise Katia. După cele cîteva minute de amărăciune pe care le trăise acolo, în curtea întunecată a lui Nasimowicz, îşi recăpătase iar curajul şi îndrăzneala.

— Maşa, probabil că te-am întrerupt de la treabă. Iartă-mă, te rog. Katia întinse mîna s-o strîngă cu recunoştinţă pe a Maşei, dar se lovi de-un obiect străin, moale, aproape neomenesc.

Maşa ridică mîna şi atunci Katia observă că mîna acesteia era în întregime bandajată. Cum de n-a observat înainte ? Observase însă altceva : Maşa stătea tot timpul întoarsă într-o parte, cu umărul tras în lături şi cu mina repezită înapoi. Crezuse că-i place ei să stea aşa, că-i o cochetărie poate.

— Ce-ai păţit ? întrebă Katia. Şi-i era ruşine că o lăsase pe Masa să-i poarte geamantanul din stradă în casă.

— Un fleac, pînă mă mărit îmi trece, rîse nu prea vesel Masa şi se apropie de Katia, trăgînd după ea taburetul. La început nici n-am băgat de seamă. A adus tata nişte ştiucă. M-am apucat s-o curăţ şi un deget mi-a lunecat în gura ei şi m-am zgîriat. M-am dus la tipografie. In munca noastră fiecare deget îşi are importanţa lui, literele trebuie luate fiecare în parte şi aşezate la locul cuvenit. Se vede că m-am infectat. A început să coacă, mi s-a umflat mîna. M-am dus să mă vadă un medic, care mi-a prescris nişte comprese. Nu mi-au fost însă de folos. Mă simţeam din ce în ce mai rău. Nu mai puteam lucra. Mi-au dat concediu medical pe zece zile. De-aia pot să merg cu tine la ţară.

— N-are să-ţi fie mai rău ? Să nu rămîi fără mină, se îngrijoră Katia.

— Nu. Tata m-a învăţat să mă tratez cu un leac de-al nostru din taiga.

— Rău faci, Masa. Mi se pare chiar ciudat, eşti fată cu carte şi te foloseşti de leacuri băbeşti.

— Nu, nu sînt leacuri băbeşti. E vorba de o frunză pe care dacă o pui în apă caldă, capătă o culoare verde de tot, de parcă atunci ai rupt-o din copac. Intr-o clipă îţi scoate puroiul. Iar răşina curată, răşina de cedru tînăr, vindecă, închide rana.

— Ai grijă. Masa, să nu-ţi faci vreun rău mai mare.

— De două zile mă tratez aşa şi mă simt mai bine. în ce te priveşte, Katia, ascultă-mă ce-ţi zic, rosti ea în şoaptă, trecînd la alt subiect. Acolo, la Lukianovka, ai să treci drept muncitoare la tipografia noastră, prietenă de-a mea, ca nu cumva să te piseze cineva, de unde-ai venit, şi pentru ce-ai venit. Buletinul tău de identitate, cel adevărat, ascunde-l bine, şi în locul lui să te foloseşti de acest permis de la tipografie. Mi-a rămas de la prietena mea Katia Kandraşina. A murit astă vară de oftică.

— Dar cîţi ani avea ?

— Împlinise douăzeci. A mîncat-o praful de plumb. Intrase la paisprezece ani la tipografie, ucenică, şi după şase ani s-a dus. Ce frumoasă era şi cit de mult îi plăcea să citească ! Biata maică-sa, a rămas singură pe lume !

Katia plecă privirea, simţind că dacă se va uita la Masa, care avea ochii plini de lacrimi, nici ea nu-şi va putea reţine plînsul. „Doamne, cîţi oameni "buni, tineri, pier în această lume crudă, nemiloasă, fără să apuce să cunoască viaţa cu adevărat", se gîndi Katia şi în sufletul ei se aprinse un sentiment puternic de ură la adresa acestei lumi, al cărei simbol devenise Proşkin, cu mutra lui umflată, fioroasă, de porc.

Katia luă cu emoţie permisul fetei moarte, îl ţinu cîteva clipe în mîini, îl desfăcu cu grijă, dar nu reuşi să desluşească chipul celei care-i venea acum în ajutor. Şi pe dinăuntru şi pe dinafară permisul era murdar, pătat cu cerneală tipografică. O ştampilă grasă se întindea pe toată fotografia, care se uzase în cursul anilor încît nici conturul feţei nu-l mai puteai reconstitui. Era bine că exista şi fotografia, actul devenea în felul acesta mai convingător. „Să nu mă judeci, fată dragă, să nu mă judeci aspru. Fac acest lucru de nevoie. Nici prin gînd nu-mi trece să-mi bat joc de memoria ta. Mi-o dictează condiţiile de luptă cu duşmanul care nu te-a cruţat nici pe tine, care ţi-a călcat în picioare viaţa tînără." Katia desfăcu buzunarul secret, ascunse acolo cu grijă permi-

sul, apoi căzu pe gînduri, aruncînd din cînd în cînd o privire pe furiş către Masa.

— Şi acum, hai la culcare, mîine ne sculăm cu noaptea-n cap, zise Masa şi-şi pofti noua prietenă în încăperea de după perdea.

Katia se dezbrăcă repede, se culcă, se ghemui cu genunchii la gură. Somnul nu veni multă vreme, cu toate rugăminţile ei. Se gîndea la tot felul de lucruri : la Masa, la tăcutul Steopa, la Katia Kandraşina, la soarta lui Vania Akimov, la Siberia. Siberia ! Ah, cîte poveşti n-auzise ea despre ţinutul acesta ! Acum va avea prilejul să-l vadă şi să-l străbată. Cîte verste-or fi fiind pînă la Irkutsk ? Parese că pe acest drum au trecut şi decembriştii, Cernîşevski, oamenii cei mai buni din partidul din care şi ea face parte. Au trecut arestaţi, mulţi cu cătuşe la mîini şi la picioare... Poate că şi pe ea o aşteaptă aceeaşi soartă. îi e teamă ? Inima ei e destul de tare ? Nu, nu are dreptul să-i fie teamă atîta vreme cit pier oameni tineri minunaţi, atîta vreme cit pier în uitare mari talente, atîta vreme cît sîngele omenesc curge valuri în război !

Nu-şi mai aducea aminte unde anume s-a întrerupt firul gîndurilor. Se trezi simţind că o atinge cineva. Era Maşa.

— Katia, scoală-te. N-ai să recunoşti pămîntul. S-a îmbrăcat într-un veşmînt nou.

Katia sări repede din pat şi o zbughi spre fereastră. Se ridică în vîrful degetelor, cu gîtul întins, căutînd să privească prin partea de sus a ferestrei. Steopa deschisese obloanele. Văzu lunca respirînd în zăpada albă, albă de tot. Totul era acoperit de zăpadă : casele, trotuarele, caldarîmul, copacii. încă nu se crăpase de ziuă, dar afară părea că e lumină, semăna a basm totul, de parcă Moş Crăciun cu băţul său fermecat ar fi trecut pe pămîht.

Katia se spălă repede şi se pieptănă în faţa oglinzii, între timp, Masa pregătise o gustare : cartofi fierţi, scrumbrie cu ceapă, pîine de secară. La masă şedea şi Steopa. Era tot atît de îngrijit pieptănat şi arăta tot atît de sever ca şi aseară. Aruncă o privire fugară spre Katia, apoi întoarse ochii în altă parte. Chipul lui uscăţiv, cu nasul puţin coroiat, era impenetrabil. Poate că ea, Katia, nu-i era simpatică, poate că nu-i plăcea firea ei. Totuşi, Katia îl simţea cum o pîndeşte. Întorcînd la un moment dat capul, îi surprinse privirea. Se simţi oarecum stînjenită, dar îşi dădu seama că e ceva ce atrage atenţia lui asupra sa.

— Cine găteşte aici ? Tu, Maşa ? întrebă Katia, aşezîndu-se la masă.

— După cum se întîmplă, răspunse Maşa. Uneori Dunia, alteori eu.

Maşa împinse ulciorul cu fiertură din burete de mesteacăn spre marginea mesei, să-i fie la îndemînă Katiei.

— Dar Steopa ce îndatoriri are ? întrebă Katia, neîndrăznind să zîmbească.

— Am şi eu destule treburi ! exclamă Steopa. Tai lemne, le sparg, aduc apă, fac foc în sobă, stau la coadă la pîine. Vorbind, băiatul se înroşise. Masa îl încurajă, privindu-l cu blîndeţe.

— într-adevăr, grijile astea, Dunia şi cu mine nu le avem. Steopa e un adevărat bărbat. Şi de muncit nu munceşte mai puţin decît noi. Nu face ture de noapte, în schimb...

Dar Masa nu putu să dea amănunte, pentru că Steopa îi aruncă o privire neaşteptat de tăioasă.

— Ei, vă doresc drum bun, eu unul trebuie să plec. Salută-i pe toţi acolo, Masa, din partea mea. Steopa întoarse ceaşca cu fundul în sus şi se ridică de la masă. înfundă căciula pe cap, îşi puse cojocul şi dispăru.

■— Ţi-ai luat pîine să ai la prînz, Stepaşka ? îl strigă din urmă Masa. Se auzi trîntindu-se uşa, băiatul nu mai răspunse. E iute ca focul, rosti Masa cu căldură în glas, apoi aşeză o legăturică pe masă şi începu să strîngă merindele de drum.

2

— Primul lucru pe care trebuie să-l înveţi aici e să nu te grăbeşti, Katia, zise Maşa chibzuit, cînd ieşiră pe poartă. Drumul e lung. S-o luăm încetişor, uşurel. Pas cu pas... aşa zicea maică-mea.

Oraşul se trezea anevoie din somn. Trecu agale o căruţă. Roţile îngheţate nu se învîrteau, lovindu-se de caldarîm, scrîşneau şi scoteau scîntei. In drum întîlniră cîteva femei cu cobiliţe şi găleţi. Lîngă cişmea, zgomot de tablă lovită, susur şi plescăitul de apă izbucnind din ţeavă. La brutării, cozi lungi ca nişte şerpi negri. Ca să nu sară peste rînd cineva-i însemna pe oameni pe spinare cu creta. Pîinea nu ajunge. Pentru a-şi primi alimentele pe cartelă, oamenii se aşează la coadă de cu seară. Stau în tăcere, dar nu mai sînt abătuţi ca la început, ci îndîrjiţi, cu tot aerul lor posomorit.

Maşa şi Katia păreau două surori. Maşa purta pîslari, cojoc şi broboadă. Katia la fel. Jacheta şi pălăria, ghetele înalte şi geamantanul, Katia le lăsase acasă, la Maşa.
De altfel nici nu era îmbrăcată după anotimp, căci iarna siberiană nu ştie de glumă. De voie, de nevoie, a trebuit să împrumute haine străine, pe ale Duniei.

Deşi fusese vorba să meargă încet, fetele o luară repede la picior. Le fugărea din urmă vîntul aprig, cît şi nerăbdarea de a ieşi mai repede din oraş, de a nu mai vedea case, ci copaci îmbrăcaţi în promoroacă. Fetele mergeau în tăcere. Fiecare îşi avea gîndurile sale. Maşa, de pildă, socotea cum ar putea s-o aranjeze mai bine pe Katia în Lukianovka. Deşi casa părintească era mare şi-prelungită cu şuri, nu prezenta garanţie, fiind putredă şi hîită. Abia de găseai un loc în care să te învîrţi... Iar Katia era un musafir... care venea tocmai de la Petrograd. Şi, după cît se vedea, nu era din popor. Nu prea fusese deprinsă, se vede, cu greutăţile.

Gîndurile Katiei erau îndreptate spre Akimov. Se tot frămînta, întrebîndu-se mereu ce se putuse întîmpla cu el. îşi aducea aminte de razia de pe chei... Prezenţa unui agent de la Petrograd dovedea că lui Akimov i se acordă o mare importanţă... N-au cruţat nici banii, nici forţele... Au reuşit oare jandarmii să afle despre evadarea lui Akimov ? Cum oare ? în afară de ea, doar trei oameni mai ştiau de acest plan, cei mai de încredere, cei mai încercaţi.

Cînd ieşiră din oraş, vîntul deveni dintr-odată mai aprig. Şuiera, ridica nori de zăpadă, fugărea pe întinderile pustii ultimele frunze rare smulse din tufişuri. Fetele ridicară gulerele cojoacelor şi iuţiră pasul. Din clipa în care drumul intră în pădure, vîntul se potoli, se stinse, vîrfurile copacilor nu se mai mişcau. Pădurea,, asemenea unui zid puternic, împiedica, ucidea vijelia.

— Ei, aici e cu totul altceva, rîse Masa, lăsînd în jos gulerul cojocului.

— Da, e bine aici. Drept să-ţi spun mă luase frica. Atunci cînd bate vîntul, pînă şi suflarea ţi-e îngreunată,, zise Katia, şi-şi desfăcu broboada, lăsînd să-i atîrne colţurile pe piept.

Nu apucară bine să se bucure de tăcerea şi de liniştea: care domneau în pădure, că şi auziră în urma lor tropot: de cai, zgomot de copite lovind pămîntul îngheţat. Nu cumva erau urmărite ? Se opriră şi se dădură la o parte din drum coborînd pe marginea lui. In aceeaşi clipă, de după cotitură apărură doi călăreţi. Masa îi luă drept soldaţi, trimişi cu vreo treabă oficială, dar Katia ştia să deosebească fără greş acest fel de oameni. „Sînt de la poliţie", îi caracteriză ea cu siguranţă. Ar fi vrut să schimbe cîteva cuvinte cu Masa, ca să stabilească cum trebuie să se comporte dacă vor fi întrebate. Dar Masa întoarse capul privind ţintă călăreţii care se apropiau. Purtau mantale lungi, căciuli înalte de blană cenuşie, săbii prinse în curea şi cizme cu pinteni. Chipurile le erau roşii cu un iz vineţiu, cum sînt cazanele de aramă proaspăt

spoite. Ajungînd în dreptul celor două fete, călăreţii opriră caii.

■— Cine sînteţi şi unde mergeţi ? întrebă unul dintre poliţişti, examinîndu-le cu atenţie.

— Sîntem muncitoare la tipografie. Mergem la ţară, la părinţii noştri, răspunse Katia.

•— Ce treabă aveţi acolo ?

— Mi-e braţul vătămat şi prietena s-a învoit să meargă cu mine. Cum s-o pornesc la drum aşa, cu o singură mînă ? şi Masa făcu un gest din cap, arătîndu-şi braţul înfăşurat într-o cîrpă de lînă. Poliţiştii schimbară priviri între ei, apoi se adresară fetelor.

— Acte aveţi ? întrebă unul dintre ei, care avea buzele mari, cărnoase şi arse de vînt.

— Cum să nu, uite-le ! se grăbi Katia şi băgînd mîna în cojoc, scoase permisul prietenei moarte a Masei. Masa întinse şi ea-permisul.

Poliţaiul'"cu buzele mari învîrti cartonaşele de cîteva ori, apoi le întinse fără grabă colegului său. Se vedea ■că nu era prea tare la carte şi permisul de tipografie <era un lucru prea complicat pentru el. Cel de-al doilea poliţai, mai plăcut la înfăţişare şi mai tînăr, examină fotografiile, aruncînd din cînd în cînd o privire fetelor.

— Ce de pete ţi-au mai trîntit pe obraz, Kandraşina ! Nu se vede nimic, nici ochii, nici gura. Într-un cuvînt, nici nu pricep ce e, bărbat sau femeie, rîse vesel poliţaiul.

— Aşa ne e munca, domnule ofiţer ! Fără cerneală nu poţi tipări un ziar, spuse Katia, căutînd să-l privească cît mai puţin şi lăsînd chipul în jos ca nu cumva să se vadă că nu seamănă cîtuşi de puţin cu fotografia fetei moarte. Poliţistul se simţi măgulit, auzindu-se ridicat la rang de ofiţer. începu să-şi dea mai multă importanţă.

— Bineînţeles, zise cel cu buzele umflate, luînd aerul unui om care cunoaşte toate tainele muncii de tipografie.

— Poftim ! strigă poliţistul tînăr şi aruncă permisele. Dînd pinteni calului, o porni înainte, iar cel cu buzele umflate goni pe urmele lui.

— Caută probabil dezertori, pe noi ne-au oprit aşa, de curiozitate, zise Masa.

— Care dezertori ? întrebă Katia, cu gîndurile aiurea, îşi aminti că nu mai departe de ieri, pan Nasimowicz o prevenise că se fac mereu razii în urma stării de alarmă din oraş şi întîlnirea cu poliţiştii ea o interpreta tocmai în acest sens. Se vede că se îngroşase gluma de vreme ce opreau pînă şi trecătorii la drumul mare.

— Dezertori ca toţi dezertorii. Ordine de mobilizare [1] vin în fiecare zi. Curînd o să înceapă să-i mobilizeze

pe adolescenţi şi pe bătrîni. Tata, care îşi petrece mai tot timpul în taiga, ne spune că au apărut prin păduri bordeie secrete. Se ascund oamenii.

— Ascultă-mă pe mine, se înflăcără Katia, în curînd izbucneşte revoluţia ! Nu va putea rezista lumea asta veche, Masa ! De fiecare dată cînd se gîndea la revoluţie, simţea în inimă un entuziasm nestăvilit, un sentiment de apropiată fericire şi glasul ei cîntat căpăta în asemenea clipe o putere deosebită. Dezertori în taiga ! Nu-i asta oare o dovadă că autocraţia s-a apropiat de ultimul hotar ? La Petrograd nimeni n-a mai auzit asemenea lucruri; dezertori în taiga.

— Ce n-aş da, Katia, să sune chiar azi clopotul de alarmă ! Dar, uită-te, se întorc poliţaii, rosti Maşa îngrijorată.

— Unul vine, iar celălalt îl aşteaptă. Cine ştie ce-au pus la cale, zise emoţionată Katia, aducîndu-şi iar aminte de spusele lui Nasimowicz. Se vede că nu le-a prea plăcut permisul meu. Maşa, să nu te amesteci, să...

Katia nu apucă să explice ce înţelegea prin aceste cuvinte. Poliţaiul cel tînăr strigă cît îl ţinea gura, stăpînindu-şi cu greu calul :

— Ei, fetelor, unde vă duceţi ?

— La Olgovka, domnule ofiţer, minţi Maşa.

— Atunci, uite ce e... Stai puţin, bestie, se adresă poliţaiul calului, strîngînd fără milă hăţurile şi trăgînd cu îndîrjire de ele. Trebuie să vă ajungă din urmă dintr-o clipă în alta o căruţă a poştei. Să-i spuneţi gardistului să vă ducă pînă la Semilujki. Ii ziceţi că a poruncit Karpuhin... N-o să uitaţi ? Karpuhin...

— Mulţumesc foarte mult... Mulţumesc, strigă Maşa din urmă către poliţai. Ia te uită ce mai cavaler ! Nici n-am găsit cuvinte să-i răspund.

Poliţiştii dispărură în desişul pădurii, iar fetele se opriră să chibzuiască cele întîmplate.

-— Ce crezi c-au pus la cale, Maşa ?

— Trebuie să fie ceva necurat la mijloc, altfel n-ar avea nevoie de noi, Katia.

Şedeau sub ramurile unui brad, se priveau una pe alta, simţindu-se neputincioase în faţa misterului care se ivise pe neaşteptate.

— Poate că şi-au pus în gînd să ne aresteze. Au vreo treabă urgentă şi trăsura poştei are să ne depună drept în mîinile lor !

— E logic ceea ce spui şi probabil că aşa şi e, se învoi Katia.

Tăceau amîndouă, gîndindu-se cu încordare. Treburile se încurcau al naibii. Să le aresteze ? Dar, pentru ce ?

Pentru care motiv ? E sigur, de multe ori nici nu-i nevoie să existe un motiv, e de ajuns o bănuială. Dar ce rost are să le ducă pînă la Semilujki ? Nu era oare mai simplu să le fi întors în oraş ? în oraş există închisoare, un judecător de instrucţie, un procuror, un tribunal... Pe cînd la Semilujki este o închisoare de plasă, care în timpul războiului s-a cam dărîmat...

— Şi dacă ne facem griji de pomană, Maşa ? spuse pe neaşteptate Katia cu o voce atît de calmă, încît şi ea şi tovarăşa ei de drum simţiră nevoia să chibzuiască lucrurile mai la rece.

— Poate că ticălosul ăla vrea să se distreze cu noi la Semilujki ! exclamă Maşa.

— Tot ce se poate, zise Katia. Rămîne totuşi deschisă problema : ne suim în căruţă sau nu ? adăugă ea după cîteva clipe de tăcere.

— Bine ar fi ! De la Semilujki pînă la Lukianovka sînt doi paşi. Altfel, obosim de moarte, rîse Masa.

— N-am putea să ne dăm jos din căruţă mai devreme ? întrebă Katia.

— Am putea, de ce nu ?

— Mă tot gîndesc să nu fie cumva vreo cursă, se îndoi din nou Katia. Dar nu mai avu timp de chibzuială, caii de poştă fornăiau aproape de ele, sania se hurduca prin hîrtoape.

— Ei, moşule, opreşte ! Karpuhin a poruncit să ne duci pînă la Semilujki, strigă cu tupeu Masa.

Bătrînul bărbos, care şedea pe capră, ţinînd hăţurile în mînă, opri caii şi zise făcînd un gest din cap spre sanie :

— Este acolo un şef mai mare...

Privind spre sanie, fetele zăriră un ostaş cu arma în mînă. Dormea dus, cu dinţii strînşi, ceea ce dădea chipului său o expresie de furie îndîrjită.

— Luka, mişcă-te mai încolo ! Karpuhin a poruncit să le ducem pe fetele astea ! zise bătrînul, aruncînd soldatului o privire crucişă.

Numele lui Karpuhin avu un efect neobişnuit, de parcă cineva i-ar fi tras soldatului un pumn în obraz. Scrîşni din dinţi, sări în sus de pe sacii cu scrisori şi ■deschise ochii speriat.

— De ce mă strigi ? mormăi el.

— Mişcă-te, îţi zic. Uite, vor să se urce fetele astea.

— N-au decît, răspunse somnoros soldatul, mutîn- du-şi trupul înfăşurat în manta şi cojoc spre marginea săniei.

Katia şi Masa nu aşteptară să fie poftite din nou, se aşezară în fundul săniei, lipindu-se una de alta. Aşa le era şi mai cald şi parcă şi mai bine.

Bătrînul îndemnă caii, sfichiuindu-i cu biciul.

•— Demult au trecut pe-aici generalii ? întrebă el, întorcînd capul. Bătrînul se plictisise de cînd tot şedea pe capră şi avea chef de vorbă. Katia-şi zise că e cazul să nu piardă ocazia de a-l descoase.

•— Ei, să tot fie la vreo două verste înaintea noastră, zise ea.

-— Poate trei, şe amestecă Masa.

— Ehe, dar ce cai au ! rosti cu admiraţie bătrînuL

—■ Dar unde se grăbesc aşa ? Ai zice că s-a pus foc undeva şi ei aleargă cu sufletul la gură să-l stingă. Ochii plini de curiozitate ai Katiei se întîlniră cu cei. ai bătrînului, nu mai puţin curios şi el.

— A fost o spargere la poşta de lingă Bolşaia Dorohovaia. într-acolo au pornit.

— E vreun mort ?

—- De ucis n-au ucis pe nimeni, dar l-au bătut pe vizitiu şi pe poştaş. Bineînţeles că au luat toţi banii.

— Bani mulţi ?

— Pensiile pentru văduvele ostaşilor din tot ţinutul ăsta. Cît era suma, Dumnezeu singur ştie ! Au rămas muierile şi cu copiii fără un ban. Bine-a zis cine-a zis că la omul sărac nici boii nu trag.

— Au să le dea pensia ! Văduvele şi orfanii nu pot răspunde pentru tîlhărie, zise Masa.

— Vezi să nu ! N-o să le dea nici o para chioară.

— N-au dreptul ! se indignă Katia.

— Tare se mai uită boierii la dreptul ăsta al tău, măi fată, zise soldatul, trezindu-se brusc.

— Ia te uită ! ziceam că doarme, cînd colo el trage cu urechea. Ia mai spune-le, Luka, cîte ceva fetelor ăstora, să se înveţe din vreme să tragă miţa de coadă.

Soldatul îşi dădu căciula mai pe spate, strînse picioarele, dar tăcu.

— A pătimit el multe, Luka ! A luptat cu neamţul, a luptat cu austriacul, a fost rănit de două ori... Dar uite că nu-i dau drumul acasă. L-au pus să păzească poşta de tîlhari.

In timp ce moşul explica fetelor ce personaj important este paznicul poştei, soldatul asculta cu un aer foarte serios ce se povestea despre el. Stătea cu privirea ţintă într-un punct şi ochii lui aveau o expresie amă- rîtă, chinuită pînă dincolo de poate.

— Aşa e, zise el cînd tăcu bătrînul. Sufletul rusului, fetelor, e precum firul de cînepă. Cînd se ţese pînza, se bate cînepa, cînd se albeşte pînza, iar se bate.

—• Şi cînd or să sfîrşească bătăile astea ? îl întrebă Katia,

Soldatul făcu ochii mici, privi cu atenţie fetele, apoi lăsă capul în jos, gemînd încet. Katia înţelese că omul se teme să continue această discuţie, sau poate că le socoteşte încă prea tinere pentru a le vorbi despre greutăţile vieţii.

In schimb, bătrînul, care se întorsese pe jumătate spre pasagerii săi, n-avea chef să întrerupă conversaţia. Drumul era lung şi multe ceasuri trebuiau să le mai petreacă în tăcere. A schimba o vorbă era pentru el ca un pahar de ceai cu miere. O vorbă bună face să ţi se topească de bucurie sufletul şi face viaţa mai frumoasă...

— O să vină el sfîrşitul, o să vină neapărat, dră- guţo ! Cum te bagă în mormînt, cum te simţi mai bine. Moşul rîse, un rîs prelung, iar în colţurile ochilor îi apărură două lacrimi care se prelinseră pe obraji şi dispărură în barbă.

— Vesel mai eşti, moşule, zău aşa! zise Masa cu invidie. Din cauza frigului, braţul o durea şi căuta să-l aşeze cumva într-un locşor mai cald, lipindu-se de Katia.

— Păi de ce să nu fiu vesel, măi fată ? zise, rîzînd bătrînul, apoi după o clipă de tăcere adăugă serios : Ascultă-mă, în fel şi chip am încercat să trăiesc. Am vrut să fiu bogat, i-am invidiat pe cei cu stare, m-am dus la biserică la toate slujbele, dar cu nimic nu[1] mi-am schimbat soarta... Şi cînd am văzut că e aşa, am încetat să mă mai perpelesc.

— De ce, eşti singur ? întrebă Katia.

— Nu, fată dragă, am patru fete şi trei băieţi. Şi cîţi nepoţi am eu, nu-i aşezi pe trei laviţe.

— Trăiesc toţi ?

— Toţi, afară de fiul Vasili. A murit în război.

— Şi stau toţi cu dumneata ?

—■ S-au împrăştiat care încotro. Fetele s-au măritat, băieţii lucrează la minele de aur, nepoţii, şi ei, care pe unde au apucat. Stau cu baba şi morfolim pîinea.

— Dar caii sînt ai dumitale ?

— De-ar fi fost ai mei, nu mi-aş fi trimis nepoţii pe la stăpîni. Nu-s ai mei. Sînt ai stăpînului meu. Stă- pînul meu ţine de aproape zece ani cai de poştă.

— Nu ţi-e teamă c-o să te jefuiască sau o să te omoare careva ?

— Nu sint dintre cei fricoşi. Nici altădată nu-mi era frică, iar acum, de cînd îl am pe Luka, cine să se mai atingă de mine ? Să ştii, măi fată, că numai pe cei bogaţi îi omoară, că de la ei au ce lua.

In timp ce Katia discuta cu vizitiul, soldatul păstră aceeaşi expresie îndîrjită. Pe neaşteptate se ridică şi, sprijinindu-se într-un cot, zise :

— Minţi, bătrîne. Pe cei bogaţi îi ucid cu bucata, pe cei săraci cu miile.

Apoi se întinse din nou, închizînd ochii şi încleştîn- du-şi dinţii.

—■ Asta aşa e, ai zis-o bine, Luka. Dar voi, fetelor, ale cui sînteţi ? Ce nevoie v-a mînat la drum ? Sau nu cumva mergeţi să-i distraţi pe generali ? Aoleu, fetelor, că tare-i rău de voi. Karpuhin ăsta... Toate văduvele de soldaţi se plîng de el. Bătrînul vorbea repede, de parcă mînca seminţe.

— Ce zor-nevoie avem noi de Karpuhin ăsta ! Ai zis şi dumneata, moşule ! Sîntem de la oraş, mergem acasă la părinţi. Lucrăm la tipografie, sîntem dintre cei care tipăresc ziarele. Ştii ce-i aia ?

— Cum să nu ştiu ? îmi fac ţigări din ziar ! Dar de ce-o fi poruncit Karpuhin să vă iau în sanie ? Omul ăsta nu face nimic pe gratis pentru nimeni.

In aceeaşi clipă soldatul sări iar în sus.

— Ia mai încetează, moşule ! Va să zică-mi sînteţi de la ziare ! Ia spuneţi-mi, ce mai zice acolo la ziare ? Scrie cînd o să înceteze să sugă sîngele poporului ? Scrie sau nu că nu ne-au mai rămas decît coastele ? Iar unora chiar şi coastele ni le-au rupt...

Soldatul respira greu, un fel de şuier îi clocotea în piept şi ochii lui aveau o expresie chinuită.

— Culcă-te, mai bine, Luka. Uite, îţi povestim de îndată totul, zise Katia, atingînd blînd umărul soldatului.

Glasul blînd al Katiei îl înmuie. Soldatul se lăsă într-un cot, plecînd capul, şi expresia de chin îi dispăru.

—■ Iţi mulţumesc, surioară, îţi mulţumesc, zise soldatul, repetînd vorbe învăţate la spital, şi se întinse pe •saci.

Masa îi dădu un ghiont uşurel Katiei : vezi, ai grijă, începe, dar să nu te faci de rîs. Sau, ceea ce ar fi şi mai rău, să nu te demaşti chiar din prima clipă a călătoriei tale prin Siberia.

Katia se simţea emoţionată. Cu ce să înceapă, ce cuvinte trebuie spuse ? Are s-o înţeleagă Luka ? Poate că e cu totul analfabet ? Sau, ceea ce ar fi şi mai rău, otrăvit de propaganda a tot felul de pseudo-apărători ai Rusiei, cum erau mulţi în ultima vreme.

Katia îşi aminti de îndrumările pe care i le dăduse fratele ei atunci cînd o trimisese prima oară cu o misiune propagandistică într-unui din spitalele Petrogra- dului : „Să vorbeşti, Katiuşa, simplu cu soldaţii, fără să faci pe

grozava, dar şi fără sentimentalisme, fără să cauţi să te prefaci că ai fi din popor. Această manieră este străină bolşevicilor. Să le vorbeşti serios şi la obiect. Şi să ştii : soldatul n-a citit cărţile pe care le-ai citit tu, dar viaţa o cunoaşte foarte bine. Multe lucruri le-a încercat pe pielea lui şi ai şi tu ce învăţa de la el".

— De unde eşti, Luka, din ce parte ? întrebă Katia.

— Sîntem din gubernia Irkutsk. Din satul Hudoe- lansk, din judeţul Nijneudinsk.

—• Muncitor sau ţăran ?

— Şi una şi alta, surioară. Tăiem pădurea pentru căile ferate... Iar în sat avem o cocioabă, o vacă, un cal, o bucăţică de pămînt.

— Familie ai ?

—- Ca orice creştin : nevastă, doi copilaşi, o mamă bătrînă. Pe taică-meu l-a strivit un brad care-a căzut peste el.

—■ Doamne, Dumnezeule, ce necaz ! oftă Masa, iar moşul care tot căuta să se bage în discuţia Katiei cu soldatul, desfăcu braţele, apoi îşi făcu semnul crucii.

— Bine ai zis, Luka, despre sufletul omului rus. Bătut este omul rus precum firul de cînepă. Numai că nu ţi-ai terminat gîndul. Ce crezi, se va sfîrşi odată cu bătaia asta sau nu ?

-— Bineînţeles că se va sfîrşi, fiindcă orice sfoară are şi un capăt, se băgă în vorbă moşul care nu mai putea răbda.

— Bine zici, moşule, trebuie să se sfîrşească şi cu bătaia asta, dar sfîrşitul ăsta ţine de noi. Dacă o să stăm cu mîinile în sîn, trei sute de ani vor mai trece şi tot n-o să ajungem la vreun capăt. Ai auzit, Luka, vorbin- du-se de bolşevici ?

Luka tăcea. Moşul rosti şi el de vreo două ori, sila- bisind, acest cuvînt necunoscut, după care tăcu. Deşi tare ar fi vrut să se arate mai grozav decît soldatul, să i-o ia înainte.

— Bolşevicii sînt partidul muncitorilor, partid de re- voluţionari...

Chipul uscăţiv al soldatului deveni dintr-odată mai puţin aspru ; el zîmbi, dezvelind nişte dinţi mari, îngăl- beniţi de tutun : îşi adusese aminte. Cum să nu, şi în regimentul lor fuseseră bolşevici, un sublocotenent şi trei cătane proaste. îi îndemnau pe soldaţi să lupte împotriva ţarului, împotriva fabricanţilor şi a moşierilor. Vroiau să întoarcă armele împotriva celor bogaţi, dar n-au avut noroc. Tribunalul militar i-a trimis pe toţi patru la ocnă.

— Cu cel tare să nu lupţi, cu cel bogat să nu te judeci, zise bătrînul, trăgînd un fel de concluzie la povestirea soldatului.

— Şi atunci veşnic vei rămîne rob, încheie Katia, imitînd cu mult succes glasul bătrînului.

Moşul rămase cu gura căscată, iar Masa şi Luka izbucniră în rîs.

— Asta-i cîntec vechi, moşule. Acum cînd în Rusia există mulţi muncitori conştienţi, cînd ei îşi au partidul lor, alta este zicala : de nu vrei să mai fii argat la boieri, uneşte-te cu alţii ca şi tine şi ia-ţi propria soartă în mîinile tale. Dar pentru asta trebuie îndrăzneală, hotărîre...

— E-hei, cîţi îndrăzneţi de ăştia n-au mai trecut pe drumul Irkutsk-ului şi multora nici oasele nu le mai poţi afla, zise moşul pe un ton care o mîhni pe Katia. I se păru că bătrînul rostise aceste cuvinte mai curînd cu ironie decît cu regret. Aceeaşi impresie o avură Masa şi Luka.

— Şi ce, parcă din cauza asta s-a micşorat numărul celor ce luptă pentru o viaţă nouă ? Deloc. Nici un fel de pedepse nu-i vor putea opri pe oameni dacă aceştia s-au hotărît în mod conştient să creeze o Rusie socialistă, fără ţar, fără fabricanţi, fără moşieri.

— Dar poporul cine-l va conduce ? nu se lăsă bătut moşul.

— Poporul singur se va conduce. Tocmai de aceea şi cheamă bolşevicii pe soldaţi, pe muncitori şi pe ţărani să termine cu războiul sîngeros, să îndrepte armele împotriva duşmanilor dinlăuntrul ţării, să încheie pace, uzinele să treacă în mîna muncitorilor, iar pămîntul să fie dat ţăranilor...

Katia o luase razna. Uitase de precauţie. O simţeau şi Maşa şi Luka. Masa îi tot dădea ghionturi cu disperare. Dar Katia, care era toată stăpînită de ideile pe care le apăra, nu pricepea semnele Maşei. Privindu-l însă pe Luka, îşi dădu seama că greşise. Soldatul îi făcea semne cu ochiul, uitîndu-se în acelaşi timp destul de expresiv în direcţia vizitiului. Cine ştie cine era moşul ăsta bărbos, flecar şi bun de glumă ? Ca aspect şi ca fel de a fi, treacă-meargă, era vizitiu, dar prea era bun prieten cu tot felul de ticăloşi de la poliţie. Doamne fereşte, scapă o vorbă faţă de Karpuhin, şi atunci ţine-te, o să le poarte pe fete pe la anchete şi tribunale.

De la primele cuvinte ale Katiei, Luka îşi dădu seama că fata aceasta cu privirea ageră nu este o simplă muncitoare de la tipografie, şi la fel şi prietena ei. Luka îşi aminti cum zăcuse în spitalul de la Reazan, după ce fusese rănit prima oară. în zile de sărbătoare, veneau să-i vadă pe răniţi fetele de la fabrica de textile din localitate.

Scriau scrisori pe care le dictau analfabeţii sau cei rămaşi fără mîini, le aduceau cadouri modeste, căutau să-i înveselească şi ele cum puteau mai bine. Dar într-o bună zi, Luka afiă sub perna sa o foaie de hîrtie, un manifest, pe care era tipărit un apel către soldaţi. După ce-l parcurse, înmărmuri. Toată viaţa lui pe front era descrisă acolo. Nimeni nu era cruţat în acest manifest. Nici ţarul, nici unchiul ţarului, comandantul suprem al armatei, nici ofiţerii. Aducîndu-şi aminte de tribunalul militar şi de tovarăşii săi de regiment, Luka mototoli hîrtia şi nu îndrăzni s-o arate nimănui ; de fapt nici nu era nevoie s-o facă, manifeste asemănătoare s-au aflat sub pernele tuturor răniţilor. Dar nu toţi au procedat ca Luka. Unii au pornit să discute despre manifeste cu voce tare, s-a iscat o întreagă gîlceavă. Şi dacă Dumnezeu n-a croit toţi copacii din pădure la fel, oamenii, cu atît mai mult nu seamănă unul cu altul. S-au găsit şi printre soldaţi turnători. O droaie de şefi au năvălit la spital. Cîţiva soldaţi au fost transportaţi direct din spital la punctul sanitar al închisorii din Moscova, iar fetele n-au mai apărut. Atunci a înţeles toată lumea cine a adus la spital şi a băgat sub pernele răniţilor acele manifeste explozive, tipărite cu literă ştearsă pe hîrtie cenuşie. Privindu-le acum pe cele două fete, devenite tovarăşele lui de drum, ascultîndu-le ce spuneau, Luka îşi zicea în sinea lui : „Astea două, zău aşa, sînt neam cu fetele de la Reazan... Şi de nu şi-or ţine gura, multe necazuri o să aibă... De ce-or fi riscînd ?... Se vede că sînt fete deştepte, curajoase, Dumnezeu le-a dat minte, mai ales ăsteia mai flecare." In sinea lui, Luka simţea un fel de mîn- drie pentru fetele acestea, dar în aceeaşi măsură îl şi îngrijorau. Ar fi vrut să le apere, să le prevină... Primejdia nu era chiar atît de departe. In satul Mihailovka, situat la numai cincisprezece verste de oraş, se vor opri să ia un ceai la han, şi s-ar putea întîmpla ca şi Kar- puhin şi tovarăşul său posomorit să se găsească tot acolo. Dacă cumva bărbosul ăsta de pe capră scapă vreo vorbă, Karpuhin o să le înhaţe numaidecînd ca să se distingă. Mai cu seamă că în ultimele zile, în oraş se petrec tot soiul de lucruri ciudate. Parcă au înnebunit toţi poliţiştii. Gonesc pe stradă, opresc oamenii, controlează actele, caută nu se ştie pe cine, caută mereu...

Luka simţi că i se face frică. De ce dracu vorbise atît de aspru despre viaţă şi război ?! De ce nu se stăpînise ? Fetele au simţit de îndată că chiar dacă el nu e de-al lor, poate deveni unul de-al lor şi au pornit să discute, s-au aruncat în apă fără să vadă bulboanele...

— Despre toate astea, surioaro dragă, scrie prin ziare. Acu e prost, dar dacă o să facem şi o să dregem, o să curgă lapte şi miere, zise Luka, căutînd să mai îndulcească impresia produsă de cuvintele Katiei. Mai bine spune-mi ce se mai aude cu frontul. A pornit-o iar neamţul şi se retrag ai noştri ? Sau ducem iar lupte de tranşee ?

Katia înţelese unde bate Luka, care continua să se uite destul de suspect în direcţia vizitiului. începu să-i povestească ce scria prin ziar, deşi veştile nu erau dintre cele mai proaspete. îi veni în ajutor Masa, depănînd spusele soră-si, care, întorcîndu-se dimineaţa după schimbul de noapte, avea obiceiul să povestească conţinutul telegramelor culese pentru ziar.

Ascultîndu-le, Luka se convinse tot mai mult că fetele astea sînt neam cu cele din Reazan. Le asculta şi moşul, le asculta cu atenţie, ca să ţină minte totul şi să poată povesti apoi consătenilor săi. Căci moşul, oricît de flecar, nu era în slujba poliţiei. Dacă uneori se mai băga pe sub pielea ticăloşilor de la poliţie o făcea din dorinţa de a afla ce se mai întîmplă cu ăi mari, ce veşti şi ce vorbe umblă, ca să poată să le fie de folos consătenilor şi rudelor sale din Semilujki, atît de înglodaţi în necazuri.. Dar nici Luka, nici Katia, nici Masa nu aveau cum să ştie toate acestea. Ce să-i faci, aşa-i sufletul omului, beznă ! Nu-l poţi cunoaşte. Bine ar fi să fie altfel pe lume, s-ar trăi mai uşor şi mai simplu...

3

Hanul din Mihailovka era gol, totuşi samovarul şedea pe masă şi fîsîia. O dîră de aburi urcă de sub capac, prin ferestruica grătarului se zăreau cîţiva tăciuni arzînd, semn că nu de mult nişte oameni şezuseră aici şi bău- seră ceai.

— Silanti, generalii noştri s-au încălzit la samovar ? zise vizitiul către gazdă, intrînd în încăpere urmat de cele două fete şi de Luka.

— Au şezut la samovar, dar de încălzit s-au încălzit cu altele. la uitaţi-vă ce damigeană au golit. Stăpînul hanului, un ţăran şchiop, cu nasul mare, arătă cu degetul spre colţul odăii. Pe laviţă zăcea o sticlă mare, albastră, în care fusese vodcă. Mi-a poruncit Karpuhin să vă spun că vă aşteaptă la hanul Vasilisei Hrebtova.

—■ la te uită ce boier ! La circiumăreasă ne-a chemat, zise moşul, desfăcînd braţele a mirare, şi apoi către fete : Să ştiţi că pentru voi se pregăteşte ticălosul ăsta. E-he, vrea să-i tragă azi un chef. Fetele schimbară o privire şi Masa zise, rîzînd :

— De-am fi ştiut-o dinainte, nu l-am fi refuzat. Dar acum nu se poate, trebuie să ne abatem pe la mătuşa de sade in cătunul ăsta. Rămînem la ea şi peste noapte.

— Da, aşa e mai bine, zise bătrînul. Că de la Karpuhin, numai la ticăloşie te poţi aştepta. Am priceput eu de la început de ce mi-a poruncit să vă duc pînă la Semilujki.

— Las' că găseşte el altele, rîse hangiul, zguduindu-se din tot trupul său mare şi osos. Să vezi ce-a păţit astătoamnă, ce l-au mai învăţat minte nişte vădane de război. L-au prins beat, l-au băgat într-o şură unde era o baie, i-au scos izmenele şi l-au bătut cu urzică... l-au bătut de l-au lăsat pe jumătate mort.

—• Să-l trimeată pe front, să guste din gloanţe, ticălosul ! Nu i-ar mai arde atunci să se agaţe de nevestele soldaţilor, rosti aspru Luka.

— Pe unul ca ăsta nici gloanţele nu-l găsesc. Mai bine, Luka, l-am duce la vreun potcovar să facă din el cal. Bătrînul rîse, mîngîindu-şi barba puţin umedă de zăpada ce se topise în ea. Am avut noi un caz ca ăsta în sat pe vremuri.

Katia şi Masa roşiră, lăsară capul în jos, dar rezistară pînă la capătul discuţiei.

Stăpînul hanului le ură la toţi poftă bună şi ieşi din odaie şchiopătînd. Musafirii îşi scoaseră hainele şi-şi întinseră bucatele pe masa mare de scîndură albă. Fetele aveau pîine neagră şi scrumbie, Luka — nişte pesmeţi, peşte şi zahăr bucăţi, bătrînul — slănină şi un coltuc de pîine neagră.

Masa turnă ceai în căni pentru fiecare. Era o fiertură searbădă. Ceaiul adevărat dispăruse de mult, ţăranii îi şi uitaseră mirosul. Chiar şi ciuperca de mesteacăn, sau morcovul uscat costau foarte mult şi se vindeau la oraş ca un ceai de cea mai bună calitate.

Fetele, Luka şi moşul se îndemnau unul pe altul să guste din merinde, cu toate că niciunul n-avea cît îi trebuie unui om. Singurul lucru care le făcea cu ochiul era zahărul. Luka sparse cu muchia cuţitului bucăţica în cîteva fărîme şi le răsturnă pe masă. Fiecare gustă mulţumindu-i lui Luka pentru bunătatea lui. Oftînd şi văitîndu-se, moşul şi-aduse aminte de vremurile cînd în orice băcănie găseai căpăţîni uriaşe de zahăr, rosti un cuvînt pipărat la adresa ţarului Germaniei, ticălosul care a stricat viaţa paşnică, şi după ce sorbi o ceaşcă întreagă de apă clocotită, ieşi afară să-şi vadă de cai.

Katia trase cu urechea. In casă nici ţipenie de om. Se auzea doar ticăitul ascuţit al ceasului şi găinile care

discutau înflăcărat în limba lor neînţeleasă într-un cotlon de lîngă cuptor. Masa ghici gîndurile Katiei şi o îmbărbătă din privire.

— Ai pe cineva la oraş, vreo cunoştinţă, Luka ? se adresă Katia soldatului, care, preocupat să-şi răsucească o ţigare, presa cu buricele degetelor arse mahorca.

— Ce cunoştinţă poate să aibă un soldat ? zise Luka, ridicîndu-se de pe laviţă. Aprinse ţigara şi slobozi rotocoale dese de fum.

— Unde te duci în zile de sărbătoare ?

— Nicăieri. De altfel am o singură sărbătoare pe an : Pastele. Altminteri, cît e ziulica de mare mă tot plimb cu poşta. Nici sufletul nu mi-l pot trage. înainte mergeam mereu spre apus, spre Bogorodskoe. Acum mă trimit mereu încoace, spre răsărit.

— Ia zi, Luka, te-ai cam plictisit de slujbă ?

— Cum să nu mă fi plictisit, dar ce poţi să faci ? !

Maşa atacă :

— Să vii pe la noi cînd capeţi învoire. Am o soră, un frate, vine şi Katia, mai vin şi alte prietene. Deşi n-aş putea zice că o ducem prea bine, nici că stăm într-un palat, totuşi viaţa noastră e veselă. Locuim pe strada Znamenskaia, la nr. 39. Bineînţeles, nu intri chiar prin faţă, ci mai ferit, pe la subsol, adăugă Maşa, zîmbind.

— Vin, zise Luka, vin neapărat. 11 rog pe plutonier să-mi dea drumul. E om cumsecade, spart şi găurit de gloanţe ca şi mine. Iar vouă, fetelor, vă mulţumesc că nu v-a fost silă de o vită ca mine. Noi, soldaţii, nu prea sîntem respectaţi în zilele astea. Ne-am cam săturat să tot strigăm : Ura !...

Luka părea foarte mulţumit de invitaţia fetelor, se înroşise chiar, ceea ce-l făcea mai simpatic, şi se plimba prin încăpere dintr-un colţ într-altul.

— Ai prieteni printre soldaţi ? continuă să se intereseze Katia, aruncînd priviri către Maşa.

— Cum să-ţi zic, surioaro ? Parcă aş avea şi parcă n-aş avea, răspunse Luka şovăind.

— Cum aşa ?

— Păi, soldaţii se cam tem unii de alţii. Intr-un cuvînt, sîntem urmăriţi, ţinuţi sub observaţie. Uneori îţi vine să-ţi verşi aleanul, dar apoi îţi zici : mai bine să păstrez totul în mine, nu cumva să dau de un spion.

— Ia te uită ! zise Katia. Se vede că nu prea au încredere şefii în voi.

— Păi, ce să zic, surioaro, că şi de şefi mi-e milă ! Unitatea noastră păzeşte poşta, telegraful, băncile, depozitele de armament şi muniţii. Poţi să fii şef, dar dacă într-un loc iese o dandana s-a dus dracului totul.

— Asta aşa e, Luka. Dar ce te-o fi durînd pe tine capul pentru şefii tăi ? spuse Katia, cu provocare în glas.

— Din partea mea, să-i arză focul pe toţi! Mi-a ajuns viaţa asta de soldat pînă peste cap. Sînt sătul, uite aşa ! şi Luka făcu un gest de-a curmezişul cu palma peste gît.

— Să vii, Luka, pe la noi. După vreo săptămînă ne întoarcem în oraş. Să ţii minte adresa. Şi Maşa o repetă, iar Luka se concentră, mişcă degetele ambelor mîini şi spuse hotărît :

— E, acum nimeni nu mi-o mai scoate din cap. Nici mort n-o uit!

Mulţumiţi că se înţeleseseră, fetele şi Luka se priviră zîmbind cu acea strălucire care însoţeşte de obicei simpatia şi speranţele de viitor.

— Ce zici, Luka, să mergem cu voi pînă la Semilujki sau să ne dăm jos mai devreme ? Tare mi-e frică de acest Karpuhim. Poate că are dreptate moşul.

Maşa privi drept în ochii ostaşului.

— Şi mie mi-e cam teamă, zău aşa, Luka ! Katia îl. privea pe soldat, aşteptînd sfatul lui ca al unui om în. vîrstă, mai cu experienţă în ale vieţii.

— Surioarelor, zise Luka, aproape şoptind. Nici Karpuhin, nici ajutorul lui nu sînt oameni pentru voi. Să nu vă pregătească vreo capcană. Şi faptu-i fapt, ce să le iei după aia ? Nisipul de pe nasturi ? Dar întrebarea e unde să vă duceţi ?

— Ne-om duce la mătuşă-mea. Ne dăm jos cu vreo trei verste înainte de Semilujki. Ţin minte, acolo e un drum care coteşte lîngă pod, zise Masa.

Luka aprobă planul fetelor şi le sfătui să nu-i spună nimic bătrînului vizitiu.

— Haideţi să plecăm, strigă bătrînul, apărînd în uşă. Telegarii mei nu mai au astîmpăr.

Intră şi stăpînul hanului. Masa şi Katia plătiră ctî bănuţi de argint pentru ceai şi căldurică, iar Luka şî moşul doar cu mulţumiri. Pentru ei plătea statul. Statul plătea în acelaşi timp şi pentru hrana cailor şi pentru serviciile oferite celor ce însoţeau poşta.

Abia plecară din sat şi bătrînul se apucă să povestească tot felul de întîmplări petrecute la drum. Şi cîte nu ştia ! Nu le puteai număra ! Jafuri, crime, evadări... Ascultîndu-1, Katia se cutremura de amănuntele sîngeroase cu care îşi presăra povestirea bătrînul. Şi se gîndea : „Doamne, ce să însemne asta ? Cum de pot suporta oamenii asemenea viaţă ? Are dreptate Luka, sufletul rusului e ca firul de cînepă. Il tot baţi, îl tot baţi... Dar trebuie să vină odată sfîrşitul... Nu poate să nu aibă sfîrşit viaţa aceasta cumplită şi ticăloasă..."

Katia şi Masa se lipiseră una de alta şi trăgeau de poalele cojocului ca să-şi mai acopere genunchii. Nimic nu le mai putea fi de ajutor, spre seară se lăsase geruL Cerul era de un albastru puternic, soarele cobora la asfinţit aruncînd ultimele raze peste pădurile acoperite de zăpadă. Pentru o clipă Katia avu impresia că undeva în depărtare se iscase un incendiu şi razele lui cad ca nişte pete sîngerii pe drumul şi aşa pătat din belşug de- sîngele oamenilor. „Să ardă soarele mai tare, şi mai tare. Poate că atunci cînd totul va fi distrus de pîrjol, pe locul pustiit va începe o altă viaţă", fulgeră un gînd prin: capul Katiei. Dar pălălaia se stinse repede şi tot în tăcere, precum se ivise. Se lăsase amurgul.

— Moşule, opreşte în locul unde coteşte drumul spre cătun, zise Luka.

Fetele coborîră din sanie, îşi luară rămas bun de la Luka, mulţumiră vizitiului.

—■ Fetele astea sînt trecute prin ciur şi prin dîrmon, n-are minte Karpuhin pentru ele, zise moşul după ce Katia şi Masa plecară.

4

Pe poteca nebătătorită, în pădure, seara totul avea un farmec deosebit. Mergînd în urma Masei, Katia se întreba uneori de este aievea ceea ce vede, sau e o vedenie, smulsă de undeva din adîncurile memoriei. Uneori, la expoziţiile de pictură din Petrograd văzuse pînze ca acestea, pe care de le priveai o dată, ţi se întipăreau pentru totdeauna în minte. Poate că ceea ce vedea acum în faţa ei era tot o amintire ?

Nu, vraja era adevărată, era atotcuprinzătoare. Uite, trebuie să mişti picioarele, să dai din mîini, şi armonia rămîne vie, şi tot ce-i mai frumos e tăcerea, tăcerea care se ascultă pe sine şi care e o prezenţă unică, o tăcere ce te captivează, care te înconjoară ca un zid al bucuriei, zid prin care pătrundea un singur sunet : scîrţîitul zăpezii.

Cerul plin de stele îmbrăţişa pădurea într-o cuprindere fără de margini. Luna apăruse de după un deal şi strălucea veselă, cu un aer tineresc şi puţin obraznic. Privind-o pe Masa, Katia nu o recunoscu ; acoperită de promoroacă din cap pînă-n picioare, semăna cu un brăduţ care pornise pe urmele săniilor, chemînd-o şi pe ea, pe Katia, s-o urmeze. Pentru prima oară nimerise Katia într-o seară de iarnă în pădure şi, uimită de farmecul naturii, parcă trăind pe alt tărîm, nu mai putea rosti nici un cuvînt.

Dacă drumul pînă în cătun a fost lung sau scurt, Katia nu şi-a putut da seama. Judecind însă după durerea ce o simţea în picioare, după greutatea pîslarilor, înţelese că băteau cale lungă.

— Ai răbdare, Katiuşa, mai e puţin. Mai trecem doar de o pirloagă şi, uite, se şi zăreşte cătunul, zise Masa, întorcînd capul.

— Masa, eşti toată numai argint şi aur, pînă şi genele îţi scînteiază, exclamă Katia.

— Dar tu ? Parcă eşti Albă ca zăpada. Se lasă gerul, Katia !

— Lupi sînt pe-aici ?

— Cum să nu fie ? Şi nu din ăia din basme, ci lupi adevăraţi, cu colţi care sfîşie. In fiecare an prăpădesc multe vite.

—■ Mi-e teamă, Masa, recunoscu sincer Katia, fără nici un fel de ifose.

— Să ne aibă Dumnezeu în paza lui ! Dar pentru orice eventualitate, am aici sub braţ o legătură de paie şi nişte chibrituri. Lupilor le e frică de foc, zise foarte serios şi în acelaşi timp liniştit Masa, de parcă ar fi discutat despre lucrul cel mai firesc.

Abia acum observă Katia că Masa ducea sub braţ un snop de fin făcut mototol, pe care îl luase pe furiş din sanie. Şi nimic altceva, nici pădurea, întunecată şi îngheţată, nici pîrloaga înfundată cu zăpadă, nici pîrîia- şul bolborosind în ger, nici tăcerea care încătuşase pă- mîntul, nimic nu aminti cu atîta forţă Katiei unde se afla, ce se petrecea cu ea, ca acest snop de fîn purtat la subsuoară de Masa şi cuvintele : „lupi adevăraţi, cu colţi care sfîşie".

Siberia... Se afla în Siberia... împinsă în Siberia ! De fapt a venit singură, s-a oferit de bună voie... Dacă cu un an în urmă cineva i-ar fi prorocit toate acestea, i-ar fi răspuns că e nebun.

— Să te odihneşti un pic, Katiuşa, ai obosit, nu eşti obişnuită. Nici de lupi n-avem de ce să ne temem pe-aici. Simţi cum miroase a casă de om ? zise Maşa, oprindu-se la marginea pîrloagei. Katia sufla greu. Sub cojoc pieptul i se ridica şi i se lăsa, gura întredeschisă părea să soarbă din răsputeri aerul rece.

— Fir-ar al naibii ! M-am obişnuit la Petrograd să tot umblu cu tramvaiul... Obosesc de îndată, zise Katia pe un ton de imputare faţă de sine însăşi.

— Ai să te obişnuieşti, Katiuşa, o linişti Masa, luînd-o de după umeri. Unealta principală în Siberia sînt picioa-

rele. Aşa zice mama mea. Şi acum hai să mergem mai încet

Descoperind ca prin minune o potecă în zăpada albă, Masa ieşi drept spre o casă.

Cîinele alergă spre poartă, se aruncă, lătrînd răguşit, dar Masa îl potoli : „Taci din gură, Palma, sîntem de-ai casei". Cîinele se învîrti ca un titirez, zvîrlind în jurul său nori de zăpadă, scîncind a jale şi în acelaşi timp parcă cerîndu-şi scuze.

— Ia te uită, mă ţine minte ! Am fost aici toamna cu Dunia să culegem ciuperci, explică Masa.

Apropiindu-se de casă, Katia simţea o curiozitate tot mai vie faţă de ceea ce trebuia să afle : viaţa ţăranilor, nevoile lor, necazurile lor, gîndurile lor tăinuite... Ţăranii din Siberia... Aici nu există proprietate boierească. Sînt cu totul alte condiţii decît în guberniile centrale ale imperiului ţarist. Katia citise multe cărţi despre problema ţărănească. Cunoştea cărţile economiştilor şi statisticienilor ruşi, lucrările lui Bervi-Flerovski, ale lui Lenin, era la curent cu politica bolşevicilor în problema ţărănească. Dar toate acestea erau teorii, pe cînd acum viaţa o punea faţă în faţă cu traiul ţăranilor. Era cu adevărat emoţionată, căci îşi închipuia ce examen sever însemna pentru cunoştinţele ei această întîlnire.

Le întîmpină un băieţandru purtînd un cojoc lung pînă-n pămînt, probabil al tatălui său, şi o căciulă trasă pe ochi. In întuneric n-o recunoscu pe Masa, de aceea întrebă pe un ton ameninţător, atît cît îi îngăduia glasul lui sonor :

— Cine-i acolo ?

— Eu sînt, Kiriuşa, eu, Masa.

Băiatul alergă spre fundul curţii, strigînd plin de entuziasm.

— Mamă, a venit Maşutka !

într-o clipă se întoarse înapoi urmat de o femeie înaltă, îmbrăcată în cojoc, purtînd pislari cu carîmbii răsfrînţi ca la bărbaţi şi o broboadă legată într-un nod sub bărbie.

— Masa, de unde ai apărut ? spuse femeia, şi în glasul ei se desluşi bucuria. Să vezi numai ce semn am avut : de dimineaţă o cioară tot croncănea prin fundul curţii. Eu tăiam lemne cu Kiriuşa şi el i-a strigat : „Ce veşti, oaspeţi sau noutăţi ?" Cioara a zburat, şi-a desfăcut coada şi a luat-o în direcţia drumului mare. De atunci, Kiriuşa nu-mi dă pace : „Mamă, dar dacă cioara ne-a vestit că vine tata ?"

Femeia o îmbrăţişă pe Masa, aruncă o privire atentă pe întuneric spre Katia, după care o salută cordial, întin-

zîndu-i mina. Masa o prezentă pe Katia drept o colegă de tipografie.

Intrară în casă. Băiatul o pornise înainte grăbit, să aprindă opaiţul.

-— N-avem gaz, stăm la opaiţ.

— Nici la oraş nu-i gaz, tuşă Zina.

— Scoate-ţi haina, Katia. Treci aici după paravan, o pofti femeia. Avem aici un fel de odaie. Glasul îi suna vesel. Băiatule, Kiria, ia dă o fugă în pivniţă, acolo în spatele scării, pe cadă am nişte luminări.

•— Nu te deranja, tuşă Zina. Se vede şi aşa, încercă s-o oprească Masa.

— Cum se poate, Masa ? Mă bucur atît de mult că aţi venit. Sănătoşi cei de-acasă ?

Kiriuşa aprinse luminarea groasă făcută din amestec de ceară şi seu. La lumina ei, Katia examină izba. Era împărţită în două jumătăţi printr-un paravan de scînduri văruite. în prima parte se afla o vatră mare, o plită de tinichea, o masă şi într-un colţ, un pat. In cealaltă încăpere era o masă rotundă, acoperită de o faţă de masă croşetată, încă un pat, acoperit cu o plapumă matlasată şi un dulăpior din lemn nevopsit. Spaţiul dintre ferestre era acoperit de fotografii în rame ieftine. In colţurile odăii — ramuri de brad. „E curat şi plăcut", îşi zise în sinea ei Katia şi de-abia acum, la lumina luminării groase, care ardea troznind, o desluşi cu adevărat pe mătuşa Masei. Era o femeie înaltă, cu pieptul mare, cu o privire liniştită în ochii mari, cu un păr bogat, blond, strîns într-un coc gros la ceafă. Femeia produse asupra Katiei o impresie puternică. Avea în ea ceva autentic femeiesc şi pămîntean totodată. Cînd vorbea, nu se grăbea, avea o voce plăcută, chipul ei cu trăsături regulate era atrăgător, simpatic, zîmbitor dar şi serios totodată. „Trebuie să fie o femeie puternică, nu vezi nici urmă de umilinţă pe chipul ei, deşi probabil, o duce greu, e singură de tot", îşi zise Katia, urmărind-o atent pe tuşa Zina.

Tuşa Zina era sora mai mică a tatălui Masei. Se măritase devreme, alegîndu-şi drept soţ pe cel mai sărac dintre toţi pretendenţii care o asaltau, dar şi pe cel mai drag ei. Primii ani ai vieţii în comun şi i-au petrecut pe la diferiţi stăpîni. Au muncit din răsputeri fără să-şi cruţe forţele sau timpul. In sfîrşit, au reuşit să economisească nişte bănuţi, cu care au cumpărat un cal, apoi cu ajutorul vecinilor au ridicat din material vechi o casă, şf-au luat o viţică pe care au îngrijit-o cu răbdare, şi în al treilea an de gospodărie au băut lapte de la propria lor vacă. A fost o clipă solemnă, de neuitat.

Cînd printre ţăranii din Siberia a început mişcarea de separare din obştile săteşti şi de întemeiere a gospodăriilor pe loturi proprii, Kuzma Novoselov, bărbatul Zinei, n-a putut rezista tentaţiei de a trăi pe bucata lui de pămînt, de a-şi petrece zilele şi nopţile pe ogor. Slavă Domnului, cît munciseră el şi Zina, munca le rodise. Pîinea le ajungea pînă la recolta nouă, în gospodărie apăruseră oi şi porci. Kuzma nu se gîndea să facă avere, dar vroia să fie la fel cu ceilalţi, să fie şi el ţăran mijlocaş, cu oarecare dare de mînă. Pe un lot de pămînt propriu, acest vis de mult purtat în suflet era mai uşor de realizat.

Dar soarta a vrut altfel. Nici doi ani n-a stăpînit Kuzma pămîntul, că a izbucnit războiul. Kuzma a fost chemat la oaste chiar la început de tot. Scurt timp a stat la un regiment de instrucţie, apoi marşuri, front, lupte şi... Kuzma a dispărut fără urmă. Era al treilea an de cînd nu mai ştiau nimic despre soarta lui. Numai Dumnezeu putea şti ce se întîmplase : murise, fusese »luat prizonier ? sau, infirm, invalid şi hidos, îşi trăia ultimele zile undeva în vreun azil ca să nu strice viaţa frumoasei sale neveste ?

Katia aflase toate acestea de la Masa la hanul din Mihailovka, cînd se hotărîse că locul unde vor rămîne peste noapte va fi casa tuşei Zina.

Acum, stînd în casă, se simţea stăpînită de o dorinţă nestăvilită de a o descoase pe Zina, de a afla de la ea tot ceea ce aceasta putea să-i povestească. Ardea de dorinţa de-a cunoaşte în amănunt viaţa cătunului pierdut în pădurile Siberiei. „Cum or fi trăind ? La ce s-or fi gîndind oamenii de aici ? A ajuns oare aici măcar o scînteie din ideile revoluţiei ?"

Ajutată de băiatul ei, Zina întinse repede masa, încălzi samovarul şi le pofti pe fete la cină. Urmărind mişcările agere şi în acelaşi timp liniştite, calculate, parcă ale Zinei, Katia încerca să-i stabilească vîrsta. „Să tot aibă douăzeci şi opt, cel mult treizeci de ani", îşi zicea ea. Cînd Zina ieşi în tindă să ia ceva, Katia o întrebă pe Masa ca să se controleze :

— Are douăzeci şi nouă de ani, Kiriuşa are zece, iar unchiul Kuzma, după cîte ştiu, e numai cu un an mai mare decît tuşa Zina, răspunse Masa.

Ca orice gospodină bună, prevăzătoare, Zina ştia să-şi ospăteze musafirii şi avea întotdeauna ceva pregătit pentru un caz de acesta. Pe masă apărură o piftie de porc, ciuperci murate, castraveţi acri, cartofi prăjiţi, coacăze negre în miere, pîine proaspătă de secară, gustoasă şi parfumată ; mirosul ei îl întrecea pe acela al mărarului de

care erau îmbibaţi castraveţii. Singurul lucru care lipsea era ceaiul.

— In' loc de ceai, bem frunză uscată de zmeură. Oricum, tot nu-i apă chioară, zise Zina, scuzîndu-se.

— Vai de mine, Zina ! Uite cîte bunătăţi ai pus pe masă. în oraş, de mult am uitat de ele, zise Katia, simţind tot mai multă simpatie pentru gazdă.

Discuţia porni ca de la sine. Katia nici nu mai avu nevoie să pună întrebări. Zina povestea toate cele de bunăvoie, sincer, simţind că interesul acestor fete de la oraş faţă de viaţa ei este neprefăcut.

— Deocamdată n-am flămînzit ! Nu ! Se zice că la oraş se cam apropie foametea. Noi, oricum, le avem pe toate acasă, ale noastre ! Cartofi, varză, tot felul de legume, ba şi ciuperci mai avem. Am culeş şi merişoare. O ducem însă prost cu îmbrăcămintea. Eu mai am cîte ceva şi de bine de rău mă descurc. Băiatul însă creşte.

Are nevoie de pantaloni, de cizme, de un cojoc, de căciulă. De unde să le iei ? Kuzma nici el nu avea de nici unele şi ceea ce a rămas după el, de mult a prăpădit băiatul. O clipă nu sade locului, face toate straiele ferfeniţă. Zina se uita blînd la copilul care şedea tăcut. Kiriuşa lăsase ochii in pămînt, se înroşise şi se trăgea cu mina de moţul blond. Zina continuă : în schimb, dacă aţi şti de cît ajutor mi-e, în toate celea ! Şi la cîmp, şi în ogradă, şi în grădina de zarzavat. Nu ştiu ce m-aş face fără el. Ştiu că uneori îl chinui cu munca, unui copil de zece ani îi vine greu să muncească deopotrivă cu un om în toată firea. Dar ce să fac ? Sîntem totuşi trei guri...

Katia aruncă pentru prima oară o privire spre cuptor. Acolo cineva se foia, trăgea de perdeluţă, care se clătina. Zina, văzîndu-i întrebarea din priviri, explică :

— Stă cu mine soacra. N-ar fi ea aşa de bătrînă, dar e bolnavă, cere îngrijire.

— Băiatul învaţă carte ? întrebă Katia.

— Nici să nu mai pomeneşti de asta. N-am cuvinte să spun cît mă doare în suflet. Deocamdată nu învaţă. N-avem şcoală aici în cătun, şi-n satul din apropiere nu-l pot trimite, că mi-e peste mînă. Trebuie să-i fac îmbrăcăminte, încălţăminte, să-i găsesc o gazdă pe care s-o plătesc. Şi nici cu hrana nu mi-e uşor. Aici, acasă, cînd e sătul, bine ; dacă n-a apucat să se sature, tot nu e nenorocire, că nu moare omul din asta. Pe cînd o gazdă cere să-i aduc ba una, ba alta. Şi lucrul cel mai important : cum să rămîn eu fără el ? N-aş avea cine să mă ajute să tai lemne. Pe de altă parte, nu ştiu ce să fac. Băiatul trebuie să înveţe

carte. Dar cum ? Eu am făcut trei clase de şcoală, n-aş putea zice că ştiu să citesc prea bine, totuşi, cînd am nevoie, ştiu să fac socoteala, să scriu, iar la adicătelea şi altora pot să le fiu de ajutor...

— Mi-a cumpărat mama abecedar. Am învăţat toate literele, se lăudă cu timiditate Kiriuşa, roşind din nou şi lăsînd privirea în pămînt.

— Bravo ! Acuma din litere învaţă să alcătuieşti cuvinte, zise Katia şi-i mîngîie cu blîndeţe părul moale.

— încercăm noi, dar nu prea avem timp. Sint zile în care munceşte săracul aşa de mult că abia ajunge în dreptul patului şi adoarme tun.

„Ce grea trebuie să-ţi fie viaţa, ce complicată !" se gîndi Katia, privind adine în ochii mari ai Zinei.

Afară se auzi lătrînd cîinele, un lătrat supărat, înciudat.

— Cine să fie oare ? se întrebă puţin alarmată Zina, dînd să se scoale de la masă.

— Mamă, mă duc eu să văd cine e, zise Kiriuşa.

Intr-o clipă aruncă cojocul pe umeri şi-şi trase căciula pe cap.

•— Nu-i e frică ? o întrebă Katia pe Masa.

— E curajos ! exclamă cu mîndrie în glas Zina.

— Oricum... e seară... întuneric, zise Masa şi se ridică. Ca şi pe Katia, pe Masa o îngrijora un singur lucru : nu cumva i-a trecut prin cap lui Karpuhin să le caute aici, în cătun. Luka nu le-a putut trăda. Le-a promis ferm. Dar flecarul ăla de moş putea să trăncănească, să povestească pe unde au apucat-o, ba poate chiar să-l şi aţîţe pe Karpuhin, rîzînd de el că a lăsat să-i scape fetele...

Prin geamul îngheţat se auzi scîrţîit de sanie şi glasul vioi al lui Kiriuşa.

— Stai aici, Masa, zise Zina către nepoată-sa, apropiindu-se de geam şi căutînd să vadă cine a sosit. Dacă a venit cineva, tot n-avem cum să nu dăm ochii cu el. Şi cu un gest de lehamite se aşeză la masă.

Intră cu sufletul la gură Kiriuşa şi strigă alarmat :

— Mamă, te caută Evlampî Ermilîci, nu ştiu ce treabă are cu tine.

Zina se ridică, întoarse privirea spre uşa pe jumătate deschisă ce dădea în tindă şi chipul ei deveni încordat, parcă de piatră.

In odaie intră agale un ţăran scund, cu pîslari brodaţi (rotocoale roşii pe carîmbul alb), cojoc negru cu guler de blană şi o căciulă mare, miţoasă şi neagră. îşi scoase căciula, lăsînd să se vadă părul creţ şi capul rotund, cu un gest larg din mînă băgă mănuşile de piele sub braţ şi făcu

de cîteva ori semnul crucii, cu ochii ţintă la icoana aşezată într-un colţ al odăii.

— Bună seara, stăpînă. Glasul ţăranului era lent, dar puţin spart, surd, de parcă omul era răcit sau strigase prea mult.

— Treci, Evlampi Ermilîci, treci, poftеşte, te rog, zise Zina, înclinîndu-se uşor, şi cu glasul puţin tremurat.

— Nu mai intru, Zinaida dragă, nu mai intru. Am venit cu o treabă, rosti ţăranul cu glas blind, s-ar fi zis, dar cu o oarecare intonaţie misterioasă, care putea însemna şi bucurie, dar şi o veste tristă.

— Ei, cel puţin ia loc, Evlampi Ermilîci. Şi Zina apropie un taburet de el.

— Nici de luat loc nu pot lua, Zina dragă. Am o treabă urgentă.

■— De e aşa, atunci spune ce ai de spus, zise Zina cu glasul stins.

— Parcă tu nu ştii ce am de zis, răspunse ţăranul ferm.

—■ Tot ovăzul ? Zina oftă.

— Da. Ovăzul, Zina. Şi cît se poate de repede. Ştii prea bine că sînt furnizor al patriei şi al tătucului ţar. Şi ei n-au timp să aştepte. Vin duşmanii năvală.

— De unde să iau eu ovăzul ăsta, Evlampi Ermilîci ?! Ştii doar că-i pe cîmp, nu-i în şură. Trebuie să-l aduc de acolo, să-l pun la uscat, să-l treier, să-l vîntur...

— Să-l pui în saci şi să-l aduci la mine acasă, adăugă ţăranul, trăgîndu-şi căciula pînă peste ochi şi încheie pe un ton ameninţător : Grăbeşte-te, Zinaida dragă, să nu mă bagi în bucluc.

Ieşi fără să întoarcă privirea şi trînti uşa cu atîta putere, încît şi geamul îngheţat sună.

— Cine-i ăsta, Zina ? întrebă, uimită, Katia, arun- cînd priviri Masei.

— Stăpînul.

— Al cui stăpîn ?

— Ca să zic adevărul, stăpînul cătunului nostru.

— Da, cum aşa, Zina ? Pe baza cărei legi ? Cîte gospodării sînteţi aici ?

— E bogat, Katia, şi asta-i legea care-i dă dreptul.

— De mult există cătunul ăsta ? se interesă Katia.

— în 1912 ne-am mutat aici din sat. N-am să-mi iert niciodată că l-am ascultat atunci pe bărbatu-meu. De cînd sîntem aici, am sorbit atît amar că nici nu-mi vine să-mi amintesc...

— Hai, Zina, povesteşte cum a fost totul. Şi Katia se aşează mai confortabil. De la primele cuvinte ale Zinei înţelesese că acest cătun este o creaţie a reformei agrare a lui Stolîpin. Mii de ţărani fuseseră momiţi atunci de

autorităţile ţariste şi de cozile lor de topor dintre cădeţi şi eseri, pe o cale care în loc să le aducă independenţa făgăduită şi bună stare, le-a adus doar ruină şi suferinţe cumplite.

Katia pe vremea aceea abia intra în liceu, dar îşi aducea aminte că îl auzise pe fratele său criticînd aspru politica guvernului ţarist care urmărea dezbinarea ţăranilor şi favoriza formarea chiaburimii, printr-un fel de colonizare forţată a ţăranilor în regiunile de pădure şi în asemenea cătune. Apoi de sute de ori se lovise de aceste lucruri citind ziarele bolşevice şi manifestele comitetelor ilegale ale partidului. Totuşi, în închipuirea ei, problema agrară se punea cu toată acuitatea doar în guberniile centrale ale Rusiei, acolo unde existau proprietăţi mari moşiereşti şi loturi foarte restrînse ale ţăranilor. Şi iată că aici, în Siberia, ţăranii cunoşteau aceleaşi suferinţe despre care vorbeau cu atîta pasiune bolşevicii în Rusia...

— Blestemul a început cu nişte întruniri, se porni să povestească Zina. Trăiam la ţară în tihnă, cînd dintr-o dată lumea porni să se frămînte. Veneau unul după altul tot felul de şefi de la plasă, din oraş, făgăduind ţăranilor cîte-n lună şi-n stele, de se vor despărţi de obşte şi vor lua loturi individuale. Bărbatul meu s-a lăsat ademenit... Era tînăr, încrezător. După moartea lui taică-său, el rămăsese gospodar.

Ne-am găsit paisprezece familii. E adevărat că ne-au dat foarte repede pămînt. Intîi am încercat să ne mutăm casa... Ei, cît timp au stat acareturile noastre pe loc, lucrurile păreau frumoase, sufletul cînta. Dar cum ne-am atins de cocioabă, a şi prins să se dărîme. Stîlpii de lemn erau putrezi, toate bîrnele le mîncaseră viermii. Abia am apucat să ne mutăm şi a trebuit să mergem la pădure, după lemne, să reparăm casa. Şi toate astea costă şi timp, şi bani. Nu mai spun de hambar, de şură, de baie, cu astea a fost şi mai rău. Cele vechi s-au dărîmat de tot. Nopţi întregi n-am dormit, Kuzma şi cu mine, ne-am tot zbătut ca să astupăm cît de cît găurile...

Pămînt ne-au dat într-adevăr destul. Am primit un lot mare, măsurat cu măsură îmbelşugată. De la un hotar la altul, două verste şi mai bine. Dar pămîntul de arat era numai un petec. Restul — ori mlaştină, ori hăţiş. Vine primăvara, hai să ne apucăm de semănat, dar nu avem unde semăna. Iar ne-am apucat Kuzma şi cu mine de o muncă peste poate. Ziua scoteam copacii, rădăcinile, noaptea le ardeam... Pămîntul proaspăt a dat o recoltă bună... Ei, am fi trăit noi cum am fi trăit, dar, iaca, altă nenorocire — a izbucnit războiul... Şi ne-am aflat noi

muierile ca iepurii lui moş Mazai singure ca pe o insulă... Evlampi Ermilîci, de la bun început, era om cu stare, iar cînd au mai rămas muierile şi singure, s-a făcut stăpîn şi peste ele. In primul an al războiului a pus mîna pe toate loturile pe care le desţelenisem. A semănat ovăz. Şi din anul acela ne-a obligat şi pe noi să semănăm ovăz...

■—• Cum a reuşit s-o facă ?

— Foarte simplu. Numai cu ovăz nu poate trăi omul, că nu e cal. Şi aşa, ne dă el nouă grîu şi secară pentru semănat, iar noi lui, ovăz, la greutate curată. Muncim pînă nu mai putem, dar nu avem ce face. Vezi, a venit acum să-şi ceară partea. Iar noi toată toamna am lucrat pentru ovăzul lui. Lucrăm o săptămînă pentru el, o zi pentru noi... Bine măcar că a vorbit frumos, că n-a zbierat. A văzut că am musafiri.

în timp ce Zina povestea fetelor despre viaţa lor, Kiriuşa se strecură sub masă şi urcă pe furiş pe cuptor unde dormea bunică-sa. Obosise băiatul şi trăgea la somn. Bineînţeles că era curios să afle ce-o să povestească cele două musafire de la oraş, dar maică-sa începuse să se vaiete de viaţa lor şi asta nu făgăduia să se sfîrşească prea repede. Ştia Kiriuşa că-i plăcea maică-si să se vaiete de soartă.

Katia o tot descosea pe Zina, căutînd să afle amănunte, să înţeleagă aspectele juridice şi economice ale activităţii acestui stăpîn al cătunului. „E şi moşier, şi cămătar totodată, exploatator, asupritor", aceste cuvinte se năşteau în conştiinţa Katiei ca replică la povestirea Zinei.

După Kiriuşa plecă la culcare şi Masa. Fără să mai aştepte ca Zina să termine de povestit, se băgă în pat, se apropie cît mai mult de perete, lăsînd două treimi din pat pentru Katia şi adormi repede şi fără grijă.

Katia nici nu se gîndea să doarmă. Vroia să afle cum vede Zina o ieşire din această viaţă cumplită, istovitoare. Este oare ea gata să sacrifice măcar o părticică din forţele ei luptînd pentru transformările fără de care oamenii nu mai pot trăi ?

— De-ar veni un Stenka Razin, Katia. El ar şti să ridice pe cei mai îndrăzneţi, zise Zina aproape în şoaptă, oftînd, pe un ton de totală încredere, ca atunci cînd mărturiseşti lucrul ce-ţi stă cel mai mult la inimă.

—■ Un singur om îndrăzneţ, ce poate face ? întrebă Katia, sperînd în adîncul ei că Zina îşi va mărturisi gîndul pînă la capăt.

— Ehe, căpetenie să fie ! exclamă dusă pe gînduri Zina şi, după o clipă de tăcere, adăugă : Noi, muierile

singure, ce putem face ? Iar bărbaţii o duc greu acum şi ei ! Dar unde e el, Stenka Razin ? Zace poporul încovoiat sub grea asuprire. Nu-l lasă să-şi îndrepte spinarea. Şi de încearcă doar un pic capul să-l ridice...

Zina oftă şi umerii ei rotunzi coborîră de parcă cineva ar fi lovit-o cu un par. In acea clipă Katia înţelese că oricît de mare ar fi primejdia care ar ameninţa-o, orice ar aştepta-o a doua zi, nu poate să plece din casa acestei femei fără să-i povestească despre revoluţia socială care se pregăteşte în Rusia, despre forţele care, spre deosebire de Stenka Razin, vor duce pînă la capăt lupta de eliberare a celor ce muncesc. ,

Zina, o femeie inteligentă, sensibilă, o asculta pe Katia cu respiraţia întretăiată. De mult îşi zicea că nu poate să nu existe în Rusia oameni care, văzînd situaţia atît de grea a poporului, să nu-şi pună întrebarea : ce e de făcut ? Cum ar putea fi scoasă această ţară uriaşă din starea de impas în care se afla ? Zina se bucura că nu se înşelase în presimţirile sale, că existau oameni ce puneau mai presus de orice soarta poporului, şi oamenii aceştia se aflau la posturile lor. Şi mai înţelese Zina şi altceva, înţelese că această Katia, „muncitoare la tipografie şi prietenă a Masei", nu e ceea ce se dă, că are mult mai multă carte şi mult mai multe cunoştinţe decît nepoata ei.

Luminarea se stinsese demult. Katia şi Zina şedeau în întuneric. Printr-un colţişor al geamului, neacoperit de flori de gheaţă, pătrundea în izbă lumina argintie a lunii. Soba de tuci duduia. încălzită la maximum, părea în întuneric un felinar roşu. Prin crăpăturile uşiţei se zăreau limbile focului. Afară vîntul şuiera, căpriorii acoperişului scîrţîiau, zăpada aspră lovea zidurile colibei.

Bătuse de mult miezul nopţii cînd se duseră la culcare Katia şi Zina. Zina se culcă în antreu, iar Katia se strecură uşor în pat, ferindu-se să n-o trezească pe Masa. Zina reluă în minte tot ce-i povestise Katia. Multe lucruri de mirare aflase. Pentru prima oară în viaţa ei Zina lua ştire despre partidul ilegal al muncitorilor, despre crimele guvernului care aruncase poporul în bezna sîngeroasă a războiului, despre trădarea care exista în familia imperială, despre Grişka Rasputin, escroc şi hoţ de cai, care devenise de fapt stăpînul întregului stat al Rusiei, cît era el de mare, despre revoluţia muncitorilor şi a ţăranilor, pe care oamenii avizaţi o socotesc tot atît de neînlăturat precum zăpada pe vreme de iarnă, sau ploaia în geana primăverii...

Căutînd să nu-şi trezească prietena, Katia se culcă pe o rînă şi rămase nemişcată. „Se apropie revoluţia, se apropie. Dacă pînă şi-n acest fund al Siberiei o ţărancă

aşteaptă să vină Stenka Razin, cum să nu ia foc pă- mîntul ? Această revoluţie o doreşte poporul însuşi, şi tot el o va înfăptui", îşi zicea Katia, luptînd cu gîndurile care-i alungau somnul şi în acelaşi timp supunîndu-se lor, cuprinsă de torentul lor neînfrînat, de goana lor.

într-un tîrziu, adormi. Vreo două trei ceasuri dormi dusă, fără nici un vis. Se trezi speriată, de parcă cineva ar fi lovit-o în faţă. I se păruse în somn că alături plîngea cineva, stăpînindu-şi hohotele ce-i zguduiau pieptul. Katia deschise ochii. Tavanul alb era luminat de strălucirea rece a lunii. Alături respira liniştit şi adînc Masa. în aceeaşi clipă, Katia auzi un sughiţ înăbuşit. El venea de după paravan. Fără a sta pe gînduri,
Katia sări jos din pat şi alergă în ajutor, dar glasul Zinei o opri. Zina vorbea cuiva nevăzut :

— Nu mă mărit cu el, nu mă mărit. De ce vine în fiecare săptămînă şi-mi face zile fripte ? Nu sînt văduvă, sînt nevastă de ostaş... Kuzma trăieşte ! Inima mea simte că el trăieşte. Şi n-am să fac un pas din casa mea pînă nu se termină războiul şi nu se întorc toţi soldaţii pe la casele lor...

— Iţi distrugi frumuseţea, Zinaida, o întrerupse un glas de femeie necunoscut.

— Pleacă, Praskovia, nu mă chinui, pleacă ! o imploră Zina.

Uşa scîrţîi, apoi cineva o trînti, glasurile trecură în tindă şi se stinseră. Se aşternu liniştea.

Katia ridică speriată capul de pe pernă. îi era ruşine că fără să vrea auzise această discuţie scurtă, dar încordată, care probabil că o costase pe Zina mari eforturi sufleteşti. Katia avea senzaţia că privise prin gaura cheii şi văzuse viaţa intimă a altei femei. Se simţea jenată, îi era cumplit de ruşine. Dar nu numai ruşine, o durea şi o amăra soarta acestei femei şi totodată simţea o teribilă milă faţă de Zina, o compătimea : „Doamne, ce nenorocită e femeia asta ! Nu-i ajung necazurile de văduvă, nu-i ajunge nenorocirea de a fi o ţărancă singură, pînă şi frumuseţea, acest dar al naturii, se întoarce împotriva ei".

Trecură destule clipe pînă cînd Katia se potoli, pînă se convinse că de fapt nu are nici un fel de vină în faţa Zinei. Ce să facă, se trezise cînd nu trebuia, şi auzise conversaţia pentru că nu-i trecuse prin minte să-şi astupe urechile... Ruşinea dispăru, dar durerea, amărăciunea nu treceau, inima părea să-i sîngereze. Zina îi

devenise apropiată şi dragă ca o soră, ca un om alături de care ar fi trăit multă, multă vreme pe acest pămînt atît de minunat şi atît de crud totodată

.Dimineaţa se apropia. Zina reveni din tindă sau poate de afară şi se apucă să trebăluiască pe lîngă sobă. Umbla liniştit prin încăpere, chiar şi lemnele izbutea să le bage în sobă fără zgomot. Dar iată că se trezi şi Kiriuşa. Mama îi atrase de cîteva ori atenţia să nu facă zgomot. Dar una e să porunceşti, şi alta să faci. Băiatul turna apă, pregătind de mincare vacii, pisa sfeclă pentru porc... Şi cum era să nu facă zgomot cînd apropia găleata de tinichea de cazanul de tuci...

Katia se sculă. Masa se trezi şi ea şi se îmbrăcă repede. Se spălă la spălătorul care atîrna deasupra hîr- dăului în dreptul uşii.

Zina apucă o doniţă şi plecă să mulgă vaca. Masa i-o smulse din mînă, oferindu-se s-o facă în locul ei. Deşi acum locuia la oraş şi o mînă îi era vătămată, nu se cădea totuşi să uite de munca ţărănească.

Masa le-a fost îmbelşugată. Cartofi fierţi, presăraţi cu mărar, ciuperci murate, lapte, şi o mîncare de sfeclă parfumată, dulce, care toată noaptea stătuse în cuptor într-o oală smălţuită.

De dragul musafirelor, gazda mai aprinse o luminare, o tăie în două jumătăţi, una o lăsă pe masă, cealaltă o aprinse în antreu. Cînd se lumină de ziuă, Masa spuse că e cazul s-o pornească la drum.

Zina conduse cele două fete pînă în dreptul pîrloagei. O sărută pe Masa, iar pe Katia o îmbrăţişă, strîngînd-o cu putere la piept. Buzele frumoase, pline, ale Zinei, aveau un tremur uşor, chipul ei sever era trist, ochii mari, cenuşii, luminau cu blîndeţe, trişti

.CAPITOLUL III

/

Spre seară au ajuns la Lukianovka. Amurgul se lăsase. In timp ce mergeau pe uliţele largi, şerpuitoare ale satului, Katia examina casele, una mai frumoasă decît alta. Toate de lemn, cu ferestre mari, sculptate, împrejmuite cu garduri înalte, cu porţi solide, din bîrne împodobite cu tot

felul de sculpturi în lemn : cîini, cocoşi, conuri de brad şi ci te alte născociri.

Deasupra satului stăruia un miros de fum de răşină, de cărămidă arsă şi coajă de mesteacăn.

— Azi e zi de baie. Iar mîine e sărbătoare în sat. Se întorc vînătorii din taiga. înainte de război, să vezi ce veselie mai era, explică Masa, văzînd interesul cu care Katia examinează satul şi adulmecă mirosurile pe care, oricît ai trăi, la oraş nu ai cum să le cunoşti.

Iată şi casa părintească a Masei. Era oarecum la marginea satului, la o sută de paşi distanţă de malul povîrnit al apei; jos trecea firul şerpuitor cu bulboane rotunde, înconjurate de brazi, molifţi şi mălini.

Casa împărţită în două, cu o marchiză în faţă, se vedea cît de colo că era bătrînă. Bîrnele se înnegriseră, acoperişul se lăsase pe o rînă, ferestrele erau fără sculpturi, gardul plin de găuri, poarta pe jumătate sfărîmată era dată la o parte. Limpede că stăpînii acestei case nu se fereau de privirea străină, iar toată averea lor zăcea înghesuită în casă. Hambarul nu avea lacăt, coteţul era gol, nici un cîine nu te lătra.

— Casa a ridicat-o bunicul meu. Se zice că aici, chiar pe colina asta, creştea o pădure cu lemn bun de construcţie. Şi atunci şi-a zis omul că are de unde şi a trîntit hambarul ăsta uriaş, zise Masa, observînd curiozitatea cu care Katia examina casa Lukianovilor.

— Sau poate avea omul de gînd să strîngă avuţii ? rîse Katia.

— Cum să nu ! Aici, prin satele astea, fiecare visează să aibă o prăvălie a lui. De cele mai multe ori, oamenii se mulţumesc să ţină un han. E adevărat că pe drumul mare se găsesc totdeauna clienţi de înnoptat. Uneori poliţia ocupă o jumătate dintr-un sat.

— Aţi avut şi voi un han ?

— Am avut în gazdă nişte surghiuniţi. Ei, de altfel ai să afli totul singură la timpul potrivit, încheie în grabă Masa.

Mama Masei, Tatiana Nikanorovna, zărise fetele demult, prin fereastră. Nu se grăbise totuşi să iasă în întîmpinarea fie-si, căutînd să afle cu cine vine. Cum mama stătuse destulă vreme în oraş şi cunoştea toate prietenele Masei, ca şi pe ale băiatului, îşi zise : „Are Masa o prietenă nouă", drept care aruncă un şal pe umeri şi ieşi în uşă.

— Fetiţa mea, ce s-a întîmplat cu tine ? începu să se vaiete Tatiana Nikanorovna, văzînd mîna Masei bandajată.

—■ Nimic deosebit, mamă, îmi coace un deget, o calmă Masa, sărutînd-o pe gură. Asta-i prietena mea, Katia, lucrăm împreună la tipografie, zise Masa şi se dădu la o parte pentru ca mama ei s-o poată săruta pe Katia.

— Katia ? Mai aveai o prietenă Katia. Poftim, intră, te rog, în casă, spuse Tatiana Nikanorovna, zîmbind amabil şi privind-o pe Katia în faţă. Katia cealaltă, Kandraşina, fie-i ţărîna uşoară, venea des pe la noi. Ce fată veselă era ! Nimeni n-ar fi zis că umblă cu moar- tea-n piept...

Masa aruncă o privire plină de înţeles către Katia, apoi zise maiCă-si.

— Inchipuie-ţi, mămică, şi pe Katia asta o cheamă Kondraşina. Cealaltă, după litera K, avea litera a, asta are litera o. Aşa scrie în actul tău, Katia ? Nu-i aşa ?

■— Da, Masa, confirmă puţin intimidată Katia, privind-o pe Masa cu recunoştinţă, fără să înţeleagă întru totul de ce a fost nevoie de această explicaţie atît de grabnică, în ceea ce priveşte actul de identitate şi numele de familie înscris acolo.

Tatiana Nikanorovna deschise uşa, făcu loc fetelor să treacă în tindă, apoi trecu iute înaintea lor şi intră prima în odaie.

Fetele îşi scoaseră şalurile, cojoacele, pîslarii, ca să li se mai odihnească picioarele. Tatiana Nikanorovna scoase de pe vatră două perechi groase de ciorapi de lină pe care le întinse fiică-si şi Katiei.

— Jos trage, explică ea.

Katia luă loc pe un scăunel, lîngă soba de tuci încinsă. într-un căzănel de tuci clocotea şi şuiera o fiertură. Capacul căzănelului tremura uşor, sălta şi în casă se răspîndea un miros gustos.

Masa o chemă pe Katia să vadă casa. Era un prilej de a o cunoaşte mai bine şi pe Tatiana Nikanorovna, care nu şedea o clipă locului, alergînd prin odăi în sus şi-n jos.

în casă era curat, plăcut, deşi cam pustiu. în toate odăile aceeaşi mobilă : un dulap, o masă, o laviţă, un pat, două scăunele. Toată mobila era nevopsită, dar bine dată la rindea şi şlefuită cu spirt.

— Tata a meşterit toate lucrurile astea. E lemn uscat de cedru, zise Masa şi mîngîie încetişor masa.

în odăiţa despărţită de bucătărie printr-o încăpere îngustă de trecere, Katia se apropie de peretele pe care atîrnau o mulţime de fotografii, dar nu reuşi să vadă nimic. Se făcuse întuneric.

— Nu te amărî Katia, glumi Masa, ai să le vezi mîine. Dealtfel, aici ai să dormi la noapte. Şi în Lukia- novka ca şi

în alte sate oamenii îşi luminează nopţile cu ce dă Dumnezeu.

Tatiana Nikanorovna aprinse în tindă un opaiţ şi chemă fetele la cină.

— Ce curat e la dumneavoastră, mătuşă Tania ! Totul străluceşte, o lăudă Katia pe gazdă. Cît timp cheltuiţi ca să menţineţi această curăţenie ?

Abia acum avu răgazul Katia să examineze pe Tatiana Nikanorovna. Femeia avea în jur de cincizeci de ani. Era de statură mijlocie, cu chipul smead, ochii negri şi sprîncenele bine conturate. Pe faţa rotundă, plăcută, pometii ieşeau în afară, ceea ce te făcea să bănuieşti că strămoşii acestei femei erau băştinaşi din
Siberia. Pe Katia o mirară mîinile Tatianei Nikanorovna : nişte mîini bine întreţinute, am putea spune chiar elegante pentru o ţărancă, fine şi în continuă mişcare. Se vedea că aceste mîini sînt obişnuite să trudească şi că nu pot suporta liniştea. Tot timpul femeia mişca ceva din loc, schimba vesela, o ştergea cu un ştergar lung, brodat la margine. Tatiana Nikanorovna umbla repede, dar fără zgomot, de parcă plutea. Şi avea într-adevăr în înfăţişarea ei ceva de plutire.

Lauda musafirei nu rămase fără urmări. Ştergarul trecu peste o farfurie, încă peste una şi Tatiana Nikanorovna, zîmbind, rosti blînd :

— Dar cine să facă murdărie ? N-are cine. Băr- batu-meu aproape că nu stă pe-acasă, iar copiii şi-au luat zborul precum păsările din cuibar. Nici surghiuniţi nu mai sînt prin satul nostru, aşa că nu mai am pe cine ţine în gazdă.

— Şi de ce nu mai sînt, mătuşă Tania ?

— Pentru că s-au speriat şefii. Ţăranii noştri nu mai sînt de încredere şi stăpînirea-i cară pe surghiuniţi la marginea lumii. Cînd erau ei aici, nouă, femeilor, ne era viaţa mai uşoară. Ei ne ajutau să cărăm lemnele acasă, ne mai păzeau casele... Şi mai cîştigam şi cîte-un bănuţ, pentru că le făceam de mîncare, le spălam rufele... Erau, ce-i drept, oameni săraci, în schimb cinstiţi. Se întîmpla să-mi rămînă datori pe un an de zile. Dar cum primeau bani, dădeau înapoi pînă la ultimul bănuţ şi nu mai spun de cîte ori se scuzau şi-ţi mulţumeau.

în timp ce beau ceai, Masa povesti mamei sale de vizita făcută Zinei şi despre viaţa ei.

Tatiana Nikanorovna o lăudă.

— Bine ai făcut, Masa, că ai trecut pe la Zina. Greu o mai duce. Cîţi ani sînt de cînd nu e nici văduvă, nici nevastă de bărbat ? Se vede că s-a prăpădit Kuzma în

prizonierat... De-ar fi fost ucis, s-ar fi aflat într-un fe] oarecare... Că doar nu s-a dus de unul singur la luptă. L-ar fi văzut prietenii, camarazii. Dar aşa, parcă l-a înghiţit pământul, nici o veste. Ţin tare mult la Zina, zise Tatiana Nikanorovna, întorcîndu-se spre Katia de parcă ei anume ar fi vrut să-i comunice sentimentele sale faţă de cumnată. Cînd am venit aici, să stau cu Stepan, era o copiliţă, să fi avut vreo cinci şase ani, nu mai mult. Aş putea zice că a crescut sub ochii mei. Tinerică, era uscăţivă, numai oase, cu părul albicios, cu nasul lung, cam urîţică în tot. Mi-aduc aminte cum şedeam şi discutam cu soacră-mea. „Aoleu, Tania, avea obiceiul să zică ea. Cui dracu, o fi semănînd Zina de e aşa urîtă ?" Dar mie şi atunci mi se păruse că Zina, cînd s-o face mare, are să fie frumoasă. Şi aşa s-a întîmplat. Pe la vreo şaisprezece ani s-a împlinit Zina şi s-a făcut ca o cadră. Au început să umble flăcăii după ea, dar ea cum l-a văzut pe Kuzma, nici că s-a mai uitat la altul. Tare mi-e dor de ea. Stă pe-aici pe aproape, dar am atîtea treburi, că nu reuşesc să ajung pînă la ea. Şi ce să zic, viaţa mi-e atît de frămîntată ! Gîndeşte-te şi dumneata, Katiuşa, am trei case. Trebuie să văd de asta de aici, să am grijă de copiii de la oraş şi de bărbatul meu, care locuieşte în taiga, departe, că nici el nu mi-e străin, ci bărbat luat cu cununie. Trebuie să am grijă şi de el. Şi mai am un băiat mai mare, Pavel, care-i pe front. Aici nici un fel de veşti n-avem. Tare mă doare inima după el.

Tatiana Nikanorovna îşi iubea familia, copiii, cu adevărată pasiune. Se apucă să povestească despre fetele şi băieţii ei şi nu se mai putu stăpîni să nu se laude.

— Nu ştiu de sînt deştepţi sau frumoşi copiii mei, dar nimeni n-a zis că sînt proşti. Şi nimeni n-a zis că sînt urîţi. I-am crescut întregi. Au şi mîini şi picioare. Şi ştiu să vadă, să asculte ce e bun, nu sînt nici bîlbîiţi.

— Mamă, dar nu ne-ai făcut pe Dusia şi pe mine aşa de frumoase cum e mătuşa' Zina, o întrerupse în glumă Masa.

Pe Tatiana Nikanorovna spusele fetei n-o supărară deloc. Cu toată dragostea pentru copiii săi ştia să fie lucidă în aprecieri.

— Ei, fata mea, oameni frumoşi nu găseşti chiar aşa uşor. Se vede că aşa a dat Domnul Dumnezeu de la facerea lumii. Numai că nu-i toată fericirea în frumuseţe. Există oameni frumoşi, dar fără suflet...

Katia o asculta pe Tatiana Nikanorovna şi pentru o clipă îşi aduse aminte de mama ei. Rămăsese acolo, departe, la Petrograd. Dar, lucru ciudat, nici aseară, nici

astăzi, cînd Katia cunoscuse îndeaproape cîteva destine de femei, ea nu simţise dorinţa s-o revadă pe Agapia Valerianovna. Mama ei rămînea deoparte, nu din cauza distanţei, ci datorită felului ei de a privi viaţa, oamenii, lumea. Această constatare o amărî acum pe Katia, îşi simţea sufletul pustiu.

Tatiana Nikanorovna cu un instinct sigur de mamă, observă îngîndurarea Katiei şi o întrebă.

— Dar părinţii dumitale, Katiuşa, unde sînt, unde locuiesc ?

Surprinsă de întrebarea neaşteptată, Katia roşi. Ar fi putut inventa pe loc o versiune comodă pentru situaţia ei, dar după atîtea cuvinte rostite din inimă, simţea că ar fi un păcat să mintă, să născocească. In viaţă există clipe cînd sinceritatea trebuie răsplătită numai cu sinceritate. Masa înţelese cît de greu îi vine Katiei. Cău- tind s-o scoată din încurcătură, începu să spună nişte fleacuri despre Dusia, dar întrebarea Tatianei Nikanorovna rămase în aer şi expresia întrebătoare stăruia pe chipul ei.

— Nu sînt de prin părţile locului, zise Katia, chi- nuindu-se să afle cuvintele necesare. Părinţii mei stau la Petrograd. Eu nu mai locuiesc demult în familie. Nici eu, nici fratele meu. Noi sîntem de capul nostru, ei de-al lor.

Masa se foia îngrijorată pe scaunul care scîrţîia sub ea. Ştia cîte ceva despre relaţiile Katiei cu părinţii după cele ce-i spusese ea şi îşi dădea seama că ea nu putea vorbi... în familia Katiei, cauzele disensiunilor dintre părinţi şi copii erau limpezi pentru toţi. „De ce n-o fi născocit ceva ? Şi ce-i veni mamei s-o întrebe de asta ?"... se gîndi îngrijorată Masa, nemaiştiind cum s-o ajute pe Katia.

Tatiana Nikanorovna pricepu şi ea că fetei îi vine greu să răspundă.

— Nu v-aţi înţeles, oftă ea, privind-o pe Katia ca pe o orfană, cu ochii plini de compătimire şi regret. Se întîmplă şi la ţară lucruri de-astea, Katiuşa. Unii părinţi trăiesc cu fiii lor pînă la adînci bătrîneţe în familii mari, unite. în alte case, de cum se însoară fiii, averea se împarte. Şi atunci trag miţa de coadă ! Cînd stau cu toţii împreună, au un cal, totuşi îl au. Cînd se despart, ce să facă cu el, să-l taie în jumătăţi, sau în trei părţi ?

Tatiana Nikanorovna povesti Katiei cîteva întîmplări cumplite care s-au petrecut la împărţirea averii. Uneori certurile cu acest prilej durează o zi, două, se ajunge la bătăi...

—• E adevărat că la noi, la Lukianovka, e mai liniştit decît în alte părţi, îşi continuă povestirile Tatiana Nika- norovna. Şi asta, probabil pentru că avem un judecător al

obştei care, slavă Domnului, mai trăieşte. O cheamă Mamika. E o bătrînă. Se zice că în curînd împlineşte o sută de ani. Alţii, la vîrsta ei, şi-au pierdut de mult minţile, pe cînd ea, dimpotrivă. Pare ea aşa slabă de-ai zice c-o bate vîntul, dar este înţeleaptă şi din an în an se face tot mai înţeleaptă.

Katia se interesă de bătrînă şi o rugă pe Tatiana Nikanorovna să i-o arate.

— Nu pot să-ţi făgăduiesc. Acum Mamika sade pe cuptor pînă în primăvară. Cum se încălzeşte de primăvară, înainte de Paşte, iese iar în tindă. Stă la fie-sa. Băieţii i-au fost toţi ucişi în război. Cei doi mai mari au fost răpuşi în războiul cu Japonia, pe mezin l-a ucis neamţul.

— De ce-i zice Mamika ? E numele ei ? întrebă Katia.

■—■ Nu, e o poreclă. Mamika în limba noastră, a celor de la ţară, înseamnă un fel de mamă a tuturor. De fapt, o cheamă Stepanida şi după tată Semionovna.

— Totuşi, mătuşă Tania, caută o posibilitate să mă duci în casa ei, să mă uit la ea măcar cu coada ochiului. E interesant să vezi un om ca ăsta.

— Bine, Katia, las' c-om găsi noi o pricină să ne ducem pe la fata ei. Poate ai s-o vezi şezînd pe cuptor, făgădui Tatiana Nikanorovna, şi trecu la alt subiect. Şi acu, fetelor, haideţi la culcare. Orice s-ar zice, mîine e sărbătoare la Lukianovka. Poate vine şi tata...

Mîinile iuţi ale Tatianei Nikanorovna începură să alerge încolo şi încoace, şi într-o clipă, masa se umplu de bunătăţi

2

.Katia dormi mult şi adine. Cînd deschise ochii, nu-i veni să creadă. In casă era lumină, pe geam se strecurau razele soarelui. Ai fi zis că e vara, dar soarele era rece, lipsit de orice căldură. Geamul tot numai broderie, cum nici un om, oricît de iscusit, n-ar fi putut s-o închipuie. Aduceau aceste broderii şi cu brazii siberieni ce-şi întindeau darnic ramurile deasupra pămîntulu-i, şi cu feriga, şi cu tot felul de plante de peste mări şi ţări, palmieri, ananaşi, banani. „Bine zic oamenii că gerul e meşter iscusit", se gîndi Katia.

Se îmbrăcă. Din partea cealaltă a casei, prin uşa închisă se auzeau glasurile Tatianei Nikanorovna şi al Masei. „Ce leneşă sînt ! Oamenii ăştia s-au apucat de mult de treabă", se mustră Katia şi se grăbi să iasă din odaie. Se opri însă brusc şi privi înapoi. „Să mă uit repede la fotografii." Nici ea n-ar fi putut să-şi explice de ce în clipa aceea simţise dorinţa să se uite la fotografii. Mai tîrziu, cugetînd la acest lucru, nu reuşea nicicum să-i afle o explicaţie. „Să fi fost instinct ? Dar ce înseamnă instinct ? Cu instinctul poţi să simţi primejdia sau să ghiceşti lucruri mai simple şi logice. Dar să porneşti cu o intenţie şi într-o clipă în mod incon-ştient s-o schimbi... E o taină a sufletului omenesc. O taină mare şi deocamdată neexplicată..."

Katia se apropie cu paşi repezi de peretele acoperit tot de fotografii înrămate şi rămase ţintuită. Numai ochii continuau să se mişte vii, strălucitori, plini de un interes puternic, de curiozitate, de dorinţa de a afla, de a ghici...

Ochii Katiei se fixară asupra fotografiei celei mai mari de pe perete. Erau aici înfăţişate două familii de ostaşi. Bărbaţii purtau haine militare, cu epoleţi şi şedeau pe scaune sprijinindu-se cu cotul de o măsuţă rotundă, iar nevestele stăteau în picioare la spatele lor, ţinînd în braţe copiii. Pe una din femei Katia o recunoscu. Era Tatiana Nikanorovna. Probabil că în braţe ţinea pe băiatul ei cel mai mare, care se afla acum pe front. Soldatul care şedea mai aproape de ea era desigur
Stepan Lukianov. Katia examină cu atenţie chipul luî, căutind să afle o asemănare fie şi îndepărtată cu Masa, dar fotografia era foarte decolorată. Privirea Katiei lunecă apoi pe alte fotografii. Cînd se uită pe cea din urmă, inima i se opri. Ii zîmbea drept în faţă cu ochii veseli Vania Akimov.

Vania purta un trenci lung, cizme de cauciuc, era cu capul gol, avea părul ciufulit. Intr-o mină ţinea un topor, în cealaltă o ştiucă. Coada peştelui atîrna pe pămînt şi, de-ar fi ridicat-o mai sus, probabil că botul peştelui s-ar fi găsit la nivelul ochilor lui Vania. Katia recunoscu şi pe omul de lîngă Akimov. Era profesorul Venedikt Petrovici Lihaciov. Ca şi Vania, purta cizme de cauciuc, haină de ploaie şi o pălărie de pînză cu borul larg. Profesorul pozase simulînd spaima, drept care tot chipul lui era brăzdat de riduri ce se uneau deasupra nasului proeminent şi ochii lui rotunzi căutau chiorîş la Vania.

In clipa dintîi, Katiei nu-i veni să-şi creadă ochilor. „Nu cumva visez ? Probabil că mi se pare... Prea mă gîndesc mereu la Vania şi la soarta lui", îi trecu prin cap. Se ridică în vîrful picioarelor, întinse gîtul şi avu impresia că Vania o priveşte în ochi. „El e, el ! Cum se face însă că această fotografie este aici ? Ce vînt a adus-o aici în acest sat îndepărtat al Siberiei, în casa aceasta ţărănească ?" se întrebă Katia.

Simţi dorinţa să se repeadă în tindă de unde se auzea glasul Masei şi al Tatianei Nikanorovna, şi să le întrebe, să le descoase. Se stăpîni însă. Nici Masei, nici Tatianei Nikanorovna nu putea să le spună care era scopul adevărat al vizitei sale la Tomsk, nici să mărturisească că-l cunoaşte pe Akimov şi pe profesorul Lihaciov. Dacă ar face-o, ar putea aduce un prejudiciu fatal legăturilor conspirative ale partidului. „Lasă că aflu eu cumva singură", se linişti Katia şi se culcă în pat, zicîndu-şi că va întîrzia să iasă din cameră, ca să-şi poată veni în fire de pe urma emoţiei.

„Vania, Vania... Dacă ai şti tu în ce fund de ţară şi în ce condiţii cu totul ciudate te-am întîlnit", se adresă ea în gînd lui Akimov.

Se auziră paşii uşori ai Masei.

— Katiuşa, nu cumva te-ai îmbolnăvit ? Mama şi cu mine te aşteptăm de mult. E timpul să bem ceaiul. Şi Maşa o cuprinse pe Katia pe după umeri.

— O clipă, Maşa, mă scol. Mă simt bine şi sînt mulţumită. Doar picioarele mă cam dor după atîta drum. Dar n-are nimic, îmi trece.

Peste jumătate de oră, Tatiana Nikanorovna ospăta fetele cu o masă sărbătorească. Mîinile ei iuţi aşezară pe masă brînzoaice, cartofi prăjiţi, miere de fagure. Brînzoaicele Tatianei Nikanorovna i se părură Katiei admirabile. Şi la Petrograd, Katia, grăbindu-se să ajungă la curs, sau umblînd cu vreo misiune dată de fratele ei, se hrănea

uneori cu brînzoaice. Dar brînzoaicele acelea semănau cu astea doar ca formă, în rest comparaţia nu rezista.

— Mătuşa Tania, cum de-aţi reuşit să le faceţi aşa de gustoase ? întrebă Katia, adulmecînd cu o plăcere deosebită mirosul.

— Nu-i nimic complicat, am făcut aluatul cu lapte acru. Iar dimineaţa am mai pus în el şi o bucăţică de unt. Am întins bine coca şi ea a crescut. L-am aşezat la cuptor şi pe deasupra am pus un pic de smîntînă. De aceea sînt atît de rumene. Tania Nikanorovna povestea cu plăcere, cu un zîmbet de condescendenţă faţă de această fată care încă nu cunoştea tainele gospodăriei, dar le va afla cu siguranţă, căci nici o femeie nu scapă de această soartă, şi orice ai face, orice ai zice, viaţa îşi cere drepturile sale.

Katia nu era o mîncăcioasă, poate dimpotrivă. Mînca totul cu aceeaşi plăcere şi nu cunoştea lăcomia la mîncare. Singurul lucru care o tenta în mod deosebit era aluatul proaspăt copt. Ştia că asemenea înclinare este condamnată de femeile din societatea aleasă a Petrogradului, căci duce la îngrăşare. Dar deocamdată, această ameninţare nu i se părea Katiei serioasă. Organismul ei tînăr, activ, păstra perfect proporţiile ideale.

După dejun, fetele se reîntoarseră fiecare în odăiţa sa, pregătindu-se de plimbare. Katia, de fapt, nu avea cu ce să se gătească. Avea un singur rînd de haine — cel de pe ea. Maşa mai avea cîte ceva prin scrinul mai- că-si : un şal de caşmir alb cu flori mari, nişte mănuşi tivite cu albastru, ciorapi de lină împletiţi dintr-un amestec de fire albe, albastre, roşii. Masa se aranjă, se învîrti mult timp în faţa oglinzii şi Katia îşi zise că nu o face de pomană. „Se vede că are pe aici la Lukianovka un drăguţ", îşi spuse ea în gînd, dar nu comentă în nici un fel, ca să n-o intimideze pe Masa.

Masa întinse Katiei o cutioară rotundă cu fard de obraz şi Katia nu refuză. Care fată la vîrsta asta nu vrea să, pară şi ea mai atrăgătoare ?

3

Uliţa dreaptă ca o săgeată ce trece prin mijlocul satului Lukianovka era înţesată de lume cînd fetele ajunseră aici.

Ziua se întindea luminoasă, însorită, liniştită, deşi nici gînd să înceapă dezgheţul. Katia şi Masa îşi duseră palma streaşină la ochi ; le supăra zăpada care strălucea în razele soarelui, aruncînd scîntei albastre, verzi, aurii.

Tot poporul se îndrepta spre marginea satului, spre pod. Ca toate satele aşezate la drumul mare, şi Lukianovka

avea o intrare şi o ieşire. Aici, în poiana întinsă, înconjurată de mesteceni, se strîngeau laolaltă, asemenea unor firicele de apă, cîteva drumuri de ţară, venind din cătunele şi comunele învecinate. Tot aici duceau şi potecile pe care se întorceau vînătorii din taigaua îndepărtată. In această poiană aveau loc petrecerile de rămas bun ale recruţilor şi întîmpinarea ostaşilor lăsaţi la vatră. In vreme de vară, tineretul organiza aici jocuri, hore, luîndu-se la întrecere în voinicie şi agilitate.Katia mergea alături de Masa, examinînd cu interes atît casele, cît şi oamenii care se îndreptau spre poiană. Katia nu se deosebea la îmbrăcăminte de fetele din sat şi nimeni nu-i acorda nici un fel de atenţie. Foarte bine ; a venit Maria Lukianova cu prietena ei, să fie sănătoase, cine ce treabă are cu ele ?! Lukianovka nu este un sat obişnuit, unde fiecare om trezeşte mirare. E un sat la drumul mare, cu biserică, circiumă, două prăvălii şi hanuri. în anii războiului, bineînţeles, se mai potolise zarva de la drumul mare, dar nu încetase cu desăvîrşire. Trec tabere întregi de care sau cîte o căruţă, izolată, trec grupuri de condamnaţi la exil sau cu domiciliul forţat, de aceea un om nou nu este de mirare la Lukianovka.

Cei care au băgat în seamă de îndată pe Katia au fost flăcăii satului. Şedeau adunaţi în grup pe colina de lîngă pod, la vreo treizeci de paşi de drum, ronţăiau alune, şi discutau paşnic, aruncînd din cînd în cînd priviri trecătorilor. încă de departe le remarcară pe cele două fete, şi fetele pe ei.

— Ia te uită, Katia, ce de cavaleri s-au strîns, zise ironic Masa. Deşi intonaţia nu părea a fi respectuoasă, Katia observă că Masa se îmbujorase şi căuta să-şi aranjeze în grabă broboada ce-i lunecase de pe cap. „Se vede că printre ei e şi alesul inimii sale", îşi zise Katia, examinînd cu mai multă atenţie grupul flăcăilor.

Erau destul de mulţi, vreo douăzeci de inşi. Privin- du-le cu atenţie chipurile, Katia îi împărţi în două categorii : unii care abia acum intrau în viaţă, pînă mai ieri fuseseră nişte băieţandri, alţii, trecuţi binişor prin şcoala vieţii, prin necazuri şi nenorociri. Doi se sprijineau în cîrje, unuia îi atîrna o mînecă goală, prinsă în brîu ; trei dintre ei aveau cîte un picior de lemn. Lemnul alb al protezelor, tăiat din trunchiuri de mesteacăn, sărea imediat în ochi printre pîslarii negri şi cenuşii. Flăcăii purtau cojoace, căciuli miţoase, mănuşi din blană de cîine, oaie sau elan. Cîţiva mai purtau încă mantalele militare şi căciulile cenuşii de

ostaş, poate că după spital şi o scurtă permisie se pregăteau să plece iar la unităţile lor.

Cînd fetele se apropiară de grupul flăcăilor, unul dintre ei strigă cu o notă de cochetărie în glas :

— Vă salutăm, Maria Stepanovna ! Poftiţi într-a •coace ! Poate ne faceţi cunoştinţă şi cu prietena dum-neavoastră.

— îl aştept pe tata, Petia, încercă să scape Masa.

Dar flăcăii nu mai aveau astîmpăr. Vorbeau cu toţii, gesticulau, le chemau cu tot dinadinsul pe cele două fete. Masa se opri, îndoindu-se dacă să accepte sau nu invitaţia, şi aruncă o privire Katiei.

— Haide, haide, vino, Masa ! De pe colina noastră se vede mult mai departe, insista flăcăul căruia Masa îi spusese Petia.

— Să mergem, Masa, că doar n-au să ne mănînce, zise Katia, care simţise că prietena ei doreşte de fapt să stea de vorbă cu flăcăii.

Văzînd că fetele o cotiseră de pe drum şi se îndreptau prin zăpada nebătătorită spre ei, flăcăii tăcură, unii dintre ei începură să-şi aranjeze hainele şi luară cu toţii un aer foarte serios.

— Bună ziua, băieţi. Iertaţi-mă că nu vă dau mîna» dar sînt beteagă, zise Masa, apoi văzînd că flăcăii se uită cu curiozitate la Katia, le-o prezentă : Aceasta este Katia Kondraşina. împreună muncim, împreună locuim. Şi la Lukianovka am venit împreună.

— Nimic de zis, drăguţă fată ! Fete ca astea ne plac. Flăcăii noştri din Lukianovka sînt mari amatori de fete. Se pricep la dragoste, se pricep la neveste. Ştiu să facă din fată muiere, rîse obraznic un flăcău. Aceste cuvinte fură întîmpinate în chip diferit. Cei mai mici rîseră, cei mai mari tăcură dezaprobatori, socotind această lăudăroşenie nepotrivită, mai ales că era vorba de o fată necunoscută.

Masei i se făcu ruşine pentru această ieşire grosolană. Aruncă o privire plină de ură către flăcăi, şi zise cu mînie reţinută :

— Se găsesc şi proşti printre flăcăii din Lukianovka, nu prea mulţi, dar sînt. Şi printre ei, cel mai prost este Petia Skobelkin. Limba lui e ca o mătură, tot gunoiul îl adună !

Răsună un hohot puternic. *-T>e* astă dată flăcăii mai copţi nu-şi ascunseră aprobarea. Legănîndu-se în cîrje, unul din cei ce purta căciulă de soldat îl privi pe Petia, care se roşise, şi-i zise :

— E, ţi-a retezat-o ? Aşa se întîmplă oricui vorbeşte mai întîi şi apoi se gîndeşte.

— Bine ţi-a mai zis Masa !

— Deh, fete de la oraş ! Nu seamănă cu fetele noastre !

— Tacă-ţi fleanca, Petia ! Te-ai făcut de rîs, îl luară peste picior flăcăii din jur.

Masa fu cea care puse capăt discuţiei. De fapt îi părea rău că fusese atît de crudă. Petia Skobelkin era vecinul lor ; cu tred ani mai tînăr decît Masa, ştia destul de multe despre dragostea ei pentru Timka Cernov, mai ales că îndeplinise de multe ori rolul de poştaş şi curier.

— Ei, haide, ajunge cu atîta rîs ! A greşit băiatul şi voi v-aţi apucat de îndată să vă bateţi joc de el, zise Masa cu o notă de imputare în glas.

Flăcăii tăcură, iar Petia aruncă Masei o privire prietenoasă. „Ştie Masa să vorbească cu flăcăii. N-are să-i fie uşor lui bărbatu-său s-o ţină la respect", se gîndi Katia, continuînd să examineze grupul flăcăilor. O interesau îndeosebi cei veniţi de pe front. Ei priveau tot ce se petrece în jur cu un aer de condescendenţă reţinută, ca şi cînd erau lucruri ce nu-i interesau, ce ţineau de o altă lume. „Bine, băieţi, bine, distraţi-vă pînă nu v-a venit ceasul şi nu v-a aruncat soarta în iadul războiului." Acestea erau cuvintele pe care Katia le descifra în privirea celor ce fuseseră pe front. Ochii lor păreau stinşi, exprimînd suferinţă şi tristeţe.

— Masa, vino diseară, ne întîlnim la Matriona Iliu- hina, zise cu un respect subliniat un flăcău ce stătea în cîrje. Ia-o şi pe prietena ta cu tine. Cum te cheamă ? Katia ? Nu-ţi fie teamă, Katia, flăcăii din Lukianovka nu-ţi vor face nici un rău. Şi nu sîntem toţi flecari precum Petia. Putem discuta şi despre viaţă, deşi multă ştiinţă nu avem şi ziare nu citim.

Masa îl asculta pe acest flăcău cu mult respect şi admiraţie în privire. Băiatul stătea sprijinit în cîrje, cu capul puţin plecat, dar cînd Masa îi arunca cîte o privire, sufletul ei părea să strige mai tare ca oricine cuvintele : „Cheamă-mă, Tima, cheamă-mă !"

„El este alesul. El. Desigur, el", îşi zise Katia în sinea ei, văzînd cum se schimba la chip Masa, şi cum izbucnesc sentimentele care o domină, oricît voia ea să le stăpînească.

— Katia, mergem ? întrebă Masa cu glasul fericit.

— Mergem, Masa, mergem neapărat, zise Katia, privind cu recunoştinţă spre flăcăul în cîrje.

Era un băiat înalt, drept, cu chipul deschis, cu ochi mari, albaştri, care inspirau încredere şi trezeau simpatie. Judecind după vîrstă, părea a fi mai mare decît toţi ceilalţi din grup. Dar aceasta putea fi o simplă impresie. Războiul nu întinereşte pe nimeni.

■—■ Vin vînătorii ! se auzi un strigăt din drum.

Flăcăii începură să se agite, undi se îndreptară spre pod. Katia îi urmă, lăsînd în urma ei pe Maşa şi pe flăcăul cu cîrje. Ii auzi din spate vorbind în şoaptă, grăbit şi i se păru că surprinde unele note de îngrijorare în vocile lor.

4

întoarcerea vînătorilor din taiga... Seamănă mult cu întoarcerea marinarilor de cursă lungă. La Petrograd, Katia avusese nu odată prilejul să vadă navele întorcîn- du-se. Uneori, din Stockholm venea cu cîte o „ocazie" şi corespondenţa trimisă de partid. Katia se pricepea mai bine decît oricine altcineva s-o primească. Luînd aerul unei logodnice ce nu-şi mai poate stăpîni dorul, sau chiar al unei neveste tinere, urca nerăbdătoare scara şi pătrundea pe vapor unde o aştepta un marinar sau vreun fochist, şi într-o clipă corespondenţa trecea într-un buzunar ascuns al jachetei.

Oamenii se înghesuie multă vreme pe chei aşteptînd pînă iese „cel aşteptat", „cel iubit", „cel ales". Nu fiecare marinar poate coborî de îndată pe uscat. Sărutări... îm- brăţişări... întrebările plouă cu grămada... Se examinează cadourile aduse din străinătate... Apoi un alai fericit porneşte spre casă, unde aşteaptă copiii, mamele, iubitele.

înghesuită în mulţime, Katia stătea pe pod, sprijinin- du-se de balustrada înnegrită de vînt şi ploaie, închizînd mereu ochii din cauza cîmpiei strălucitoare de zăpadă şi soare, care se aşternea de la un capăt la altul al orizon- tului.

Primul care se apropie era Meleha Ciusin cu fiul său Nikolka, cel slab de minte... Gospodăria lui Ciusin era una din cele mai sărace din Lukianovka. Meleha şi Feokla aveau doisprezece copii. Şi toţi la distanţă de un an. Cînd se strîngeau laolaltă, toţi cu părul bălai, cu ochii de un albastru spălăcit, aproape alb, cu părul vîlvoi, părea că cineva a azvirlit nişte ciuperci din sac. Şi într-adevăr, copiii semănau cu ciupercile crescute prin pivniţe şi de aceea rămase albe. Din cauza foametei pe care-o resimţeau permanent, aveau picioarele subţiri, mîinile ca fusele, chipurile transparente ; purtau haine zdrenţuite, care abia de le acopereau trupurile stoarse. Erau ca nişte frunze de mesteacăn ce se învîrtejesc toamna în văzduh şi apoi, căzînd pe vreo pălărioară de ciupercă, se lipesc de ea de parcă ar fi crescut împreună cu aceasta.

Cu cît se micşora distanţa dintre Meleha şi pod, cu atît mai abitir sporovăia mulţimea. în primele rînduri se

înfipseseră cei buni de gură, a căror vorbă batjocoritoare şfichiuieşte mai rău decît biciul.

— Să vedeţi că ne dă gata Meleha.

— A împuşcat în taigă împreună cu nebunul lui toate fiarele. Ce ne facem de acu-nainte, oameni buni ?

— Poate că Nikolka s-a însurat acolo în taiga ?

— Pe cine a luat de nevastă ?

■— O ursoaică !

Rîsul creşte. Mulţimea se veseleşte rău de tot. Sînt destui ţărani tot atît de săraci ca şi Ciusin, dar au mai puţini copii. Fiecare vrea acum să uite de necazurile proprii şi se bucură că poate să rîdă fără grijă şi fără să-i pese de un alt sărăntoc.

Meleha e un urgisit, ros de toate ghinioanele, viaţa îl apasă fără cruţare, îl încovoaie precum vîntul un fir de iarbă pe cîmp. Pe orice pune mîna, nu-i sporeşte, munca şi timpul i se irosesc de pomană. Bineînţeles că nici la vînat n-a avut noroc... Meleha nici n-a apucat să deschidă gura, că oamenii şi ştiu totul : Iarăşi l-a bătut Dumnezeu şi l-a lăsat cu sacul gol. Soarta lui e una singură : să se vaiete, să se tot Vaiete, că viaţa nu i-a reuşit, că n-are parte de fericire...

Scoţînd din cap căciula numai găuri, Meleha o flutură şi se închină în faţa poporului.

—■ Bine v-am găsit, oameni buni. Pace şi cinste vouă ! strigă el, cu glas slab, piţigăiat, şi cu un ghiont îşi îndeamnă băiatul prostălău să se închine şi el.

într-o clipă, Meleha şi Nikolka sînt înghiţiţi de mulţime. înaintează pe pod şi, în jurul lor, un cerc dens de oameni strigă, se agită, rîde. Nikolka scoate de pe umăr sacul cu vinat, un sac pe jumătate gol. Meleha îl desface şi scoate o legăturică de piei de veveriţă. Vrea, nu vrea, trebuie să arate cît a vînat. Este un vechi obicei în satele de vînători. Dacă ai vînat mult, ţi se duce vestea, te va şti lumea de om îndrăzneţ, iar în caz de merite deosebite, şi de erou.

Vînatul este un meşteşug numai pentru cei viteji. Zile şi nopţi petrecute în taiga. Oriunde calci, numai primejdii. De căşti gura o clipă, fiara a şi pus laba pe tine. Rosomaha şi rîsul te aşteaptă sus, pitiţi prin copaci. Nu apuci să scoţi o vorbă că ai rămas orb, cu capul scal- pat, cu gîtul sfîşiat. Iar de pe pămînt, din orice scorbură poate să apară într-o clipă un urs, cu laba lui grea ridicată deasupra capului tău.

Dar pădurea ? Ţi-e şi prietenă dar şi vrăjmaşă. Dacă nu ştii să reţii semnele, dacă nu cunoşti legile după care curg apele în taigă, dacă n-ai învăţat să citeşti ca o carte cerul înstelat, care-ţi poate da sfatul cel mai sigur, pădurea, cu monotonia ei nemărginită, va fi pentru tine ca o bulboană

care te va înghiţi şi-i vei cădea victimă şi prizonier, mort de foame sau de frig. Ai fost cîndva om, iar acum oasele tale zac albe, asemenea unor ramuri de copac uscate. E fioros... dar ăsta-i adevărul... în taiga nici lacrimile nu-ţi pot fi de ajutor.

— Cam puţin ai vînat, Meleha, zice într-un glas mulţimea, examinînd legăturica subţire de blăni de veveriţă.

— Cam puţin, e drept, o coadă pe zi. Ştiu că e puţin. Buzele lăsate ale lui Meleha tremură de părere de rău, ochii injectaţi de o conjunctivită înrăită privesc cu un aer vinovat şi jenat. In mulţime nu există aşi ai vînătorii, totuşi fiecare ştie cît poate aduce un vînător adevărat şi nu se arată generoasă în a-l ierta pe ghinionist.

— Ei, Meleha, probabil că mai mult ai dormit cu Nikolka decît ai vînat ? se aude un glas ironic.

—- Ce să dormim ! Da de unde ! Abia se crăpa de ziuă, că noi şi plecam la vînătoare. Dar la început a cam fost vînt prin taiga, şi fiarelor tare nu le place vîntul. Se ascund prin văgăuni, prin scorburi şi trag a somn, se scuză Meleha, privind cu teamă spre consătenii săi.

— Lasă-l în pace, Inokenti ! Fiokla i-o fi făcut între timp al treisprezecelea copil. La de-alde astea se pricepe el, nu mai zice că bate vîntul.

Mulţimea se dă la o parte. Meleha îl lasă pe Nikolka să treacă înainte, şi apoi, gîrbov, legănîndu-se cînd pe un picior cînd pe altul, o porneşte în urma băiatului, tot aranjîndu-şi cojocelul strimt şi vechi. Inima Katiei se strînse dureros. „Doamne, cîtă cruzime. De la oamenii aceştia să nu te aştepţi la indulgenţă", îşi zise ea.

Mulţimea îl uitase însă pe loc pe Meleha, de parcă acesta nici n-ar fi existat. Aştepta să ia în primire alţi vînători care se apropiau de pod.

Venea Saveli Şubnikov, cu un picior de lemn, urmat de soţia lui. înainte de război, Saveli era cotat ca un bun vînător. Dar războiul î,i retezase aripile. Cam greu să sari cu un picior de lemn prin mlaştinile şi înfundăturile taigalei, piciorul ba se încurcă în hăţişuri, ba se înfundă în pămînt pe un sfert. Curelele nu rezistă, lunecă, trebuie să scoţi proteza cu mîna. Se zice că pe vînător îl hrănesc picioarele lui, dar în condiţiile acestea, umblatul e un adevărat chin.

Saveli a învăţat-o pe nevastă-sa, Nastasia, unele şiretlicuri vînătoreşti. Subţire, numai oase, iute în ciuda vîrstei, Nastasia poate să alerge. Saveli aşează capcanele, iar nevastă-sa veghează. In fiecare zi aleargă Nastasia de la o capcană la alta, le mai aşează, le mai potriveşte şi de voie-de nevoie învăţă meşteşugul vînatului.

Mulţimea examinează cei doi saci aduşi de Şubni- kovi. Unul e plin de blănuri, celălalt de păsări vînate. Toată lumea este mulţumită, pînă şi cei mai răi de gură ii laudă pe Şubnikovi şi le urează succes şi în sezonul de iarnă al vînătorii. Căci peste două-trei săptămîni, vînătorii vor pleca înapoi în taiga.

5

— Vine Stepan Lukianov cu artelul lui ! se aude un glas puternic ce acoperă zgomotul mulţimii.

Interesul pentru Şubnikovi se stinge ca o scînteie atinsă de ploaie. Saveli încearcă să-şi ia rămas bun de la oameni, dar nimeni nu-l mai ascultă. Cei doi pornesc încet spre casă, Nastasia înainte, Saveli în urma ei, la distanţă de cinci paşi.

După glasurile emoţionate, după aşteptarea încordată, Katia ghiceşte că mulţimea aşteaptă de la Stepan Lukianov lucruri neobişnuite, excepţionale. Probabil că aşa se întîmplă în fiecare an. Oamenii s-au obişnuit, Katia îi aude depănînd amintiri din anii trecuţi. Au fost cazuri cînd Stepan îi uimise într-atît pe consătenii săi încît i s-a dus vestea în marea Rusie. într-un an adusese cinci blănuri de urs, în altul trei de rîs.

— Ei, ia să vedem cu ce se mai laudă anul ăsta Stepan, se aud glasuri prin mulţime.

— Katia, ăsta-i tatăl meu, ăla cu căciulă, îi şopteşte la ureche Masa.

între timp discutase cu Timofei şi acum aştepta să vină seara. N-are rost s-o mai întrebi ceva, glasul o trădează. Freamătă de bucurie. Katia zîmbeşte uşor şi-şi zice în gînd : „Bine că n-a făcut drumul de pomană la ţară însoţindu-mă. Cel puţin s-au întîlnit".

—• Dar cine-i cu el, cine sînt oamenii ăia ? întrebă Katia.

A observat mai demult că Stepan Lukianov nu e singur. Se ţine după el ca un lanţ, un grup întreg de oameni. După trăsăturile feţei, după mers, Katia începe să ghicească că nu sînt bărbaţi în toată firea, ci nişte copilandri.

— A înjghebat taică-meu un artei din băietandri. Ce să facă ? Pentru unii s-au rugat mamele, pe alţii i-a chemat el. Altădată lua cu el în taiga flăcăi şi bărbaţi în toată firea şi pe mulţi i-a învăţat meşteşugul vîna- tului, explică Masa.

Katia îl priveşte cu mult interes pe Stepan Lukianov. El merge pe marginea drumului, cu căciula miţoasă trasă pe ceafă, şi discută, rîzînd uşor, cu grupul de copilandri ce-l însoţeşte. E îmbrăcat ca toţi vînătorii : cizme mari în

picioare, pantaloni bufanţi băgaţi. în carîmbi. Poartă o haină de postav îmblănită, încinsă cu cartuşiera.

Cînd ajunge în faţa mulţimii, Katia îi poate examina chipul. Stepan este un bărbat frumos, ajuns la maturitate. Capul se înalţă mîndru, puţin ridicat deasupra pieptului. Ochii cenuşii privesc drept şi cu oarecare scînteiere de veselie. Nasul drept, buzele strînse, fruntea deschisă dau chipului său o expresie de voinţă subliniată. Barba — scurtă, blondă, puţin ondulată. Oboseala se zăreşte doar în cele cîteva riduri de sub ochi. în rest, pielea feţei este întinsă, uşor trandafirie; cîteva broboane de sudoare se văd pe frunte.

— Bună să vă fie inima, consătenilor, spuse Stepan, fără să strige, dar cu glas răspicat.

Limbile ascuţite ale satului se grăbesc care mai de care să-i răspundă lui Stepan şi oamenii fac cerc în jurul lui.

— Ei, Stepane, ce-ţi face artelul de viteji ? A muncit bine ? Ce-i cu vulturii ăştia ai tăi de-au tăcut şi şi-au lăsat aripile în jos ? se aud glasuri din mulţime.

într-adevăr, copilandrii nu au un aer prea viteaz. Sînt morţi de oboseală. De ieri dimineaţă şi pînă astăzi au străbătut nu mai puţin de cincizeci de verste. Deabia se mai ţin pe picioare şi-i mai apasă şi sacii cu alune de cedru şi păsări vînate. Dar n-are dreptate cine pomeneşte de aripi lăsate în jos. Băieţii sînt fericiţi că au lăsat în urmă drumul şi viaţa de taigă, privesc mulţimea cu un aer triumfător şi sînt mîndri că-i aşteaptă mamele, fraţii, surorile, prietenii, care se înghesuie să-i îmbrăţişeze şi să-i descoase. Nici Stepan nu-i lasă de obidă pe băieţi.

— Bun artei mi-am luat ! Fiecare e un vînător grozav, zice el pe un ton care nu admite replică.

Mulţimea nu crede însă cuvintelor.

— Ce aveţi acolo în saci, blănuri sau muşchi de copac ?

— Ia fă bine, Spiridon, şi desfă sacii, porunceşte Stepan şi-l ajută pe unul din flăcăi să dea jos de pe umeri sacul umflat şi plin pînă-n vîrf.

Stepan scoate din sac un braţ de blănuri, pe care le scutură şi le risipeşte în privirile mulţimii. Toată lumea vede cozi de veveriţă, blănuri de hermină, de jderi. Răsună exclamaţii de uimire, fluierături de aprobare.

Stepan bagă blănurile înapoi în sac, se îndreaptă din şale şi-l ajută pe Spiridon să ridice iar sacul în spate.

— Cum ai de gînd să împărţi prada, Stepan ? Mucoşilor ăstora le dai ceva sau nu ? se aude un glas din mulţime. Stepan ştie al cui e glasul. E negustorul Prohor Şutilin. Fiecare ştie că Prohor e un şmecher cum nu se mai află altul. înşală pe toată lumea la cîntar, la măsurat. Nu o

dată l-au prins cu ocaua mică şi a fost şi bătut pe chestia asta.

— N-am să vin la tine, Prohor, să învăţ carte. După aritmetica ta, doi ori doi fac unu, răspunde Stepan.

Drept răspuns — hohotul mulţimii.

— I-a zis-o bine vînătorul !

— Prohor, ia mai întreabă-l ceva pe Stepan, îl îndeamnă cineva.

Mulţimea rîde mulţumită. Prohor, ruşinat, priveşte în pămînt şi mormăie sudălmi.

6

îmbrăţişîndu-şi fata, Stepan întinde mina cealaltă Katiei, examinînd-o curios.

— Cum îţi place, Katia, Lukianovka noastră ?

— Sat vesel, oameni vorbăreţi, Stepan Dimitrici, răspunde Katia şi observă abia acum că un ochi al vînătorului bate în albastru iar celălalt e căprui. Katia nu ştie că Stepan e poreclit în sat „Ceacîrul" şi că succesele sale în taiga sînt explicate prin această ciudăţenie : „Nu vedeţi că n-are ochi ca toată lumea ? Cu cel albastru vede ziua, cu cel căprui noaptea. Cum să te iei la întrecere cu el ?"

Mulţimea continuă să-l însoţească pe Stepan şi artelul său, departe pînă-n sat.

In sfîrşit, alaiul s-a risipit. Stepan se întoarce la discuţia începută.

— înainte de război, ziua asta era o sărbătoare foarte veselă. Dimineaţa, satul îşi întîmpina vînătorii, la amiază erau întreceri de cai, apoi concursuri de tir, seara chef mare. Acum nu mai e. Iaca, batem pe-al treilea an de cînd poporului nu-i mai arde de chefuri. Sîntem istoviţi. Şi-apoi s-au împuţinat oamenii. Masa, ce mai scrie prin ziare ? O să vină ea, curînd, pacea ? Şi de la ai noştri n-au venit scrisori ?

Maşa merge în pas cu taică-său. Ii ştie firea. Oricît ar fi de greu în viaţă, să nu te laşi bătut de necazuri, trebuie să trăieşti cu îndîrjire şi să nu-ţi arăţi ofurile altora. Stepan duce dorul fiului mai mare plecat pe front, şi nu o dată pe ascuns plînge după el. Dar nimeni nu l-a văzut. Nici măcar nevastă-sa.

— De acolo, de la frate n-a venit nici o veste, tată, zice Maşa ştiind că taică-său în primul rînd la această întrebare aşteaptă răspuns. In ce priveşte războiul, Katia are să-ţi explice cîte ceva, şi apoi am adus şi nişte ziare să le citeşti...

— Aşadar lucraţi laolaltă cu fata mea. Tot la tipografie ? Stepan aruncă o privire din ochii ceacîri spre Katia şi chipul lui ars de vînt căpătă o expresie plăcută.

— întocmai, Stepan Dimitrici.

Katia aruncă o privire Maşei şi amîndouă fetele înţeleg că răspunsul ei are o semnificaţie mai largă decît şi-o închipuie vînătorul. Temîndu-se ca Stepan să n-o descoase pe această temă, Katia i-o ia înainte.

— Pentru mine e lucru de mirare, Stepan Dimitrici, că vînătorii nu-şi ascund trofeele, că le arată la toată lumea. Oamenii, în genere, încearcă să-şi ascundă avutul.

— E un obicei moştenit din moşi-strămoşi. Obiceiul ăsta există pentru că altădată vînătoarea însemna un act de vitejie. După vînat se vedea cît de viteaz e omul Iar vitejia e oricînd la preţ. Ea ne fereşte de laşitate, nu ne lasă să mucegăim...

— Dar cum, Stepan Dimitrici, acum vînătoarea nu cere vitejie ?

— Cere. însă mai puţin decît altădată. Au apărut arme de foc foarte puternice şi de mare precizie. Pe cînd în vremi bătrîne, omul mergea în taiga cu toporul şi praştia...

— Interesant ! Katia se simte cuprinsă de curiozitate. în minte i se şi nasc mii de întrebări. Istoria şi economia sînt pasiunea ei. Orice fapt de viaţă îl sucește pe o parte şi pe alta ca să urmărească prin el cursul istoriei, să vadă legătura cu trecutul. Şi apoi face calcule pe hîrtie, să vadă ce avantaje au oamenii de pe urma unui lucru sau al altuia, cum se învîrteşte roata vieţii...

— Cîţi oameni din sat se ocupă cu vînătoarea ? întrebă Katia.

Stepan aruncă o privire atentă fetei. Tare mai seamănă ea cu revoluţionarii ăia trimişi în surghiun ! Cum se înfiinţau în casă, gata, se şi aruncau cu întrebările.

•—■ Sînt tot felul de meşteşuguri pe la noi, Katia. De pildă, toţi locuitorii satelor din vecinătatea taigalei culeg alune de cedru. Uneori, vin şi oameni de la oraş pentru treaba asta.

— De ce ? Se cîştigă bani buni ?

— Da, bănişori frumoşi. Dar şi munca e plăcută. In două săptămîni de trudă, dacă e recoltă bună, unele familii cîştigă mai bine decît cîştigă într-un an cu gospodăria. La noi se zice că aluna e ban curat.

— Aşa... şi cu ce se mai ocupă lumea, Stepan Dimi- trici ? îl pisează Katia.

— Vînătoarea. Vînăm animale de blană. Dar cu vînătoarea nu se îndeletniceşte toată lumea. Cel mult zece oameni dintr-o sută.

— De ce ? Nu-i avantajos ?

— Pentru cei pricepuţi e avantajos. Dar te dă peste cap cu treburile gospodăreşti fiindcă nu te poţi ţine şi de una şi de alta. Laşi gospodăria în părăsire şi te pomeneşti că nici cu vînatul nu faci nimic. Şi pe urmă vînătoarea e şi primejdioasă. De aceea mulţi pregetă.

— înseamnă că se ocupă de vînat numai cei ce sînt siguri pe ei ?

— Unii pentru că sînt siguri pe ei, alţii pentru că n-au altceva mai bun de făcut.

— Contează pesemne şi predispoziţia faţă de această ocupaţie, dragostea faţă de taigă. Aşa-i, Stepan Dimitrici ?

■— Asta în orice caz. Unora le place taigaua, alţii se tem de ea. Părerile oamenilor despre taiga nu seamănă între ele.

în timp ce se îndreptau spre casa Lukianovilor, Katia luă cunoştinţă de multiplele aspecte economice ale vînatului : cifra medie a vînatului pe cap de locuitor ;
preţul cu care se vinde blana la negustorii angrosişti ;
cauzele care explică afluxul mai mare sau mai mic de vînat în diferitele părţi ale taigalei, cît îl costă pe vînător să cumpere muniţiile necesare şi tot ce trebuie pentru capcane etc.

Stepan povestea cu plăcere şi adesea se dădea exemplu pe sine.

— Ca să scurtăm vorba, încheie el, cu ironie în glas, nu cunosc vînători care să fie oameni bogaţi. De aceea n-au nici un interes să-şi ascundă trofeele. Sînt ani în care aduci mult, dar şi alţii în care n-aduci mai nimic. Dar oricum ai întoarce-o, se cheamă că eşti un proletar, un muncitor care-şi hrăneşte familia cu puşca şi cu braţele. Dacă ai o casă, un cal, o vacă, asta înseamnă că mai eşti şi ţăran şi familia ta trebuie să aibă ce munci şi din ce trăi...

Ascultîndu-l pe Stepan cum vorbeşte, Katia îşi zicea că de n-ar fi ştiut că Lukianov este ţăran, locuitor al taigalei, nu l-ar fi crezut. Stepan vorbea corect, ca un om de la oraş, precis, folosea uşor expresiile livreşti. Se vedea cît de colo că ştie bine carte, că-i un om citit, un om care gîndeşte. „In el au lăsat urme adînci întîl- nirile cu surghiuniţii politici, discuţiile cu profesorul Lihaciov şi Vania Akimov", îşi zise Katia. „Care o fi istoria fotografiei din perete ?" Dar se temea să-l întrebe, legile conspiraţiei nu îngăduiau. „Fii calmă, Katerina, nu te grăbi. Totul trebuie aflat fără să te trădezi", auzi ea parcă glasul fratelui său care cheltuise atîtea forţe ca s-o înveţe legile conspiraţiei.

Artelul lui Stepan se micşora văzînd cu ochii ; băieţandrii, însoţiţi de rude, se răspîndeau, bucuroşi, pe la casele lor. Cel mai mult îl însoţi pe Stepan pistruiatul Spiridon, ce ducea sacul în spinare. Dar şi el plecă pînă la urmă, dîndu-i sacul lui Stepan.

Tatiana Nikanorovna îl aştepta pe Stepan la poartă, îmbrăcată în cojoc lung, cu pîslari în picioare, cu broboada pe cap. Ţinea palma streaşină la ochi, ferindu-se de razele puternice ale soarelui. Cînd îşi zări soţul, alergă înaintea lui, îl îmbrăţişă şi începu să plîngă, spunînd :

— Steopuşka, nu-mi găsesc pace. Inima mea pre- - simte ceva rău..

.Stepan nu se simţi jenat, şi nu respinse îmbrăţişarea soţiei. Azvîrli de pe umeri sacul plin de blănuri, o cuprinse pe după umeri şi încercă s-o mîngîie.

— Nu te întrista, nu sîntem singurii care suferim de toate nenorocirile astea. O să le vină şi lor un capăt.

O clipă rămaseră în tăcere. Masa se uita la părinţii săi cu ochii plini de lacrimi. Inima Katiei se întristă. Şi pe ea o preocupa soarta fiului cel mare al Lukianovilor, de parcă-i era rudă apropiată.

— Haide să intrăm în casă. Pofteşte-ne, zise calm Stepan, şi o împinse uşurel pe nevastă-sa spre poartă.

Masa ridică sacul cu blănuri, îl aruncă în spate şi porni în grabă pe urmele maică-si.

Stepan întoarse capul şi făcu un semn cu mîna.

Haide, Katia, haide !CAPITOLUL IV /

Izba veche, lăsată pe o rînă, a Matrionei Iliuhina, vraciul satului, este luminată şi bine încălzită. încă de dimineaţă, flăcăii au adus lemne, au împrumutat de la băcan două lămpi cu gaz, au împodobit odaia cu ramuri mirositoare de brad. Fetele au făcut curăţenie, au spălat pe jos, au frecat laviţele. Izba veche, aproape părăsită, a întinerit. Podelele putrezite prin colţuri, au un miros proaspăt. Geamurile sînt sparte, dar soba veche e atît de încinsă încît înăuntru, unde s-au înghesuit mulţi băieţi şi fete, e o mare zăpuşeală.

încăperea geme de lume, laviţele sînt toate ocupate, prin colţuri şi lîngă uşă se înghesuie cei ce n-au mai avut loc. Cu mare greutate, Timofei Cernov izbuteşte să lase liber un cerc la mijloc, căci altfel şezătoarea n-ar fi şezătoare. Oamenii trebuie să danseze, să joace *„Barînia"*[1] să se învîrtă de două ori într-un cadril, să joace „gajuri". Dealtfel, cîte nu trebuie să se întîmple la o serată ! Nu s-au omorît degeaba cu firea tinerii. Şi nu degeaba au cheltuit bani. Trebuie plătită izba şi lămpile împrumutate, de asemenea şi flăcăul cu armonica a cerut bani. Cântăreţii din sat sînt plecaţi la război, aşa că au trebuit să se ducă să-l roage pe Filka Petuhov, cel şchiop, cîntăreţ iscusit din armonică, singurul rămas în toată regiunea. Filka a cerut o sumă frumuşică, şi pe lîngă asta a cerut să fie purtat cu trăsura şi la dus şi la întors, de parcă ar fi ditamai boierul sau altă slugă sus-pusă a maiestăţii sale.

Serata era în toi. Timofei, lovind cu coatele, reuşi cu chiu cu vai să le instaleze pe un colţ de laviţă pe Masa şi pe Katia. Bineînţeles, Masa nu e prima oară la asemenea petreceri. Toată lumea o cunoaşte şi ea îi cu- noaste pe toţi. Katia, însă, n-a mai avut ocazia pînă acum să se îmbulzească la o sărbătoare sătească. Totul, totul e interesant pentru ea. Cu ochii arzînd de curiozitate, îmbujorată la faţă, cu o expresie de mirare, ea urmăreşte cu lăcomie chipurile oamenilor şi mai ales cercul liber din mijloc.

Doi flăcăi s-au luat la întrecere în dans. In timp ce unul încearcă zeci de figuri care cer o neobişnuită agilitate a trupului, cel de-al doilea rămîne total impasibil. Primul se opreşte apoi într-o atitudine sfidătoare, pri- vindu-şi rivalul cu un aer batjocoritor. Celuilalt nici că-i pasă. Dar dacă cei doi flăcăi se prefac că nu iau în seamă pe nimeni şi nimic, cu totul alta este reacţia oamenilor din jur. Fiecare mişcare reuşită trezeşte replici zgomotoase, nici o figură nouă nu rămîne neobservată, şi în curînd se împart în două tabere gata să se ia la harţă.

— Rodion a făcut cincisprezece figuri noi, iar Siomka numai douăsprezece, zise Timofei, lovind uşor cu cîrjele şi îndemnînd pe cei doi flăcăi să-şi strîngă mîna prietenos.

în timp ce flăcăii se retrag să se odihnească într-un ungher în cerc apar patru fete.

Filka desface armonica şi degetele lui lunecă pe bumbii albi. Fetele lovesc simultan cu călcîiele podeaua, ridică

---

[1] Dans popular rusesc.

mîinile deasupra capului, fîlfîind batistele şi apoi se despart în două perechi.

Glasurile lor sonore înalţă cîteva strigături. Cele două perechi stau faţă în faţă. Katia ascultă cu atenţie, încercînd să înţeleagă tema dansului. Se aud lovituri ritmice foarte precise. Ciudat e că, încălţate cu pîslari, fetele reuşesc să realizeze o alternanţă atît de precisă a bătăilor din călcîie ! Curînd, Katia îşi dă seama că fetele sînt mult mai puţin preocupate de dans şi că lucrul principal sînt strigăturile.

Prima pereche rosteşte strigătura în recitativ. Cea de-a doua trebuie să răspundă fără întîrziere. Conţinutul strigăturilor se schimbă în această trecere de la o pereche la alta. La început e vorba de război şi de nemţi. Apoi strigăturile se referă la viaţa satului. Urmează apoi strigături lirice, exprimînd dorul după iubitul plecat, apoi numaidecit strigături glumeţe. Casa întreagă rîde. Pînă şi tavanul pare să se cutremure de acest rîs general. Tencuiala cade, flacăra lămpilor tremură, se clatină în sticlele umflate.

— Bravo fetelor ! strigă bucuros starostele seratei, Timofei Cernov. El se învîrte destul de uşor în cîrje şi priveşte vitejeşte spre colţul unde s-a ghemuit Masa care-i urmăreşte mişcările cu ochii luminoşi, plini de admiraţie.

— Petruha, dă-ncoace căciula să punem gajurile ! cere Timofei. Petia Skobelkin atît a aşteptat. Căciula trece din mînă în mînă prin toată încăperea, pătrunzînd pînă în ungherele cele mai îndepărtate.

Fiecare aruncă în căciulă ce poate : o batistă, un inel, o broşă, o agrafă, o panglică, un pieptene, un briceag sau cine ştie ce fleac uitat prin buzunare. Intr-o clipă, căciula lui Petia se umple pînă la vîrf.

Timofei Cernov se aşează pe un taburet alături de Filka, Petia, cu căciula în mînă, stă în spatele lor.

— Ia spune, Timoha, ce porunceşti să facă acest gaj ? întreabă Petia, scoţînd din căciulă o agrafă de os.

— Să cînte cîntecul „Pe apă în jos, pe apa cea repede", spune Timofei.

O fată apare în mijlocul cercului. De-abia a ieşit din vîrsta adolescenţei. Umerii şi şoldurile nu i s-au rotunjit încă. E timidă, pe frunte i-au apărut broboane de sudoare, ochii privesc undeva peste capetele celor adunaţi. Dar n-are a face. A venit timpul să primească botezul focului. Cîntă cu un glas încordat, deşi îşi dă toată silinţa. Nimeni n-o întrerupe, toţi o ascultă cu atenţie •deplină. Timofei însuşi are chipul serios, concentrat, aruncînd din cînd în

cînd fetei priviri nerăbdătoare. Sînt gajuri multe şi el se gîndeşte cum să facă să termine jocul pînă începe cadrilul.

— Bine, Vera, bine, ai să fii o fată pe cinste, o îmbărbătează Timofei. Vera se retrage la locul ei, alături de prietene, şi priveşte în jur cu mîndrie reţinută.

— Dar gajul acesta, ce porunceşte măria ta să facă ? glumeşte Petia, ridicînd deasupra capului o panglică de culoarea trandafirului.

— Să iasă în cerc şi să danseze „Barînia", porunceşte Timofei. în aceeaşi clipă în cerc apare o fetişcană, iar Filka desface armonica.

Gajuri sînt multe, dar şi Timofei are o imaginaţie nesecată. îi face pe tineri să cînte şi să danseze, cîte unul sau în perechi, apoi cuplează gajurile cîte trei şi chiar cîte patru.

— Măria ta, porunceşte acestui gaj ceva mai greu, zice Petia, arătînd tuturor o agrafă de metal strălucitoare. Este agrafa Katiei.

— Gajul acesta să ne spună nişte versuri, zice Timofei, dar neştiind cui aparţine agrafa, adaogă : Sau să ne povestească ceva, ceva vesel, din viaţa satului nostru... să ne povestească, de-o pildă, cum l-a însurat Me- leha pe fiul său Nikolka cu o ursoaică...

Cuvintele din urmă sînt întîmpinate cu o furtună de rîsete.

— Katiuşa, ţine-te bine, o sfătuieşte Masa, strîngîn- du-i mîna.

Katia iese în mijloc. în jur se aşterne linişte. Toată lumea observase că Masa Lukianova adusese la serată şi pe prietena ei de la oraş, dar nimeni nu-şi imaginase că necunoscuta va arunca şi ea un gaj în căciula lui Petia. „Fetele astea de la oraş umblă de obicei cu nasul pe sus. Dispreţuiesc tot ce ^ de la ţară, pe cînd asta uite că nu face pe fandosita."

Simpatia pe care Katia a arătat-o tineretului din Lukianovka este un punct cîştigat în favoarea ei. îndeosebi fetele o examinează pe Katia cu deosebită atenţie. Nu cumva pasărea asta venită de la oraş are de gînd să-şi caute aici un mire ? Să nu-şi facă visuri prea mari ! Acum, în timp de război, mirii sînt o marfă foarte scumpă. Şi apoi în Lukianovka şi aşa sînt prea multe mirese. Şi flăcăii la rîndul lor o privesc ţintă pe Katia. Fete sînt destule în sat, dar şi o bucăţică străină nu strică... Mai ales că fata-i destul de frumoasă...

Katia roşeşte uşor, obrajii îi ard, ochii îi strălucesc. Se simte cercetată din toate părţile, ca o haină nouă. Dacă ar putea, fetele astea ar pipăi-o, ar suci-o într-o parte şi-n

alta. Katia poartă o fustă lungă şi o bluză roz de poplin. Părul şi l-a împletit, aşezînd cozile cunună pe cap. Lasă... n-au decît s-o examineze... Nu e prima oară că o urmăresc privirile unor oameni necunoscuţi. Dacă e vorba, ştie şi ea să danseze şi să cînte. Studentele din Petrograd şi mai ales cele de la cursurile Bestujev sînt meştere la cîntat şi la jucat. Iar dacă e să declame versuri, poftim, cu cea mai mare plăcere ! Dar ce versuri anume ? Trebuie să găsească o poezie care să impresioneze inimile tinere. Katia ştie pe de rost multe versuri din Puşkin, Lermontov, Nekrasov... Aici, la ţară, ar fi foarte potrivit Surikov. Ceva despre sărăcia satului, despre tristeţea celor sărmani... Nu ! Pe neaşteptate, Katia-şi aduce aminte de o poezie pe care a scris-o un poet necunoscut ei.

înainte de a pleca în Siberia, împreună cu alţi tovarăşi din ilegalitate, s-a dus la Luga. Acolo se aflau trupe, trimise pentru refacere. Mulţi, mulţi ostaşi. Katia fusese prin cazărmi sub pretextul că şi-ar căuta soţul... L-a căutat cit l-a căutat, dar nu l-a găsit. Poate că plecase, poate că nu sosise. în schimb întîlnise destui soldaţi cu care discutase despre război, despre viaţă... cărora le-a spus o poezie. Atunci i-au prins bine versurile pe care le-a citit flăcăilor strînşi în jurul ei, îmbrăcaţi în bluze ponosite, decolorate, cu bocanci şi moletiere în picioare.

Versurile acelea pe care le recitase soldaţilor din Luga, i le dăduse fratele ei.

— Ia-le, Katia, cu tine, pentru orice eventualitate, pentru cazul în care n-o să fie condiţii favorabile ca să ţii discursuri. Ca formă sînt mai accesibile, iar în esenţă pot înlocui perfect o cuvîntare.

Acolo, la Luga, versurile avuseseră succes. Merita să încerce şi aici, în fundul Siberiei. Pretutindeni, oamenii au aceleaşi necazuri, important este să audă un cuvînt de adevăr.

— Am să vă recit nişte versuri care vorbesc despre soarta soldaţilor ruşi. Glasul sonor, jos, al Katiei se aude perfect în toate colţurile încăperii.

Pentru cinstea mamei Rusia
La luptă merg soldaţii! Merg
fără a se tîngui, Merg
îndrăzneţii,
Merg vitejii...
Acasă, în sate, plîng copiii,
Şi îi aşteaptă nevestele
Rămase fără muncă.
Soldaţii, bieţii,
Rod pesmeţii şi

Cu zîmbetul pe buze,
Beau apa din mlaştini...
...Regimente întregi
Sub obuzele duşmane,
Pentru cinstea mamei Rusia
Pier ca muştele soldaţii.
...Zac munţi
Cadavre spintecate...
Pentru cinstea mamei Rusia
Soldaţii pier, nenorociţii.
...Pentru cinstea mamei Rusia
Fac slujbe preoţii
Şi, uitînd de cuvintele lui Hristos,
Cheamă la război...
...Veni-va vremea paşnică
Şi tot pămîntul darnic
N-o să vă-ntîmpine pe voi l
Ţărani ostaşi!
Pămîntul e-al moşierilor.
Ale voastre, doar crucile.
Goi şi nemîncaţi
Capetele vi le plecaţi
Pentru cinstea maicăi Rusia,
Vitejilor soldaţi!

Cuvînt după cuvînt, frază după frază... Katia declamă rar, fără grabă. Cu un gest al mîinii ridicate subliniază sensul versurilor. Urmăreşte cu atenţie expresia feţelor. Intîmpinată la început cu rezervă, cu neîncredere, în cîteva clipe i-a făcut pe toţi să treacă de partea ei. Fetele privesc cu tristeţe spre flăcăi. Tristeţea a stins flăcările jucăuşe din ochii lor. Despre ele e vorba în aceste versuri, despre destinul amar al celor pe care ele, îi iubesc... Flăcăii au coborît privirile în pămînt şi stau cu chipurile împietrite. Unii au şi cunoscut destinul amarnic al soldatului, alţii îl vor încerca mîine. Războiul este lacom, pofta lui cumplită este nesăţioasă. In fiecare zi vin ştiri despre alţi consăteni care au murit, creşte numărul văduvelor şi al orfanilor din sat.

— Katia, versurile tale ne-au pătruns la inimă ! zise Timofei întorcîndu-se în cîrje spre Katia. Pleoapele lui arse de o explozie tremură, buzele s-au înroşit.

— Mai zi odată ! se strigă din toate părţile. Strigă şi fetele şi flăcăii.

Katia îşi şterge cu batista chipul transpirat, respiră adînc şi o ia de la început. Toată lumea o ascultă în cea mai deplină tăcere. Katia vede că Timofei mişcă buzele şi repetă cuvintele ei. Vrea să reţină cu orice preţ versurile.

Are să le declame şi el pe la hanuri, în tren, în bordeie, pe front. Versurile vor rămîne întipărite şi aici la Lukianovka. Petia Skobelkin a reţinut fiecare cuvin- ţel şi poate repeta totul, fără nici o greşeală. Petia aruncă priviri pe furiş spre Katia. La drept vorbind, cînd a văzut-o dimineaţa, şi-a zis că trebuie neapărat să-i facă curte. Poate că se înfruptă el din nurii frumoasei necunoscute. Dacă e cineva meşter în a trage clopote şi a le povesti fetelor tot felul de minuni, îndulcind unele gesturi prea îndrăzneţe cu cuvinte frumoase, acesta e, neîndoios, Petia Skobelkin... Fetele din Lukianovka îi cunosc năravul şi nu o dată l-au pus la punct. Dar necunoscuta asta venită de la oraş habar nu are de nimic. Acum, lui Petia îi e ruşine de aceste gînduri. Katia i se pare inaccesibilă şi minunată tocmai în această inaccesibilitate. ..Şi ce mai glas are ! Mai frumos decît dascălul nostru. Vai de mine !" se gîndeşte cu admiraţie Petia.

— Tima, mai dă-i gajului ăstuia o sarcină... Să mai povestească ceva, şopteşte Petia la urechea lui Timofei Cernov. Nu e nevoie, căci şi Timofei părea vrăjit de glasul Katiei, gata s-o asculte fără de sfîrşit. Dar Katia aruncînd o privire spre Masa, vede în ochii ei o lucire de îngrijorare. Masa l-a zărit intrînd în încăpere pe uriadnicul din Lukianovka, Feofan Parokopîtov. E prea bătrîn ca să mai fie slujbaş la poliţie. Dar uite-1, în loc să doarmă noaptea, în puf, a venit aici, la serată, deşi timpul e trecut de miezul nopţii ! Se vede că e îngrijorat de ceva, şi poate că nu atîta el, cît mai ales altcineva, unul dintre şefii lui... Masa a văzut că prietena ei se înflăcărează uşor. Atunci, pe drum, discutînd cu ostaşul, uitase cu totul de primejdie. Doamne fereşte...

— Nu, nu, Tima, nu mai ştiu alte versuri, răspunse Katia la propunerea lui Timofei şi, luîndu-şi agrafa, se aşează la loc lîngă Masa.

Impresia produsă de versurile recitate de Katia stăruie apăsătoare. E greu ca serata să continue în acelaşi ritm. Timofei tace din gură. Tace şi Petia. El nu mai scoate din căciulă alte gajuri. Zăboveşte. Orice ar propune acum, un dans, un cîntec, totul ar putea părea nelalocul lui. E ca şi cum la înmormîntare ai juca o horă sau ai rîde de durerea altuia...

— Mare zăpuşeală, măi băieţi ! Ia să ieşim să fumăm afară. Legănîndu-se în cîrje. Timofei iese. şi toţi flăcăii îl urmează buluc. Purtat de mulţime, r.riadnicul iese afară, scos ca un dop dintr-o sticlă.

2

S-au întors acasă de la serată în trei, Timofei cu cîrjele lui în mijloc, Masa şi Katia de o parte şi de alta, discutînd despre te miri ce şi mai nimic. Katia îşi dădea seama că este de prisos. De cîteva ori a încercat chiar s-o ia înainte, dar Timofei a oprit-o de fiecare dată.

•—■ Vă conduc pe amîndouă pînă acasă. Nu poţi pleca singură. Flăcăii sînt obraznici, ar putea să te jignească. Mai ales că mulţi s-au chiorît în timpul seratei la tine.

— Ce-ţi veni, Timofei ? Cum ar putea să-mi facă vreun rău ? Ce, n-am gură să strig ? insistă Katia.

— E noapte, Katia. Nimeni n-are să te audă...

în cele din urmă au ajuns la casa Masei. Katia s-a grăbit să intre. Uşa nu era închisă. Aşa e pe-aici obiceiul : pune zăvorul cel care vine ultimul.

Katia se furişă uşor, căutînd să nu trezească pe bătrîni, intră în odaia ei, se dezbrăcă pe întuneric şi se vîrî în pat.

în casă era linişte. Undeva într-un colţ mai cînta un greiere, care în curînd tăcu şi el. Cocoşul striga în coteţul aranjat sub cuptorul de lut. Amuţi şi el în cotco- dăcitul nemulţumit al găinilor adormite. Katia rămase un timp de veghe, aşteptînd să vină Masa, care rămăsese cu Timofei în uliţă „pentru o clipă". Dar clipele treceau şi Masa nu mai venea. „Au să îngheţe, săracii ! E ger" se gîndi Katia, fără să condamne pe vreunul dintre ei. „M-aş sperla eu oare de ger, îşi zise ea, dacă m-aş afla acum în stradă cu Vania ? Nici o forţă nu m-ar putea aduce în casă..."

Katia adormi, dar Masa tot nu se întorsese. Se trezi devreme, auzind paşii Tatianei Nikanorovna, care umbla prin antreu. De cu seară îşi făcuse planul pentru dimineaţa aceasta. Vroia măcar zece minute să rămînă singură cu tatăl Masei. Fotografia cu pricina... Trebuia să facă o primă încercare de a lămuri prezenţa ei pe peretele acestei case din Siberia. Maşa nu se va scula devreme. Tatiana Nikanorovna avea multă treabă prin curte şi la bucătărie. Poate că, obosit de drum, Stepan Dimitrievici nu se va scula nici el cu noaptea în cap. Dar cine ştie, poate că în taigă se obişnuise să se scoale de cum se crapă de ziuă.

Katia se sculă şi ieşi în antreu. In vatră ardea focul, soba de tuci duduia. Stepan Dimitrievici şedea la masă şi fuma în semiîntunericul odăii. Katia luă şi ea loc pe laviţă, întrebîndu-l cum se simte.

— M-am odihnit, Katiuşa! Noaptea de iarnă este lungă. Te întorci pe o parte, te suceşti pe alta, dar noaptea n-are

sfîrşit. Dar tu de ce te-i fi sculat atît de devreme ? Trebuia să mai dormi.

— Mi-a ajuns cît am dormit, Stepan Dimitrici. M-am obişnuit să mă scol devreme. Locuiesc departe de tipografie şi ca să ajung devreme la lucru, trebuie să ies cu o oră înainte din casă, inventă Katia.

— Greu pentru anii tineri, o compătimi Lukianov.

— M-am obişnuit, zise Katia.

— Cu orice se poate obişnui omul, se învoi Lukianov şi socotind că discuţia s-a încheiat, trase din ţigară, sco- ţînd pe nări fumul înecăcios. Dar fata n-avea intenţia să plece, Lukianov alungă cu palma lui mare fumul din faţa Katiei.

— Te-am afumat, Katiuşa, zise el pe un ton de scuză.

— N-are nimic. Uneori mi se pare că-mi place fumul de ţigară zîmbi Katia. Mă interesează foarte mult obiceiurile vînătorilor, Stepan Dimitrici. Curioase mai sînt...

— Ceea ce nu ştii, este întotdeauna curios. Noi ne-am obişnuit cu vînătoarea, şi socotim că aşa trebuie să fie ea din veci...

— Cînd mai plecaţi din nou în taiga, Stepan Dimitrici ? întrebă Katia, ascultînd paşii Tatianei Nikano- rovna, care umbla încolo şi-ncoace prin bucătărie.

— Iarna am două plecări în taigă. Vreo două săptă- mîni după Crăciun sau poate trei şi apoi la începutul lui martie.

— După blănuri ?

— Da.

— Şi mergeţi totdeauna în unul şi acelaşi loc ?

— Da de unde, Katia. Prin cîte locuri n-am umblat pînă acum ! Katia crezu că Lukianov va începe să le enumere, dar acesta trase iar fumul de ţigară în piept şi tăcu.

— Vă ocupaţi şi cu pescuitul, Stepan Dimitrici, nu-i aşa ? Am văzut pe perete o fotografie foarte amuzantă. Aia cu ştiuca. Cred că ştiuca aia cîntărea vreo două puduri. Katia ardea de nerăbdare şi îndruma discuţia pe făgaşul dorit.

— N-am cîntărit-o. Dar era mare, aproape cît mine de mare, rîse Lukianov. Există prin apele taigalei, prin bulboane, peşti d-ăştia uriaşi. Trebuie prinşi cu cîngile, căci năvodul nu ţine. Dacă intră în năvod un peşte ca ăsta, îl rupe de-l face ferfeniţă şi iese din el, slobozind şi peştii mai mici... Dar nici cu momeala nu e uşor să-l prinzi. De-l tragi de pe mal, se smuceşte din cîrlig sau îţi rupe sfoara. De obicei îi pescuim din luntre. Tragi peştele prin apă pînă aproape de luntre, iar în mînă ţii cangea... Cum scoate capul din apă îl pocneşti drept la mir. Iar de nu-l nimereşti sau tragi prea încet, îţi răstoarnă barca. Ca pe o coajă de

nucă... o dă peste cap... Lukianov se pregătea să continue, dar Katia îl întrerupse.

— Aveţi un artei şi cînd pescuiţi, sau numai la vînătoare ? Acolo, în fotografie sînt oamenii din artei ?

— Da de unde. Nu sînt nici pescari şi nici vînă- tori. Sînt oameni de alt soi, zise Lukianov şi tăcu semnificativ.

— Probabil că sînt surghiuniţi politici, zise Katia.

— Nu, nici asta nu sînt. Sînt nişte oameni învăţaţi In glasul lui Lukianov desluşeai o notă de mîndrie. Cel cu barbă este profesor, îl cheamă Venedikt Petrovici Lihaciov, iar cel tînăr este nepotu-său, studentul Akimov Ivan Ivanovici. Eu îi spuneam pur şi simplu Vania. Aşa mi-a poruncit să-i zic. Cică : sînt tînăr, zi-mi Vania. Dar, cum să-ţi spun Katia, deşi tînăr, tare era priceput în meseria lui. Se întîmpla să se ia la harţă cu profesorul de mă şi speria. Amîndoi arătau de zor cu degetele pe hartă sau prin cărţi, dovedindu-şi unul altuia cine ştie ce... Pentru de-alde noi, neştiutori cum sîntem, desigur, discuţia lor era cu totul de neînţeles, dar vreau să zic că şi unul ca mine are scaun la cap.

— Interesante lucruri povestiţi, Stepan Dimitrici. Spuneţi, spuneţi mai departe, zise Katia, înroşindu-se, cu ochii strălucitori şi se trase mai aproape de Lukianov. Curiozitatea ei evidentă îl îmbărbăta pe Stepan Dimitrievici. Stinse ţigara şi turti chiştocul de pervazul ferestrei.

— Draga mea, o zi nu mi-ar ajunge să-ţi povestesc. Stepan Dimitrici parcă se înveselise şi trînti odată cu palma lui lată în masă. Ce să-ţi zic, frumoasă a fost viaţa mea pe atunci. Ani mai buni decît aceia n-am avut.

— Dar cum a fost, de unde a pornit totul ? întrebă Katia, aruncînd o privire iscoditoare spre uşă. Doamne, numai să nu se scoale Masa, să vină în odaie şi să le strice discuţia care abia se înfiripa.

— Păi să-ţi spun cum a început totul. într-o zi, era primăvară, văd eu că se opreşte la poarta noastră o căruţă. Mi-am aruncat ochii şi de îndată mi-am dat seama că nici căruţa, nici calul, nici hamurile nu sînt de-ale noastre, ţărăneşti, ci din oraş, se vede că a venit cineva în vizită. Ies eu în curte şi văd că-mi vine în întîmpi- nare un om vînjos, nu tînăr, dar încă puternic, care umbla vîrtos, cu o barbă mare, cu ochi rotunzi, şi cu privirea vie. Purta pălărie şi avea o manta din foaie de cort. Mă salută şi mă întreabă : „Dumneata eşti Lukianov Stepan Dimitrievici ?" „Eu sînt" şi îl poftesc în casă să ia loc. Şi începe el să-mi spună : „Sînt profesorul Lihaciov, Venedikt Petrovici, de la Universitatea din Tomsk. Caut să cercetez ţinuturile Siberiei pentru

ştiinţă. Am umblat prin toată partea muntoasă, acuma am ieşit în cîmpie. Mă pregătesc să cercetez regiunea fluviului Obi şi a afluenţilor săi. Vreo cinci şase ani din viaţă pun la bătaie. De vor trebui mai mulţi, n-am să mă scumpesc, e o afacere foarte importantă."

Ei, şi discutînd aşa una alta, mi-a explicat el cum stau lucrurile. Avea nevoie de o călăuză şi de cinci pînă la şapte ţărani tineri, puternici, care să mîie bărcile, să aranjeze corturile la locurile de popas şi să facă lucrările de săpături în taiga. N-am mai putut răbda şi l-am întrebat : „Luminăţia voastră, mă iertaţi, dar cine v-a indicat să veniţi la mine ?" Mi-am zis eu că n-a venit el întîmplător direct la mine. „In primul rînd, Stepan Dimitrievici, mi-a zis el, să nu-mi spui luminăţia voastră, să-mi zici pur şi simplu Venedikt Petrovici. Căci eu, deşi sînt om de ştiinţă şi personaj important în imperiul nostru, mă trag de fapt din ţărani. In al doilea rînd, zice el, adresa mi-au dat-o prietenii dumitale, Stepan Dimitrici, surghiuniţii politici pe care i-ai condus prin taigă". Cine anume, nu mi-a spus. E adevărat că pe mulţi i-am condus eu prin taigă. Cred că au fost mai mult de zece. Pe unii îi interesau apele, alţii, dimpotrivă, vroiau să cunoască cîmpiile. A fost printre ei şi unul care strîngea în sticlă tot felul de gîngănii. Mare caraghioslîc ! Alerga ca un copil, să prindă fluturii pe cîmp. Şi să vezi ce i s-a întîmplat. Prin pădurile noastre trăieşte un păianjen de-i zice poporul „păianjen ţesător". Şi i-a venit numele ăsta pentru că acest păianjen ţese o pînză din care nu numai că nu pot ieşi muscu- liţele sau alte gîngănii mici ce nimeresc acolo, dar chiar dacă intră un păianjen nici acela nu mai scapă. Iar păianjenul, precum se ştie, e puternic. Totuşi se svîrcoleşte cît se svîrcoleşte şi în cele din urmă rămîne mort. Să vezi ce-i trecu prin cap chiriaşului meu ? Să prindă cu tot dinadinsul un „ţesător" din ăsta. Trebuie să-ţi spun că nu e deloc uşor să pui mîna pe gîngania asta. Numai Dumnezeu ştie cum îşi ţese el pînza. Eu, care sînt om crescut şi trăit prin taiga, niciodată nu l-am văzut. Cînd umbli prin păduri, îi întîlneşti la fiecare pas pînzele întinse ca nişte capcane. Uneori dai peste vreun fir atît de tare încît îl şi auzi cum crapă de parcă explodează. Dar unde se ascunde păianjenul însuşi, nimeni nu ştie şi n-a văzut. Şi iată că într-o bună zi îmi zise chiriaşul meu, Andrei Andreici, aşa-l chema : „Ajută-mă, Ste- pan Dimitrici, să-l prind pe ticălosul ăsta. Vreau să pun neapărat mîna pe el. Mare nevoie are ştiinţa de păianjenul ăsta". Am început atunci să glumesc şi să-l iau peste picior. „Pentru ce oare te vrăjmăşeşte atît de rău ţarul cu miniştrii lui ? Eşti un om

care nu faci nici un rău guvernului. Singura dumitale treabă e să prinzi gîn- gănii".

Nu ştiu cît am vorbit, mult sau puţin, dar pînă la urmă Andrei Andreici m-a convins să-l însoţesc în taiga ca să-l prindă pe păianjenul „ţesător". Şi-a luat învoire şi de la poliţie să lipsească trei zile. Am plecat. I-am găsit eu lui Andrei Andreici un loc grozav. Numai brazi, molizi, tufişuri şi multe uscături. De jur împrejur, o droaie de pînze de păianjen. Am luat loc. Stăm un ceas, stăm două. Păianjenul, ioc. Să-ţi spun drept, vînătoarea asta mă plictisea. Şi-am aţipit. Cînd m-am trezit, îl văd pe Andrei Andreici şezînd de veghe ; în privirea lui nici urmă de oboseală. Aşa am rămas pînă seara. Mă săturasem pînă în gît. „Andrei Andreici, lasă-mă te rog să plec. Mai bine mă duc să pregătesc cina". Curînd veni şi el la cort, bău o ceaşcă de ceai şi se întoarse la locul de veghe. Am căutat să-l conving să rămînă cu mine, că e noapte afară şi toate vietăţile pleacă la culcare. El o ţinea morţiş : „Mă duc, şi pace bună". Toată noaptea a stat de pază. Dimineaţa îl văd că se întoarce vesel, mulţumit. Mă uit, în borcan sade păianjenul. Mare, cu burta cît o tobă. O burtă de două ori mai mare ca restul trupului. „Uite-1, îmi zice Andrei Andreici, ăsta este păianjenul ţesător. A ieşit la muncă înainte de răsăritul soarelui, cînd se îndeseşte o clipă întunericul, iar cum a izbucnit prima rază de soare, a şi fugit să se ascundă în cuibar. Atunci am pus mîna pe el..." Da, oameni ca ăştia au fost pe vremuri la noi la Lukianovka. Cînd i s-a terminat sorocul, şi-a strîns cu cea mai mare grijă toate gîngăniile. Le păzea mai dihai ca pe ochii din cap. Şi-mi tot spunea : „Nu rîde de mine, Stepan Dimitrici (căci eu tot glumeam pe seama lui), nici nu ştii ce interes prezintă aceste gîngănii pentru ştiinţă. N-am stat de pomană trei ani in casa ta..."

Iartă-mă, Katiuşa, că m-am abătut cumva de la dis- cuţie... L-am ascultat eu pe Venedikt Petrovici şi apoi i-am zis : „Domnule profesor, dacă mă socotiţi o călăuză cu experienţă, să ştiţi că greşiţi. Cunosc regiunea lui Obi şi a afluenţilor săi, dar numai ca vînător. Nu pot să vă fiu de ajutor, în calitate de cîrmaci, căci nu cunosc cursul apelor. Am umblat pe canalul Obi-Enisei, dar ca un simplu vîslaş la o barcă a unui negustor". Venedikt Petrovici însă-mi zise : „Nu mă-nşel cîtuşi de puţin. N-am nevoie de cîrmaci, căci toate bărcile mele sînt cu fund plat. Am nevoie de un om aşa cum eşti dumneata. încă tînăr, puternic, cinstit, ca între noi să nu fie nici un fel de şmecherie, iar restul oamenilor, să-i alegi dumneata. Am să vă plătesc omeneşte, n-am să vă trag pe sfoară şi nici n-am să vă

jecmănesc. Că eu nu sînt negustor, nu alerg după cîştig. Ceea ce mă interesează este să cobor pe apele rîurilor, să cercetez pămîn- turile, şi să văd ce anume ne trebuie pentru ştiinţă. De veţi înţelege că munca noastră e un lucru sfînt, cu atît mai bine, de nu veţi înţelege, Dumnezeu cu mila. Leafa are să vă acopere şi munca şi necazurile ce le veţi avea pe drum. Că fără asta un poţi porni la drum lung şi nu e prima oară că pornesc la asemenea treabă..."

Ce mai tura-vura, ne-am înţeles. Mi-a plăcut profesorul şi se vede că şi eu i-am plăcut. „Singurul lucru ce te rog, Stepan Dimitrici, mi-a zis el, e să nu iei beţivi. Eu, unul, nu-s călugăr şi mie-mi place din cînd în cînd să beau un păhărel sau două, dar totul trebuie făcut la timpul său. Vara, în Siberia, e scurtă, de aceea şi călătoria noastră nu se poate întinde. Iar treabă avem multă, aşa că nu ne arde de băutură. Cit priveşte băutura de oboseală sau de răceală şi umezeală, nu e nevoie să mi-o spuneţi voi, că şi mie-mi place să dau un păhărel de duşcă. Pentru asemenea cazuri se prevede în programul expediţiei cîte un păhărel de vodcă." I-am
făgăduit să respect acest lucru şi i-am ales nişte ţărani unul mai grozav decît altul. Erau oameni cu care umblasem de multe ori în taiga, le cunoşteam şi puterile şi priceperea. Şi de atunci am devenit mîna dreaptă a lui Venedikt Petrovici. Cinci ani la rînd am umblat cu el pe văile apelor. Două veri am petrecut pe rîul Ket, de fiecare dată trecînd spre Enisei. Tare-i mai plăcea ţinutul ăla lui Venedikt Petrovici. Nu ştiu de ce, dar îl trăgea aţa spre locurile alea, deşi îndrăgea orice colţişor unde ajungeam. îl vedeam cum stă pe mal cu picioarele crăcănate, cu mîinile în şolduri şi priveşte în depărtare. în ochi îi citeai mulţumirea, pe buze, un zîmbet de bucurie. Uneori rămînea aşa în tăcere, alteori vorbea încet ca pentru el : „Oricine ar fi cel care-a făurit pămîn- tul, l-a făurit înţelept. Şi cîte secrete nu sînt ascunse aici !" Apoi făcea un gest larg cu mîna spre cer, de parcă îmbrăţişa înălţimile lui, pădurile, rîurile şi, cu privirea, dusă, cobora în barcă, zicîndu-ne nouă, care şedeam la vîsle : „Daţi-i drumul, măi băieţi". Tare-i plăcea lui cu- vîntul ăsta. Cînd era mulţumit zicea : „Bravo băieţi, bine-aţi muncit". Iar dacă nu era mulţumit, spunea în acelaşi fel : „Ce-i cu voi, băieţi, de v-aţi lăsat pe tîn- jeală ? Nu cumva vă e dor de neveste, de copii ?"

— Dar nepotul ăla al lui, cu moţ în frunte, umbla şi el cu voi ? întrebă Katia.

—• într-un an a fost cu noi, Tocmai treceam de la Ket spre Enisei. Venedikt Petrovici tare-l mai iubea ! îl auzeai

mereu strigînd : „Vania, vino mai repede-ncoa ! Vino să vezi ceva !" Iar Vania avea obiceiul de lua barca şi pleca. Ba nimerea prin vreun braţ, ba pornea pe un alt fir al apei. îl vedeai cum scotoceşte mereu bălţile, gropile, ■ — locurile lui preferate. Ore de-a rîndul şedea în tăcere ca o pasăre de baltă. Şedea, privea, fă- răniţînd în palmă bucăţi de pămînt.

Seara, la cină, începea taifasul şi nu se mai termina. Noi plecam prin colibe să ne culcăm, iar ei doi rămîneau, însemnau cîte ceva pe hartă sau îşi ţineau jurnalul, adică scriau în nişte caiete lungi. Se purtau cu noi de parcă eram de aceeaşi seamă cu ei. Mîncam din acelaşi cazan, beam din acelaşi ceainic de aramă. Numai lucruri bune pot să spun. Şi la socoteală nu ne-au tras pe sfoară nici cu un ban.

— Dar de ce n-aveţi decît o singură fotografie, Ste- pan Dimitrici ? V-aţi fotografiat doar odată ?

— Eu n-am decît o fotografie, dar de fotografiat ne-am fotografiat de multe ori. Avea Venedikt Petrovici un ajutor, pe Egor Vasilici. Om deştept şi el, priceput, arătos, Era mai ales meşter în ierburi. Culegea tot felul de ierburi. Şi tot el se ocupa şi de aparatul de fotografiat. Se întîmpla să plecăm pe apă, iar locuri frumoase... cu nemiluita. Cum nimeream într-un loc frumos şi cu apă mai puţin repede, ne opream. Egor Vasilici aducea trepiedul, îl aşeza unde era pămîntul mai tare şi fotografia. Venedikt Petrovici îl trata cu mult respect. Egor Vasilici era şi el om în vîrstă. Nu era mai tînăr decît profesorul Lihaciov. De fapt, nu atît frumuseţea locurilor îl interesa, cît mai ales pentru ştiinţă fotografia el. Tărîmurile, plantele, cursul apei, se vedea că erau neobişnuite şi pline de făgăduinţi. Cît am umblat pe apele acelea, multe lucruri am auzit de la Venedikt Petrovici. îi plăcea să zică : „Nu există pămînturi goale, neroditoare, există numai pămînturi la îndemîna omului, mai puţin la îndemînă, sau deloc. Cu timpul, oamenii le vor întoarce pe toate în folosul lor, căci altă soluţie nu e. Planeta noastră doar pare de necuprins în întinderile sale, de fapt acest lucru e o înşelare a omului însuşi. Va veni odată vremea cînd populaţia pămîntului va depăşi cinci miliarde". Mult îi mai plăcea lui Venedikt Petrovici să discute. Bineînţeles, mintea noastră nu le putea pricepe pe toate, dar trebuie să-ţi spun că multe lucruri am învăţat de la el.

— Ce păcat că nu aveţi decît o fotografie ! Ce amintire frumoasă ! exclamă Katia.

— Ei, dacă e vorba de amintiri, mai are el cîte ceva, se auzi glasul Masei, care intrase de cîteva clipe, dar se oprise în spatele Katiei, ascultînd cu luare aminte cuvintele lui taică-său. „Doamne, de ce a venit ? N-are să mă lase să termin discuţia", fulgeră prin mintea Katiei.

— La ce te referi, Maria ? întrebă Stepan Dimitrievici şi Katia surprinse în glasul lui o intonaţie de nemulţumire.

— Cum la ce ? La sulul ăla de hîrtii care zace în sertarul tău închis cu cheia. Masa puse mîna pe umărul Katiei şi explică : Tata păstrează hirtiile astea ca pe nu ştiu ce comoară. Nu le arată nimănui...

— Le păstrez pentru că sînt hîrtii străine, care-şi au stăpînul lor. Dacă mi le cere...

Katia aruncă o privire întrebătoare către Lukianov, apoi către Masa. Acum, în ochii ei se putea citi o mare rugăminte : „Vă rog, vă rog pentru numele lui Dumnezeu, spuneţi-mi despre ce este vorba. Poate că în hîrtiile astea se află ceva important pentru Vania". Masa, bineînţeles, nu putea şti exact care sînt gîndurile care o fră- mîntau pe Katia, dar îşi dădu seama că aceasta dorea cu tot dinadinsul să afle amănunte în ce priveşte hîrtiile care se află în păstrare într-un sertar în casa Lukiano- vilor.

— Tată, povesteşte Katiei, cum au nimerit aceste hîrtii în mîna ta. Pe ea o interesează, spuse Masa cu oarecare notă de linguşire în glas, mîngîind mîna tatălui său sprijinită pe masă.

— Vă rog foarte mult! exclamă Katia, uitîndu-se ţintă la Lukianov.

— Ce gură spartă eşti, Maria ! Tonul era aspru şi nu promitea nimic bun. Katia, jenată, lăsă privirea în pămînt. Masa tăcu şi ea. Se aşternu o tăcere lungă. In cele din urmă, Lukianov se îmblînzi. Închizînd ochiul căprui, rosti :

— în graba plecării, legătura de hîrtii a fost uitată la unul din locurile de popos. Deabia peste doi ani de zile le-am găsit. Cînd m-am dus să-l caut pe profesorul Li- haciov la Tomsk, el plecase deja la Petersburg. Şi de atunci zac aceste hîrtii la mine... Şi să nu mai trăncăneşti nimănui despre ele, Maria. Nu e treaba noastră ce scrie în hîrtiile alea. Are să vină ziua cînd Venedikt Pe- trovici mi le va cere. La porunca lui am plecat să le caut la Ket... Aşa stau lucrurile.

— Da, da, dădu din cap Katia a înţelegere. Vroia să pară cît mai indiferentă faţă de această veste, dar gîn- durile începuseră să-i clocotească zgomotos ca apa într-un cazan. Dacă partidul se ocupă de soarta lui Lihaciov şi organizează o evadare atît de complicată ca aceea a lui Akimov din Narîm la Stockholm, cum poate ea, în calitatea

ei de curier al partidului, de părtaş activ la evadare, să privească cu indiferenţă această ştire, după care o legătură întreagă de hîrtii ale lui Lihaciov au ajuns în condiţii ciudate în casa vînătorului Lukianov ? Nu, lucrurile nu pot fi lăsate aşa. Datoria ei de membră de partid... Dar Katia nu ştia în ce constă exact datoria ei de membră de partid într-o situaţie ca aceasta. Căutînd să şteargă stingherea la ce se instaurase, Katia mulţumi cu multă înflăcărare lui Stepan Dimitrievici pentru cele povestite, făcîndu-se că nici n-a auzit despre existenţa hîrtiilor lui Lihaciov.

Tatiana Nikanorovna intră şi ea în odaie ducînd o doniţă în mînă. Katia nu o auzise ieşind din bucătărie, dar, oricum, intrarea ei era foarte potrivită.

—■ Ce faci, le îndrugi fetelor verzi şi uscate despre taiga ? Voi, vînătorii, sînteţi mari meşteri în privinţa asta, rîse Tatiana Nikanorovna. Dar, uite ce vreau eu să-ţi zic, Stepan : du-te şi taie-mi niţel lemn de mestea-' căn, că ramurile astea de brad nu fac decît fum şi zgomot.

Lukianov se ridică în grabă, îmbrăcă în tăcere cojocul, îşi îndesă căciula şi ieşi fără să zăbovească în uliţă.

3

Toată ziua Katia rămase singură acasă. Părinţii Masei plecară în satul învecinat, s-o vadă pe sora Tatianei Nikanorovna, care era cam bolnavă, iar Masa se duse la casa Cernovilor. Avea o treabă oarecare, un fleac, dar cum era acasă Timofei, Masa întîrzie „o clipă" şi rămase pînă se înseră.

în liniştea casei, Katia se gîndea întruna ce să facă, ţinînd seama de situaţia în care se afla.

Peste cîteva zile, la indicaţia lui Nasimovici, urma să se întoarcă la Tomsk. Dacă nici atunci nu vor fi sosit veşti despre Akimov, nu era exclus să i se propună să se întoarcă la Petrograd. De altfel, ce rost avea să întîr- /.ie prin Siberia, cînd acolo, în Capitală, o aştepta atîta treabă ? Şi apoi să nu uităm că se apropie examenul de absolvire.

Dar intervenea şi altă faţetă a problemei : putea Ka- tia acum, avea ea oare dreptul să plece de aici, din casa Lukianovilor, fără să afle precis ce reprezintă acea legătură de hîrtii care se afla în păstrarea lui Lukianov ? Simţea că datoria ei de membră de partid era tocmai aceea de a intra în posesia acestor hîrtii şi de a le duce la Petrograd, unde să le înmîneze fratelui său. Ce garanţie avea că hîrtiile profesorului Lihaciov nu se vor pierde aici, nu vor fi furate,

sau, şi mai rău, nu vor nimeri în mîini străine ? Bineînţeles, Katia nu cunoştea toate marile planuri de luptă ale partidului, dar din ceea ce-i spusese fratele său şi Vania, cît şi din propria ei activitate ilegală înţelegea clar că bolşevicii socoteau că în viitorul cel mai apropiat clasa muncitoare va ajunge la putere, şi deci nu le era cîtuşi de puţin indiferent în mîna cui şi unde se vor afla cuceririle ştiinţei, adevărurile ei, planurile de dezvoltare, rezultat al muncii îndelungate a celor mai luminate minţi ale Rusiei.

Katia se chinuia şi-şi schimba mereu proiectele. Erau clipe în care credea că va săvîrşi o greşeală de neiertat dacă nu va examina cu propriii ei ochi hîrtiile lui Lihaciov. Apoi urma îndoiala : „Şi de unde să ştiu eu dacă într-adevăr hîrtiile alea sînt atît de importante ?" Lihaciov este un mare savant şi probabil că aceste hîrtii sînt legate de expediţiile lui. E de presupus că în acest sul sînt hărţi, jurnalul expediţiei, desene, schiţe. Maldăre de acest fel de material Katia zărise şi în apartamentul lui Lihaciov, La Petrograd, în scurtele vizite pe care le făcuse lui Vania. Acolo, chiar şi odaia lui Vania era ticsită de asemenea hîrtii, care, trebuie spus, arătau destul de ponosite. Dar dacă ele constituiau cu adevărat o mare valoare ştiinţifică, Katia n-ar fi ştiut s-o spună. Să fi fost materiale referitoare la istorie, sau la evenimente istorice, atunci da, s-ar fi priceput, căci ea, orice s-ar zice, e istoric, sociolog, economist; natura siberiană şi tainele ei sînt un domeniu cu totul inaccesibil pentru ea.

Katia renunţă definitiv de a pune mina pe acest sul. Era imposibil să-l convingă pe Lukianov, ca el, de bună voie, să-i dea hîrtiile lui Lihaciov. Lukianov i-o spusese pe şleau că hîrtiile nu pot fi atinse, că ele au un sin2Uʳ stăpîn, pe Lihaciov. Şi apoi, unde poate ea să ascundă aceste hîrtii ! Principalul, acum, era să-şi păstreze întreagă propria ei fiinţă.

Katia se hotărî să-l convingă şi mai mult pe Stepan Dimitrievici că hîrtiile lui Lihaciov trebuie păstrate în deplină ordine, neatinse, pînă în clipa în care profesorul personal le va cere. Şi mai luă încă o hotărîre Katia. De cum va ajunge la Tomsk şi se va întîlni cu Nasimowicz, va comunica prin el comitetului de partid din Tomsk despre existenţa acestor hîrtii. Nu se ştie ce soartă îl aşteaptă pe Lihaciov, dacă va mai apuca el să se întoarcă din străinătate. Nimic nu se ştie sigur, şi ar fi păcat, ar fi o mare nenorocire dacă dintr-un motiv sau altul hîrtiile profesorului Lihaciov ar fi date uitării.

Gîndindu-se la toate acestea şi la multe altele, Katia se apropie de cîteva ori de fotografie şi examină chipul lui

Ivan Akimov, sfătuindu-se în gînd cu el cum e mai bine să procedeze. Cînd frămîntările ei se potoliră şi ajunse la o hotărîre definitivă, scoase din buzunarul secret un carneţel şi în cuvinte prescurtate, cu nume cifrate, sub formă de terminaţii sau de nume convenţionale, notă evenimentele ultimelor zile. In aceste însemnări, Nasimovicz figura sub numele de „meşter", Lukianov era „cerb", Zina „frumoasa", iar Masa, „veveriţa". Nici ea n-ar fi putut să explice de ce unul era cerb şi altul veveriţă, căci nici Masa şi nici Lukianov nu semănau cu aceste vieţuitoare.

Lucră pînă cînd o auzi pe Masa, care se întorcea acasă veselă, cu chef de vorbă, cu fericirea revărsîn- du-i-se din ochi.

— Katia, dac-ai şti ce s-a întîmplat ? zise Masa, abia păşind peste prag. Versurile pe care le-ai declamat la şezătoare s-au răspîndit în tot satul. Timofei Cernov are un frate mai mic care urmează încă la şcoală. Vine el astăzi de afară şi zice : „Tima, ştiu nişte versuri despre viaţa voastră ostăşească". Şi-i dă drumul, cuvînt cu cu- vînt, versurilor spuse de tine. Timofei îl întreabă: „Cine te-a învăţat ?" „Toţi le ştiu. Unul de la altul. Şi începutul a pornit de la Petia Skobelkin. El le-a povestit ţăranilor cu care munceşte la pădure".

— Să nu fie a rău, Masa. Să nu mă tragă cineva la răspundere, spuse Katia cu îngrijorare. Dar Masei puţin îi păsa. Făcu un gest nepăsător cu mîna şi spuse rîzînd :

— Cine să se agaţe de tine ? Uriadnicul ? E un tîmpit fără pereche.

Cuvintele Masei o liniştiră întrucîtva pe Katia, dar fără a-i risipi cu totul îngrijorarea. Parcă presimţea că trebuie să se întîmple ceva neobişnuit. Mereu se uita pe fereastră şi nu-şi găsea pace. Afară ningea din belşug, cerul se întunecase odată tu lăsarea serii, ramurile golaşe ale copacilor se legănau în bătaia vîntului.

Profitînd de faptul că Lukianov şi nevastă-sa nu se întorseseră încă, Katia hotărî să discute cu Masa despre hîrtiile lui Lihaciov. Dacă tot i-a tras taică-su un perdaf că nu ştie să-şi ţină gura, poate ar fi cazul să-i atragă atenţia să nu mai trăncănească. Pentru ceea ce i-a spus ea Katiei mulţumim, dar să nu meargă vorba mai departe, să nu afle ceva oamenii capabili să-i facă rău savantului. îşi dă Masa seama de valoarea acestor hîr- tii ? înţelege de ce a mustrat-o taică-său atîta de rău ?

Katia o luă încetişor, de departe, dar Masa pricepu imediat încotro bate.

— Am crezut că te-ai supărat pe tata ! Căci şi pe tine te-a pus la punct, iar tu eşti musafirul nostru... Se poate

oare să se poarte aşa ? Nu ştiu ce a păţit. E întotdeauna blînd cu noi, copiii.

— De ce să fiu supărată ? Nu începe nici un fel de supărare. Şi-l înţeleg foarte bine. Hîrtiile nu sînt ale lui. Iar numele acestui savant este cunoscut şi în Rusia, şi în străinătate. De va afla cineva de ele, vor începe să-l descoasă : de unde le are, cum de le are ? Aşa că, vrei nu vrei, situaţia lui Stepan Dimitrici este grea. Datoria lui este să păstreze hîrtiile şi să le predea unui singur om, acela fiind Lihaciov.

Crezi că eu nu-mi dau seama, Katia ? îmi dau seama foarte bine ! Numai ţie ţi-am pomenit de ele. Nimănui altuia ! N-am suflat nimănui nici un cuvînt

— .Foarte bine ! Şi te rog, spune tatălui tău să nu. fie îngrijorat în ce mă priveşte. N-am să-l trădez.

— Am şi avut o discuţie cu el. M-a găsit în curte, şi m-a certat rău de tot. Chiar mai tare decît a făcut-o de dimineaţă ! Iar eu l-am convins că poate fi liniştit, căci tu ai uitat de hîrtii chiar în clipa în care ai auzit de existenţa lor.

— De uitat n-am uitat, dar îţi mai spun încă odată : de la mine n-o să afle nimeni nimic. Katia îşi aşează braţele cruciş la piept în semn de jurămînt. Masa îi răspunse printr-un gest similar.

■— Dar uite-i că vin, tata şi cu mama ! zise Masa, strecurînd o privire pe fereastră.

Lukianov şi Tatiana Nikanorovna mergeau unul în spatele altuia. In faţă, Tatiana Nikanorovna, exact pe urmele ei, Stepan Dimitrievici. Zăpada avusese timp să se aşeze albă, pufoasă pe umerii lor. Căciula neagră a lui Lukianov crescuse cu o palmă şi părea un fel de căpiţă. O coroană albă de zăpadă se înălţa şi pe capul Tatianei Nikanorovna. „Neapărat am să mai stau de vorbă cu el... Ce om fericit ! O vară întreagă a petrecut-o cu Va- nia împreună", îşi zise în gînd Katia.

— Maria, ia pune tu samovarul să fiarbă, am chef de un ceai, zise Lukianov, abia păşind peste prag.

îşi scuturase căciula afară şi intra acum cu ea în mînă. Tatiana Nikanorovna îşi desfăcu şalul.

—. Ţi-a dat Fedosia să bei mied, de aia vrei acum ceai, zîmbi Tatiana Nikanorovna.

— E, parcă am băut ! La mine să bei înseamnă să dai pe gît o găleată întreagă. Sînt rezistent de felul meu la băutură, dar miedul a fost grozav, nimic de zis. Mare meşteră Fedosia. Lukianov nu se îmbătase, dar era bine dispus.

— Cum o mai duc cu viaţa ? întrebă Masa apucînd samovarul de minere.

. — In vremuri ca astea, viaţa e una şi aceiaşi peste tot locul, fata mea. Azi eşti sătul, slavă domnului. Mîine vqdem ce ne mai dă domnul. Tatiana Nikanorovna îşi atîrnă în cuier şalul pe care i-l cumpărase băiatul ei mai mare şi la care ţinea foarte mult.

—■ Ţi-aminteşti, Masa, că pe vremuri era în Staraia Lukianovka un vînător, Parfion Saveliev ? spuse Lukianov, agăţîndu-şi cojocul şi căciula.

■—■ Cum să nu ţin minte ! Mergea la pescuit cu tine.

— Ala, ăla. Ei, află că a fost ucis. Dar pe Tihon Cernopeatkin îl ţii minte ? Ala de mergea cu mine să muncim pe Ket ?

— Cum să nu, unu, aşa, ciupit de vărsat!

— Da. A fost ucis şi el.

— Doamne Dumnezeule...

— Dar pe Filip Konopliov îl ştii ? Şi el pleca cu mine pe Ket. Era un bărbat frumos, voinic, ca din pozâ. Singur conducea barca în susul apei. A fost ucis şi el.

— Doamne, o să se termine nenorocirea asta vreodată ? exclamă Masa şi-i aruncă o privire elocventă Katiei. Fata nu pricepu ce-ar vrea să-i spună Maşa. Poate că această discuţie seamănă cu aceea avută cu soldatul pe drum ?

— Un sfîrşit o să vină el, dar nu se ştie dacă atunci are să mai aibă ţarul multe braţe de muncă. Jumătate din oamenii cu care mergeam pe Ket, au murit. Şi Lu- kianov se aşează greoi pe taburetul de lingă masă, trăgîn- du-şi capul între umerii ascuţiţi, ridicaţi. Cînd Stepan Dimitrici rosti din nou numele de „Ket", Maşa aruncă o privire spre Katia. Şi Katia înţelese. Lukianov singur adusese vorba despre Ket. Poate că într-adevăr uitase de mînia lui de dimineaţă, poate că îi părea rău, căci îşi dădea seama că nici fata, nici prietena ei de la oraş nu-i vor face nici un fel de supărări cu aceste hîrtii savante care stăteau închise într-un sertar cu lacăt. Degeaba se supărase pe fată şi încălcase şi obiceiurile ospitalităţii.

Simţind că Lukianov este mai bine dispus, deşi cuprins de tristeţe, Katia se aşează la masă în faţa lui. Aproape o zi întreagă tăcuse, se tot gîndise şi acuma simţea nevoia să vorbească. Cine ştie poate că Lukianov are să-i povestească lucruri interesante despre Vania Akimov, despre călătoriile pe apele Siberiei, şi chiar dacă are să-i spună numai despre taiga, despre cum muncesc şi trăiesc acolo oamenii, ea tot mulţumită are să fie. La întoarcerea la Petrograd, va trebui fără doar şi poate să dea un raport comitetului.

Stepan Dimitrievici intui starea de spirit a Katiei. încă dimineaţa avusese impresia că face parte din rîn- dul acelor tineri care se interesează de tot ce-i înconjoară, nu stau deoparte, nu se feresc de cei mai în vîrstă, chiar dacă aceştia sînt de două sau de trei ori mai mari decît ei.

— Am ascultat discuţia dumitale cu Masa şi m-am înfiorat toată... Ce crezi, Stepan Dimitrievici, are să se răzvrătească satul sau ba ? întrebă Katia.

— Satul n-are putere, Katia. Războiul l-a golit. Nu pot să-mi dau seama ce o să facem de-acum înainte. Lukianov căzu pe gînduri, tăcu, apoi tresări şi începu să. vorbească în grabă şi neobişnuit de nervos. De unde să ia satul putere ? Forţa lui cea mai bună s-a dus în pă- mînt, să-l îngraşe. Pînă o să crească argaţi noi, o să treacă ani. Şi nu-i nimic de făcut. Nu există leac pentru nenorocirea asta.

„Există leac, Stepan Dimitrievici, leacul este revoluţia, care va lichida vechiul regim", îşi zise în gînd Katia. Dar de exprimat se exprimă cu precauţie.

— Dar poate că se vor schimba rînduielile ? Schimbarea va înnoi viaţa...

— E drept că poporul geme sub rînduielile noastre. Ce-i drept, e drept. Dar nu e lucru uşor să schimbi viaţa. De cînd mă tot ştiu, oamenii vorbesc de schimbări. Deocamdată însă totul stă pe loc.

„Oare "Vania, călătorind cu el pe Ket, nu l-a convins de dreptatea idealurilor revoluţionare ?" se gîndi din nou Katia, examinînd cu atenţie chipul sever şi cinstit al lui Lukianov.

— Nu e chiar aşa... Conştiinţa maselor populare creşte, spuse Katia şi roşi toată, jenată că rostise vorbe ca din carte, chiar dacă foarte drepte în conţinutul lor.

Lukianov aruncă Katiei o privire interogativă, apoi îşi mută privirea în altă parte.

— Katia, poporul are astăzi mai multe bocitoare decît trebuie. Ce folos însă de pe urma lor !

Lukianov parcă tăiase cu cuţitul cînd rostise aceste cuvinte. întoarse capul spre fereastră şi Katia se lămuri că Lukianov nu are obiceiul să flecărească. „Nu are încredere în mine, nu are încredere cîtuşi de puţin", se gîndi cu durere Katia. într-o clipă îşi reveni şi zise : „La drept vorbind, de ce ar trebui să fie sincer cu mine ? Ciudată pretenţie ! Ce-am făcut ca să-i cîştig bunăvoinţa ?" Lucrul cel mai bun pe eare-l putea face era să schimbe subiectul şi tonul discuţiei, ca să nu se rupă cu desăvîrşire firul care-i mai lega. Katia simţi acest lucru cu ascuţime şi se îngrijoră. Nu ştia însă ce subiect să abordeze ce coardă să atingă dintre cele nevăzute, care duceau în străfundurile inimii acestui om. Tatiana Nikanorovna o scoase din încurcătură.

— Omule, ia povesteşte-le fetelor despre jaful care a avut loc la drumul mare. Doamne, ce blestemăţii !

— Vrei să bagi spaima în ele, rîse Stepan Dimitrievici, aruncînd o privire spre Masa şi spre Katia.

— Păi cum altfel ? Crezi tu că inima mea de mamă poate să fie liniştită ? E a treia oară că vine Masa anul ăsta acasă. Bine că măcar de astă dată nu e singură.

Tatiana Nikanorovna, ca de obicei, se grăbea. Apucă hîrdăul cu mîncare pentru vacă şi ieşi în curte, neştiind dacă bărbatu-său are să le povestească fetelor despre întâmplarea aceea cumplită sau are să tacă din gură. I se mai întâmplase aşa.

— Stepan Dimitrievici, vă rog foarte mult, povesti- ţine. Şi Katia privi cu ochii ei strălucitori, rugători, spre Lukianov, bucuroasă să nu piardă nici o ocazie de a continua discuţia.

— Am auzit de această întîmplare azi dimineaţă, ne-a povestit Fedosia, la Staraia Lukianovka, spuse liniştit Lukianov. O fi fost aşa sau gura lumii a mai înflorit-o, n-aş putea să zic. Cum am auzit-o, aşa v-o spun şi eu. Se pare că lucrurile au stat aşa : a plecat din Tomsk căruţa poştei, ducînd bani pentru copiii orfani şi nevestele de ostaşi. în căruţă şedea un poştaş, un infirm şi vizitiul de vreo optzeci de ani. Au mers ei cît au mers liniştiţi, cînd pe neaşteptate, după Podlomnoe, într-o viroagă, îi întîmpină o bandă de tâlhari. „Stai ! mîinile sus !" S-au oprit. Pe poştaş l-au trîntit la pămînt, i-au băgat un căluş în gură ca să nu ţipe, iar pe bătrîn l-au lovit cu bîta-n cap. Parcă mult îi trebuia lui ? Apoi au luat banii orfanilor şi au dispărut. Zice lumea că umblă acum poliţaii ca nebunii, scotocesc sat după sat. Dar cum să faci să-i prinzi pe tîlharii ăştia ?

— Şi Masa cu mine am auzit de aceeaşi întâmplare, Stepan Dimitrici, zise Katia.

— Doi poliţai ne-au depăşit. Se grăbeau undeva. Iar în urma lor venea căruţa poştei, păzită de un soldat, adăugă Masa, aruncînd o privire întrebătoare Katiei, de parcă i-ar fi cerut consimţămîntul să vorbească cu tai- că-său. Nu s-au apucat să povestească despre porunca lui Karpuhin de a fi duse cu căruţa, contînd, probabil, să facă un chef cu ele la Semilujki. Era neplăcut şi chiar înjositor.

—■ Ei, s-au dus, ei, banii, pe apa sîmbetei... Aici, pe drumul ăsta siberian, multe lucruri se întîmplă. Au fost jefuite caravane cu aur şi nici pînă azi* nu s-au descoperit făptaşii. Ce să mai zic de o geantă cu nişte bani de-ai orfanilor, găsesc ei loc, hoţii, unde s-o ascundă, zise Lukianov, zîmbind. Spuneţi că erau doi poliţişti! Păi să ştii că poliţiştii ăştia erau în înţelegere cu tîlharii... Şi-au găsit

pe cine să jefuiască, blestemaţii. Să le stea în gît banii orfanilor şi ai văduvelor !

„Oho ! da-i crunt la mînie !" gîndi cu satisfacţie Katia, privind ochii mijiţi ai lui Lukianov, unul albastru, altul căprui, ca la motan, strălucind metalic în întuneric.

— M-ai întrebat mai adineori de sat, Katia. Dacă are să se răscoale ? rosti după o clipă de tăcere Lukianov, încruntîndu-şi fruntea şi bătînd toba pe masă cu degetele lui lungi. Grea treabă !, Tot ce a fost mai bun, ne-a luat războiul. S-a zdruncinat viaţa satului şi nimic n-o mai poate aşeza la ioc. De se va aşeza de la sine, bine, de nu, alte vremuri vor veni în locul ei. S-au mutat din loc rînduielile cele mai vechi, încheie Lukianov, lovind cu palma în masă.

Katia ar fi vrut să-l descoase, să-l întrebe cum vede ieşirea satului din această situaţie de care el însuşi vorbise, dar uşa se deschise larg şi în prag apăru Tatiana Nikanorovna, urmată de un bărbat.

Pe tine, Stepan, te caută. Vine din partea starostelui.Trimisul starostelui avea în mînă un băţ, cojocul prins la mijloc cu un brîu, purta pîslari negri, o căciulă cu urechi trasă pe faţa lui brăzdată şi acoperită de barbă. Lukianov se ridică în picioare făcu cîţiva paşi întru întîmpinarea celui sosit, şi-l pofti să ia loc. Dar acesta refuză şi cu glasul tremurînd de bătrîneţe, zise.

— Nu, nu, Stepan, fug, starostele mi-a poruncit ca în astă seară să trec pe la toată lumea. Mine avem adunare. Şi să nu care cumva să nu vii, că mă mănîncă de viu.

•—■ Ce zor nevoie are să se adune ? Iar i s-a făcut ţarului de soldaţi ? întrebă Lukianov. Nici nu-şi putea imagina că nu starostele, ci ţăranii, adversarii starostelui îl trimiseseră pe bătrîn să facă convocare.

Trimisul dădu din cap.

— Nici nu mă întreba ! A poruncit să veniţi şi atîta tot.

— Da pisarul nu te-a lămurit ?

—• Ba da, m-a lămurit. Se zice că vor să-l judece pe Kondrat Sudakov, pe muierea lui şi pe copiii lor.

— Da care le e vina ? întrebă Tatiana Nikanorovna, aruncînd priviri cu subînţeles Masei şi Katiei.

■— Se zice că au prins peşte în loc neîngăduit.

—■ Cum aşa ? Care-i locul neîngăduit ? Locul moşierului ? Noi doar n-avem moşier, zise Lukianov, dar trimisul dădu doar din cap şi plecă grăbit.

Te rog, Stepan. să nu mă nenoroceşti. De nu vii, mă mănîncă starostele de viu, mormăi încă odată bătrî- nul, ciocănind uşor cu bastonul şi închizînd cu grijă uşa.CAPITOLUL V /

„întrunirea" a avut loc în casa părăsită a lui Kalistrat Lîcikov. Case părăsite erau în Lukianovka multe. Războiul lucra. Stăpînul casei murea pe front, nevasta cu copiii mici şi bătrînii nemaiputînd suporta mizeria, plecau să-şi

ducă zilele negre undeva mai aproape de niscaiva rude sau se mutau chiar la oraş. Orice preţ ar fi cerut femeia pe casă, cît de mic, tot n-ar fi găsit cumpărători. Casele erau părăsite ca nişte zdrenţe, şi dacă se găseau oameni să plătească, plăteau cei ce le locuiau, plăteau cu lacrimi, căci cu cît erau mai mulţi anii petrecuţi în casă, cu atît era mai amarnică despărţirea de ea, cu atît mai sărate lacrimile şi cu atît mai din belşug curgeau ele...

Casa văduvei de război Nelida Lîcikova era mare ca o şură. Construită cu o singură încăpere, avea înăuntru o despărţitură din bîrne. Nelida, plecase de doi ani să muncească la mină. Se zice că acolo munca aceea grea de bărbat îţi dădea o bucată de pîine. Greutăţile n-o speriau. Principalul era să aibă din ce trăi.

Casa era potrivită pentru nevoile „obştei". Starostele poruncise să fie dărîmat zidul despărţitor, să se facă laviţe, şi din cînd în cînd să mai încingă careva focul în sobă ca să nu mucegăiască pereţii.

Oricît a vrut să ţină starostele în secret discuţiile de la adunare, spre seară totul se aflase. Şi bărbaţii, şi femeile, şi bătrînii, şi tinerii erau deopotrivă de agitaţi. Cine a mai pomenit şă te judece pentru că ai pescuit în bulboană ? Una ca asta nu s-a mai întîmplat de cînd lumea în Lukianovka. E adevărat, au mai fost cazuri cînd obştea îşi judeca consătenii. Lukianov ţinea minte asemenea întîmplări. Odată, adunarea l-a judecat pe Pla- ton Ohotnikov şi pe fiul acestuia, Sava, pentru purtare proastă. Cum venea sărbătoarea, şi tatăl şi fiul se apucau de băut. Se îmbătau amîndoi, de nu se mai puteau ţine pe picioare şi plecau în „Poltava", partea nouă a satului, şi acolo se purtau atît de obraznic, încît ţăranii mutaţi din guberniile Poltava, Smolensk şi Moghilev le puneau pumnul în piept. „Prieteni, veniţi, ne bat ! Siberia este bătută !" strigau ei ca din gură de şarpe. Atîta aştepta banda lor. O droaie de flăcăi năvăleau şi bătaia pornea...

Lukianov nu accepta această împărţire în „ai noştri" şi „venetici". Vedea că şi unii şi alţii trag deopotrivă mîţa de coadă. Se arunca de obicei în mijlocul celor care se băteau ca să-i potolească pe ţăranii sălbăticiţi. Nu reuşea s-o facă dintr-o dată. Cel mai adesea era nevoie de forţă. Lukianov era şi puternic, şi agil, ca orice puşcaş înnăscut. La început căutase să-i potolească pe consăteni cu vorbele, dar asta nu făcea decît să aţîţe şi mai tare focul. Odată, flăcăii de pe uliţele „siberiene" l-au croit cu bîta pe spinare, socotindu-l apărătorul noilor veniţi. Ce s-a mai mîniat atunci Stepan ! Şi-a pus mănuşile de piele şi a început să-i snopească pe toţi deopotrivă, indiferent dacă

apărau Siberia sau alte gubernii. De atunci, cum se isca bătaie, muierile veneau şi se rugau de Lukianov : „Stepan, scapă-ne de moarte de om !" Lukianov se ducea. Şi cum îl vedeau apărînd, bătăuşii se risipeau care încotro, ştiind că pumnul lui Stepan nu cruţă pe nimeni. E adevărat, odată a avut şi Lukianov o întîmplare neplăcută. Nu şi-a măsurat forţa loviturii şi i-a tras una unui ţăran „siberian", cu atîta forţă, încît i-a vătămat coastele. Medicul venit de la plasă a stabilit că sînt trei coaste rupte, l-a bandajat pe ţăran şi i-a poruncit să zacă în pat cel puţin şase săptămîni, ca să-i crească la loc coastele. Rudele au încercat să se plîngă, s-au dus la oraş, la avocat, care s-a dovedit a fi însă un om înţelept şi le-a zis : „Bine că i-a fărîmat numai coastele. Putea să-i spargă şi capul. Şi apoi, omul nu a făcut-o din interesul lui, ci a căutat să aşeze pacea în sat. De veţi merge împotriva lui Lukianov, tot satul vi-l urcaţi în cap." Şi aşa s-ar fi petrecut într-adevăr, numai că sfatul avocatului a fost ascultat. Şi-au zis ţăranii că ăsta-i adevărul adevărat şi că-i mai bine să tacă decît să treacă propria lor vină asupra altuia.

...Adunarea i-a judecat pe Platon şi pe Savka, făcîndu-i de două parale. La sfîrşit au îngenuncheat amîndoi şi au jurat să se lase de obiceiul lor cel urît. Adunarea a hotărît că de vor mai călca odată strîmb, să nu mai rămînă în Lukianovka. Şi de nu vor pleca singuri, îi vor forţa s-o facă : le vor desface scîndură cu scîndură casa, poarta o vor bate-o în pari, şi curtea o vor năpădi cu gunoaie.

îşi mai aducea aminte Lukianov cum a fost judecat de adunare Kondrat Zababurin, cu trei fii şi două fete. Pricina fusese următoarea : Kondrat cu copiii pătrunsese înainte de data stabilită în pădurea de cedri, proprietatea obştei şi, pe ascuns, ca să nu-l ştie nimeni, se apucase să culeagă alunele. Şapte saci ascunsese într-o văgăună, • conurile le culegea numai nopţile şi le prelucra într-un bordei. Pînă la urmă a fost prins. Unul dintre fiii lui ieşind la horă, băgase în buzunar cîţiva pumni de alune proaspete să-şi trateze drăguţa. Fata, fire econoamă, ascunse cîteva alune într-o batistă. Dimineaţa, acasă, batista s-a desfăcut şi alunele s-au răspândit pe podea. Tatăl ei văzu şi înţelese pe dată că cineva în sat se apucase de cules alune deşi starostele nu dăduse încă semnalul de cules. „Cu cine-mi umbli ?" întrebă aspru tatăl. Fata nu se codi : „Cu Proşka Zababurin, tătucă. A promis că toamna trimite peţitorii". „Ce-o să fie la toamnă, vom vedea noi. Deocamdată e limpede că Zaba-

burin fură alunele şi nu-l ştie obştea", Tatăl fetei culese alunele căzute pe podea, se îmbrăcă şi ieşi fără să spună un cuvînt. Peste cîteva ceasuri toată Lukianovka era în agitaţie ca un stup de albine. Seara, oamenii se adunară lingă biserică. Familia lui Zababurin, copleşită de ruşine, stătea îngenuncheată în faţa unui sac plin de alune care străluceau în coaja lor de un maroniu deschis. Condamnarea a fost grea : alunele, confiscate, banii căpătaţi din vînzare încredinţaţi bisericii, iar Zababurinii au fost lipsiţi pe trei ani de zile de dreptul de a mai culege alune. Kondrat Zababurin a început să bocească ca o muiere, cerînd iertare adunării, dar nu reuşi s-o facă să-şi schimbe hotărîrea.

Lukianov a fost atunci printre cei mai îndîrjiţi. Ştia că numai severitatea poate păzi bogăţiile pădurilor. Cea mai mică trecere cu vederea şi ţăranii vor devasta pădurile de cedri, vor pustii pămîntul şi vor lăsa animalele fără hrană.

Acum însă Lukianov avea sufletul îndoit. Se sculase dis de dimineaţă şi umbla îngrijorat, fumînd, prin antreu.

Tatiana Nikanorovna, văzîndu-l atît de alarmat, întrebă :

—• De ce eşti atît de îngrijorat pentru Sudakovi ? Nu tu ai încălcat regulile obştei. N-are decît Kondrat să răspundă el singur.

— Dacă ar fi într-adevăr vreun motiv pentru care să fie pedepsit, zise evaziv Lukianov.

— Aş putea eu, Stepan Dimitrici, eu... de pildă, care nu sînt de aici, să mă duc la adunarea voastră ? întrebă Katia cu oarecare notă de vinovăţie în glas, şi fără prea multă îndrăzneală. De cîteva clipe observase din odaia ei tot ce se petrecea în casă.

— Cum se poate, Katia ! Cum se poate, dragă ! Ai să auzi acolo nişte cuvinte, de n-ai să ştii să-ţi iei tălpăşiţa mai repede. Nu e treabă potrivită pentru o fată, zise cu însufleţire Tatiana Nikanorovna şi-şi desfăcu braţele de parcă ar fi vrut s-o apere pe Katia de această dorinţă pripită, necugetată.

„Seamănă, într-adevăr, leit cu surghiuniţii care au stat în casa mea. Pentru ei orice adunare era o sărbătoare, pe toţi îi trăgea aţa", se gîndi Lukianov, exami- nînd-o mai atent pe prietena fiicei lui.

— Auzi acolo cuvinte urîte de tot. Dar dacă te interesează viaţa noastră ţărănească, atunci e bine ! De ce să nu te duci ! Vino ! Au să vină familii întregi. E judecată ! Pe femeile mele nu le poţi lua nici cu sila, altele vin fără să fie chemate, zise Lukianov şi apoi se adresă

soţiei sale : Tania, n-are rost s-o opreşti, sau s-o sperii. Nu văd nimic de speriat în toată treaba asta.

-— Tată, venim împreună, Katia şi cu mine, se auzi glasul Masei. Stătea în uşa încăperii, în halatul ei multicolor, cu papuci în picioarele goale şi se întindea cu un aer fericit.

— Ei, poftim poftim ! S-a mai găsit încă una, zise Tatiana Nikanorovna, bătînd din palme. Toţi rîseră veseli.

—■ Ei, dacă aşa stau treburile, spălaţi-vă şi haideţi la mîncare. Tatiana Nikanorovna apucă tigaia şi mîinile ei începură să zboare în sus şi-n jos pe lîngă soba încinsă.

Peste o jumătate de oră, Lukianov plecă. Curînd după aceea se pregătiră şi fetele.

— Uite ce e, Maria, dacă or porni bărbaţii să vorbească prea urît, să nu rămîneţi acolo, că tot nu puteţi afla toate vorbele lor, porunci Tatiana Nikanorovna fetei sale.

— Las'că ne descurcăm noi, mamă, doar nu sîntem mici.

2

In jurul casei Nelidei Lîcikova, buluc de lume. Bărbaţii fumează ţigări şi pipă. Tot grupul e in mişcare, unii umblă cu picioarele lor proprii, alţii au picioare de lemn, picioarele „ţarului". Lumea discută domol. Sînt multe femei şi mult tineret. Cîţiva adolescenţi se apropie şi ei de grup. Nici o treabă nu se face la Lukianovka fără ei. Unde sînt cei mari, hop şi ei. Nimeni nu-i alungă. Lă- saţi-i să înveţe să trăiască, lăsaţi-i să înveţe de la cei mai mari cum se trăieşte cu cap. Mîine le va veni lor rîndul să poarte pe umeri răspunderea vieţii din sat. De altfel ce să mai aşteptăm ziua de mîine, că şi astăzi unii dintre ei au ajuns capi de familie şi poartă pe umerii lor încă slabi povara grea a vieţii de ţăran. Multora le-au murit taţii, sau au dispărut pe front, puterile măicuţelor au secat înainte de vreme : „Conduceţi-vă, voi, băieţi, cum ştiţi ! Dumnezeu să vă ajute !"

Cei ce au întîrziat şi cei ce stau mai departe, se grăbesc la „adunare", unii călare, alţii în sănii. Cînd ajung, leagă caii la gard. Animalele sînt nervoase, neobişnuite cu atîta lume strînsă, cu zgomotul vorbelor, cu mirosul puternic de tutun. Caii îşi sucesc gîtul, privesc lumea cu o expresie de îngrijorare în ochii lor rotunzi şi atît de blînzi, se mută de pe o copită pe alta. Animal fără de grai, există

oare pe lume un prieten mai credincios şi mai devotat ţăranului decît calul ? Ce s-ar alege din ţăran dacă n-ar fi ajutorul neprecupeţit al calului. In toate anotimpurile anului, la toate orele din zi şi din noapte, calul ştie să lupte cu greutăţile care îl urmăresc pe ţăran la fiecare pas. Şi dacă reuşeşte ţăranul să învingă mizeria, să aibă de mîncare pentru el şi pentru copiii săi, este în aceasta un merit al calului, al acestui animal fără grai...

— Kondrat e pe-aici sau nu ? întreabă cineva şi de îndată toţi îşi amintesc de el, discută despre nenorocirea lui.

— Este. De mult l-au adus cu martori. Şi băieţii sînt cu el. Stau cu capetele plecate în pămînt, se auzi un glas subţirel de femeie.

— Cum să nu stai cu capul plecat în pămînt, cînd starostele te face de rîs. Iţi vine să te-neci de lacrimi amare, intervine în discuţie unul din ţărani.

— Dacă ar fi după dreptate... poate suporta el omul şi altele, mai grele. Se întîmplă să fii şi bătut cu bîta, dacă ai greşit. Dar dacă suferi în zadar ? Ce să faci ? Ţi se înfioară inima de supărare... Poţi ajunge şi la moarte...

— Cum să nu ! Şi aşa se poate... Kondrati e om mîndru. Bărbăţia i se vede pe chip... Oare o să îngăduie el, aşa dintr-o nimica toată, să-l judece ?

— Intraţi, domnilor ţărani, în încăpere. Veniţi la adunare ! Glasul starostelui se face auzit în ciuda zgomotului. Discuţiile încetează. Adolescenţii încearcă să intre primii, dar la uşă dau peste o barieră.

— Golanii intră ultimii ! Treceţi, treceţi, domnilor ţărani! Starostele în persoană stă în dreptul uşii, unora dintre ţărani le strînge mîna, pe ceilalţi îi bate ocrotitor pe spate. De femei nu se atinge. Le lasă să treacă în tăcere, deşi pe fiecare o înregistrează în felul lui. Starostele este convins că muierile sînt mai zgomotoase la adunări decît bărbaţii şi au mult mai puţin respect faţă de şefi. Sînt şi mai puţin stăpînite. De nu reuşesc să dovedească cu mintea, încep să ţipe sau se aştern pe bocit. Iar ţăranul, cu cît este mai independent, mai aspru, cu atît este mai sensibil la lacrimile muierilor şi mai uşor de convins... Ce bine-şi cunoaşte poporul starostele Fi- limon Selczniov. Ii cunoaşte pe toţi, absolut pe toţi... Şi ştie la ce se poate aştepta de la fiecare dintre ei.

— Bună ziua, Stepan Dimitrici. Bine ai venit ! Treci, uite acolo, la fereastră. Acolo sînt multe locuri pe laviţă, zice Filimon. strîngînd mina osoasă a lui Lukianov. In gînd

însă Filimon îşi zice : „Cine dracu te-o fi adus ! N-ai putut pe ziua de azi să te duci în taiga ? Fără tine treaba ar fi mers de o sută de ori mai uşor."

Printre femei, Filimon o zăreşte şi pe fata lui Lukianov : „Al dracului, pînă şi fata şi-a adus-o ! De unde-a mai apărut ? Parcă plecase de multă vreme la oraş. Şi acu, poftim, a venit !" îşi zise el şi îngrijorarea pune şi mai abitir stăpînire pe inima lui. „Dar asta cine o mai fi ? Cine o fi frumuşica asta ?" se întreabă Filimon, exami- nînd-o pe fata care mergea în spatele Masei. Ar vrea s-o întrebe pe una dintre muieri ce ştia despre această fată, dar muierile se băgaseră cu toatele într-un colţ unde parcă se înscăunase un fel de împărăţie a lor, în care domneşte zarva şi dezordinea. Aceste presimţiri îl fac pe Filimon să simtă că-i vine leşin de la stomac. In sfîrşit, o zăreşte pe văduva Feokla Moskaliova, care a rămas niţel în urmă ; poteca spre casa ei starostele o bate de mult, încă din primele luni ale războiului.

— Feokla, ia spune, cine-i fata aia ? Aia din colţ de-acolo. Pare-mi-se că a venit cu Masa Lukianova. Dar Feokla nu se socoteşte încă bătrînă ca să cedeze aşa simplu, fără luptă, în faţa alteia.

— Armăsar stătut ce eşti, las'că vii tu pe la mine, ţi-arăt eu ţie fată ! O să scot maul din tine, şopteşte furioasă Feokla şi folosindu-se de înghesuială, îl loveşte pe Filimon cu genunchiul în locul cel mai ruşinos.

— Potoleşte-te, iapă ! geme starostele şi se dă la o parte din uşă, sprijinindu-se de tocul ei. Feokla îşi face loc cu un aer triumfător spre colţişorul unde s-au grupat femeile.

„Stai, stai ! Dar asta cine-o mai fi ? se întreabă îngrijorat Filimon, întinzînd gîtul subţirel, examinînd peste capetele oamenilor pe cei ce mai intră străbătînd cerdacul îngust. Sprijinind-o sub braţ, ţăranii o ajută să urce scările pe bătrîna Mamika, cea mai veche locuitoare din Lukianovka. Inima lui Filimon începu să bată cu putere. Pe oricine s-ar fi aşteptat să vadă la adunare, dar pe Mamika, în nici un caz. Muierile spuneau că s-a culcat pe vatră pînă în primăvară, pînă la venirea zilelor călduroase. Şi totuşi a venit ! Cine a putut-o îndemna s-o facă ? Bineînţeles, unul dintre prietenii lui Kondrat Sudakov. „Ei, Filimon, adunarea asta nu-i a bună", şopteşte în sinea lui starostele. Dacă ar fi ştiut că vine la adunare şi bătrîna asta, Filimon ar fi renunţat cu totul la ea. „Ce-ar fi să-i trimit pe oameni acasă, să le zic aşa şi pe dincolo, domnilor ţărani, vă rog să mă iertaţi, am

greşit. Am crezut că e o treabă serioasă, dar cînd am chibzuit mai bine, am văzut că nu face nici două parale... Bine ar fi ! De bine ar fi bine, dar cum rămîne cu făgăduiala dată eumătrului lui, Grigori Elizarov ? I-am promis doar să-l strîng pe Kondrat Sudakov cu uşa şi pe băieţii lui deopotrivă", îşi deapănă Filimon gîn- dul chinuitor, mîngîindu-şi bărbuţa rară ca de ţap.

—• Hai, staroste, dă-i drumul! De ce ţii poporul de pomană ? E zi de lucru şi treabă-i pînă peste cap ! strigară cîţiva bărbaţi şi-n glasurile lor se simte nerăbdare şi hotărîre evidentă.

Nu ! E prea tîrziu să mai trimeată oamenii acasă. Filimon se apropie de masă şi se aşază alături de Kondrat Sudakov, care-l priveşte pe sub sprîncene cu o căutătură rea. Filimon se dă mai la o parte, dar acum nimereşte drept în faţa bătrînei Mamika. Cu nasul ei ca un cîrlig, toată numai zbîrcituri, înfofolită într-un şal negru şi o haină neagră de blană de oaie, în cizme negre, bătrîna sade nemişcată. Buzele subţiri sînt strînse, bărbia ascuţită iese în afară, ochii mijiţi. S-ar părea că tot ce este pămîntean îi este străin. Dar nu e decît o aparenţă. Urechea ei ascuţită, deloc îmbătrînită, prinde frînturi de fraze şi bătrîna-şi zice în sinea ei: „Şiret mai eşti, Filimon... Semeni cu bunicu-tău... N-ai convocat tu degeaba adunarea asta".

Din cînd în cînd, Mamika aruncă priviri spre Konilrat, vrînd parcă să-l îmbărbăteze şi totodată temîn- du-se pentru el. „E mînios şi nu se stăpîneşte la cuvinte.

— "Adunare, sînt nereguli în sat, ca să zic aşa, începe Filimon trăgîndu-se de bărbuţă. Vorbeşte greoi, răsuflă greu de parcă ceva i-ar apăsa pieptul.

Toată lumea amuţeşte. Muierile se mai îmbrîncesc, se aşază unele pe jos, dar tac chitic, pînă şi respiraţia şi-o ţin.

— Katia, ia uită-te, aia de sade, este Mamika. Iţi mai aminteşti mama ţi-a vorbit de ea, îi şopteşte Maşa Katiei la ureche.

Dar chiar fără ca Maşa să i-o fi spus, Katia o remarcase pe bătrînă şi-şi aţintise privirea spre ea. „Un chip bătrîn, obişnuit, numai zbîrcituri, smochinit şi totuşi are ceva neobişnuit, un aer concentrat, o expresie de voinţă, o linişte de o deosebită înălţare spirituală", îşi zice Katia.

Starostele abia stoarce cuvintele. Se vede că-i vine greu să vorbească. Din zece cuvinte pe care le rosteşte, numai unul se referă la miezul problemei, celelalte sînt un fel de umplutură, gunoaie de felul : „care va să zică, aşa dar".

— Dracu să-l ia ! Ce tot umblă cu fofîrlica, se aude un glas.

Filimon tace o bună bucată de vreme în care timp pisarul citeşte declaraţiile martorilor. Pisarul, Ignat Ignatovici, un teolog care nu şi-a terminat studiile, este un beţiv de mîna-ntîia. Chipul lui buhăit, cărnos, cu buze mari, răsfrînte şi umede, este acoperit de o barbă căruntă ce n-a mai simţit de mult briciul. Cearcăne roşcate îi înconjoară ochii. Se vede cît de colo că trăieşte de unul singur, de aceea este atît de neglijent şi de murdar. De-l întâlneşti dimineaţa, oricît de devreme, el e deja băut. Totuşi, satul îl preţuieşte pentru vocea lui sonoră ca a unui diacon şi clară ca a unui plutonier major. E de fapt întreţinut din cheta sătenilor.

Din lectura prelungită a pisarului se lămureşte în cele din urmă vina ce i se impută lui Kondrat Suda- kov şi celor doi băieţi ai săi : înarmaţi cu un năvod de treizeci şi şapte de stînjeni lungime, s-au dus la pescuit. In loc să arunce năvodul în apele apropiate de locul lor, ei, în deplină cunoştinţă de cauză, şi-au permis să pes-

cuiască în bulboanele învecinate cu lotul de pămînt al lui Grigori Elizarov. Prinşi de acesta asupra faptului, în ciuda protestelor lui Elizarov, Kondrat Sudakov şi fiii săi n-au încetat să pescuiască. Iar cînd Elizarov a încercat să le propună să-l accepte şi pe el tovarăş, au respins această propunere ca o încălcare a unui pretins drept al lor. Atunci, Grigori a încercat să-i alunge, pe motiv că bulboanele sînt aşezate în hotarele lotului ce i-a fost atribuit prin judecată obştească. S-a iscat ceartă. Grigori Elizarov l-a lovit pe Mihail, fiul lui Kondrat Sudakov, e adevărat, fără să-l vătămeze. Atunci, Sudakov l-a legat pe Grigori Elizarov cu hăţurile, l-a culcat în căruţă şi a dat bice calului care a pornit spre sat. Grigori a fost astfel adus acasă, la el, fără să aibă ceva de suferit. Dar dacă pe drum calul s-ar fi speriat, ceea ce se întîmplă nu odată, viaţa lui Grigori s-ar fi încheiat în mod tragic.

Sudakovii au pescuit ziua întreagă, obţinînd peste zece puduri de peşte, din care şapte au fost vîndute negustorului Prohor Şutilin.

Această întîmplare, starostele o aduce spre cunoştinţa tuturor, cerînd judecarea lui Kondrat Sudakov şi a fiilor săi pentru încălcarea rînduielilor obştei, fiindcă nimeni nu are voie să conteste sau să nesocotească legile ei străvechi.

Obosit pînă la transpiraţie de pe urma lecturii întortocheate şi a declaraţiilor depuse de martori, dintre care o impresie deosebit de puternică o stîrni aceea făcută de negustorul Şutilin precum că a cumpărat şapte puduri şi jumătate de peşte proaspăt de la Kondrat Sudakov, pisarul se aşază pe scaun. Intră în acţiune din nou Filimon.

— Aşadar, care va să zică... aşadar... Kondrat este vinovat, începe iar să vorbească Filimon cu un glas tărăgănat.

— De ce e vinovat ? în ce constă vina lui ? se aud glasuri din toate colţurile.

— Păi cum să nu, el, peştele, precizează Filimon.

încăperea se umple de strigăte, de risete şi un glas subţire de femeie le domină pe toate :

—■ Dar Prohor Şutilin de ce a vîndut peştele de două ori mai scump ?

— Aşadar, care va să zică... Şutilin e negustor, încearcă să respingă Filimon imputarea adresată negustorului. Lui ce-i pasă ? El a primit de la Şutilin gratis douăzeci de funţi de peşte din cel mai mare şi mai bun. Toată lumea o ştie şi adunarea rîde. Prietenii şi rudele

starostelui tac mîlc. Mai bine, lua-l-ar dracu, n-ar fi deschis gura nici Filimon !

—■ Tăcere ! Vreau să întreb : ce despăgubire se aşteaptă să capete Grigori Elizarov de la Sudakov ? zice Lukianov, ridicîndu-se de pe laviţă. Ochii — unul albastru, altul căprui — se opresc asupra lui Filimon, pentru a-l căuta apoi pe Elizarov. Acesta şade în spatele starostelui, evitînd cu tot dinadinsul privirea lui Lukianov. Se ştie destul de vinovat faţă de acesta.

— Ignat Ignatîci, aşadar, care va să zică, citeşte, se roagă starostele.

Pisarul citeşte acea parte a actului în care se trag concluziile aşa cum le-a chibzuit Filimon cu cumătrul său Grigori : Kondrat Sudakov este obligat să restituie lui Elizarov contravaloarea peştelui prins (zece puduri şi treizeci de funţi), să-şi ceară iertare faţă de Elizarov, iar obştea să-i dea un avertisment sever, anunţîndu-l că dacă va repeta asemenea încălcări ale proprietăţii altora, va fi scos din sat.

— Foarte bine ! strigă partizanii lui Grigori şi Filimon.

— Poftim ! Ia te uită ce le-a trecut prin cap ! exclamă simpatizanţii lui Sudakov.

Zgomotul nu încetează curînd. De altfel Filimon nici nu are intenţia să-l potolească. „N-au decît să urle. Ţăranului îi place mai întîi să-şi obosească gîtlejul, să se istovească ţipînd, dar după asta îl pui cu botul pe labe şi devine potolit ca un viţeluş". Aşa îşi zicea Filimon. Aproape la fel gîndea şi Lukianov, aproape la fel dar nu întru totul. „N-au decît să strige. în felul acesta îşi vor da seama mai bine că nu poţi face nimic cu ţipetele". Vrea să spună ceva şi el, dar nu se grăbeşte, aşteaptă. Au început să zbiere şi muierile. Lasă-le s-o facă. Intr-adevăr, peste vreo două trei minute, zgomotul încetează. Acum este momentul cel mai potrivit să se ridice în picioare şi să-i chestioneze pe faţă pe staroste şi pe Grigori.

— Ce părere aveţi : loturile de pămînt şi bulboanele sînt unul şi acelaşi lucru ? întreabă Lukianov şi ochii lui de culori diferite îl caută pe Grigori.

Filimon se trage de barbă, îşi întinde gîtul şi aşa destul de lung şi murmură :

— Aşadar, care va să zică... aşa dar... bulboana de lîngă pămînt...

— Orice copil mic ştie că nu se împarte ţăranilor decît pămîntul. Apele rîurilor şi ale lacurilor sînt ale lui Dumnezeu. Este glasul Mamikăi. Vorbeşte încet, mormăind puţin, dar toţi o ascultă ca vrăjiţi. Filimon duce

mîna la spate şi face un semn lui Grigori, ca şi cînd ar spune : cumetre, vino în ajutor. Prefă-te oropsit, necăjit.

Roşu la faţă, transpirat, cu broboane de sudoare curgîndu-i pe tîmple, Grigori începe să plîngă. Umerii lui mari tresar sub cojocul frumos, nou, iar glasul îi tremură. E înalt de aproape doi metri, dar plînge ca un copil nenorocit, oropsit.

■— M-au legat,... m-au aruncat în căruţă... Cum vine asta ? Asta-i tîlhărie.

— Dar cine i-a smuls falca lui Mihail ?

— Oameni buni, aveţi milă ! Nu vedeţi cum plînge, ca un adevărat copil ?

Zgomotul, ţipetele, răsună iar, gata parcă să sfîşie pereţii casei văduvei Lîcikova. Filimon dă din mîini şi strigă :

—■ Aşadar, care va să zică, oameni buni, nu e bine aşa ! Să fim de aceeaşi părere, care va să zică !

Strigătele de la adunare searpănă cu un uragan, care izbucneşte, loveşte pămîntul, ridică nori de praf pînă în înaltul cerului, zboară prin cîmpie şi dispare pe loc, se potoleşte de parcă n-ar fi fost nicicînd.

într-adevăr, abia acum cîteva clipe ţipaseră cu toţii şi iată-i deodată pe toţi tăcînd, privindu-se unul pe altul, avînd în ochi una şi aceeaşi întrebare : Ce e de făcut ? Poate că într-adevăr Kondrat e vinovat.

Atunci sare negustorul Prohor Şutilin. El aşteptase de mult această clipă de calm.

— Obşte ! Ce să însemne asta oare ? Rezultă că noi nu putem fi stăpîni pe bucata noastră de pămînt ? Cum adică : vin mîine pe ogorul meu şi văd acolo păscînd vite străine. Şi nu pot să mă ating de ele pentru că altfel mă leagă fedeleş şi mă aruncă într-o căruţă... Este lucru drept ? Vă întreb, dacă şi voi păţeaţi la fel ?

— Nu e drept, bine zice Prohor, strigă prietenii lui Grigori, cărora li s-a promis încă de aseară un butoiaş cu mied.

— Ţi-ai făcut socoteala greşit, Prohor.

— Păi aşa socoteşte el întotdeauna, patruzeci de copeici şi cu patruzeci de copeici fac o rublă şi douăzeci, răspund simpatizanţii lui Sudakov.

Atunci se ridică în picioare, mînios, Stepan Lukianov.

— Ce te tot ascunzi pe după staroste, Grigori ? Ieşi în mijloc să te vadă obştea. Să discutăm pe faţă. Lukianov se opreşte, aşteptînd ca Grigori să iasă. De ce nu vii, ce tot amîni ? Cînd ai vărsat lacrimi ai ieşit în mijlocul ogrăzii, iar acum te bagi în ascunzătoare...

Grigori nu se grăbeşte: Dar Filimon îşi dă seama că nu poate să nu facă pe voia obştei. Toţi îl susţin pe Lukianov. Filimon se trage în stînga de la masă şi Grigori apare acum în faţa tuturor ca un Isus Cristos gata de înălţare. Il vede lumea din toate colţurile.

— Ia adu-ţi aminte, Grişutka, de vara trecută, îţi mai aminteşti, sau ba ? Ia adu-ţi aminte, unde ai prins tu caraşi ? îl atacă Lukianov.

Grigori tace. Chipul lui rotund, cu barbă moale ca un puf se face roşu ca sfecla.

— Aşadar, care va să zică, răspunde, cumetre Grigori. Starostele n-ar fi dorit să înceapă această discuţie,, dar tăcerea îndelungată a lui Grigori nu este în avantajul său. In loc să fie un acuzator, gata să-şi distrugă vrăjmaşii, el devine acuzat şi încă un acuzat care are flancurile deschise pentru a fi lovite.

— Am pescuit prin lacuri. Ce, n-avem noi lacuri destule ? căută să evite un răspuns direct Grigori.

Şi-a găsit naşul! Lukianov n-are de gînd să-l ierte.

— Dar pe lacul Konopleanoe ai pescuit ? întreabă el cu un glas sever.

— Parcă pot să mai ţiu ¡minte, caută din nou să evite răspunsul Grigori.

— Filimon, ia spune tu, pe cine am văzut noi astă vară pe lacul Konopleanoe cînd ne întorceam de la voloste ? Iţi mai aminteşti pe cine am întîlnit noi trăgînd năvodul?

Tăcerea se aşterne. Toţi aşteaptă cu răsuflarea tăiată. Ce să-i faci, i-a prins bine Lukianov pe Grigori şi pe Filimon.

— Aşadar... care va să zică... Grigori pescuia pe lac, recunoaşte Filimon.

— Ai auzit, Grigori ?

— Doar nu-s surd. Elizarov oftează în disperare.

— Să ne spună pe lotul cui este lacul Konopleanoe, se aude un glas de femeie.

— într-adevăr, Grigori, spune-ne, insistă şi Lukianov.

— Dar ce-i cu el, nu cumva şi-a înghiţit limba ? îl întăriă acelaşi glas de femeie.

— Aşadar... care va să zică... am să zic eu, dacă e de zis, mormăie Filimon. Pămîritul e al lui Stepan Lukianov.

— Se vede că Grigori şi-a pierdut memoria. Nu ţine minte decît ce-l priveşte pe el, revine acelaşi glas de femeie.

4

Katia urmăreşte adunarea cu senzaţia că reciteşte articolele publicate în presa bolşevică. De cîte ori nu i-a fost dat să citească despre lupta de clasă de la ţară, despre creşterea numerică a chiaburimii, despre pretenţiile acesteia la dominaţie, la acapararea pămînturilor şi a mîinii de lucru. S-ar zice că cineva a organizat această adunare ca să vadă ea ce şi cum. „Tovarăşii noştri cunosc satul", îşi zice în sinea ei Katia. Se bucură să mai constate şi altceva. Prin ziarele bolşevice, în manifestele de partid, în articolele lui Lenin, a citit în ultima vreme foarte mult despre trezirea conştiinţei de clasă în masele ţărăneşti... Nici în privinţa aceasta nu s-au înşelat bolşevicii. Katia îşi dă seama că Sudakov nu este lăsat singur, în părăsire, că alţi zeci şi sute ca el au sărit să-i ia apărarea, opunîndu-se arbitrariului şi asupririi. „Bine-ar fi să trimitem la ţară cit mai mulţi propagandişti de-ai noştri, ca ţăranul să afle ce se petrece în lumea largă", se gîndeşte Katia. Dar nu prea are mult timp să chib- zuiască asupra acestor probleme, căci desfăşurarea adunării capătă o ascuţime deosebită.

— Aşadar... care va să zică, ţărani, continuă cu glasul lui plicticos, Filimon, totuşi, nu e rînduială bună asta ! Măcar să ceară Kondrat iertare... aşadar, care va să zică... Grigori era cît p-aci să dea ortul popii !

într-o clipă adunarea ghiceşte manevra starostelui. Filimon a pierdut orice nădejde de a mai căpăta de la Sudakov o sumă de bani. De aceea încearcă să-l înjosească pe Kondrat. Ce înseamnă să ceară iertare ? înseamnă să se aşeze în genunchi în faţa lui Grigori, să se recunoască vinovat de acţiuni pe care obştea le condamnă.

— Nu trebuie să ceară iertare ! Kondrat n-a făcut nimic rău ! încep să ţipe muierile.

Acum se aruncă cu furie în ceartă Kondrat Sudakov însuşi. E înalt, slab şi suplu ca o ramură de răchită. Se îndoaie uşor într-o parte, se întoarce repede, se îndoaie în partea cealaltă. Cu o mînă îşi apasă burta. Un singur deget are această mînă, celelalte i-au fost retezate de o schijă de parcă le-ar fi retezat o secure. Kondrat s-a bătut pe front şi a căzut rănit în primele luni ale războiului. Poartă o scurtă ponosită, prinsă în brîu, pantaloni largi de postav şi nişte încălţări care se leagă mai sus de gleznă. Capul are cîteva arsuri căpătate tot acolo, pe front. Părul cărunt creşte în smocuri, semănînd cu o tufă pe o coastă de deal.

— Pentru ce ? De ce adicătelea să cer iertare lui Grişka ? strigă Kondrat cu glasul spart. Pentru că el e bogat şi eu sînt sărac ? Sau pentru că este cumătrul starostelui...

— Ai grijă, Kondrat, vino-ţi în fire, îl previne Filimon, agitînd mîna osoasă.

Kondrat se înfurie şi mai tare.

— Ia mai tacă-ţi fleanca, ticălosule !

De astă dată însă Kondrat a sărit peste cal. Nu se cade să-l înjure pe staroste. Orice s-ar zice, dar starostele este ales de popor şi fiecare trebuie să apere demnitatea lui, chit că-l iubeşte sau nu.

— Mai ţine-ţi limba-n frîu ! strigă prietenii lui Filimon.

— Ce v-aţi pornit, irozilor ! Kondrat s-a înfuriat şi a sărit peste cal ! Iar pe tine, Filimon, de-ar fi să te judecăm după merite, ar trebui să te înjurăm şi mai tare, se aude un glas din colţul unde şed muierile.

Se stîrneşte iar un zgomot cumplit. Nimeni nu ascultă, toţi zbiară. Muierile au sărit de la locurile lor şi ameninţă cu pumnul. Dar iar se potolesc cu toţii. Toate privirile se îndreaptă spre Mamika. Aceasta s-a ridicat în picioare, şi-a ridicat bastonul amenînţînd cu el deasupra capetelor, ochii mari îi ard mînioşi. Nu se ştie cum,, dar şi vocea i-a devenit puternică de se aude pînă în cel mai îndepărtat colţ al încăperii.

— Nu vă e ruşine ? Blestemaţilor, obşte e asta ? sau adunătură de beţivi ? Şi tu, Filimon, staroste, urli mai tare ca toţi ceilalţi.

Filimon îşi pleacă capul, face un gest neputincios din mîini şi tace. Ştie el ce forţă are bătrîna asta. Are aproape o sută de ani dar mintea nu şi-a pierdut-o. Nu numai părinţii, dar şi bunicii i-au cerut nu odată sfatul.

— Aşadar, care va să zică... Mamika, îmi cer iertare, mormăie Filimon.

— Să le faci tu dreptate, Mamika ! Să le faci dreptate, că altfel ţipă o săptămînă şi pace tot n-are să fie, strigă muierile.

■— Să ne ierţi, tuşă Stepanida. Dar uite, aşa mi-a întunecat necuratul mintea... N-am avut stăpînire, şi Kondrat Sudakov, cu un aer spăsit, se pleacă în faţa bătrînei.

— Aşa cum ai să zici dumneata, Stepanida Semionovna, aşa are să rămînă, intervine Lukianov. Ştie din experienţă că Mamika se pricepe ca nimeni altul să potolească pe ţăranii din Lukianovka. întotdeauna îi apără pe cei săraci şi umili, de aceea n-o iubesc bogătaşii din

Lukianovka, dar nu îndrăznesc s-o arate pe faţă. Adevărat că judecata Mamikăi nu durează mult. Cuvintele ■ei fie că sînt uitate, fie că sînt ocolite, dar cel puţin în clipa cînd sînt rostite, cînd patimile se înteţesc, cînd poate să se producă o adevărată explozie, sînt ascultate.

— Grigori l-a bătut pe Mişka, băiatul lui Kondrat Sudakov. Iar Sudakovii l-au legat pe Grigori. Sînt chit, oameni buni, zice Mamika cu glasul ei calm şi sonor.

— Are dreptate, aşa e, se aude din toate colţurile.

— Kondrat a pescuit peşte în bulboane. Peştele l-a mîncat, în parte l-a vîndut, continuă să judece Mamika. Nici o nenorocire, nu de la tine a luat el peştele acela, Grigori. De la bunul Dumnezeu. Bulboanele, Grigori, sînt •ale poporului, sînt date tuturor. Dacă vrei, şi tu poţi să iei. N-ai pescuit şi tu din lacul lui Stepan Lukianov ? Din lacul Konopleanoe ? Ai pescuit. Păcătuieşti, Grigori, n-ai frică de Domnul. Tu ai dreptul să faci, dar altul nu.

— Adevărat ! Bine zice, se aude un glas, dar starostele şi prietenii lui nu sînt mulţumiţi, stau bosumflaţi, ■se privesc unii pe alţii şi în gîndul lor o înjură pe Mamika în chipul cel mai deocheat.

— Iar cine nu vrea să trăiască în bună vecinătate, cui nu-i plac rînduielile noastre, n-are decît să plece din Lukianovka, cale bătută ! Aşa a fost şi pînă acum. Mamika ridică vocea şi deşi ochii ei par adormiţi sub pleoapele grele, văd totul, înţeleg totul.

— Bine zice ! Trebuie să trăim in bună vecinătate ! se învoiesc cu ea bărbaţii şi femeile, mai calme acum şi mai aşezate. De altfel, ce să facă altceva : cine nu se învoieşte cu Mamika, cu adevărul grăit de ea, este dat afară din adunare. Şi Filimon şi Grigori o înţeleg şi ei, şi, potolindu-şi furia lăuntrică, mormăie ceva pe sub nas, îşi strîng pumnii şi-şi feresc privirile pline de răutate din calea consătenilor.

— Iar acum, tu Grigori, scoală-te şi vino-ncoa. Mamika arată cu degetul unde trebuie să se oprească Grigori. Şi tu, Kondrat, de asemenea vino la mine, porunceşte ea lui Sudakov.

Kondrat şi Grigori îşi fac loc prin mulţimea înfierbîntată şi se apropie de Mamika. Stau unul în faţa altuia cu capetele plecate ca nişte tauri care au de gînd să se împungă pînă la moarte.

— Trebuie să vă daţi mina şi să trăiţi fără răutate, să uitaţi de toate relele ce au fost între voi, îi învaţă Mamika.

Grigori, primul, întinde mîna. Kondrat abia de o atinge cu palma sfîrtecată şi se retrage în mulţime. Toată lumea înţelege că pacea aceasta nu va dura mult între cei doi ţărani, dar tot aşa, toată lumea ştie că o pace rea e mai bună decît vrajba. Că, uite, de cîţi ani e război pe pămînt şi tot nu se mai termină ! Cîte nenorociri ! Cîtă suferinţă ! Cîte lacrimi, cine să le ţină socoteala !

Toţi sînt gata să plece, dar Filimon bate cu pumnul în masă şi comunică o veste ce-i lasă cu gura căscată.

— Aşadar:., care va să zică... să nu plecaţi, stimată adunare ! A venit la noi o cucoană de la oraş... Vrea să vorbească... care va să zică... de război vrea să zică. Cînd s-o termina şi cu afurisitul ăsta de război...

Cuvîntul „război" şi în deosebi fraza lui Filimon „cînd s-o termina şi cu afurisitul de război", îi opreşte chiar pe cei mai nerăbdători să se întoarcă acasă.

— Dar unde este cucoana asta ? întreabă nişte glasuri dintr-un colţ.

— Acuşica vine. S-a dus s-o aducă Ignat Ignatici.... aşa dar... care va să zică... Se odihnea în casa preotului...

— S-a dus ziulica de lucru ! dar cum să nu rămîi, că doar acolo-s la război, flăcăii noştri, oftează cineva dese aude în toată încăperea.

5

Cucoana venită de la oraş era o fiinţă de o înălţime uriaşă, mai înaltă decît Ignat Ignatovici. N-o supărase firea nici cu grăsimea. Pieptul era cît un munte, mîinile albe, îngrijite, ca nişte pîinişoare dulci, sprijinite pe şolduri. Fundul, ce să mai vorbim, mare şi rotund, ca un fund de saca. De îmbrăcat, nu s-ar zice că era luxos îmbrăcată, dar nici sărăcăcios. Hainele se vede că erau de calitate aleasă. Purta o bluză albă, cu o broderie modestă la guler şi la manşete, o fustă neagră, evazată la poale, deasupra o jachetă scurtă, nişte pantofi de antilopă frumoşi, şi galoşi. Capul era pe măsura trupului — ./nare, nasul şi el, ca o cirmă de şlep, ochii vioi, cu o privire care alerga de colo pînă colo. Părul îl purta aranjat ca o turlă de biserică pe un deal. Buclele cărunte, ondulate iscusit, ca nişte tubuleţe, aşezate trei ■etaje, unul peste altul, iar în spate alt rînd de bucle.

De cum intră în încăpere, cucoana scoase haina din blană de veveriţă. Ignat Ignatovici i-o prinse din zbor, aşezînd-o respectuos pe braţul său. Cucoana păşi

înainte şi dintr-o dată umplu tot spaţiul dintre uşă şi masă. Sub presiunea trupului ei uriaş, ţăranii se ghemuiră, de parcă s-ar fi speriat că pot fi striviţi.

Filimon se dădu la o parte de lingă masă, clătină din cap şi mormăi cu greu :

— Aşadar... care va să zică... Obştea vă roagă, prea stimată ...Ef...Ef...Efrosinia Haritonovna... Za... Zatunaiskaia.

— Lasă, prea stimate, lasă... nu e neapărat necesar să-mi zici pe nume, zise doamna Zatunaiskaia, aşezîndu-şi pe nas un *pince-nez* în ramă aurie şi vorbi pe un ton familiar de parcă ar fi vrut să spună : ce rost are să mă recomanzi, că doar sîntem între noi, oameni cunoscuţi...

Aşezată alături de Masa, Katia o privea ţintă pe Zatunaiskaia, întrebîndu-se cine o fi oare ? De unde a venit, ce scop urmăreşte ţinînd această conferinţă în faţa ţăranilor ? Probabil că reprezintă o organizaţie filantropică din multele care s-au format sub patronajul diferitelor persoane din familia imperială... Toate aceste comitete de ajutorare ale armatei, de slujire a patriei, societăţile de salvare ale Rusiei erau adesea doar firma sub care se ascundeau tot felul de hoţi şi de speculanţi care reuşeau să facă avere din te miri ce.

— Mult stimaţi ţărani ! Voi, din truda cărora mîncăm şi bem noi ! Patria noastră trăieşte o vreme grea, neobişnuit de grea. Zatunaiskaia încercă să vorbească pe un ton mieros, familiar, ca să capete încrederea ţăranilor, dar glasul îi era aspru, puţin răguşit, lipsit de orice fel de căldură. Dîndu-şi seama că glasul o serveşte prost, •şi nu poate reda acel sentiment de simpatie faţă de adunare, pe care ea dorea cu tot dinadinsul să-l exprime, Zatunaiskaia recurse la gesturi şi mimică. Aproape la fie- oare cuvînt dădea ochii peste cap, ridica mîinile grăsuţe deasupra capului, apoi le aşeza cruciş peste piept, îşi ţuguia buzele sau le subţia. „Asta a învăţat să joace teatru" îşi zise în sinea ei Katia, ascultînd discursul. Grija principală a Katiei era să definească partidul politic căruia îi aparţinea această doamnă, care vorbea despre rolul Rusiei în istoria lumii în cuvintele cele mai generale.

Ţărani, bărbaţi şi femei ascultau cu încordare. Toată lumea tăcea. Toţi aşteptau cu nerăbdare ca cucoana de la oraş să vorbească despre război, aşa cum le-o făgăduise starostele.

Zatunaiskaia făcu o pauză, îşi şterse faţa roşie cu o batistă parfumată şi zise :

— Dar oricît ar fi de mari nenorocirile şi zguduirile care le îndură patria noastră chinuită, poporul nostru muncitor, unit, le va birui, va rezista, va duce războiul pînă la victorie şi va deschide drum fericirii şi libertăţii. Ostaşii noştri viteji cer să fie trimişi pe front şi nu există forţă care să oprească entuziasmul lor.

„Socialist-revoluţionară ! Cea mai tipică socialist-revoluţionară, cu oarecare înrîurire a ideologiei cadeţilor", se gîndi Katia, ascultînd cu şi mai multă încordare.

Zatunaiskaia trecu apoi la problemele frontului, la suferinţele ostaşilor. Vocea ei tremura, ochii i se înroşiseră. Femeile începură să ofteze, cîteva îşi ştergeau nasul. Ţăranii plecară capetele. Dîndu-şi seama că auditoriul este suficient de emoţionat, Zatunaiskaia începu să le povestească ce viaţă grozavă vor avea ţăranii după victoria asupra duşmanului. Toate suferinţele, toate nenorocirile, toate pierderile vor fi răscumpărate de fericirea care-i aşteaptă.

— Pămîntul va aparţine celor ce-l pot într-adevăr lucra, pot obţine de la el tot ceea ce el ne poate oferi. Ţăranii vor deveni fraţi cu adevărat între ei. Hambarele pline vor fi măsura hărniciei lor şi în consecinţă şi a cinstei de care se vor bucura. în familia unită a poporului muncitor, ţăranii vor ocupa locul principal care li se cuvine. Inteligenţa înnăscută şi înţelepciunea ţăranului rus îi vor deschide porţile şi accesul la toată ierarhia aparatului administrativ şi el va fi nu numai un executant, dar şi un legiuitor... Zatunaiskaia plutea într-o adevărată lume de basme. Bărbaţii şi femeile care fuseseră cît pe-aci să plîngă auzind-o cum vorbeşte despre vitejia şi eroismul soldaţilor, îi aruncau acum priviri pline de neîncredere. Dar ea nu le observa. Vorbea, vorbea întruna. Pe neaşteptate răsună glasul Mamikăi.

— Doamnă, spuneţi-ne ce să facem, ca să scăpăm de mizeria de acum ? Sînt multe văduve, orfani şi mai mulţi, cîmpul nu rodeşte îndeajuns...

— Aşa-i, aşa-i ! Şi apoi de unde să ia satul atîta putere ca să facă această viaţă de care spui dumneata ? o întrebă Lukianov.

Adunarea începu să se mişte. Oamenii şuşoteau între ei, unii se mutau din loc în loc, alţii rîdeau. Dar privirea atentă a Katiei observă că sînt alţii care caută să potolească zgomotul iscat, o privesc pe Zatunaiskaia cu adevărat respect, vor să creadă în adevărul acelei vieţi minunate de care ea le-a vorbit.

— Mai tacă-vă gura ! Lăsaţi cucoana să vorbească. Măcar în basm să trăim şi noi ca oamenii ! se aude un glas de femeie.

Zatunaiskaia sta, tace şi aruncă priviri nerăbdătoare lui Filimon, de parcă ar spune : „Dumneata, ca staroste, de ce stai şi nu chemi adunarea la ordine ?" Conferenţiara este jignită... Gîtul i s-a roşit, faţa e toată numai pete vişinii, degetele trag de lănţişorul *pince-nez-ului.* în privirile ei repezi se zăresc sclipiri de răutate.

Filimon observă că cucoana venită de la oraş este nemulţumită. Bate cu pumnul în masă şi strigă.

— Aşadar... care va să zică, tăceţi din gură şi ascultaţi.

Doamna Zatunaiskaia îşi continuă discursul. S-ar părea că n-au existat întrebările pline de nelinişte, problemele pe care le-au ridicat Mamika şi Lukianov. Oratoarea se ridică iar în înaltul cerului. Este evident că nu-i plac plimbările pe pămîntul păcătos. în cuvinte învăţate pe de rost şi probabil nu o dată repetate în asemenea întîlniri ea zugrăveşte tabloul idilic al obştei ţărăneşti.Katia observă din nou că aceste cuvinte despre frăţia tuturor ţăranilor, despre egalitatea lor unul în faţa altuia şi a obştei conving pe mulţi. O umbră de împăcare se aşterne pe chipurile bărbaţilor şi ale femeilor. Cu cîteva clipe mai înainte, cuvintele Mamikăi şi ale lui Lukianov îi întărîtaseră. Iată-i acum cu totul alţii, supuşi şi intimidaţi. S-ar zice că nu este o adunare la care se dispută cele mai acute probleme ale vieţii ţărăneşti, ci un tedeum. „Ce tactică ticăloasă. în loc să scoată la iveală viciile epocii, să trezească în oameni dorinţa de a trăi altfel, în loc să le propună o soluţie revoluţionară pentru a ieşi din starea de impas în care se află, ea le oferă iluzii care le adorm voinţa şi energia. Nu, Katia nu poate lăsa lucrurile să rămînă aşa ! Ţăranii nu pot pleca de aci, cu capul plin de toate aceste fleacuri esero- cadete în capul lor, îşi zice Katia care simte că-i vine tot mai greu să asculte oratoarea. „Trebuie să plec, să plec cît mai repede, ca să nu mă încaier cu ea", îşi zice Katia, foindu-se nervos pe laviţă.

Dar nu numai pe Katia o indignează discursul doamnei Zatunaiskaia. Cu un rînd în faţa ei stau Timofei Cernov şi Maşa, şi Katia îi aude şuşotind plini de indignare.

— Katia ce facem, plecăm aşa fără să spunem o vorbă ? Ia ascultă ce zice despre cei săraci. Că sînt nişte

trîntori, niște nepricepuți, ne făgăduiește raiul la toți. Maşa întoarce capul şi Katia o vede roşie de furie.

— Ce ticăloasă, îşi exprimă părerea Timofei brutal şi scurt, împingînd cu zgomot cîrja.

In capul Katiei e o adevărată furtună. Ce să facă ? Ce să facă ? In faţa ei se află un duşman. Ce are a face că doamna Zatunaiskaia introduce din cînd în cînd în discursul ei cuvinte precum „libertate", „revoluţie", „socializare", cînd de fapt ea este cu totul străină de nevoile reale ale ţăranilor, de interesele lor. Prin mintea Katiei trec discuţiile pe care le-a avut cu Zina, tot ce-a văzut la ea în casă. îşi aduce aminte de cuvintele lui Lukianov şi de concluzia lui categorică : satul nu are forţe care să-l trezească la luptă. Numai schimbările radicale pot salva ţărănimea. Dar adunarea de astăzi ? Nu este ea o dovadă că la ţară are loc o luptă aprigă ? Altfel îşi imaginează bogătaşii frăţia dintre ţărani. Ei nu vor ceda din poziţii, nu vor renunţa la exploatarea ţărănimii. Dar cum a înfăţişat Zatunaiskaia situaţia de pe front ? Ea spune că soldaţii ard de dorinţa de a lupta, că nu se gîndesc decît la război şi la victoria finală ! Totul e minciună, un neadevăr dictat de scopuri politice urîte, îndreptate împotriva poporului.

Din argumentarea oratoarei se vedea că se apropie de concluzie. Şi ea a obosit şi auditoriul aşteaptă să termine. Katia nu a hotărît încă ce să facă. Cine îi va replica doamnei Zatunaiskaia, cine va restabili în ochii acestor ţărani adevărul încălcat ? Katia îşi face repede un calcul : deşi Masa este indignată de discurs, nu are posibilitatea să-l dea peste cap. E prea mic bagajul ei politic şi nu are nici o experienţă propagandistică... Timo- fei, da desigur... el are o experienţă de viaţă. Frontul, bătăliile, de două ori rănit... dar Katia s-a convins deja că Timofei nu va putea aduce argumentarea necesară. Mai curînd ar putea-o înjura pe Zatunaiskaia, dar pe cine poate convinge în felul acesta ?... „Eu... Va trebui s-o fac... eu va trebui să iau cuvîntul..." îşi aminteşte de îndrumările pe care i le-au dat tovarăşii din Petrograd cînd au condus-o ca şi de sfaturile lui Nasimowicz de a fi cu băgare de seamă, cu cea mai mare băgare de seamă... Dar nimeni dintre ei nu a putut prevedea atunci că se va afla faţă în faţă cu adversarul... Şi la urma urmelor care tovarăş n-ar folosi această ocazie pentru a explica ţăranilor politica partidului bolşevic ? ! Incontestabil că toţi ar proceda ca ea. Şi fratele ei, şi Vania Akimov, şi Nasimowicz s-ar

arunca în luptă. Bineînţeles, e un risc... poate că riscă chiar propria libertate... dar ce-are a face. Banii şi actele lui Akimov le-a lăsat în păstrarea lui Nasimowicz... şi dacă Vania va apare totuşi, el are să poată pleca din Tomsk. E adevărat că întîlnirea lor se amînă iar... Păcat, mare păcat ! Vor rămîne nerostite acele cuvinte pe care ar vrea să i le spună lui Vania şi care zac undeva în firidele cele mai adînci ale sufletului ei... Dar n-are nimic, vor mai fi ele încă zile de bucurie, acum nu e vreme de ele, acum fericirea ei este în luptă...

Nu-i mai rămîne pentru chibzuială decît cîteva secunde. Zatunaiskaia rosteşte ultima frază, se şterge cu batista şi mulţumită de sine, se aşază pe taburetul pe care i-l oferă pisarul. Urmează cuvîntul tărăgănat al starostelui.

— Aşadar, care va să zică, ţărani, totul este limpede. Să fim aşadar cu toţii uniţi ca unul singur...

6

Atunci se ridică în picioare Katia. îndoielile au fost biruite, alegerea a fost făcută.

— Cetăţeni ţărani ! Starostele a spus : totul este limpede. De fapt, nu este cîtuşi de puţin limpede. Situaţia pe front, ca şi aceea din spatele frontului este cu totul alta decît ne-a înfăţişat-o aici doamna Zatunaiskaia. Totul este altfel în realitate. Şi drumul pe care vi l-a zugrăvit în viitor această doamnă este un drum fals, care nu vă poate duce decît la noi suferinţe şi nenorociri, la sărăcirea altor mii şi milioane de ţărani...

Ce bine că glasul Katiei este atît de sonor, atît de plăcut. El pluteşte prin casa mare a văduvei Nelida Lîcikova şi cucereşte toate inimile. Bărbaţii şi femeile stau în nemişcare, sorbindu-i fiecare cuvînt. Cei care s-au grăbit spre uşă pentru a pleca, s-au oprit, dornici să audă adevărul adevărat despre viaţă. Şi nimeni, nici o putere nu-i poate scoate din încăpere.

Doamna Zatunaiskaia nu se aştepta la o lovitură atît de puternică şi de bine calculată. E într-un adevărat şoc. Rămîne nemişcată, cu buzele palide, fără să poată scoate un cuvînt.

— Acum o săptămînă am sosit de la Petrograd. Muncitorii şi partidul bolşevic văd o singură ieşire pentru Rusia şi aceasta este revoluţia. Situaţia pe front este disperată. Soldaţii sînt chinuiţi, istoviţi, devine tot

mai limpede pentru ei că războiul nu poate aduce nici un fel de salvare poporului rus din sărăcia lui de veacuri. Se apropie clipa cînd armele vor fi întoarse împotriva ţarului şi a capitaliştilor, adevăraţii vinovaţi de aceste suferinţe nemaipomenite pe care le îndură poporul.

Ce se întîmplă însă în spatele frontului ? La oraşe e o adevărată catastrofă. Muncitorii sînt istoviţi, sleiţi de război, de muncă grea, de foamete. Ce se petrece la ţară, o ştiţi singuri. Ruină, mizerie. Războiul a înghiţit milioane de vieţi omeneşti şi apelul de a-l duce la victorie înseamnă încă noi victime nenumărate. Sînt oare atît de puţine văduvele şi orfanii al căror număr nici nu-l putem socoti ? Ne aflăm în faţa unei prăpăstii. Ieşirea este una singură ! Muncitorii, soldaţii, ţăranii trebuie să dea jos pe conducătorii îmbuibaţi, să ia puterea de stat în mîinile lor, să încheie de îndată pace, să împartă pămînt ţăranilor iar uzinele şi fabricile să le dea muncitorilor...

Doamna Zatunaiskaia ne-a vorbit despre fericirea şi unirea poporului muncitor. E un cîntec vechi de mult uzat ! Nu există la noi un singur popor ! Există bogaţi şi săraci. Bogaţi sînt puţini, săraci sînt multe milioane. Interesele bogătaşilor nu vor fi niciodată aceleaşi cu ale săracilor. Bogătaşii caută întotdeauna să-i supună pe cei săraci. Aţi văzut şi la adunarea de astăzi...

Deodată, acoperind glasul Katiei se auzi un ţipăt dement, asurzitor, care făcu să zăngăne geamurile de la fereastră. Doamna Zatunaiskaia urla cu atîta disperare de parcă cineva încerca s-o jupoaie de vie. Ţi-era frică s-o priveşti, era toată roşie, se zgîria pe faţă, bătea din picioare fără oprire. Pieptănătura în chip de turn se desfăcuse şi pe spinare îi atîrna o coadă străină prinsă cu o agrafă metalică. Katia nu mai putu pronunţa nici un cuvînt. Se aşeză deci la locul ei, în spatele Maşei.

— Măi femeilor, a apucat-o damblaua, se auzi un glas de muiere, plin de panică.

Toţi dădură buzna în uliţă. Katia şi Maşa, laolaltă cu ceilalţi.

— N-a apucat-o nici un fel de dambla, e adevărul care nu i-a plăcut.

— Ce dulce mai cînta, şi cînd colo de pomană.

— Să stea aici la noi o săptămînă, două, altfel ar cînta.

— Dar fata aia, ce zici ? Bine a mai apărat adevărul! Şi auzi măi, fata vine chiar de la Piter, discutau oamenii între ei, coborînd pe scară şi umplînd ograda pustie

năpădită de buruieni şi acoperită de o zăpadă proaspătă.

Abia acum Katia îşi dădu seama în mod lucid de cele petrecute. Figura doamnei Zatunaiskaia nu reuşise. Minciuna cu care încercase să inducă în eroare adunarea fusese dată în vileag. Ţăranii au aflat adevărul bolşevic, adevărul autentic despre viaţă. N-are a face că nu a putut vorbi decît puţin, că nu şi-a putut termina gîndul, lucrul principal îl spusese.

încordarea pe care o trăise Katia din primele clipe în care apăruse doamna Zatunaiskaia se transformase acum în bucurie, într-un sentiment al datoriei împlinite. Procedase aşa cum ar fi procedat în locul ei orice bolşevic. Nu se dăduse în lături de la luptă, nu se ascunsese. Şi acest sentiment de mulţumire de sine însuşi elimină pe toate celelalte. Katia o luă pe Maşa de braţ şi, făcîndu-şi loc prin mulţimea care rămase strînsă grămadă, o porniră uşor şi repede pe uliţă.

7

Katia şi Maşa cotiseră din uliţa mare pe ulicioara ce ducea la casa lui Lukianov, cînd se auziră strigate din urmă de Timofei Cernov. Acesta venea cu sania trasă de un cal, cu o mînă strunea calul, cu cealaltă ţinea cîrjele.

Ajungîndu-le din urmă, trase de hăţuri şi opri calul.

— Urcaţi, fetelor. Mai repede. Vor să trimită oamenii s-o aresteze pe Katia. Unchiul Stepan se ceartă acolo cu poliţaiul şi cu starostele.

„S-a zis cu libertatea mea", se gîndi Katia, simţind cum îi bate inima şi sîngele îi năvăleşte în obraz. Maşa se aşează în sanie, Katia luă loc alături.

— Ţine minte, Maşa, tu nu ştii nimic. Răspund eu pentru totul, şopti Katia, îmbrăţişînd-o, şi în acest gest era parcă o rugăminte s-o ierte pentru grijile pe care i le aducea.

— Ce-s fleacurile astea, Katia, crezi că mi-e frică ? Cîtuşi de puţin.

Timofei, care le auzise vorbind, căută să le liniştească, spunînd :

— Unchiul Stepan a poruncit s-o ascundem pe Katia în şura noastră pînă diseară, iar Masa să rămînă acasă. Dacă vine uriadnicul cu martorii, tu o ţii morţiş una şi bună, nu ştiu nimic, e o fată de pripas, probabil vreo fugară. S-a lipit de tine, Masa, pe drum. Mergea spre satele de dincolo de rîu. A rugat s-o primiţi peste

noapte... A mai rămas puţin şi-n timpul zilei, fiind obosită... Dar cine e, habar nu ai.

— Grozav le-a mai ticluit tata ! rosti Masa cu imputare. Uriadnicul a văzut-o doar pe Katia la şezătoare... Nu, acum nu mai scăpăm de ei.

— Ce-are a face că a văzut-o. Nimeni, nici tu, nici Katia, nici eu, care am fost ăl mai mare la şezătoarea noastră, n-am anunţat că ţi-e prietenă...

În timp ce Timofei şi Masa se ciorovăiau, Katia cîntări situaţia. E lucru simplu să te predai în mîna poliţiei fără luptă, ea nu avea dreptul să atragă bănuieli asupra familiei Lukianov. Probabil că Nasimowicz avea anumite socoteli în ce priveşte casa Lukianovilor de la Tomsk. Dacă Maşa Lukianova devine suspectă poliţiei, Nasimowicz trebuie să renunţe la adresa aceea şi e prea puţin probabil că pentru asta i-ar putea fi recunoscător Katiei. După cît înţelesese ea Nasimowicz se interesa de toţi, de Stiopa, de Dunia, de Maşa. Katia îşi aminti că în seara aceea ploioasă şi întunecoasă, cînd birja-i dusese acasă la tinerii Lukianovi, Nasimowicz se întorsese iar cu nişte bagaje. Nu, nu, trebuia să facă tot posibilul ca Maşa să rămînă în afara bănuielilor. Şi casa lui Lukianov, aici, la ţară, nu trebuia nici ea expusă, căci dacă se va face o percheziţie, hîrtiile profesorului Lihaciov vor atrage neapărat atenţia. Poliţia va pune mîna pe ele şi lucrul ăsta nu trebuie să se întîmple. Aceste hîr- tii, dacă se va dovedi că nu au conţinut revoluţionar, vor fi arse, sau date vreunui negustor să le folosească în băcănie... Şi chiar dacă le vor trimite la Petrograd, în cazul cel mai bun pot nimeri în vreo arhivă a poliţiei şi se vor pierde pentru mai mulţi ani sau poate pentru totdeauna.

Cel mai bine, se gîndi Katia, e să fie găsită singură şi în nici un caz în casa lui Lukianov.

Mai era o soluţie ; în timp ce starostele şi uriadni-<cul şedeau şi discutau despre soarta ei, ea s-o ia la picior pe ulicioară, pe lîngă casa Lukianovilor, să iasă din sat şi de acolo Dumnezeu cu mila. Nu ştie de nimeni şi nimeni n-a văzut-o.! Dar această variantă era mult prea şubredă. Katia dispărînd, Maşa n-ar mai putea scăpa, ar fi fost anchetată, în casa Lukianovilor s-ar face percheziţie şi rezultatul ar fi acelaşi. Hîrtiile profesorului Lîhaciov ar nimeri în mîinile poliţiei. „Nu, nu ! Trebuie să rămîn cît mai repede singură şi departe de casa Lukianovilor", îşi zise Katia.

— Uite ce e, Maşa, rămîi cu Tima, iar eu mă întorc înapoi în sat, rosti Katia calm, cu un calm subliniat, tot

privind spre ulicioară, ca nu cumva de după colţ să apară uriadnicul şi starostele cu martorii.

— Ţi-ai ieşit din minţi, Katia ? Cum poţi să te duci acum acolo ? exclamă Maşa.

— In nici un caz nu te poţi duce acolo ! In nici un caz, Katia ! protestă şi Timofei, izbind din cîrje. E mult mai bine să te duc în şura noastră.

— Am să fac aşa cum am hotărît, spuse ferm Katia. Dacă nu sînt cu voi şi veţi fi întrebaţi, o să puteţi scăpa mai uşor. Veţi spune că a venit o fugară şi atîta tot... Katia făcu un gest iute, se sprijini de loitra săniei şi sări în drum.

— Eşti complet nebună. Ai înnebunit de-a binelea ! Maşa vroi să sară şi ea din sanie, dar Katia ridică braţele oprind-o.

— Te implor ! Mergi înainte !

Cuvintele fură rostite cu atîta căldură încît Maşa se opri iar Timofei trase de hăţuri şi dădu bice calului.

— Las-o, Maşa, să facă cum ştie. Are ea motivele ei.

Cînd sania scîrţîi legănată în trapul cailor, Katia întoarse capul. Pentru toată viaţa i-a rămas întipărit chipul Maşei cu ochii plini de lacrimi şi cu buzele tremurînd, tristă şi neajutorată, strîngînd în mîini capetele basmalei, icoană a durerii şi a suferinţei. „Doamne, caraghioasă mai e, s-ar zice că mă duc să mor !" se gîndi, cu un zîmbet, Katia bucuroasă că reuşise să-şi impună voinţa, că în fiecare clipă distanţa dintre ea şi Maşa se măreşte, şi că orice s-ar întîmpla, va purta ea singură răspunderea.

Katia ieşi din ulicioară în drumul mare şi slăbi pasul. In dreptul caselor se zăreau grupuri nu prea mari de bărbaţi care discutau alene între ei. „Discută despre adunare", îşi zise în gînd Katia. Presupunerile ei nu erau greşite. Cînd ajunse în dreptul primului grup, ţăranii se întoarseră spre ea, îşi scoaseră căciulile şi o salutară cu respect. Katia plecă şi ea capul şi porni mai departe. Socotea că şi cel de al doilea grup va face acelaşi lucru. Se înşelă. Zărind-o, cel de al doilea grup se împrăştie în grabă şi cînd Katia ajunse în dreptul fîntînii lîngă care stătuseră ţăranii, nu văzu altceva decît călcăturile lor în zăpadă. „Aştia nu vor să guste în nici un fel primejdia".

Nu reuşi să ajungă pînă la cel de al treilea grup de ţărani. Din casa văduvei Nelida Lîcikova apărură mai mulţi oameni pe care Katia îi identifică fără greutate : starostele, uriadnicul în manta şi căciulă militară, doi ţărani necunoscuţi în cojoace şi ceva mai departe, Lu-

kianov, în haina lui scurtă de postav. „Dar unde-o fi doamna esero-cadetă ? Ea n-are să mă cruţe în nici un caz", se gîndi Katia. In aceeaşi clipă, însă, o văzu în mijlocul troienelor albe : Zatunaiskaia mergea încet de tot, sprijinindu-se într-un baston. în spatele ei cu capul plecat într-un gest supus, mergea, sau mai bine zis plutea, pisarul Ignat Ignatovici. „Nu-i nimic, o să ne mai încrucişăm armele, doamnă, principalul e să avem cit mai mulţi martori" se gîndi Katia, veselă, şi gata de luptă.

Dar şi de astă dată se înşelă. Observînd-o pe Katia Zatunaiskaia grăbi pasul şi-l îndemnă şi pe pisar să se grăbească pentru a dispare pe după biserică. „Se grăbesc la masă la preot, după chelfăneala primită li s-a făcut o foame de lup", îşi zice Katia plină de curaj.

Cu fiecare clipă distanţa dintre ea şi grupul condus de staroste se micşora. Mai rămăseseră vreo treizeci-patruzeci de paşi. Katia văzu că Stepan Lukianov avea o înfăţişare îngrijorată. „Sper să nu mă trădeze". Ideea aceasta îi ascuţi toate simţurile. Katia privi fix chipul lui Lukianov ; omul era liniştit şi avea ca de obicei un aer sever, dar în privirea lui nu surprinse nici cea mai mică imputare. Uriadnicul mergea suflînd din greu. Sta-
Tostele îşi sucea mereu capul, cînd într-o parte, cînd în alta. Ţăranii erau posomoriţi şi priveau mai mult în pământ.

— A, uite-o şi pe domnişoara noastră ! Merge de parcă nici nu i-ar păsa, zise uriadnicul Feofan Parokopîtov, oprind-o pe Katia.

— Aşadar, care va să zică, să ne oprim, mormăi starostele.

Ţăranii se dădură de îndată la o parte, lăsînd să se înţeleagă că n-au nici un amestec, că au fost luaţi cu •sila.

Stepan Lukianov trecu şi el de partea lor.

— De ce trebuie să mă opresc ? Mă duc la sora mea în plasa Taiejno-Kliucevsk. Sînt o refugiată, ce să fac, porunciţi să mor de foame ? Sînt de două săptămîni pe drumuri. Katia vorbea repede şi cu un glas ascuţit care în orice clipă putea să devină un ţipăt.

— Aşadar... care va să zică... asta e răzmeriţă, zise starostele şi se adresă uriadnicului. Spune dumneata mai •departe, Feofan.

— Domnişoară, te arestez ! Mîine trebuie să te duc la oraş. Acolo o să stea de vorbă cu dumneata şefii, declară uriadnicul şi -făcu un pas înapoi, tăind drumul Katiei.

— Aveţi în vedere că acolo va trebui să daţi socoteală de actul acesta arbitrar. Katia se întoarse mai întîi spre uriadnic, apoi spre staroste, privindu-i cu ură. Iar dumneavoastră, uncheşule, vă mulţumesc că m-aţi primit peste noapte în casă, şi privirea ei stărui cîteva clipe asupra lui Lukianov.

— Pentru ce să-mi mulţumiţi, n-aveţi pentru ce. Am casa la marginea satului şi mulţi trag peste noapte la mine. Numai Feofan crede că ne eşti rudă. Vrea, vezi dumneata, să facă percheziţie.

Katia înţelese că cele spuse îi erau adresate exclusiv ei şi îl privi pe Lukianov cu recunoştinţă în ochi. Uriadnicul mormăi ceva nedesluşit, apoi schimbă o privire cu starostele

— .E, dacă lucrurile stau aşa, eşti liber Stepan, iar în ce priveşte cuvintele de ocară ce mi le-ai spus, te mai trag eu la răspundere, ai să mai afli cine este Feofan Parokopîtov... şi uriadnicul îl ameninţă cu pumnul.

— Poftim, n-ai decît să mă ameninţi. Să ştii că nici eu nu ţi-o iert. Găsesc eu ac de cojocul tău. Poate că ai uitat unele lucruri ? Ţi le aduc eu aminte...

Lukianov nu părea deloc intimidat. Katia îşi zise că rău face că se ia la harţă acum cu uriadnicul. Mai bine ar pleca mai repede, pînă a nu-şi schimba uriadnicul părerea. Nu se ştie însă de ce Stepan nu se grăbea să plece. Probabil că vroia să ştie ce-o să facă autorităţile cu Katia.

— Şi acum, domnişoară, haide, pînă dimineaţa ai să stai în grajdul nostru, încuiată, zise uriadnicul. „Grăsanei ăleia puţin îi pasă, ne-a ţinut o conferinţă, a băgat oamenilor gărgăuni în cap şi dusă a fost. Iar eu acum trebuie să răspund pentru fata asta. Bine că măcar am întîlnit-o pe uliţă, că n-a trebuit să mă bag în casa lui Lukianov", îşi zise în sinea sa uriadnicul.

— Rămîneţi cu bine, Katia făcu o plecăciune din cap ţăranilor şi aruncă o ultimă privire lui Lukianov.

— Umblă sănătoasă, zise unul dintre ţărani, care se simţea uşurat că obligaţia neobişnuită şi neplăcută de martor nu-l mai apăsa.

— Domnişoară, mergi, uite, într-acolo, spre casa aceea cu geamurile albastre, zise uriadnicul, arătîndu-i încotro să meargă.

După ce făcu doi-trei paşi, Katia întoarse capul şi-l văzu pe Lukianov şi pe ţăranii ceilalţi

urmărind-o cu privirea. Ceva mai într-o parte stătea starostele Filimon

.CAPITOLUL VI /

Uriadnicul o închise pe Katia într-o izbă mare, aşezată într-un colţ al ogrăzii. Cîndva, pînă să-şi ii făcut casa cea nouă, şi el locuise acolo. Acum, aici era coteţul, iar la nevoie erau vîrîţi înăuntru şi viţeii şi mieii. în încăpere zăceau de-a valma tot felul de unelte care iarna n-au întrebuinţare : seceri, coase, greble, roţi de căruţă.

După cuptor era un pat mare de lemn, pe el o grămadă de fîn acoperit cu un sac. Sub icoane, o masă cu multe crătiţi de fontă. încăperea era caldă, mirosea a vite, deşi în afară de găini, care cotcodăceau în cuibare, nu se zărea nici o altă vietate. Cîndva încăperea avusese două ferestre, acum una era bătută în scînduri, şi prin geamul celei bune abia se zărea lumina de afară.

— Rămîi aici, mîncare ţi-aduc eu şi, dacă se va putea, mai încolo îţi voi da drumul. Uriadnicul se îndreptă spre uşă, să iasă afară, dar văzînd-o pe Katia întristată se opri : Nu eşti prima care înnoptezi aici. Au fost ei mulţi răzvrătiţi d-ăştia. M-ai înţeles ?

Katia se aşează tăcută pe pat şi începu să examineze încăperea. îşi aminti de sfaturile fratelui său : „în orice situaţie te-ai afla, să nu-ţi pierzi speranţa. Să te gîndeşti întotdeauna că o duci mai bine decît alţi tovarăşi, care se găsesc în situaţii de o sută de ori mai proaste, şi mai ales nu căuta să-ţi fie milă de tine. Cele mai grele, în temniţă, sînt primele clipe şi primele ceasuri. Mişcă-te cît îţi permit condiţiile, discută cu tine însăţi cu voce tare."

Uriadnicul ieşi. Multă vreme potrivi lacătul, apoi nu se ştie de ce, tot atît de multă vreme zăbovi în prag, scîrţîind pe scăriţa cerdacului.

Cînd paşii lui se îndepărtară şi se auzi de departe uşa de la intrarea în casă, liniştea se aşternu. Katia scoase cojocul Duniei, încrucişă mîinile la spate şi începu să umble prin încăpere.

•— Nu e chiar atît de rău, e cald, un pic de lumină pe geam, pe pat sînt paie, are să fie moale la dormit. Vorbea încet, convingîndu-se tot mai mult şi mai mult că sfatul pe care i-l dăduse fratele său era foarte bun. Propria-i voce, umblatul prin încăpere o făcu să se simtă mai bine, mai calmă, şi, zîmbind în sinea ei, se gîndi :

„Bine că n-am trădat casa Lukianovilor, n-au ce să se lege de ei".

Privită din afară, toată această convorbire cu sine însăşi poate părea ridicolă, dar Katia continua să umble şi să chibzuiască.

„Dragă Masa, lucrul cel mai bun pe care l-ai putea face e să te întorci cit mai repede cu putinţă la oraş, ca autorităţile să nu se lege de tine. înţeleg prea bine că nu ai nici un chef să pleci din sat... Aici sînt părinţii tăi şi mai ales este Timofei, totuşi, caută să nu zăboveşti... Cu ocazia asta ai să-i poţi spune şi lui Nasi- mowicz de nenorocirea mea..."

N-ar fi putut spune cîte ore trecuseră în timp de cînd tot umbla prin şură, pînă auzi scîrţîind scara, lacătul zăngănind şi uşa deschizîndu-se cu un scîncet. Intră uriadnicul şi dintr-o dată ocupă tot locul liber din casă. în mînă avea o bucată de pîine de secară şi o cratiţă cu ciorbă fierbinte. în ciorbă, o lingură de lemn pictată.

— Du-te pînă afară şi apoi vino să mănînci, domnişoară, zise uriadnicul, punînd strachina pe masă.

Katia ieşi şi se întoarse cu mîinile roşii din cauza zăpezii pe care o freca în palme.

— Să ştii că ai apă în spălător, observă uriadnicul şi făcu loc Katiei să se aşeze la masă.

-— Mulţumesc. Kat'a se apucă să mănînce.

Uriadnicul nu plecă din încăpere, aştepta.

— Spuneţi-mi, totuşi, pentru ce m-aţi arestat ? Sînt o refugiată şi chiar fără nenorocirea de pe urmă m-am chinuit destul. Katia voia să afle în ce ape se scaldă uriadnicul.

— Păi te-am luat pentru răzmeriţă... Cum poţi să spui aşa ceva la o adunare ?! Ţăranii şi aşa sînt înrăiţi, numai să-i aţîţe cineva şi sînt gata să facă totul praf.

Uriadnicul vorbea fără ură şi nu mai făcea pe grozavul ca mai înainte, nu mai bombănea şi nu-şi mai umfla buzele arse de vînt şi crăpate.

— N-am spus nimic rău, n-am spus decît ce ştiam. Ce, parcă dumneata nu trăieşti pe lumea asta, nu ştii ce sărăcie este ? Katia rosti aceste cuvinte pe un ton calm, observîndu-l pe uriadnic care rămăsese dus pe gînduri. Cred că şi dumneata ai băieţi pe front şi-i mănîncă în tranşee păduchii. Dar de ce ? Cu ce scop ?

— Am doi flăcăi, cel mare, Semion, a fost rănit şi a venit acasă în concediu, Vasiuha a dispărut fără urmă. E un an de cînd nu mai ştiu nimic de el. Glasul uriadnicului tresări, el lăsă capul în pămînt şi Katia îl auzi sughiţînd.

Katia mînca grăbită ciorba, înghiţind pîinea nemestecată.

—■ Mai bine mi-ai da drumul, domnule, spune drept, ce rău ţi-am făcut ? Dumneata plîngi cînd te gîndeşti la fiul dumitale, iar eu am pierdut în război şi pe tata şi pe mama, şi pe fratele meu..., pe soră-mea n-am mai văzut-o de trei ani. Dă-mi drumul, domnule, nu mă chinui, că şi aşa sînt nenorocită. Pe măsură ce vorbea, Katia îşi compunea o nouă biografie.

Uriadnicul ridică privirea, îşi şterse faţa cu mîneca şi se încruntă.

— Păi cucoana aceea... cucoana asta îmi poate face mult rău. De două ori a trimis să întrebe dacă este adevărat că te-am arestat. A zis că vrea să depună ea personal mărturie împotriva dumitale. Mai bine ai face, dragă, să-ţi ceri iertare, să zici aşa şi pe dincolo, că din prostie ai făcut-o... şi dacă zice cucoana... eu într-o clipă am scos lacătul de la uşă.

Ei, asta nu ! Katia nu vroia să-şi cumpere libertatea cu un preţ ca acesta, chiar dacă ar fi ameninţat-o cele mai aspre pedepse.

— Doamne fereşte, exclamă Katia, ce-mi propuneţi ? N-am să mă ploconesc niciodată în faţa cucoanei ăleia !

— Asta e, zise poliţaiul cu înţelegere şi înclină uşor capul în faţa Katiei, două pietre tari nu macină făină bună. Cu bine, pînă seara !

După ce ieşi uriadnicul, Katia se apucă din nou să umble prin încăpere. Trebuia să renunţe la orice speranţă de libertate. îi venea chiar să rîdă. Toată discuţia cu uriadnicul era fără rost. E limpede că n-are la ce să se aştepte din partea acestor oameni ! E limpede ce urmează să se întîmple. Chiar a doua zi va fi transportată la oraş şi acolo poliţia o va preda jandarmilor, iar jandarmii o aveau de mult la mină. Trebuia să chibzuiască dinainte cum să se comporte. Cît timp Akimov n-a reuşit să fugă în străinătate, trebuie să întîrzie în fel şi chip instrucţia. Va trebui să respingă depoziţiile, să conteste dovezile jandarmilor. Vor trece lunile una după alta, poate şi anii... ce-are a face, Katia nu se teme, ştie ce-o aşteaptă.

Obosise tot umblînd. Zvîrli cojocul Duniei pe pat, strînse ghemotoc paiele, se întinse şi aţipi. O trezi urletul vîntului şi loviturile puternice care păreau că vor să dărîme coliba. Apropiindu-se de fereastră, Katia curăţă cu unghia o bucată de geam îngheţat ca să vadă ce se petrece afară. Se întuneca şi vîntul ridica trîmbe de zăpadă pe care le mîna furios peste întinderile

pustii. „Viforniţă, şi încă ce viforniţă, nu se vede nimic. Poate că şi mîine va trebui să rămîn aici, îşi zise Katia cu tristeţe. Dealtfel unde să mă grăbesc, nu-i totuna, dacă voi ajunge în oraş mîine sau poimîine. Cu cît stau aici mai mult, cu atît e mai bine. Poate că între timp apucă şi Vania să treacă prin Tomsk. Masa ajunge în oraş şi-i spune lui Nasimowicz ce s-a întîmplat, şi el o să facă cumva să-mi trimită un pachet".

Cînd se întunecă de-a binelea, apăru uriadnicul, adu- cînd cu el un muc de luminare şi o strachină cu deale gurii.

— E o viforniţă afară, domnişoară, că te dărîmă, zise el.

Katia ieşi în curte. Curtea era înţesată de căpiţe de paie, totuşi prin crăpăturile gardului pătrundeau dîre subţiri de zăpadă şi toată ograda era vărgată în alb. Katia asculta urletul vîntului care şuiera ca tîlharii, urla ca lupii, smulgea şiţa de pe acoperişurile caselor. Orice s-ar zice, situaţia ei era mult mai bună decît a oamenilor care la ora aceea se aflau la drumul mare. Katia se grăbi să se întoarcă în încăperea caldă. Uriadnicul aprinsese mucul de luminare şi aşezase pe masă cina : cartofi fierţi, castraveţi muraţi, o bucată de pîine şi o cană cu apă.

— Ce ziceţi, domnule, putem pleca mîine la drum ? întrebă. Katia.

— Doamne fereşte, măcar de-am pleca peste două zile şi tot ar fi bine. în timpul nopţii se vor ridica troienele cît o casă cu două caturi. Şi cum să-ţi faci drum printre ele ? Trebuie să aşteptăm săniile, să facă drum săniile...

De astă dată uriadnicul se purta mai sever. Katia încercă să intre în vorbă cu el, să-l descoasă de cînd este în slujbă aici şi ce-l face să accepte acest serviciu atît de plin de supărări şi atît de dispreţuit de popor. Uriadnicul nu avea însă chef de vorbă.

— Era mai bine să-mi pierd capul la război. Viaţa nu-i uşoară, s-o trăieşti trebuie să ai scaun la cap, oftă uriadnicul şi tăcu, posomorit.

Plecă, făgăduind să revină dis de dimineaţă. Luminarea arse şi se mistui. Era întuneric beznă. Doar o pată albicioasă — fereastra. Afară, vîntul îşi ieşea din minţi. Casa se cutremura de loviturile lui, acoperişul scîncea şi scîrţîia.

Katiei nu-i era somn, dar nici nu putea să umble prin întuneric. încercă să facă vreo cîţiva paşi şi se poticni de o furcă pusă într-un colţ, furca se rostogoli peste

coteţ, găinile se speriară, începură să cotcodăcească şi trecu multă vreme pînă ce se potoliră. Katia se întinse în pat. Şi pentru un caz ca acesta, frate-său îi dăduse un sfat r „Caută să-ţi aduci aminte, Katiuşa, de vreo carte citită, sau să chibzuieşti asupra unei probleme importante. Principalul lucru este să nu te concentrezi asupra propriilor tale trăiri."

Katia avea o memorie bună şi cunoştea un număr mare de versuri. Primele care-i veniră în minte fură cele ale lui Puşkin : „...Vîntu-n beznă zburdă, zboară / Şi zăpada viscoleşte /, Scoate urlete de fiară /, Ori cai un copil scînceşte".

De afară se auzeau tot mai des sunete ciudate, semănînd parcă a urlet de lup, dar parcă şi mai prelungi, mai chinuitoare, care stîrneau din adîncul sufletului o tristeţe nemăsurată şi o îngrijorare inexplicabilă. „Se vede că Puşkin a avut deseori ocazia să asculte viforniţa, dacă a scris asemenea versuri" îşi zise Katia. Gîndurile ei zburară spre Petrograd. îşi aminti de fratele său Saşa, care în ceea ce priveşte memorizarea versurilor era un adevărat fenomen. Ştia de la un cap la altul *Boris Godunov, Mţiri, Poltava.* Ce-ar zice Saşa de-ar afla ce-a păţit ? Katia avea convingerea că fratele i-ar aproba comportarea. Nu odată în ceasurile cînd discutaseră despre revoluţie, despre viitorul Rusiei, el îi spusese că un adevărat bolşevic nu poate pierde nici Cea mai mică ocazie să nu sădească în sufletul oamenilor cuvîntul adevărului. „Cucerirea maselor este pentru noi acum, Katia, problema cheie".

„Ai dreptate, Piotr", oftă Katia, adresîndu-se fratelui cu numele lui conspirativ.

Katia nu stătu prea mult să chibzuiască ce-ar zice Saşa despre comportarea ei şi preferă să revină la Puşkin. Dintre toate operele poetului, Katia punea mai presus de orice *Călăreţul de aramă.* Şi acum, recitind aproape în surdină versurile, în cîteva clipe se simţi stăpînită de vraja sunetelor, de jocul lor de strălucire şi vigoare, care depăşeau învelişul cuvintelor şi te cucerea din clipa în care le rosteai.

De la Puşkin trecu la Lermontov, pe care de asemenea îl iubea foarte mult, şi într-o oarecare măsură îl socotea mai presus de primul. Apoi îi veniră în minte Tiutcev, Fet, Blok...

Katia recită pînă obosi. Totuşi timpul trecea încet. Şi ea n-avea chef să doarmă şi viscolul nu se potolea, şi urletul lui era de-a dreptul fioros. In aşteptarea somnu-

lui care nu venea, trebuia să-şi găsească o ocupaţie, căci obosise să tot rostească versuri.

Gîndurile Katiei reveniră la propria ei lucrare ştiinţifică. Ea îi spunea „studiu social" al Rusiei de la sfîrşitul anului 1916. îşi pusese în minte să cerceteze structura de clasă şi păturile sociale din Rusia, să dea caracterizarea partidelor politice existente şi să dezvăluie mecanismul relaţiilor lor cu societatea. Strînsese deja multe documente, reviste, culegeri statistice. Intre cărţile care se ocupau de diferitele aspecte ale realităţii ruseşti contemporane erau cîteva culegeri consacrate unor oraşe de gubernie. Pentru un preţ derizoriu, Katia cumpărase la un anticar de pe bulevardul Liteinîi, o carte groasă, intitulată *Tomsk.* Răsfoind cartea, cercetînd, dezvoltarea meşteşugurilor şi a industriei în această gubernie vastă, Katia nici nu-şi putuse imagina că soarta o va arunca vreodată în acel oraş şi apoi o va pune în contact cu viaţa ţăranilor siberieni.

Ascultînd vuietul vîntului, Katia îşi zicea că de va reuşi să se întoarcă vreodată la munca începută, de mare folos îi vor fi, desigur, impresiile directe culese în timpul şederii în Siberia. O serie din tezele pe care se întemeia studiul ei trebuie adîncite. Cu deosebită atenţie trebuie să studieze formele de exploatare a muncii. In schiţarea prealabilă a lucrării, descrisese destul de amănunţit formele evidente de exploatare, vizibile, cu ochiul liber şi de la distanţă. Dar istoria satului Lu- kianovka povestită de Zina, precum şi povestea ei cu „patronul" satului, Evlampî Ermilici, în timpul războiului, sugerară Katiei păreri noi. Formele camuflate de exploatare erau în realitate cu mult mai numeroase decît îşi imaginase ea. Trebuia să-şi însuşească acest material nou de fapte. Numai faptele puteau deveni o temelie destul de trainică pentru a trage concluzii.

Ce păcat că nu are la îndemînă hîrtie şi creion ! Totul ar trebui notat, ca să nu se piardă ideea.

Stăpînită de gîndurile despre lucrarea ei neterminată, Katia deveni visătoare... Nu-şi supraaprecia munca, dar i se părea că lucrarea începută cu un an înainte este şi interesantă, şi necesară. Poate că ar şi găsi posibilitatea s-o publice undeva. Şi dacă nu va izbuti, va fi oricum un exerciţiu intelectual.

In cele din urmă, obosită de atîtea gînduri, Katia se hotărî să se culce. I se păru însă că aude o bătaie în geam. Ascultă cu atenţie dar nu auzi decît vîntul care

urla, zăpada care bătea în pereţii casei, viforniţa care vuia în horn.

Katia lăsă capul în jos şi-şi zise : Nu poate fi decît o halucinaţie auditivă. Cine s-ar încumeta să iasă pe o vreme ca aceasta în uliţă." Bătaia se repetă însă, şi de data aceasta mai clar şi mai puternic. Katia sări din pat, se apropie de fereastră. Printr-o crăpătură îngustă, pe care gerul n-o acoperise încă cu broderiile sale, în întunericul nopţii, cu toată zăpada şi viscolul, observă silueta unui om. Auzi scrijelitul cuielor smulse din bîrne. Cu răsuflarea întretăiată, leoarcă de sudoare, Katia se întrebă : „Cine e ? cine să fie oare ?" şi căuta să străpungă cu privirea şi întunericul şi zăpada şi geamul.

2

Masa află de arestarea Katiei de la Petia Skobelkin şi nu de la taică-său. Cînd Lukianov intră în casă, tăcut şi emoţionat, o găsi plîngînd, cu capul plecat în poală. Îi părea rău de Katia şi în acelaşi timp îşi făcea imputări că se lăsase convinsă s-o ducă la adunare. Deşi pan Nasimowicz n-o prevenise de răspunderea ce-o poartă, Masa înţelegea foarte bine că datoria ei fusese să asigure Katiei securitatea. Nici pan Nasimowicz, nici Katia nu-i dăduseră seama în legătură cu motivele care o făcuseră să vină de la Petrograd la Tomsk, dar Masa nu era chiar atît de proastă ca să nu-şi dea seama de unele lucruri. De vreme ce era trimis un om la o distanţă atît de mare înseamnă că la mijloc exista un motiv serios. Nimeni n-ar fi făcut calea asta pentru un fleac. Masa îşi zicea că dacă ar veni acum pan Nasimowicz, nici n-ar găsi cuvinte prin care să-i explice cum s-a petrecut totul. N-ar găsi altă explicaţie decît să plîngă în hohote.

— Maria, tu nu ştiai ce-i cu fata asta, sau ai făcut pe secretoasa, întrebă Lukianov intrînd în odaie şi privind peste umăr să nu apară Tatiana Nikanorovna.

■—■ Ştiam, tătucă. Katia n-a putut să rabde cuvintele acelea mincinoase, zise Masa plîngînd în hohote.

— Mîine-poimîine se mărită şi uite la ea cum se smiorcăie ! rosti Lukianov. Şi după o clipă de tăcere, reluă aspru : Bagă de seamă să nu încapi şi tu acolo. Ailaltă se vede că-i mai pricepută decît tine, poate că şi scapă.

— Ce să fac acum, tată, să rămîn aici, sau să fug la oraş mai repede ? întrebă Masa dezorientată, privin- du-l drept în ochi.

— Deocamdată şezi locului, altfel fiecare o să priceapă că am minţit cînd am zis că pe fata asta n-o cunoşteam, că doar a rămas peste noapte la noi. Deocamdată, Katia asta susţine, se preface a fi o refugiată. Dacă n-o reuşi să scape, atunci trebuie s-o ştergi şi tu. Acolo, la oraş, oamenii noştri o să te sfătuiască ce să faci ca să te descurci mai bine.

Nici nu apucă Lukianov să termine fraza, că uşa se şi deschise şi intră Tatiana Nikanorovna, cu găleata goală în mînă. Dusese apă să adape vaca şi trecuse pentru o clipă pe la vecină, Ustinia Egorova, rămasă văduvă. Una, alta, a aflat toate noutăţile. Ustinia fusese la întrunire şi i-a povestit nevestei lui Lukianov tot ce-a fost. Tatiana Nikanorovna oftă supărată şi cu un gest de disperare ridică mîinile la cer. Adevărul, vezi bine, e lucru sfînt, oamenii au murit pentru adevăr. Dar ce rost avea ca o fată, şi încă una frumuşică cum era Katia, să se bage în treburile astea bune numai pentru bărbaţi ?

— Ce te-ai apucat să faci atîta scandal ? Fata asta nu e prietenă cu Masa, de fapt, o condamnată politic, de-aia a şi luat-o uriadnicul.

Pe Tatiana Nikanorovna parcă o lovi damblaua, se aruncă spre masă, căzu pe laviţă şi începu să plîngă şi să bocească.

•—■ Aoleu, fata mea, fugi mai repede, fugi mai repede... Inima-mi zice că e de rău. De ce v-oţi fi născut toţi copiii mei fără de noroc ?!

Masa tăcea, parcă se pitise. Şi lui Lukianov nu-i venea la îndemînă. O lăsă pe nevastă-sa să bocească, ca să-şi verse tot aleanul, apoi zise cu oarecare brutalitate în glas.

—- Ajunge, maică, ajunge ! N-are rost să te răsteşti la copii că n-au făcut nimic rău. Ce e rău în faptul că Masa a adus-o pe Katia ? Nu umblă fata aia de plăcere pe la ţară. Nici poporul nu mai poate trăi fără adevăr.

Tatiana Nikanorovna se potoli şi-şi şterse faţa cu marginea broboadei.

— Poate să-i ducem nişte pîine cu lapte ? întrebă ea deodată cu îngrijorare în glas, cuprinsă de milă pentru soarta Katiei.

— N-are rost, mamă, a poruncit că în caz de ceva să ne facem că nici n-o cunoaştem, să zicem că nu ştim cine e. Chipurile s-a lipit de mine pe drum, s-a rugat s-o

primim peste noapte în casă şi apoi a plecat cu noi la adunare, zise Masa, care îşi recăpătase calmul.

— Aşa o fi, dar parcă e ruşinos s-o lăsăm de izbelişte, oftă Tatiana Nikanorovna, gata iar să plîngă. Tare bună fată mai e, parcă e a noastră.

— Cine zice că trebuie s-o lăsăm de izbelişte ? Trebuie să stăm şi să chibzuim mai întîi, ce putem face, zise Lukianov, încruntîndu-şi fruntea şi scărpinîndu-şi barba. Mă duc diseară pe la Feofan să văd ce-i cu el. Am să-i zic aşa : Nerodule, s-au supărat ţăranii pe tine, de ce-ai luat fata ? Pentru că a zis poporului adevărul ? O să vină ăia de pe front, să vezi ce-o să-ţi facă pentru asta, o să dai ortul popii.

— N-ai să-l poţi clinti dintr-ale lui, tată. Crezi c-are să se învoiască ? De n-ar fi fost la întrunire cucoana aia grasă, poate că tot mai făceam ceva, zise Masa cu îndoială în glas.

— Ei, nu-i nimic, încercarea moarte n-are. Eu zic să meargă taică-tău să vorbească cu uriadnicul, să-i zică uite-aşa şi aşa, de ce te iei la sfadă cu oamenii ? Tatiana Nikanorovna o privea pe Masa şi în ochii ei se citea şi asprime, dar şi îngrijorare. Vezi, să nu cumva să porneşti şi tu pe drumul ăsta al Katiei... Mi-ajunge mie cu bietul Pavel... Amintindu-şi de fiul dispărut fără veste, Tatiana Nikanorovna începu să plîngă şi lacrimi mari se rostogoliră pe obrajii ei atinşi de zbîrcituri.

— Nu-ţi mai usca sufletul mamă, lacrimile nu ajută la nenorocire, zise Lukianov plecînd capul şi neştiind cum să-şi mîngîie nevasta.

...Rămasă singură în odaie, Masa se întinse pe pat şi reconstitui întîmplările furtunoase din ultimele ceasuri. Nu-i prea venea la îndemînă să şadă la căldură, în casă, într-un pat moale şi curat, acceptînd soarta Katiei şi doar aşteptînd să vină seara şi tatăl să meargă să-l convingă pe uriadnic să-i dea drumul. Oare, chiar acum pe loc, nu se poate face ceva ? Maşa îşi aminti că anul trecut, în timpul grevei, fusese împreună cu un grup de muncitori să elibereze pe cei arestaţi. Nu aşteptaseră să vină seara, acţionaseră repede şi energic. S-au dus atunci la şeful poliţiei, i-au vorbit cu siguranţă pe un ton aspru şi acesta a înţeles că puterea e de partea lor. Preşedintele comitetului de grevă şi locţiitorul lui au fost eliberaţi de îndată.

Maşa sări din pat şi începu să umble prin odaie dintr-un colţ în altul, întrebîndu-se ce e de făcut. Cele mai variate soluţii îi treceau prin cap. Ce-ar fi să meargă acasă la preot, unde era cucoana aceea, şi să-i spună

că şi ea, Maşa, este în toate cele de acord cu Katia, că nu Katia singură ci şi ea, Maşa, îndeamnă la revoluţie. Să poruncească cucoana uriadnicului s-o aresteze şi pe ea, căci ea nu se teme nici o clipă să stea la temniţă împreună cu Katia. S-au ce-ar fi să strîngă un grup de băieţi din cei ce-au fost pe front ? Să-l roage pe Timofei să meargă împreună cu ea, să-i convingă pe cei ce se îndoiesc şi apoi să plece la casa uriadnicului şi să-i ceară s-o elibereze pe Katia ?

Dar nici una din soluţii nu părea a fi vrednică de atenţie. Să se ducă la cucoana aceea... Parcă ar fi şi un gest eroic, şi unul tovărăşesc, dar dacă o iei în serios, e o copilărie, o pază. Au s-o înhaţe şi pe ea şi au să le trimită pe amîndouă la mama dracului, iar folos de pe urma vitejiei ei — nici unul. în ce priveşte ostaşii veniţi de pe front, ideea nu e rea, dar parcă îi poţi aduna aşa bătînd din palme ? Numai trecînd de la o casă la alta şi pierzi o jumătate de zi. Iar în timpul ăsta Katia va şi fi dusă cu sania la oraş şi înhăţată de poliţia de acolo...

Maşa îşi zise că ar fi cazul să se sfătuiască deschis cu taică-său, dar acesta plecase în pădure după lemne, îl aştepta să se întoarcă dintr-o clipă în alta, dar nu se ştie de ce întîrzia.

Maşa auzi trîntindu-se uşa. Cineva intrase în casă, auzi voci :

— Tot eu sînt, mătuşă Tatiana.

•— Intră, Petruşa, intră.

— Maşa e acasă ?

Maşa recunoscuse glasul, era al lui Petia Skobelkin. De ce venise ? Avea oare veşti noi de la Katia ? Sau îl trimisese cumva Timofei ?

■— Vino aici, Petia, zise Maşa, scoţînd capul din odaie.

Fără să-şi scoată paltonul şi căciula, Petia intră.

— Maşa, am un secret, zise el cu o voce pe jumătate.

— Ce secret ai ? îl întrebă Maşa, cu un glas lipsit de entuziasm, zicîndu-şi că socotelile ei dăduseră greş. Nu adusese veşti nici de la Katia şi nici de la Timofei. Are să înceapă iar să flecărească tot felul de prostii.

Maşa se privi în oglindă şi-şi aranjă părul. Petia, chit că le era vecin şi numai de doi ani umbla cu flăcăii, era, orice s-ar zice, un băiat mare.

— Ascultă, Maşa, uite ce vreau să-ţi zic. Vreau s-o fur pe Katia, şopti Petia, privind în jur ca un hoţ.

— Cum ai s-o faci ? într-o clipă indiferenţa Masei dispăru. Il apucă pe băiat de curea şi-l privi drept în ochi : — Cum ai s-o faci ? Spune-mi mai repede !

—■ Foarte simplu. Am urmărit şi ştiu totul. Katia şade închisă în grajdul lui Feofan. Fereastra dă într-un cotlon. Să scoţi rama e un fleac. Scot cuiele, le trag afară şi gata. Păsărică n-are decît să zboare în lumea largă.

— Petia, scumpul meu, moare Katia de fericire.

Maşa-l îmbrăţişă pe băiat şi-l sărută pe obraji, Petia se dădu cu un pas înapoi şi-i zise cu ironie :

■—■ Dulce eşti tu, Maşa, dar ar fi mai bine să nu prea vorbeşti, mă omoară Timka în bătaie.

— Dar acum ce facem ? Ce facem mai departe ? întrebă Maşa, privindu-l îngrijorată pe flăcău.

— Ce facem ? Nimic. Aşteptăm să se lase noaptea, zise Petia zîmbind.

— Planul l-ai făcut tu de unul singur ?

— Dar ce-ţi pasă ?

— Hai, spune-mi !

— Ei, dacă vrei să ştii, nu de unul singur. M-am sfătuit cu Timofei. Şi cu alţii.

— Cu cine ?

— Ei, cu cine, cu cine, ce mă tot pisezi ?!

— Eşti uia prost. Trebuie să ştiu cine anume a fost în stare să gîndească asta.

■— Proastă eşti tu, Masa, stai cu omul ăla în casă şi habar n-ai...

In odaie intră pe neaşteptate, cu pasul lui apăsat, Lukianov. Masa se pierdu cu firea, neştiind dacă să-i spună sau nu, dar Petia rîse din tot sufletul.

— Ascultă-mă, băiete, începe să viscolească, zise Lukianov. N-o putem scoate la noapte din sat. Va trebui s-o ascundem pe-aici, pe undeva...

■— Ei şi ? O ascund la mine în casă. Mamei îi spun că mi-am adus şi eu ca Stenka Razin o prinţesă persană, iar de nu mă va crede o mint că am furat într-un sat vecin o mireasă pentru Timka Cernov. Rîdea vesel şi cu tupeu, aruncînd ocheade Masei, care rămăsese cu gura căscată.

— Nu te grăbi, Petruha. Lukianov ridică braţul. Mîine ştii ce se va întîmpla ? O să vină uriadnicul şi cu Filimon să scotocească toate casele, grajdurile şi şurile. Poate că ei nu s-ar încumeta dar cucoana aia grasă şi sclifosită are să-i oblige. Şi prima casă o să fie a noastră, apoi a ta. Ne eşti vecin, sîntem prieteni. M-ai înţeles ?

■—■ înţeles, nene Stepan. Zău, nu ştiu unde s-o ascundem. Cu un gest de neputinţă, Petia aştepta ca Lukianov să-i dea soluţia.

— Locul cel mai de nădejde este casa Mamikăi, rosti după o clipă de tăcere Lukianov. Gîndeşte-te şi tu cîte avantaje are. E aproape de Feofan, treci numai ulicioara, o grădină de zarzavaturi şi ai şi adus-o. Nu trebuie să umblaţi prin sat, nu stîrniţi cîinii, nu vă întîlniţi cu nimeni. Iar de v-or începe să scotocească prin case, la Mamika în nici un caz nu se duc. Se tem de ea ca de foc.

— Atunci să dau o fugă pînă la Mamika să-i zic. Cred că n-are să ne refuze. De-o fi nevoie, amintesc şi de Isus Cristos şi de Preacurata Fecioara Maria, se veseli iar Petia, trăgîndu-şi căciula peste urechi.

— Stai locului, Petruha, ai şi aşa destulă treabă. Mă duc eu la Mamika. Îi datorez dealtfel din primăvară un pud de făină. Tocmai bine i-l şi duc.

■— Bine, fie aşa cum zici dumneata, nene Stepan. Mai trec eu pe seară, se învoi Petia şi plecă pe dată, făcîndu-i şmechereşte cu ochiul Masei

3

.Prin perdeaua de zăpadă şi întuneric, Katia nu putea desluşi cine anume încearcă să forţeze fereastra. Ar fi vrut să strîngă cît mai repede mîna eliberatorului, dar, ghinionul naibii, rama nu se desfăcea deloc.

— Domnişoară, ia trage un pumn peste rama asta, auzi Katia un glas abia perceptibil din cauza viscolului care şuiera.

Temîndu-se să nu facă zgomot prea mare şi să nu trezească pe cineva, Katia se propti cu ambele mîini în ramă şi în aceeaşi clipă simţi o rafală de vînt cu fulgi care-i înţepă obrazul. Rama se desfăcu uşor şi Katia îşi văzu eliberatorul.

— Am onoarea să vă salut, domnişoară, eu sînt Petia Skobelkin. Versurile dumneavoastră m-au pătruns adînc în inimă... Şi acu dă mîna şi sări drept spre mine, dar repede, nu mai zăbovi, auzi, cîinii ne-au simţit...

într-adevăr, din curtea uriadnicului Feofan, înconjurată cu un gard înalt, se auzea un lătrat îndîrjit.

Găinile, trezite de vîntul care năvălise în încăpere, cotcodăceau alarmate.

Katia se strecură prin fereastra deschisă, se agăţă de un cui şi cojocul Duniei fu spintecat. Căzu drept în zăpadă, împinsă şi de vînt. Abia mai putea răsufla din cauza frigului. Petka nu pierdu nici o clipă, aşeză rama la loc şi bătu cuiele.

— Ei, domnişoară, acum s-o luăm la picior, îi strigă el Katiei drept în ureche. O apucă de mînă şi începu s-o tragă după el. Te ascund la Mamika, ai înţeles au ba ?... la Mamika.

Petia n-o cruţa deloc pe Katia. Obosită, fata se poticni, căzu în grădina Mamikăi şi cîteva clipe nu se putu ridica, luptînd cu zăpada. Petia ocărî.

— Ce, eşti vacă ? Fir-ar al naibii.

Petia o ridică şi-o luă în cîrcă.

— Prinde-te cu braţele de gîtul meu.

Katia încercă să meargă pe propriile ei picioare, dar nu reuşi şi căzu iar în zăpadă: Petia se înfurie.

—■ Nu ţi-am zis, fir-ar al dracului, să te agăţi de mine ?

Katia, neavind încotro, se cocoţă în spatele lui.

— Uite, aşa-i mai bine, merge treaba mai repede... Dar eşti uşurică de tot, domnişoară, deşi nu pari, ci mai curînd pufoasă ca o gogoaşă, mormăia Petia, străbătînd în goană grădina şi poticnindu-se din cînd în cînd de straturile acoperite de zăpadă. O ţinea pe Katia de şolduri şi din cînd în cînd o mai ridica de parcă era un sac care-i luneca pe spate.

Katia încercă să-şi desfacă braţele cu care prinsese grumazul puternic al lui Petia şi să lunece de pe spinarea lui, dar şoapta răstită a flăcăului o făcu să se oprească.

— Să nu care cumva ! Uite-l pe Feofan că a făcut lumină în casă. Ne-a simţit, ciuma dracului !

Petia o zvîrli pe Katia în ograda Mamikăi şi gardul înalt îi feri de restul lumii. Nici vîntul nu mai era chiar atît de puternic. Mai urla el, dar gardurile aşezate roată de jur împrejur nu-l lăsau să se dezlănţuie în voie.

— Uf, că rău am mai asudat, zise Petia şi-şi şterse cu mîneca cojocului faţa udă de sudoare, pe care zăpada se topise.

— Să nu mă certi prea tare, îşi ceru iertare Katia.

— De ce să te cert ? Eşti de la oraş, nu eşti obişnuită.

Petia rămase o clipă nemişcat, abia-şi mai putea trage suflarea şi cu gura deschisă căută să prindă fulgii de zăpadă.

— Ei, acu nici de dracu nu mai ne e frică, rîse în sfîrşit Petia. Apoi, către Katia, ai cărei ochi scînteiau în întuneric : Ei, ce zici, domnişoară, ţi-ai mai venit în fire ?

— Păi eu, ce să zic, eu am mers cu trăsura.

— Bine bine, hai să intrăm în casă, că bătrîna nu doarme, ne aşteaptă.

— Să mergem.

— Şi acolo, domnişoară, să stai precum un liliac în pod. Cum se termină totul, îţi dăm noi semn. Ce-o să se mai înfurie uriadnicul şi cu starostele ! O să-şi smulgă bărbile unul altuia. Cine-a mai auzit una ca asta, să li se fure o domnişoară de sub nas !

Petia era atît de vesel, încît Katîa îşi zise că veselia asta a lui şi cu tupeul au să-l ducă într-o zi de rîpă.

„N-a riscat el de dragul meu, nici de dragul libertăţii mele, ci pentru că vrea să-şi bată joc de uriadnic şi de staroste", îşi zise în gînd Katia. Parcă nu-i venea să aibă încredere în el şi inima i se înfiora de teamă. „Nu, nu,

ăsta e un flăcău de nădejde, care n-are să te trădeze. E numai nebunatec şi cu tupeu", o consolă un glas lăuntric.

4

— Baba Stepanida, ia-ţi musafira în primire, strigă Petia, deschizînd uşa de la izba întunecată a Mamikăi.

In aceeaşi clipă, auzi de undeva de sus glasul fonf al bătrînei.

— Fiule, condu-o pînă la laviţă, trebuie să fie înghețată.

în prima clipă, Katia nu desluşi nimic, nici cuptorul de unde se auzea glasul bătrînei, nici laviţa, nici patul din colţ, nici masa de sub icoane. Dădu să meargă într-o parte, se lovi de un hîrdău, se opri. Un ulcior de tinichea, atins de poala cojocului ei, se rostogoli şi zgomotul i se păru asurzitor în liniştea nopţii.

— Ce-i cu dumneata, domnişoară, parcă eşti o pisică chioară, rîse Petia.

O apucă pe Katia de mînă şi o aduse la cuptor.

— Scoate-ţi pîslarii şi cojocul, pune piciorul uite-aici, şi te ajut eu să urci.

Katia îşi scoase cojocul, dar nu văzu nici ieşitura pe care trebuia să pună piciorul, nici cuptorul.

—■ Uite-aici. Petia i-apueă piciorul şi i-l aşează pe o ieşitură. Acum prinde-te de marginea cuptorului.

Katia pipăi şi se prinse de marginea cuptorului. Petia o apucă de şolduri şi o ridică.

— Hai, sus.

Katia simţi în sfîrşit că a ajuns pe cuptor.

— Ai un fund, domnişoară, ca o pernă, rîse Petia. Ei, rămîneţi cu bine ! Babă Stepanida, ai grijă de musafiră.

Petia dispăru, trintind uşa. în încăpere era linişte, nu se auzea decît urletul viforniţei şi oftatul reţinut al bătrînei.

— îţi mulţumesc, bunicuţo, că m-ai adăpostit, şopti Katia, dar fără vreo speranţă că Stepanida Semionovna o va auzi. în ciuda vîrstei înaintate, bătrîna se dovedi a avea o ureche foarte ascuţită.

— Nu te feri, fata mea, nu e nimeni aici în casă.

— Cum, stai singură ? se miră Katia, amintindu-şi de ce-i spusese Tatiana Nikanorovna despre Mamika.

—■ Să te ferească Dumnezeu să rămîi singur pe lume. Am doi nepoţi şi o fată, dar au plecat în plasa Zarecinaia la muncă. Sînt acolo gospodari de ispravă.

Au chiar fermele lor. Au şi grîne mai multe şi vite mai multe decît noi. Pămintul lor e mai bogat şi islazurile mai mari şi s-au dus ai mei acolo la muncă să apuce loc înaintea altora. Mai rău decît lupii umblă acuma oamenii prin lumea largă după o bucată de pîine. Ce să-i faci, viaţa cere.

Stepanida Semionovna oftă şi începu să şoptească o rugăciune.

Katia tăcu şi se aranjă cît putu mai bine pe cuptor. Cojocul îngheţat nu se încălzise încă. îl făcu sul şi-l băgă sub cap. în odaie era cald, mirosea a pelin, a lut, a fire de lînă puse la uscat.

— Dormi, fata mea, dormi. Mîine dimineaţă ai să vezi ce-o să faci, zise bătrîna.

— Bine, bunicuţo, odihneşte-te şi dumneata.

Katiei îi era teamă că bătrîna are să înceapă de îndată, fără să mai aştepte dimineaţa, s-o întrebe de unele şi de altele, s-o descoase, iar ea nu se pregătise pentru această discuţie. Evenimentele se desfăşuraseră atît de repede, uluitor de repede, încît nu-i venea să creadă că nu se mai află în casa uriaidnicului, ci în casa acestei femei bătrîne, cea mai bătrînă locuitoare a satului Lu- kianovka, care, bineînţeles, n-are s-o trădeze, are s-o apere, de vreme ce s-a învoit s-o primească la ceasul ăsta din noapte. Deocamdată nu-i venea deloc să doarmă. Erau atîtea probleme la care trebuia să gîndească. Chib- zuindu-şi noua situaţie, Katia îşi zise că trebuie să fie pe deplin sinceră cu bătrîna. Bineînţeles că n-are să-i divulge secrete de partid, dar n-are să-şi ascundă părerile. După ce luă această hotărire, Katia se linişti, îşi strînse genunchii, se făcu ghem, puse palma sub obraz, cum îi plăcea s-o facă încă din copilărie, şi somnul o cuprinse de îndată.

Se trezi, auzind vorbe în casă. Ridică puţin capul şi ascultă.

— Ce mai vînt, tuşă Stepanidâ, te dărîmă, nu alta. Şi nu vezi la doi paşi. Gardul nostru parcă s-a topit, nu-l mai vezi. Era cît pe-aci să-mi sparg capul, împie- •dicîndu-mă de el, spunea o femeie care părea că are chef de vorbă.

■—• De vreme ce n-a încetat spre dimineaţă, are s-o ţină aşa pînă diseară, zise bătrîna şi întinse femeii o găleată, zornăind din ea.

— Ascultă aici, Anisiuşa, am într-un cotlon al cuptorului, într-o ulcică, o bucăţică de unt pus la păstrare. Probabil că s-a întărit de ger ugerul vacii, zise Mamika şi

Katia înţelese că bătrîna nu mai poate mulge ea singură vaca şi are o înţelegere cu vreo vecină.

Femeia plecă şi reveni în casă cam peste vreo jumătate de oră. Intre timp începuse să se lumineze. Dînd la o parte puţin perdeluţa care închidea cuptorul, Katia o văzu pe Mamika şi alături de ea o femeie înaltă, îmbrăcată în cojoc. Femeile împărţeau laptele în ulcele şi discutau încetişor între ele.

— Tuşă Stepanida, am dat de mîncare vacii şi oilor, la prînz le mai dai dumneata cîte ceva, iar seara vin •din nou.

■— Foarte bine, Anisiiţşa, să-ţi dea Dumnezeu sănătate. Ce treburi ai pe ziua de azi ?

— Mergem la treierat la băcan. Bine că măcar am reuşit să băgăm în hambar uneltele înainte de a fi început viscolul. Acum avem ce treiera.

— Dar prin sat ce mai noutăţi ?

— Toţi o înjură pe grăsana aia de la oraş şi-o căinează pe tinerica de-a înfruntat-o. Că fata a zis adevărul la adunare, nimic altceva, doar adevărul. Şi ţăranii sînt gata să le facă bucata uriadnicului şi starostelui. Cum arată Demian al meu ? Jumătate de om — o mînă şi un picior. Ce să mai facă de acum înainte ? Dar şi el zice că, uite, dacă ne strîngem mai mulţi aici în sat, din ăia de-am fost pe front, le facem noi ăstora, de-şi, zic şefi, un „păianjen" pe frunte.

— Ia te uită, dar ce-o fi însemnînd asta ?

— Asta zice, asta înseamnă că au fost şi nu mai sînt! In locul lor, punem oameni de-ai noştri, din sără- cime, din ăia de trag la jug, zi şi noapte...

— Ascultă-mă pe mine, Anisiuşa, să ştii că aşa o să facă cum zic şi nici n-o să aibă pe cine să tragă la răspundere. Nu e bine să te iei la harţă cu poporul.

— Apăi asta aşa e, poporul dacă vrea face tot cum vrea el, se învoi Anisiuşa, şi se grăbi să plece. Deci, tuşă Stepanida, eu am plecat, rămîi cu bine pînă seara. Nui uita să le mai pui paie vacii şi oilor...

— Nu uit, Anisiuşa, cum să uit.

Cînd paşii Anisiei se îndepărtară, Katia spuse :

— Bună dimineaţa, Stepanida Semionovna.

— Tte-ai şi trezit, porumbiţo ? Asta e Anisia, carete-a sculat. Are o voce de tunet. S-a obişnuit să ţipe cu bărbatu-său, că a venit, săracul, dărîmat. Nu numai că. n-are un picior şi o mînă, dar mai e şi surd, surd bocnă. L-a lovit un obuz, se zice că de abia l-au dezgropat din pămînt. Cum ai dormit ? Şi cum îţi zice ?

— Katia îmi zice, iar de dormit am dormit bine, Stepanida Semionovna.

— Ei, dacă e aşa, atunci scoală-te. Am să ies puţin afară, să văd de nu se plimbă careva prin apropiere. Deşi nu e timpul de plimbare, totuşi...

Stepanida Semionovna nu apucă să iasă, că în tindă: se auzi un tropăit şi în încăpere năvăli Anisiuşa cu sufletul la gură.

— Tuşă Stepanida, aoleu, ce s-a mai întîmplat ! spuse ea grăbită. Auzi, cică fata aia a fugit din grajdul uriad- nicului şi o caută el cu starostele prin tot satul. Se zice că grăsana aia, dracu s-o ia, de-a vorbit la adunare, a. poruncit s-o caute şi sub pămînt, dar s-o găsească.

— Slavă Domnului, Anisiuşa, că a putut fugi fata,, nu e de vină săraca cu nimic. Şi Stepanida Semionovnaj se închină la icoane.

— Să-i dea Maica Domnului fericire şi noroc, adăugă Anisia, care făcu şi ea semnul crucii, căutînd să nu rămînă mai prejos de bătrînă.

— Dar n-ai auzit, Anisiuşa, cum de-a fugit fata aia ? întrebă bătrîna, apropiindu-se de cuptor, cu intenţia ca discuţia să fie auzită de Katia.

— Cum să nu, tuşă Stepanida, povestesc oamenii, şi e adevărată minune ! De dimineaţă s-a dus Feofan să-i ducă de mîncare, a deschis el lacătul, a intrat în încăpere şi acolo nimeni. El, la fereastră —• fereastra întreagă. Hai la cuptor ! Nimeni ! în beci ?! Nici acolo. A cercetat el tavanul, toate scîndurile la locul lor, a ieşit el în uliţă, dar fereastra cum era bătută din toamnă, aşa rămăsese. Nu se atinsese de ea nimeni, nici urmă. în jur, zăpadă de doi arşini. A dispărut fata şi pace. Se zice că Feofan tot umblă şi mormăie „Fata asta e vrăjitoare ! Zău aşa, vrăjitoare ! A ieşit pe horn" !

Stepanida Semionovna clătină din cap.

— Vrăjitoare... e un nărod Feofan ăsta, poate că pe fată a ajutat-o chiar Domnul Dumnezeu. Atunci cum rămîne ?

—• Ei, asta e, tuşă Stepanida, se învoi femeia, şi cu părere de rău că trebuie să fugă la treierat, dispăru pe uşă.

— Auzit-ai, fata mea, ce zice despre tine uriadnicul, rîse bătrîna. Hoţul de el, ticălosul !

—■ Am auzit, răspunse veselă Katia şi coborî de pe cuptor.

— Totuşi, să te fereşti, fata mea, acu au pornit să scotocească peste tot, prin case, prin hambare, prin

şuri. Ştiu ei că pe o vreme ca asta, greu să iasă omul din sat.

— O să vină şi la dumneata ?

— S-ar putea întîmpla, dar ţie teamă să nu-ţi fie, ia şi mănîncă şi suie-te din nou pe cuptor. Te ascund eu după un sac cu nişte lînă, iar în partea cealaltă mă culc eu. Numai să nu îi scap cînd or să deschidă poarta, deşi scîrţîie de se aude cale de o poştă.

Katia ieşi afară. Se întoarse tremurînd toată.

— Of, ce mai viscoleşte ! mai al naibii decît azi-noapte.

Se spălă la hîrdău, apoi se aşează la masă. Bătrîna îi întinse o ulcică cu lapte şi o bucată de pîine de secară. Luă şi ea o ulcică. Numai că în ulcica ei nu era lapte, ci apă. Katiei i se făcu ruşine. „Se lipseşte ea şi-mi dă mie ultima picătură."

•—• Mi-ai turnat prea mult, Stepanida Semionovna, să-ţi dau şi dumitale, propuse ea, luînd ulcica.

— Lapte am, fata mea, dar azi e zi de post, o linişti bătrîna pe Katia şi adăugă : Mănîncă, nu te uita la mine, la vîrsta mea, omul trebuie să mănînce, uite, numai atî-tica — şi bătrîna arătă cu degetul cel mic, anchilozat, de la mina ei uscată, cu vinele umflate.

Katia bău în grabă laptele, mîncă pîinea şi se urcă iar pe cuptor.

— Dacă te plictiseşti, mai poţi coborî. Deocamdată să fac curat aici, zise bătrîna.

— Nu vrei să te ajut, Stepanida Semionovna ? întrebă Katia, dornică să se apuce de-o treabă.

— Las'că mă descurc singură. N-am unde a mă grăbi iar tu nu te mişca de pe cuptor. Ştii cum e ceasul rău. N-ai lăsat nimic prin odaie ? Bătrîna privi în jur.

— Totul e pe mine, în afară de cojoc, iar cojocul e pe cuptor.

Katia dispăru pe cuptor, se făcu ghem şi şezu aşa nemişcată, ascultînd vuietul viforniţei. „Cine să fi făcut planul evadării mele ? Maşa ? Timofei ? Petia ? Sau poate chiar Lukianov în persoană ? Oricine ar fi, bună idee a avut. Dac-am scăpat cu bine aici, ajung eu şi la Tomsk şi acolo poate îl găsesc şi pe Vania".

— Nu cumva dormi, fata mea ? auzi ea glasul Stepanidei care încerca să se urce pe cuptor.

Katia o apucă de mînă şi o trase în sus.

— Lasă că mă urc singură, nu e prima oară.

Bătrîna se culcă pe marginea cuptorului, alături de Katia.

■— Acuşi trebuie să vină, zise ea cu atîta convingere, de parcă o forţă ascunsă i-o comunicase.

— De unde ştii ? întrebă Katia.

— Păi după timp. Ar fi timpul să vină.

Stăteau amîndouă tăcute, Katia cu urechea la pîndă s-audă cînd scîrţîie poarta; se temea cumplit că-i va vedea, dintr-o clipă în alta, intrînd pe staroste şi pe uriad- nic. Dar nu se auzea nimic ; doar vîntul urla necontenit, iar alături, răsuflarea şuierătoare a Stepanidei Se- mionovna.

— Dar tu, fată, eşti măritată au ba ? întrebă cu jumătate de glas bătrîna.

Katia de mult se aştepta la întrebări. Nu era Mamika omul care să n-o descoase.

— N-am apucat încă să mă mărit, bunicuţo, viaţa mi-a fost de aşa fel...

— Habar n-am cum ţi-a fost viaţa, de măritat trebuie să te măriţi oricum. Asta ne-a lăsat-o Domnul Dumnezeu.

— Mi-e teamă să mă mărit oricum ar fi, iar pe omul drag nu l-am întîlnit încă.

— Draga mea, trebuie să-ţi cauţi ursitul, nu există suferinţă mai mare decît să trăieşti o viaţă întreagă cu un om străin. O ştiu din viaţa mea. Doi bărbaţi mi-a hărăzit Domnul. Primul, cînd a murit, m-a lăsat văduvă cu trei copii. La început mi-a fost greu, în schimb, mă simţeam liberă. Lanţuri îmi căzuseră de pe suflet. Optsprezece ani am stat văduvă. Deopotrivă cu bărbaţii am muncit la cîmp, deopotrivă cu ei la adunările obştei. La patruzeci şi doi de ani m-am măritat din nou. Iar cînd mi-a murit cel de-al doilea bărbat — şi numai opt ani am trăit cu el — mi s-a părut că s-a stins lumina zilei. Deşi era cam nărăvaş din fire şi nu totdeauna drăgăstos. S-a mai întîmplat să mă şi bată...

— Să te bată ? De ce ? Katia se ridică într-un cot, uimită de spusele bătrînei.

— Păi aşa, fără pricină, fata mea. Există doar şi o credinţă, zdrobită de pumnul bărbatului, muierea întinereşte.

— Sălbatecă credinţă, Stepanida Semionovna ! se indignă Katia.

— Nu e chiar aşa, replică liniştită bătrîna. Am simţit-o pe pielea mea. Şi-au simţit-o şi alte muieri. După ce-ţi trec vînătăile, parcă te faci mai frumoasă, mai arătoasă, iar la trup mai tînără şi mai voinică...

— Ce tot vorbeşti, Stepanida Semionovna ? Cum se poate să te bată ?! Bătaia e o barbarie !

— Poţi să-i zici cum vrei, numai că ce-ţi spun eu, urcă din adîncul sufletului, spuse cu convingere bătrîna.

Katiei nu-i venea să-şi creadă urechilor. „Doamne, cit de adine s-a înrădăcinat ignoranţa !... Cînd te gîn- deşti că asta o spune o femeie bătrînă, înţeleaptă, al cărei glas potoleşte satul întreg... La ce să te mai aştepţi din partea celorlalte tărănci, si mai îndobitocite de viata lor ? !"

— Iar de-ţi găseşti ursitul, fata mea, inima singură are să-ţi spună : el e. Şi inima n-are să mai primească pe un altul, continuă Stepanida Semionovna, deloc supărată de faptul că această musafiră neaşteptată se împotrivea cu atîta înfocare şi pasiune părerilor ei.

Deodată se auzi scîrţîind poarta, apoi treptele, şi numaidecît, aburi de aer îngheţat năvăliră pe uşa larg deschisă. Katia se strînse ghem, sîngele i se urcă la cap, inima i se zbătea puternic : „Uriadnicul !" îi trecu prin minte. Dar uşa se închise, şi cineva se întinse lat în mij- locul casei. Katia auzi rîsul vesel, sonor al lui Petia Sko- belkin.

— Domnişoară, hei, domnişoară, ai auzit ? Te-au mîn- cat lupii, domnişoară ? Petia se sufoca de rîs, gata să se dea de-a berbeleacul prin încăpere. Babă Stepanida, nu-ţi fie teamă, n-or să vină. Şed cu toţii, se vaită de necaz şi fac pe ei de frică. Şi cucoana aia grasă.

Stepanida Semionovna scoase capul de pe cuptor, iar Katia ridică perdeluţa.

— Ce-ai zis, măi băiete ? Ia povesteşte, porunci aspru bătrîna.

Petia mai făcu o tumbă, două, se ridică apoi în pi- cioare, scoase căciula din cap şi, rîzînd mereu, încercă să povestească.

— Cum a dat uriadnicul alarma în sat, eu m-am şi înfiinţat la el. El l-a chemat pe staroste şi a poruncit să aducem ţărani care să cerceteze casele şi să caute pe fugară. Mi-au dat şi mie o lopată. „Ai să umbli cu noi, tontule, să ne deszăpezeşti drumul". „Cum porunciţi, dar de înjurat puteţi înjura mai tîrziu. Nu se ştie care din noi e mai tont". Bineînţeles, doar am gîndit aceste cu- vinte, că de rostit n-am îndrăznit să le rostesc. Am por- nit, prin urmare. El aleargă înainte de parcă e turbat, strigă şi urlă, ziceai că e un armăsar în călduri." „Vră- jitoare e fata asta ! A zburat pe horn". Şi dă buzna, cînd într-o casă, cînd în alta, prin hambare, prin şure, de parcă intrase strechea în el.

Am bătut noi uliţa ce duce în sus, şi acum, ca să mergem la vale trebuia să trecem printr-o ulicioară. Un

viscol cumplit, te dărîmă, nu alta. Ce să-i facem, mergem. Ţăranii îl înjură pe staroste şi pe uriadnic de mama focului. începuse să se lumineze. Văd în faţa mea o mo- viliţă. Dau cu lopata în ea. Ce să vezi ? In zăpadă, o "bucată de cojoc. Toţi se grămădesc în jurul ei şi se uită : „Ce să fie oare ?" se întreabă unii pe alţii. Starostele începe să urle ca un disperat : „Care va să zică... aşadar... poate că, aşadar, au mîncat-o lupii". Ţăranii s-au făcut foc şi pară. Au început să-l ia la rost pe uriadnic : „Ti- călosule, suflet hain ce eşti, tu ai trimis omul să-l mă- nînce lupii. Asta-i o bucată din cojocul fetei. Pentru asta n-ai să ai iertare nici pe lumea asta şi nici pe ailaltă". Uriadnicul încremeni. Stătea cu mîinile căzute, făcînd feţe-feţe. Starostele s-a speriat şi mai rău. Numai ce auzim că în burta lui încep nişte zgomote mai rău ca şuieratul vîntului. Îşi dă el jos nădragii în bătaia vîn- tului şi zice : „Iertaţi-mă, oameni buni, aşadar... care va să zică... m-a apucat burta". Iar ţăranii se răstesc la el : „Să te ia dracu, ucigaş nenorocit !" Timka, care o pornise mai înainte, şi-a băgat cîrja într-un troian şi să vedeţi ce-a scos de acolo : un pîslar. Şi atunci pentru toată lumea a devenit limpede : se vede că domnişoara a vrut să fugă pe drumul mare, dar lupii au prins-o, au sfîşiat-o în bucăţi şi i-au aruncat oasele şi hainele prin toată poiana. Unde să le găseşti acum ? Doar cînd s-o dezăpezi, la primăvară. Atunci ţăranii s-au mîniat cumplit, să te ferească Dumnezeu. Ziceai că s-a terminat şi cu starostele, şi cu uriadnicul. „Căutaţi-vă martori pe lumea ailaltă, zbierau, pe noi să ne lăsaţi în pace !" Şi fiecare a pornit acasă la el. Mi-am luat şi eu lopata la spinare, dar numai ce mă ajunge din urmă Timka, care nu mai putea de rîs şi începe să mă laude : „Bravo, măi Petia, cu tine nu se prăpădeşte omul !" Căci, să ştiţi, domnişoară, astea toate eu le-am aranjat.

Katia îl asculta pe Petia Skobelkin şi vedea ca într-un tablou tot ceea ce se petrecuse dis de dimineaţă în sat. Chipul ei, la început îngrijorat, se înveseli şi fata se porni să rîdă din toată inima.

— Petia, eşti o comoară ! Aşa le trebuie. Las'că le mai facem noi şi altele şi mai şi.

— Eşti deştept, băiete, zise Stepanida Semionovna cu un zîmbet. Grozav i-ai mai tras pe sfoară. O merită, dar să ştii că dacă-şi vin în fire, se fac şi mai ai dracului. Să nu crezi că ai reuşit să-i pui cu botul pe labe pentru totdeauna.

Glasul aspru al bătrînei îi readuse pe Petia şi pe Katia la realitate, căci pentru o clipă ei uitaseră de orice fel de primejdie.

— Nu căuta să mă înspăimînţi, Mamika. Lasă, mai îmi fac eu un pic de curaj şi să vezi că pun la cale ceva să se dea peste cap tot pămîntul ! se lăudă Petia şi tonul cu care vorbea lăsa să se creadă că nu se îndoieşte cîtuşi de puţin de forţa sa.

■—■ Petia, n-a mai încetat viscolul ? întrebă Katia, gîndind în sinea ei : „Trebuie să plec cit mai repede din Lukianovka, bătrîna asta ştie ea ce ştie".

— Nici un pic, domnişoară. Moş Andron zice că două zile o să mai fie aşa. Şi el o ştie după cîntecul oaselor.

— Vezi băiete, să nu căşti gura. în caz de ceva, ne baţi în geam, zise bătrîna, văzîndu-l pe Petia că-şi îndeasă căciula pînă peste urechi.

— Bineînţeles, Mamika, eu mi-s om de cuvînt !

5

Pe înserate, apăru din nou Anisiuşa. Luă găleata şi se duse să mulgă vaca. Cînd plecă femeia, se auziră iar paşi în tindă, şi în prag apăru Lukianov.

— Să trăieşti, Stepanida Semionovna. Bună seara, Katia, zise el, aruncînd o privire grăbită prin încăpere.

Bătrîna şedea la masă, lucrînd cu croşeta. Se ridică în întîmpinarea lui Lukianov şi-l salută binevoitoare. Katia, auzind glasul lui Stepan Dimitrici, dădu la o parte perdeluţa.

— A, dumneata eşti, bine ai venit, Stepan Dimitrici !

— N-a ţinut şiretlicul lui Petia, Katia, zise grăbit Lukianov. Ticăloşii au simţit că-i o înşelăciune la mijloc. Iar vor să umble prin case, să ia satul din două părţi. Nu crede cucoana asta, Zatunaiskaia, că ai plecat pe o> vreme ca asta. A poruncit să fii găsită : ori vie, ori moartă.

— Ce să facem, Stepan Dimitrici, că tare nu mi-ar place să nimeresc iar în mîinile lor, oftă Katia.

— D-aia am şi trecut pe aici. Cum vine noaptea, trebuie să plecăm în taiga. Deşi o să fie greu de umblat pe un viscol ca ăsta, altă alegere nu avem.

— Unde ai de gînd s-o duci, Stepan ? Nu cumva în cătun ?

— Nu, tuşă Stepanida, ei n-au să ocolească cătunul. Vreau s-o ascund la Okenti Svobodnîi. Pentru două, trei zile. Iar mai încolo, om vedea.

— Locul e de nădejde, numai că drumul e tare greu.

— Ajungem noi într-o noapte, Stepanida Semionovna.

— Dar pe la tine au fost, sau nu ?

— Toate ungherele le-au scotocit.

— Au făcut percheziţie ? întrebă Katia cu un glas îngrijorat. Se gîndea la hîrtiile lui Lihaciov.

— Au scotocit prin beci, prin hambar, prin baie, dar şi eu le-am zis-o. Ne-am despărţit la cuţite.

— De mult n-a mai fost aşa ceva, Stepan, cînd au fugit ăia şapte dintr-un convoi de surghiuniţi, îţi mai aminteşti, au ba ?

— Cum să nu-mi amintesc ? Păi nu noi doi, dumneata tuşă Stepanida şi cu mine, i-am salvat ? Parcă nu la dumneata în beci au stat o zi ? Şi tot la Okenti Svobodnîi i-am dus atunci... Deci, Katia, fii gata. Mai pe seară, mai tîrzior. Ai umblat vreodată cu schiurile ?

— S-a întîmplat. Am fost cu părinţii de cîteva ori în Finlanda, la ţară, şi m-am dat cu schiurile pe deal la vale...

— Bine. Aşteaptă-mă.

Lukianov plecă. Bătrîna lăsă croşetatul şi pregăti cina. In odaie era întuneric beznă. Dacă n-ar fi fost şuviţele subţirele de lumină ce cădeau prin uşiţa sobei de tuci, ai fi putut jura că n-o să se mai facă niciodată ziuă.

Bătrîna se mişca însă fără greutate prin încăpere şi atît de repede încît Katia abia de prididea s-o urmărească cu privirea. O auzea zăngănind la uşiţa sobei celei mari, ca peste o clipă, de parcă ar fi zburat de la un perete la altul, s-o audă aşezînd străchinile pe masă.

— Coboară, fata mea, să mănînci. Mănîncă mai bine, •căci drumul ţi-e lung, o pofti bătrîna. Uite, am păstrat o bucăţică de slănină şi mai am şi nişte cartofi copţi în spuză.

Katia coborî de pe cuptor, găsi pe pipăite masa, se aşeză pe laviţă.

— Cine-i omul ăsta, Okenti, Stepanida Semionovna ?

Bătrîna întîrzie cu răspunsul, se pare că nu era chiar un om atît de simplu, acest Okenti, încît să poţi spune despre el esenţialul în două, trei cuvinte.

— Nu-l poţi înţelege dintr-odată ce om este. Ori e unul de s-a vîndut diavolului şi a uitat de Dumnezeu, ori e unul sărac cu duhul, nu ştiu, ai să vezi singură. Bătrîna, evident, evita un răspuns direct.

Cinară fără grabă în întuneric. Bătrîna-şi aminti de istoria cu evadarea celor şapte condamnaţi la ocnă. Asta se petrecuse în toamna lui 1914. Convoiul mergea

din Tomsk în direcţia minelor. Era un convoi pestriţ de condamnaţi : soldaţi, ofiţeri, muncitori. Toţi protestaseră împotriva războiului. Era un convoi numeros şi într-un fel vesel, îndrăzneţ, deşi toţi aveau condamnări grele : nici unul mai puţin de cinci ani de ocnă. In timpul apelului de dimineaţă s-a produs o înşelăciune : au răspuns alţii în locul celor fugiţi. Dispariţia a şapte condamnaţi a fost constatată abia pe drum. Mai fuseseră multe cazuri de evadări similare, dar de obicei era vorba de unul-doi. De astă dată fugiseră şapte dintr-o dată.

Satul a fost cercetat în lung şi-n lat, iar evadaţii, în timpul acesta şedeau în beciul Mamikăi. Beciul vechi, pe jumătate dărîmat, fără gheaţă în el, era săpat în grădina de zarzavat şi în jurul lui crescuse un adevărat zid de păpuriş, înalt cît omul. Nimănui nu i-a trecut prin minte să-i caute acolo pe fugari. Noaptea, Lukianov i-a dus la Okenti Svobodnîi, iar de acolo au fugit la Tomsk.

— Acum, pe drumul ăsta, ai să mergi şi tu, îşi încheie povestirea Stepanida Semionovna.

Seara, tîrziu, dădu buzna iar, cu zgomot şi veselie, Petia Skobelkin.

— Domnişoară, iaca, a sosit ceasul despărţirii noastre. Lîngă pădure te aşteaptă nenea Stepan, iar pînă acolo trebuie să te duc eu. Tare rău îmi pare că trebuie să pleci din Lukianovka, şi dacă cumva ţi-am greşit cu ceva, domnişoară, te rog să mă ierţi. Pe urmă, în caz că am rostit vorbe urîte, mă rog iarăşi de iertare, că asta-i din prostie şi nepricepere ! Petia vorbea serios, fără tonul glumeţ care-i era caracteristic, şi Katia se simţi emoţionată pînă la lacrimi.

— Nu vorbi, Petia, de neştiinţă sau nepricepere. Nu, nu, eşti un tovarăş demn de toată încrederea şi lasă-mă să te îmbrăţişez înainte de plecare ! Katia îl strînse pe Petia la piept şi-l bătu prieteneşte pe spate. Apoi o îmbrăţişă pe bătrînă. Nu degeaba te-au poreclit pe dumneata Mamika ! Iţi mulţumesc pentru ospitalitate, pentru bunătate, pentru tot ajutorul ce mi l-ai dat ! Niciodată n-am să te uit !

Bătrîna, gata să plîngă, întinse Katiei o bucată de pîine.

— Ascunde-o, fata mea, în sîn. O să-ţi folosească pe drum.

Cînd coborîră din tindă, viforniţa o lovi pe Katia drept în faţă. Fata văzu în faţa ochilor scîntei verzi şi violete. Se ghemui, se lăsă jos, gata să primească o nouă lovitură.

— Domnişoară, acoperă-ţi ochii cu şalul, o sfătui Petia. Katia îşi trase basmaua pe nas, dar o nouă rafală de vînt şi zăpadă îi lovi obrajii cu atîta putere, încît i se păru că pielea i-a fost sfîrtecată pînă la sînge.

—■ Acoperă-te, domnişoară, cu mîinile, uite-aşa. Şi Petia îşi acoperi faţa cu mănuşa. Sfaturile lui se dovediră a fi folositoare. Katia preîntîmpină a treia lovitură de viscol.

Trecură în goană uliţa, coborîră ulicioara îngustă ce ducea pe malul apei îngheţate bocnă, şi o porniră în lungul rîpei. Malul înalt îi ferea de loviturile vîntului. în curînd se arătă pădurea neagră, întunecată şi misterioasă. Katia simţi cum i se strînge inima.

— Ei, domnişoară, s-a terminat cu suferinţele dumitale. începe pădurea. începe libertatea. Acolo, şi pe vreme de viscol, tot linişte e, zise Petia întorcînd capul.

Ca să-şi mai înfrîngă încordarea care o strîngea ca într-un teasc din cap pînă-n picioare, Katia ar fi dat crezare cuvintelor lui Petia, dar nici nu apucă flăcăul să-şi încheie fraza, că undeva în apropiere, răsună un zgomot asurzitor şi pămîntul se cutremură de parcă ar fi făcut explozie.

— Aoleu, ce s-a mai pornit, naiba să-l ia ! înjură Petia şi Katia se opri, încremenind de spaimă pentru cîteva clipe.

•—• Nu-ţi fie teamă, domnişoară, nenea Stepan te duce ca pe *trotoal,* căută Petia să-şi arate cunoştinţele orăşeneşti.

Lukianov îi aştepta. îl văzu ieşind dintre brazii groşi şi le spuse :

— Katia, vino cu mine, iar tu, Petia, o iei înapoi. Şi să fii cu ochii-n patru.

— Nici o grijă, nene Stepan, strigă Petia şi dispăru imediat, parcă l-ar fi înghiţit vîrtejul de zăpadă.

— Katia, urcă aici, pe înălţimea asta de zăpadă, să-ţi arăt ce trebuie să faci, zise Lukianov, scoţînd dintr-un tufiş nişte schiuri. Katia le luă în mînă şi se minună : nu semănau deloc cu schiurile finlandeze pe care le folosise cîndva. Acelea erau lungi, înguste, aveau curele de fixare. Acestea, dimpotrivă, erau scurte şi late. Pe deasupra mai erau şi căptuşite cu o blană ţepoasă.

— Stepan Dimitrici, cu de-alde-astea n-am mai umblat, zise Katia amărîtă, pipăind schiurile uşoare, flexibile, cu curele la mijloc şi cu nişte sforicele care porneau din faţă.

— Cu altele nu răzbeşti pe aici, şi de răzbit, noi trebuie să răzbim. Uite, pune picioarele aici, am să te leg cu curelele.

Katia avu impresia că glasul lui Lukianov suna a imputare. Se grăbi să urce pe schiuri şi zise :

-— Am să încerc. Poate că am să reuşesc.

— încercarea moarte n-are, o mîngîie Lukianov şf. se apucă să trebăluiască. în timp ce-i lega schiurile, îi. explică cum poate să se mişte mai uşor cu ele, apoi dispăru; pentru o clipă după un tufiş şi, cînd ieşi de acolo, avea, şi el schiuri în picioare.

Porniră. Viscolul se zmintise. In vîrtejurile de zăpadă, Lukianov cînd dispărea de ziceai că l-a luat vîntul pe sus, cînd apărea din nou la distanţă de o palmă. Deşi. schiurile nu semănau deloc cu cele finlandeze, experienţa de altă dată îi fu de folos Katiei. După ce străbătu cam o verstă, se simţi bine cu noile schiuri. Acestea nu lunecau în spate, căci firul de blană se ridica brusc şt slujea ca un fel de frînă. Era mai ales de folos la urcarea pe coline. Schiurile fiind late, te ţineau bine pe zăpadă, nu te lăsau să te cufunzi în ea. Katia descoperi curînd şi alte calităţi ale schiurilor lui Lukianov : dac-ar fi fost lungi, n-ar fi putut fi manevrate în desişul taigalei.

De cîteva ori, Katia lovi cu vîrful schiurilor rădăcina tufişurilor şi înţelese greşeala pe care o făcea : sfoara din vîrful schiurilor trebuia trasă, căci în felul acesta vîrful schiului se ridica şi vreascurile nu mai puteau fi o piedică. înţelese Katia şi altceva : sforile contribuiau la menţinerea echilibrului, dădeau o anumită ritmicitate mişcării.

Pe alocuri, Lukianov grăbea pasul, şi Katia cu greu putea ţine pasul cu el. Dar după cîte o mică fugă, urma o perioadă de răgaz, în care ea se putea odihni. Katia nu ştia ceea ce ştia Lukianov. Pădurea nu era egală peste tot locul. în unele părţi ea creştea pe teren nisipos, rădăcinile copacilor în aceste locuri se aflau la suprafaţă şi loviturile vîntului spulberau uşor zăpada, scoţîndu-le la iveală. Lukianov se temea şi pentru viaţa lui şi pentru aceea a Katiei. în întunericul nopţii, în această beznă de zăpadă învîrtejită era uşor să nimerească sub un copac răsturnat de vînt. Taigaua se cutremura mereu de trozniturі şi zgomote. Lukianov căuta să străbată cit. se poate mai repede porţiunile primejdioase. Katia urma pîrtia lăsată de schiurile lui Lukianov şi aceasta îi uşura înaintarea. Ea avea o singură grijă : să nu rămînă în urmă, să nu-şi piardă din ochi călăuza. Schiurile ei lune- <cau, dacă se poate

zice, ca de la sine, fără mari eforturi şi Katia nu se arunca nici într-o parte, nici în alta, mergea lin.

Cînd ajunseră într-o viroagă, într-un loc liniştit, Lukianov se opri şi săltă cu o mişcare din umăr puşca ce-i atîrna pe spate.

— Katia, poţi să socoteşti că am ajuns la ţintă. Pînă la Okenti mai sînt vreo două verste. Şi trebuie să-ţi spun că umbli foarte bine cui schiurile. Ai obosit ? Lukianov scoase punga de tutun, îşi înfundă pipa pe care o avea întotdeauna cu el. Pe un vînt ca acesta nu era uşor să răsuceşti o ţigară, şi lui îi plăceau ţigările, dar...

—■ Cit am făcut pînă acum, Stepan Dimitrici ? întrebă Katia, care simţi dintr-o dată o imensă oboseală.

— Păi să tot fi făcut vreo cinci verste. Dar pe drumul "bun, unde e ocol, de la Lukianovka pînă la Okenti sînt cincisprezece verste.

— Deci am mers pe scurtătură ?! se minună Katia şi gîndi în sinea ei : „Pentru două verste mai am putere, dar dacă ar fi să merg mai mult, m-aş face de ruşine !"

Lukianov scurtă popasul, trase un fum din pipă şi explică :

— Trebuie să mă întorc acasă cît mai e întuneric. Haide să mergem !

Katia abia de-şi mai putea muta picioarele. Simţea cum îi tremură genunchii şi pulpele. „Haide, haide, că nu mai e mult !" îşi făcea curaj şi, vrînd-nevrînd, se mişca.

6

Aici, în viroagă, parcă era pe altă lume. Vîntul şuiera deasupra capului, norii de zăpadă zburau şi ei pe deasupra, atingînd coastele golaşe ale dealului. Înaintau uşor şi Katia se mira cînd Lukianov opri brusc schiurile şi zise :

— Aici şade Okenti Svobodnîi, hai să batem la uşă !

La douăzeci de paşi, Katia văzu o casă cu două ferestre,
înconjurată de brazi tineri, prăfuiţi de zăpadă. în jurul casei nu se afla nici ogradă, nici gard. După cum nu erau nici şuri, nici hambare. Nu se auzi nici un lătrat de cîine. Era doar pădurea întunecată, cerul nevăzut, pămîntul îngheţat şi nici o urmă de fiinţă vie...

Lukianov bătu cu pumnul în geam. Aşteptă o clipă şi repetă bătaia.

— Ia te uită, ce-o mai o-oileşte Okenti, nu răspunde şi pace ! mormăi el, continuînd să dea cu pumnul în cercevea.

—■ Ei, cine eşti acolo ? Intră, uşa nu-i încuiată ! se auzi un glas din depărtare.

— Să trăieşti, Okenti, eu sînt, Stepan Lukianov. Haidem, Katia, că s-a trezit stăpînul.

Lukianov şi Katia îşi scoaseră schiurile, înconjurară casa şi se opriră în faţa uşii, neştiind dacă să intre sau nu.

—■ Unde-o fi dispărut ? Ori a intrat în casă, ori s-a dus pe undeva, gîndi cu voce tare Lukianov.

— Intră, Stepan, intră. Okenti purta în braţe o legătură cu lemne şi venea dinspre stiva ce se zărea albă între doi brazi mari. Lukianov se dădu la o parte, deschise uşa şi lăsă stăpînul să intre primul în casă.

Cînd Okenti aprinse opaiţul, Katia examină încăperea şi pe stăpînul ei. Era o izbă încăpătoare, construită din lemn rotund. O sobă de lut, o masă cu laviţă, un pat de scînduri şi în mijloc o sobiţă de tuci — iată toată mobila. E adevărat că pe pereţii izbei, mai ales în colţuri, se vedeau nişte snopi dintr-o iarbă necunoscută.

Stăpînul casei avea lemne berechet. Era cald, ardea şi soba mare şi cea de tuci, conurile de brad pocneau mereu. Dar toate acestea Katia le înregistră în fugă, pentru că privirea ei se fixă mai îndelung asupra lui Okenti.

Katia îşi aminti de cuvintele Mamikăi : „Ori e unul de şi-a vîndut sufletul diavolului, răzvrătit împotriva Domnului, ori e unul sărac cu duhul..."

Era un bătrîn mic şi slab, cu un cap rotund, cu o claie de păr nepieptănat, vîlvoi, o barbă rară, o faţă brăzdată şi un nas deosebit de expresiv. Uimitoare nu era atît mărimea nasului, mult prea mare pentru asemenea faţă suptă, şi mai curînd atestînd darul beţiei, cît mai ales forma lui. Nasul începea undeva la rădăcina ochilor, se ridica în sus, apoi pe neaşteptate se lăţea pe obraji şi devenea parcă strivit. Vîrful era ridicat în sus, într-o mişcare de insolenţă la adresa întregii lumi înconjurătoare. O privire fugară adresată lui Okenti îţi arăta limpede că era un om neobişnuit, unul de-i plăcea să se ia la harţă cu toată lumea, un om care nu se putea acomoda cu nimeni. Dar Katia nu ştia dacă e aşa într-adevăr. Okenti zvîrli cojocul de pe umeri şi rămase într-o cămaşă de pînză, lungă pînă la genunchi, în pîslari, peste care spînzurau şalvarii largi, îl pofti de cîteva ori pe Lukianov să intre, făcîndu-se că n-o bagă în seamă pe Katia.

— Ce-i cu tine, Stepan, de hojăreşti prin pădure pe o vreme ca asta ? întrebă Okenti cu un glăscior piţigăiat şi surd. M-ar fi putut speria bătaia ta în geam. Intre timp îşi agita într-un mod hazliu capul, rîdea prelung, ochii lui mici, vioi, se rotunjiseră şi scînteiau.

— Nevoia m-a strîns cu uşa, Okenti, rogu-te nu te supăra, zise Lukianov, şi scoase repede de pe el haina scurtă de postarv, agăţînd-o împreună cu căciula într-un cui mare bătut în perete.

— Asta din cauza ei ? şi Okenti făcu un semn cu capul în direcţia Katiei.

— E un mic bucluc, explică scurt Lukianov.

— Haide, mă fato, scoate-ţi haina, şi treci de ia loc pe laviţă. Odihneşte-te. Acum bătrînul avea un glas hotărît, apăsat, şi Katia înţelese că omul putea da glasului său diferite intonaţii.

Katia murea de oboseală. îşi agăţă şi ea cojocul pe acelaşi cui pe care-şi atîrnase haina Lukianov şi se aşeză cu plăcere pe laviţă, sprijinindu-se cu mîinile ce-i tremurau de masă.

— Rogu-te, Okenti,.să-mi dai o mină de ajutor. Uite, prietena asta a fetei mele să rămînă o zi la tine, iar poimîine spre seară du-o pînă-n cătun şi să nu ştie nimeni nici un cuvînt.

— Dracu' să-i ia pe toţi ! exclamă Okenti apăsat, şi apoi începu să strige cu glasul piţigăiat. Să stea fata şi mai mult, am ce-i da de mîncat şi de băut... Şi o scot eu şi la drumul spre cătun... de ce să n-o scot ?

— E drum bătut de tine. Lukianov aruncă lui Okenti o privire cu subînţeles, iar Katia, văzînd-o, îşi aminti de povestea Mamikăi despre evadaţii politici pe care acelaşi Lukianov îi ascunsese la Okenti. Poate că şi ei îşi găsiseră libertatea pe acelaşi drum.

Okenti scoase din sobă un ceainic mare, aduse nişte ceşti rotunde, sculptate în bucăţi de lemn, o strachină cu miere, una cu zahăr şi-i pofti pe cei doi la ceai.

Katia simţea o sete cumplită, dar şi mai cumplit dorâa să doarmă. Bău o ceaşcă de fiertură foarte tare, aproape neagră, apoi întrebă fără nici o jenă.

— Moşule, aş putea să mă culc undeva ?

— Cum să nu, se poate, totul se poate. Okenti scoase de pe cuptor o saricâ şi-o aruncă într-un colţ. Uite-aici.

Katia se înfăşură în cojoc, ridică un colţ al saricii pe care-l făcu mototol, şi se culcă. Nu-l auzi pe Lukianov plecînd şi nici pe Okenti stingînd opaiţul şi urcînd pe

cuptor. Dormi tun, ca un om ale cărui forţe ajunseseră la epuizare.

Katia se trezi tîrziu. Ferestrele erau luminate, albe, albe de tot din cauza zăpezii ce se lipise de ele. Se vede că viscolul pierdea din forţă. Vîntul lovea pereţii tot mai puţin. Lemnele arseseră în sobiţa de tuci şi-n odaie era răcoare. Katia aruncă nişte lemne şi cum cărbunii mai mocneau încă, focul se aprinse fără nici un efort.

Okenti plecase. Nu se ştie unde. Pe masă se aflau un ceainic, o cană cu coacăze, o legătură de peşte uscat şi pesmeţi. Katia înţelese că stăpînul plecase fără să o trezească, dar nici nu uitase de ea, îi lăsase de mîncare, aşa că toată ziua nu mai avu nici o grijă.

Katia îşi făcu mai întîi toaleta, se spălă deasupra albiei şi se pieptănă cu toată grija. Părul ei de culoare castanie lucea minunat. De două zile nu şi-l mai pieptănase. La Mamika, pe cuptor, era foarte puţin loc, iar tavanul foarte scund, că nu-ţi puteai sălta capul. In timp ce se spăla, Katia descoperi pe faţa ei două zgîrie- turi — probabil, de la ramurile copacilor. Bine că se uscaseră şi nu o mai dureau.

Katia mîncă fără să se grăbească ; avea timp la îndemînă încît trebuia să şi-l ocupe cu ceva. Din merindele lăsate de Okenti cel mai mult îi plăcură coacăzele, mari, zemoase, puţin pălite de ger, dulci şi înmiresmate. Katia mîncă tot ce-i lăsase Okenti şi bău şi sucul. Apoi se apucă să facă curat în izbă. Mătură, spălă vasele, şi tot timpul se gîndi la stăpinul casei. Nu s-ar fi putut zice că această casă, care aparţinea unui om singur şi în vîrstă, nu era îngrijită. Se vede că avea obiceiul să-şi spele masa cu apa fiartă, iar din cînd în cînd să-şi gelu- iască laviţa. E-adevărat că prin colţuri vedeai pînze de păianjen, dar gunoi nu. Katia privi cu mirare colţul din faţă unde nu erau nici icoane, nici cruce, nici candelă.

„Ce fel de om o fi, totuşi, Okenti ăsta, să fie un necredincios, un ateu ? Trebuie să-l întreb cînd s-o întoarce", îşi zise Katia.

De cîteva ori ieşi din casă, dar nu putu face mai mult de douăzeci-treizeci de paşi de la uşă, căci troienele erau înalte, pădurea devenea tot mai deasă, şi vîntul continua să bată tare. Drept care Katia se întorcea de grabă la căldură. Cînd îşi aminti de drumul prin noapte, prin viscol şi întuneric, nici nu-i veni să creadă că ea fusese aceea care, împreună cu Lukianov, parcursese un drum atît de lung cu schiurile şi suportase un efort atît de mare.

Okenti nu mai venea. Căzuse amurgul şi, în singurătate, Katiei i se făcu frică. Tot felul de gînduri negre îi veneau în minte. Dacă bătrânul n-are să mai revină ?! în definitiv, ce reprezintă Katia pentru el ? Katia e o străină, o aventurieră misterioasă ! Atunci va muri de foame ? Va îngheţa în troiene ? Şi ce-are a face în fond ? Siberia a văzut multe, nu se miră Siberia de oameni aruncaţi pe drumuri.

Dar Okenti reveni. Şi chiar se simţi jenat că o lăsase singură pe Katia atîta vreme.

Katia aprinse opaiţul şi ascultă zgomotele de afară.

— Nu mi-am socotit bine puterile, am vrut să mă întorc pînă la prînz, dar vezi că viscolul nu s-a potolit, urlă înainte. în schimb am adus peşte proaspăt. Acuşi îl curăţăm şi zdup cu el în tigaie.

Okenti deşertă sacul şi peştele îngheţat căzu direct pe podea. îşi scoase cojocul, trase de undeva de sub vatră un cuţit, o tigaie, un vas cu sare. Acceptă cu bucurie ajutorul Katiei şi cedă găleata cu apă în care trebuiau dezgheţaţi peştii şi curăţaţi. Acum omul i se păru Katiei mai simpatic decît aseară.

— Ştii să umbli cu cuţitul ? întrebă Okenti. Eşti de la oraş, probabil, dintr-o familie de oameni cu stare ?

■— N-ai greşit, moşule, într-adevăr sînt de la oraş şi dintr-o familie de oameni cu stare. Dar dumneata de unde o ştii ?

—■ Cum să nu ştiu ?! Trăiesc pe pămîntul ăsta de peste optzeci de ani. Am avut timp să învăţ cîte ceva. Eşti din Tomsk sau de undeva mai de departe ?

— Din Tomsk, dar mi s-a întîmplat să trăiesc şi prin alte oraşe...

— Studentă ?

•— Studentă.

— E-e, zise Okenti prelung, şi tăcu. Probabil că această ştire îi era suficientă ca să-şi imagineze felul de viaţă al Katiei. In schimb, Katia ardea de curiozitatea de a-l descoase.

— Dar dumneata, moşule, stai demult aici ?

Okenti ridică ochii şi o privi ţintă, examinînd-o cu atenţie, cîntărind, probabil, dacă merită sau nu să fii sincer cu ea. Răspunse dus pe gînduri.

— Asta-i a doua casă pe care mi-am făcut-o de cînd sînt aici. Prima a putrezit.

— Deci să tot fie vreo treizeci-patruzeci de ani, încercă să precizeze Katia.

— Ba poate şi mai mult.

— Şi nu ţi-e urît de unul singur ?

— Ce-am căutat, aia am găsit.

—• Cum aşa ? De bună voie te-ai hotărît la singurătate ? Poate dintr-o poruncă a credinţei, sau datorită unor alte împrejurări ?

Okenti tăcu îndelung, îşi dădea seama că fata îl îndeamnă la o discuţie sinceră, deschisă, iar el nu prea avea încredere în femei, demult evita să aibă de a face cu ele, socotind că oriunde apare o femeie, nu se întîmplă nimic bun. Dar această fetişcană (căci de la înălţimea vîrstei sale, Katia era pentru Okenti o fetişcană) îi părea simpatică. Poate pentru că era foarte serioasă ? Okenti aştepta, iar în acelaşi timp ştia că nu poate evita o discuţie.

— Eu nu cred în Dumnezeu, fata mea, rosti, în sfîrşit, bătrînul şi chipul lui luă o înfăţişare ciudată.

■— Cum, nu crezi în nimic ? întrebă Katia, ţintuindu-l cu privirea.

— Nu cred nici în Dumnezeu, nici în diavol, nici în ţar, răspunse Okenti. Glasul lui piţigăiat deveni aspru şi ferm, iar vîrful nasului i se ridică sfidător.

— Totuşi, în ceva trebuie să crezi, căci omul nu poate trăi fără credinţă. De pildă, crezi că lumea aceasta este materială sau crezi în fericirea omului ? In ultimele zile Katia nu prea avusese prilej să vorbească şi acum îi făcea o adevărată plăcere să-i pună lui Okenti întrebări. Se înviorase, ochii îi străluceau.

— Să-ţi spun, fata mea, în ce cred eu. Eu cred în Natură, ea a existat veşnic pînă la noi şi veşnică va fi şi după noi. Totul vine de la soare, fata mea, se sfîrşeşte soarele, se sfîrşeşte şi pămîntul. Dar asta nu va fi curînd. Mintea omului e scurtă, iar mai departe ce va fi nu ştiu, dar ceva va fi totuşi, căci ceva trebuie să fie.

„Un materialism spontan", trecu prin mintea Katiei, şi ea se grăbi să-i pună o nouă întrebare.

— Dar în fericirea omului crezi ?

—• Oamenii s-au făcut mărunţi şi au început să semene cu fiarele. Ridicînd capul, Okenti parcă se înfipse cu vîrful sfidător al nasului în ochii plini de curiozitate ai Katiei. Fericirea omului, fata mea, este să fie liber de orice teamă... Eu am ajuns aici după ce-am cunoscut multe suferinţe. Teama mă apăsa şi mă urmărea mereu. La început, a fost teama de cei din familie, teama de părinţi, apoi teama de obşte. De mic copil, ca un nor din care trebuie să cadă tunete şi fulgere, atîrna deasupra bietului meu cap teama în faţa lui Dumnezeu. Era poate teama cea mai mare. Dar teama în faţa ţarului ? Dar teama în faţa diavolului ?

Dar teama de foame ? De moarte ? Nu trăiam, tot timpul tremuram de teamă, sufletul mi-era totdeauna făcut ghemotoc.

— Şi acum te socoţi liber de teamă ? întrebă Katia după ce Okenti tăcu.

Cuvintele pe care le rostise nu coincideau cu prima ei impresie despre stăpînul casei. „Un ascet, un călugăr care şi-a pierdut credinţa", iată cum şi-l închipuise la început pe Okenti. Dar acum înţelese că se cam grăbise cu concluzia. Se vede că Okenti făcea parte din oamenii aceia care se intilneau destul de des în Rusia, căutători ai adevărului, care încercau să creeze un fel deosebit de viaţă şi experimentau o formulă universală de realizare a fericirii umane pe pămînt.

Katia se convinsese demult că asemenea oameni nu aveau forţa necesară care să dea Rusiei transformările sociale necesare sau să o împingă pe vreun drum de înnoire.

Okenti nu avea un pic de dreptate în ceea ce spunea, dar Katia nici nu se gîndea să-l convingă de acest lucru. Ea vroia să-i cunoască atitudinea faţă de lume, faţă de om, se simţea datoare să înregistreze, prin perspectiva critică a propriei sale conştiinţe, părerile acestui om bătrîn, experienţa lui de viaţă. Faptul că în fundul taigalei, în fundul Siberiei întîlnise un om, după toate probabilităţile cu o viaţă grea şi interesantă, o minuna şi o bucura. O minuna, pentru că singurătatea în care trăia era ciudată, neobişnuită; o bucura, pentru că inteligenţa ei antrenată în raţionamente nesfîrşite, în comparaţii, căpăta un izvor nou de activitate.

— Şi te consideri acum liber de teamă ? îşi repetă întrebarea Katia şi luă loc pe laviţă.

— Am învins teama, am biruit-o pentru totdeauna, zise Okenti cu convingere în glas.

— Cum ai reuşit s-o faci ? Povesteşte. Un zîmbet flutură pe buzele Katiei, dar şi-l stăpîni.

— Forţa sufletului, rosti el, aproape şoptit.

— Ce-i cu forţa sufletului ? întrebă Katia.

—■ Omul e şi slab, şi puternic prin suflet. Sufletul îl poate schilodi cu superstiţii, şi Dumnezeu ori diavolul îl vor urmări în orice clipă ; dar sufletul îl poate face şi un voinic plin de îndrăzneală... un viteaz care nu se teme de nimic... care poate stăpîni şi ceea ce nu-i chip de stăpînit...

Katia aruncă pe sub sprîncene o privire către Okenti : corpul lui slab, supt, nu avea nimic comun cu acela al unui voinic, şi acelaşi zîmbet ironic flutură pe buzele ei.

— Cum se poate realiza aşa ceva, căci fiecare dintre noi ar vrea să fie un voinic din basm ?

— Una-i calea ! Sufletul trebuie să se răzvrătească împotriva fricii.

—■ Dar frica poate fi diferită. Una-i frica în faţa lui Dumnezeu, alta-i frica de foame.

— Trebuie să începi prin a învinge una din ele. Atunci, celelalte ţi se vor părea mai puţin grele. Dar trebuie să insişti. Să nu dai înapoi... Atunci va veni biruinţa spiritului.

— Totuşi, pe ce cale ai mers dumneata ? E foarte interesant de văzut.

— Calea mea a fost lungă, fată. In tinereţe, am fost dascăl într-un sat aşezat la drumul mare şi arh avut parte de un preot care nici el nu era credincios, şi el a lăsat în sufletul său să se înrădăcineze o întrebare : este oare Dumnezeu atotputernic ? Există el oare, acest Dumnezeu ? Nu cumva a fost inventat de oameni pentru a-i ţine sub scutul fricii ? Părintele ăla avea mintea ascuţită, dar tare îi mai plăcea să bea. A murit, săracul, de băutură prea multă încă înainte de a împlini patruzeci de ani. Dar ura cuvintelor lui a rămas în sufletul meu. Un vierme dacă lucrează, şi acela reuşeşte pînă la urmă să dea peste cap un copac. Un copac pe care nu-l poţi cuprinde cu braţele. Ce să mai spun de un om pe care-l cuprind bănuielile ?! Am părăsit biserica ortodoxă. Am zis să cunosc mai bine religiile altora. Am stat pe la tătari şi m-am închinat lui Allah. Cînd am fost la oraş, era cît pe-aci să îmbrăţişez credinţa evreilor, trei ani am umblat la sinagogă, apoi am trecut la credinţa veche, dar nicăieri nu mi-am găsit liniştea. Unde mă întorceam, cum mă suceam, în toate părţile teama îl apăsa pe om, şi atunci am zis să mă retrag în taiga. Iată cum am socotit : omul a ieşit din natură, locul lui este în mijlocul naturii. Cu cît eşti mai aproape de pămînt, mai aproape de fire, cu cît eşti mai departe de ticăloşia omenească, cu atît eşti mai departe de teamă...

— Şi ţi-ai găsit liniştea ? întrebă Katia.

—• Nu dintr-o dată, fata mea, multă apă a curs la vale pînă am reuşit să mă eliberez de teşmă, aici, în taiga. La început am biruit teama în faţa tainelor pădurii, acuma o cunosc şi pe-o faţă şi pe alta şi mi-am dat seama că nu există în ea nimic, nici de la Dumnezeu, nici de la diavol. Numai firea. A fost înaintea noastră, va fi şi după noi. Mereu. Am încetat să mă mai tem de zgomotul pădurii, mi-am învins teama în faţa

liniştii pădurii, nu mă mai tem de pădure, nici ziua, şi mai ales noaptea. Cu timpul am cunoscut fiarele, păsările şi am încetat să mă tem şi de ele. Am înţeles că şi cea mai puternică fiară este mai slabă decît omul.

— A iest greu ? întrebă Katia, pe care povestirea lui Okenti o cucerise.

—■ Greu. Nu odată am vrut să fug de aici. Dar unde să fugi ? Dintr-o teamă să dai în alta, nici un fel de folos.

— Probabil că multe lucruri ţi s-au întîmplat în timpul ăsta ? întrebă din nou Katia, zicînd în sinea ei : „Doamne, cîte chipuri are această Siberie, ce oameni poţi întîlni aici ! Okenti Svobodnîi ! De-ai sta să-l imaginezi, n-ai putea crea unul ca el !"

— Ei, au fost de toate, confirmă Okenti şi continuă : Uite, într-o zi a venit Stepan Lukianov de şi-a adus la mine băiatul ăla mare, să tot fi avut pe atunci băiatul vreo opt ani, ăla de nu se mai ştie nimic de el de cînd a plecat la război. Cu Stepan sînt demult prieten. De cîte ori nu m-a ajutat el în ale vieţii. Ei, si eu nu i-am rămas dator. Pleca Stepan undeva în fundul taigalei şi-l lăsa pe băiat pentru o zi, două la mine. Ne-am dus noi împreună pe-aici, prin apropiere, pe o pajişte. In anul acela era plin de coacăze. Am adunat noi o zi întreagă şi am întîrziat să ne întoarcem. Mă uit eu şi-l văd pe băiat obosit, iar drumul pînă la mine acasă era lung. Am zis să rămînem peste noapte acolo, în pajiştea aia. N-am vrut să ne culcăm chiar în iarbă. Nu de mine era vorba, mă gîndeam la băiat, mă gîndeam că poate răci de rouă. Am ales eu o căpiţă de fîn, am dărîmat-o pe jumătate şi m-am culcat împreună cu băiatul, unul lîngă altul. Era o noapte caldă, un aer plăcut, răcoros. Băiatul, cum s-a culcat, pe loc a şi adormit. Eu şedeam treaz şi mă minunam cît de frumoase sînt stelele cerului. Numai ce aud un zgomot dinspre rîu de parcă cineva s-ar fi îmbăiat. Mi-am zis la început că trebuie să se fi surpat malul, să-l fi luat apele, dar aud apoi pe cineva care fornăie. Nu semăna a cal, iar vaci prin apropiere nu sînt. în aceeaşi clipă am auzit prin tufişuri o mierlă cîntînd, iar ăsta este semnul cel mai sigur că vine ursul. Şi, într-adevăr, îl văd. Se îndrepta direct spre căpiţă, fornăind, bufnind, scuturîndu-se de apă. Am simţit că mi se ridică părul măciucă în cap. „Ce mă fac, îmi zic eu, dacă se urcă pe căpiţă ? Băiatul ăsta, de spaimă, poate să-şi piardă graiul". Nu aveam nici un fel de armă la mine, doar un topor, şi acela era aruncat jos, pe pămînt, la poalele căpiţei. Am rămas nemişcat, parcă eram mort, iar în gînd tot îndemnam fiara să plece, şi de-un singur

lucru mi-era grijă, să nu deschidă băiatul ochii sau, cine ştie, prin somn să nu înceapă să vorbească. Fiara s-ar putea supăra, ar putea socoti acest lucru ca o jignire adusă ei. A umblat în jurul căpiţei, a mai fornăit ce-a mai fornăit şi în cele din urmă parcă a simţit c-o îndemn să se întoarcă din nou la rîu. Am auzit iar apa plescăind. Apoi, totul se potoli. Mierla tăcu şi ea. Am stat cu ochii deschişi pînă s-a luminat de ziuă. De cum s-a trezit băiatul, am pus la loc fînul şi am pornit spre casă... Bineînţeles, băiatului nu i-am suflat nici un cuvînt, dar lui taică-său i-am povestit de-ar fir-a-păr. Stepan a rămas cu gura căscată ! „Eu, cu firea mea, n-aş fi suportat teama asta. M-aş fi rostogolit de pe căpiţă în jos, aş fi pus mîna pe topor şi atunci ori eu pe el, ori el pe mine, dar mai probabil este că şi feciorul mi l-aş fi pierdut şi nici eu n-aş fi rămas viu". De cînd cu întîmplarea asta nu mai pun mîna pe puşcă. Am înţeles că nu există armă mai puternică decît faptul ăla să nu te temi. Arma asta te apără de şapte morţi.

— Şi acum umbli fără armă ? fără puşcă ? dar cum te hrăneşti ? Katia dădu la o parte tigaia cu peşte, uitînd cu totul de treaba de care se apucase.

— Dar ce să fac eu cu arma, fata mea ? Eu nu mi-s vînător. Nu ucid nici fiare, nici păsări. Trăiesc din peşte, pe lîngă aceasta, culeg ciuperci, fructe, alune, tot felul de legume care cresc la noi în taiga.

— Cum, aveţi şi legume ?

— Ba bine că nu ! Leuştean, lobodă, usturoi sălbatic. Taigaua e o adevărată grădină de zarzavat, zîmbi uşor Okenti.

— Dar de oameni răi nu ţi-e teamă ?

— Ce să ia ei de la mine ? Dealtfel, oamenii răi nu vin prin pădure. Ei umblă numai la drumul mare.Grozav trebuie să fie, moşule, niciodată să nu te temi de nimic, oftă nu fără invidie Katia, amintindu-şi cît de mare îi fusese teama ieri în taigaua troienită de zăpadă şi cum se înfiora cînd îl pierdea din vedere pe Lukianov, care făcea pîrtie.

Haide, fata mea, să cinăm. E timpul. Omul nu poate trăi numai din vorbe, zise Okenti, rîzînd, şi-şi mută cratiţa cu peşte mai aproape de el.CAPITOLUL VII /

A doua zi, Okenti o duse pe Katia pe o scurtătură prin taiga şi o scoase pînă la cătunul Lukianovka. Se lăsa seara. După zile şi nopţi de viscol, acum domnea o linişte de parcă totul era încremenit. Cerul se curăţase de pîcla compactă şi era din nou înalt şi de un albastru închis. Răsăriseră primele steluţe. Luna, ieşită de după pădure, rotundă, semăna cu un crap pescuit în lac. Lumina ei, stinsă, arunca pe întinderile de zăpadă licăriri de aur şi aramă. Se lăsa gerul. Zăpada scîrţîia, se scutura de pe pîslari, isca mici scînteieri.

înainte cam cu o jumătate de verstă de a intra în cătun, pe poteca ce ducea spre drumul mare, Okenti se opri.

— Iar acum, fata mea, du-te singură. Eu n-am ce face în cătun. Mă întorc acasă la mine.

Katia îi mulţumi lui Okenti că o găzduise, că o condusese şi-i zise la despărţire :

— Povestea dumitale, moşuile, despre biruinţa omului asupra fricii, n-are să se şteargă niciodată din amintirea mea. îmi dau seama că este o forţă uriaşă această poveste, dar eu îţi zic aşa, pentru ca oamenii să

poată birui teama de Dumnezeu, de diavol, de foame, de ţar şi de puterea de stat, trebuie să lichideze condiţiile sociale care generează aceste fenomene înspăimîntătoare. Atît timp cît există o bază pentru asuprirea omului de către om, totul va rămîne ca înainte...

■—■ Asta e departe, foarte departe, oftă Okenti, privind cu atenţie spre Katia.

— Nu, e mai aproape decît crezi dumneata, exclamă Katia.

— Nu, fata mea, eu zic aşa, ca oamenii să nu se mănînce unii pe alţii, să nu aşteptăm a doua venire a lui Dumnezeu, căci totuna n-are să vină, ci fiecare poa' să-şi călească conştiinţa împotriva fricii, să trezească forţele sale sufleteşti... Drum bun ţie, fata mea, aicea poţi să mergi liniştită, mai greu e la drumul mare...

— Să te întorci cu bine acasă şi să trăieşti încă mult timp sănătos şi liniştit.

Katia îşi împreună mîinile în mănuşile negre de lînă şi făcu semn de rămas bun.

Okenti ridică fruntea peste care trăsese, pînă la rădăcina nasului, căciula miţoasă, cu urechile lăsate, ridică puţin poalele cojocului de oaie, şi o porni iute de parcă nici n-ar fi fost atît de bătrîn, mişcîndu-şi repede pîs- larii cenuşii, cu carîmbii înalţi.

Katia rămase singură pe poteca plină de zăpadă, îl urmări îndelung cu privirea pe Okenti. Îl zări o dată, de două ori printre trunchiurile de mesteceni, apoi îi pierdu cu desăvîrşire urma. Katia porni înainte, fără să se grăbească, mirosind fumul ce venea din partea cătunului, luptînd din greu cu troienele de zăpadă îngheţată.

înainte de a pleca, Lukianov îi dăduse Katiei unele sfaturi. Urma să rămînă două zile la Okenti, iar apoi să treacă în cătun unde trebuia să ajungă cit se poate de tîrziu şi să rămînă peste noapte sau la Zina sau la o vecină de-a ei, văduva Olgheea Tolceonova. Katia nu-l întrebase de ce să facă aşa şi nu altminteri. Lukianov, dîndu-i aceste sfaturi, scăpase o vorbă, zicînd că poliţiştii nu şed locului, ci umblă pe drumuri, iar Zina, orişicît, este sora lui, deci ar putea să fie supusă unei percheziţii.

Katia se apropie în cîteva rînduri de cătun, dar de fiecare dată rămase departe de ultima casă şi apoi făcu cale întoarsă. Mereu i se părea că e prea devreme, că nu e încă momentul potrivit să intre în cătun. Probabil că era aproape de miezul nopţii, cînd, în sfîrşit, Katia se

aventură pe uliţa cătunului, cu intenţia de a descoperi casa Zinei sau de a bate la uşa vecinei ei Olgheea.

In cătun era pustiu. Izbele dormeau înecate de zăpadă. Toate hornurile fumegau şi, împreună cu fumul, ieşeau şi scîntei. Scînteile străbăteau cerul negru, pierzîndu-se undeva în înălţimi. Ogrăzile, tăcute, păreau să doarmă, în orice caz Katia nu surprinse nici un zgomot.

Zări o luminiţă la una din ferestre. Katia se simţi mai liniştită şi mai veselă. Grăbi pasul cu speranţa că poate lumina arde chiar în casa Olgheei. „Nu va mai trebui să mai bat şi să mai deranjez întreaga casă". Cu fiecare clipă ce trecea, se apropia de ferestrele luminate. Cînd mai rămaseră vreo două sute de paşi, Katia înţelese că este chiar casa Zinei. „Nu cumva o fi venit Masa din Lukianovka ? Grozav ar fi", se gîndi Katia şi cu toată oboseala ce-o simţea o luă mai repede la picior. Dar după vreo cincisprezece, douăzeci de paşi, se opri îngrijorată. „Ce rost are să stea Masa şi cu Zina şi să consume luminări ? Data trecută au făcut-o de dragul meu, că eram oaspete de la oraş, dar acum ? Nu, nu, trebuie să fie altceva la mijloc".

Căţelul lui Kiriuşa o simţi pe Katia apropiindu-se şi se năpusti lătrînd. Katia şuieră uşor şi apoi i se adresă cu binele : „Hai, hai, potoleşte-te, ce, nu mă ţii minte ? Adu-ţi aminte de mine". Într-adevăr, căţelul începu să se gudure, scîncind uşor şi dînd din coadă.

Pînă la casa Olgheei Tolceonova mai erau vreo trei sute de paşi, cel mult patru sute, dar Katia simţi nevoia imperioasă-să arunce o privire în casa Zinei. Ce-are a face că Lukianov îi poruncise să nu se abată pe la Zina ? Poate, totuşi, să arunce o privire pe geam... Să vadă ce se întîmplă în casă, ce-a făcut-o pe Zina să aprindă luminările în plină noapte ? Poate că nu e nici un fel de necaz, ci, dimpotrivă, o mare bucurie. Poate că inima Zinei nu se înşelase şi bărbatul ei, dispărut fără ştire de aproape trei ani, s-a întors acasă.

Călcînd uşor, fără zgomot, lăsînd în zăpadă urme şterse, Katia se apropie de ferestrele casei. Ca prin minune, un colţişor din geam nu era acoperit de gheaţă. Katia se plecă şi văzu în faţa ei un tablou de groază : la masă, într-un colţ, şedea Zina, pe jumătate goală, şi în spatele ei, strîngînd-o în braţe, sărutîndu-i umărul alb era... Karpuhin însuşi. Cu o mină Karpuhin apăsa pieptul Zinei, pe cealaltă şi-o proptise pe burta ei. Degetele scurte, ca nişte lipitori umflate de sînge, ale lui Karpuhin se mişcau încet.

Katia surprinse într-o secundă întreaga scenă. Văzu că Zina este băută, că are o înfăţişare tristă şi în acelaşi timp cu totul indiferentă. Cu ochii întredeschişi Zina părea moartă, nemişcată. Pe masă se afla o sticlă de vodcă, cîteva farfurii cu resturi de gustare, nişte ceşti,, un samovar. Cheful începuse, se vede, încă de cu seară...

Katia, disperată, o luă la goană înapoi pe potecă, pe unde venise. „N-a rezistat Zina", îi trecu ca un fulger prin minte, li venea să plîngă de ciudă, pentru că o îndrăgise pe Zina de la prima întîlnire şi avusese încredere în ea, dar şi pentru că se simţea neputincioasă în faţa loviturilor neaşteptate ale vieţii, în faţa lumii crude în care trebuia să trăiască.

Complet derutată, plîngînd încetişor, aproape fără să-şi mai dea seama de ce face, Katia ajunse la capătul cătunului. Trecuse demult de casa Olgheei Tolceonova şi, probabil, ar mai fi umblat mult în aceeaşi stare de disperare, dacă la ultima casă din cătun, unde locuia Evlampi Ermilîci, binecunoscut ei încă din vizita anterioară la Zina, n-ar fi sărit la ea nişte cîini. Cîinii uriaşi, puternici, se aruncară la ea. Katia luă cîţiva bulgări de zăpadă şi încercă să se apere, să lovească fiarele îndîrjite. Din fericire, dădu peste un ciomag, pe care începu să-l rotească jur împrejur. Cîinii, temîndu-se de lovituri, se retraseră. Fără să mai zăbovească vreo clipă, Katia o luă la fugă cît o ţineau picioarele. Cîinii, după ea ! Dar Katia ridică iar ciomagul. Lătratul puternic al cîinilor trezi cătunul. Se auzi scîrţîind poarta lui Evlampi Ermilîci. Katia era acum departe de casa lui. Se treziră însă şi cîinii din ogrăzile învecinate. Katia înţelese că trebuie s-o şteargă cît mai repede din uliţă. Se apropie, fără să mai gîndească la ceva, de casa Olgheei şi bătu în geam. Cineva răspunse de îndată de parcă ar fi aşteptat-o.

— Intră în casă, răsună un glas dinăuntru.

„Se vede că Lukianov a avut timp să-i prevină de sosirea mea", îşi zise în gînd Katia. In ogradă era întuneric, aşa că mai bîjbîi pînă găsi intrarea, apoi mai pierdu vremea pînă să dea de clanţa uşii. Cei dinăuntru, care o auziseră, bănuiră că nu nimereşte uşa, şi-i deschiseră. Katia simţi de îndată cum o învăluie căldura plăcută a unei încăperi locuite.

— Aş putea să rămîn peste noapte în casa voastră ? întrebă Katia, examinînd femeia care-i deschisese uşa. O dîră de lumină, care pătrundea prin fereastră de undeva din partea cealaltă a uliţii, îi lumina uşor chipul.

— Eşti prietena Masei ? Intră, Katia, intră. Se găseşte un loc şi pentru tine. Bagă de seamă numai cum calci. A fătat vaca şi am adus viţelul în casă, să nu degere. O să fie un ger năpraznic. Şi aici, Katiuşa, bagă de seamă, să nu calci pe cineva. Dorm copiii... Sezi, uite-aici, pe lada asta. Femeia o apucă pe Katia de mînă şi o aşează. Tot aici poţi să te şi întinzi, să dormi, e mai bine decît pe jos. Mai bine te-ai fi simţit pe cuptor, dar acolo stă maică-mea.

— E bine aicea, zise încet Katia, pipăind în întuneric lada largă. La început m-am dus la Zina, dar acolo ceva nu e în regulă.

— Ştim, lasă... Iar a apărut Karpuhin. E un an de cînd tot umblă după Zina, n-o lasă în pace. I-a pus gînd rău femeii, a venit beat şi nici măcar n-a venit singur, ci cu încă unul şi ăla s-a îmbătat criţă de cum s-a făcut întuneric. L-a luat Evlampi Ermilîci la el acasă. Cred că doarme dus. Iar Karpuhin, dracu să-l ia, a alungat din casă şi pe Kiriuşa, şi pe soacra bolnavă a Zinaidei, i-a trimis prin vecini. „Am de vorbit lucruri importante cu Zinaida şi n-am nevoie de martori". Ştim noi ce are de vorbit... Of, Doamne, Doamne, amărîtă soartă mai avem noi, femeile ! oftă gazda.

Katia tăcea, ascultînd ce-i povestea femeia. Pe colegul lui Karpuhin îl cunoştea. Era cel de-al doilea poliţai, cu buzele mari, cu mutra posomorită şi chipul ciupit de vărsat. Dar ce s-a întîmplat cu Zina ? Cum de s-a supus aşa, fără o vorbă, lui Karpuhin ? Sau s-a hotărît pînă la urmă să-şi lege soarta de un alt bărbat ? Dar ştie ea ce zic oamenii despre Karpuhin ? Trebuie să ştie, nu poate să nu ştie. Atunci ?

— Dar dumneata n-ai trecut pe la Zina, n-ai încercat s-o scapi din belea ? întrebă Katia, care nu se hotărîse încă să-şi scoată cojocul şi broboada.

— Cum să nu, am trecut, m-am prefăcut că aduc nişte varză murată, pentru dumnealui, boierul. De fapt i-am şoptit Zinei : „Trebuie s-o iei din loc", iar ea mi-a răspuns cu ochii plini de lacrimi : „Vai de mine, Olgheea, ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus !"

— Aşadar, s-a învoit ?

— Se vede că s-a învoit, Katiuşa.

Katia se sprijini de perete, stăpînindu-şi un geamăt, şi rămase aşa ca încremenită mult timp. Intre timp, Olgheea adormise, sforăind uşor. Copilaşii respirau încet, dormind pe podea. Viţelul se lingea, plescăind din limbă. Dar pe Katia somnul o ocolea. In coteţ cîntă răguşit un cocoş. Dimineaţa se apropia. In cele din urmă, Katia

aţipi şi ea, întinzîndu-se pe cojoc şi acoperindu-se cu broboada.

Dormi doar cîteva clipe, apoi auzi deschizîndu-se mereu uşile şi simţi cum valuri de aer îngheţat pătrundeau în casă. Katia deschise ochii şi văzu în lumina cenuşie a dimineţii cîteva femei strînse lîngă uşă, care şuşoteau cu un aer îngrijorat.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Katia, apropiindu-se de grupul femeilor.

— Aoleu, maică dragă, groaznică întîmplare ! Zinaida l-a omorît pe Karpuhin. Zace pe jos, cu cămaşa sfîşiată, cu burta goală, într-o baltă de sînge... cu levolverul lui l-a omorît...

Katia îşi simţi respiraţia gîtuită, obrajii îi ardeau, un fior îi străbătu trupul. „Eram convinsă că Zina nu-i poate ceda lui Karpuhin... dar de ce nu m-am gîndit să-i vin în ajutor ?" îşi zise ea.

— Demult s-a petrecut ? întrebă Katia, care simţi o dorinţă teribilă să intre în casa Zinei.

— Se vede că de multişor.... Tovarăşul acela al lui Karpuhin e acolo. O păzeşte el, diavolul, pe Zinaida. Dar la ce bun s-o păzească, că-i mai mult moartă decît vie. Sade şi priveşte într-un loc în tavan, cu ochii fără lacrimi şi, bineînţeles, e acolo şi căpcăunul nostru Evlampi Ermilîci. Unde-i stîrvul, acolo-i şi corbul. Cum e o nenorocire, hop şi el ! A trimis un om în sat la Lukianovka. Acuşi trebuie să vină starostele şi uriadnicul. Olgheea oftă de cîteva ori, apoi o luă pe Katia de mînă, o trase într-un colţ şi-i şopti la ureche : Katiuşa, trebuie s-o ştergi pînă nu s-a luminat complet de ziuă. N-are rost să stai aici în cătun. A venit ieri cuscră-mea Lisaveta din Lukianovka şi a povestit că acolo e mare dandana. Te caută parcă ai fi cine ştie ce comoară pierdută. Cum ieşi pe poartă, coboară de îndată în viroagă şi de acolo poteca duce drept la drumul mare...

Olgheea făcuse bine că o prevenise pe Katia. Fata-i strînse mîna şi plecă. Ar fi vrut să-i mai spună ceva, dar nu putu, îşi simţea glasul întretăiat de emoţie. Se strecură uşurel printre femei, deschise uşa, ieşi în curte şi de acolo în uliţă.

Mijea a ziuă, zi de iarnă, senină. De după pădure se zărea lumina purpurie a unui răsărit de soare tîrziu.

La hanul din Mihailovka se petrecu o istorie care ar fi putut să se termine prost pentru Katia.

Katia nu putu străbate fără oprire toată distanţa de la cătun pînă la oraş. Era în primul rînd obosită după noaptea nedormită, nervii cedaseră din cauza întîmplării cu Zina şi în tot timpul drumului trebuise să fie foarte precaută. De cîteva ori se ferise din drum auzind în faţă sau în spate scîrţîit de sanie sau zgomot de copite. De căruţele ţărăneşti nu se temea, totuşi drumul mare era drumul mare. Goneau încolo şi încoace sănii cu oameni de-ai stăpînirii, de la care nu te puteai aştepta la nimic bun.

Cînd ajunse la Mihailovka, Katia simţi că o lasă puterile. Trebuia să se odihnească. Se hotărî să rămînă peste noapte la Mihailovka, nu la acelaşi han unde, la ducere, băuse ceai, ci la un altul, aşezat peste drum.

Ii ieşi înainte proprietăreasa hanului, o bătrînă vînjoasă, înaltă, cu glas răguşit. „Ce muiere zdravănă", îşi zise în sinea ei Katia. Ducînd mereu la nas tutun şi strănutând de mama focului, proprietăreasa o examină atent pe Katia şi o întrebă fără nici un menajament :

— De unde mi-ai apărut aşa, frumuşico ?

Katia răspunse fără pic de ezitare, debitînd versiunea cunoscută :

— Sînt o refugiată, vin de departe, mă duc la oraş să-i fac rost maică-mi de o pensie, că-i femeie bătrînă, iar tata, care a fost ofiţer, a murit pe front.

— Ai cu ce să plăteşti pentru dormit ? Dă-mi banii înainte.

Katia făcu să sune foarte expresiv nişte monede şi, strîngîndu-le în palmă, le întinse proprietăresei.

— Ia loc la masă şi bea un ceai, zise hangiţa şi ieşi din odaie.

Katia se aşeză la masa lungă, în faţa samovarului, şi scoase din buzunarul cojocului toate proviziile de care dispunea : o bucăţică de pîine neagră şi doi peştişori afumaţi, pe care îi băgase acolo în ultima clipă, la plecarea de la Okenti Svobodnîi. Era o cină frugală, dar cu toate astea peştele sărat o făcu să bea două ceşti mari de ceai, după care, cu un sentiment de deplină satisfacţie, se ghemui pe nişte laviţe de scînduri, care ocupau jumătate din încăperea mare, şi aţipi.

Stătea întinsă, cu capul acoperit de broboadă. în casă domnea o linişte deplină. De obicei, muşteriii vin

mai spre noapte. Toate gîndurile Katiei se roteau în jurul Zinei. Ce-o fi făcînd acolo ? Poate că au dus-o deja la Lukia- novka şi acum stă în acelaşi grajd al uriadnicului în care şezuse arestată şi ea, Katia. Sau poate că a fost trimisă la oraş, sub o pază straşnică, ca s-o bage la închisoare... îşi aminti apoi de Kiriuşa... sărmanul băiat rămăsese singur...

Se înseră. Întunericul pătrundea încet în casă. Proprietăreasa aprinse un opaiţ. Deodată, în curte, se auziră multe glasuri, uşa se deschise şi în casă infrară vreo zece soldaţi. Katia se uită la ei pe furiş, fără să-şi scoată broboada de pe faţă. Mantalele le erau scurte şi subţirele, pîslarii cîrpiţi, căciulile înalte, — un fel de imitaţie de î>lană de oaie — cu cocarde ; se vede că îngheţaseră bocnă, căci se aruncară de îndată spre soba de tuci să se încălzească.

„Ce să fac ?" se gîndi cu îngrijorare Katia. în nici un caz nu-şi închipuise că va întîlni nişte soldaţi. Iar acolo unde sînt soldaţi, sînt şi ofiţeri, ceea ce-i mult mai rău. Oare n-ar fi mai înţelept s-o şteargă imediat, s-o şteargă pînă ce noii clienţi nu s-au dezmeticit încă ? Ar putea să înnopteze şi în altă parte. La Mihailovka, ca în toate satele de la drumul mare, orice casă te primeşte peste noapte. Nu se putu hotărî să plece. Stătea fără să se mişte şi fără să-şi trădeze în vreun fel prezenţa. Soldaţii între timp îşi aprinseră ţigările, sporovăind liniştit şi Katia îşi zise că nu e nici un bai de va rămîne peste noapte aici. Aseultîndu-i cum discută, Katia află că veneau din oraş şi că împreună cu ei se afla un sublocotenent care a rămas peste noapte la băcanul satului. Slavă Domnului, măcar peste noapte soldaţii sînt singuri ! încotro mergeau soldaţii, în ce misiune, Katia nu reuşi să afle. Tot aştepta să scape vreunul o vorbă, dar în zadar.

După ce se încălziră, soldaţii băură şi ei ceaiul. Nu prea păreau bine dispuşi. Mai mult tăceau, iar de schimbau vreo vorbă o făceau aproape pe şoptite. Merindele primite de la stat erau sărăcăcioase. Pîine neagră, uscată, un peşte urît mirositor şi bucăţi de zahăr galben, umezit.

După ce luară cina, soldaţii se împrăştiară care încotro. Unul se urcă pe cuptor să-şi mai încălzească oasele, alţii pe vatră, iar alţii plecară să mai schimbe o vorbă cu bătrîna gazdă.

La masă rămaseră numai doi, un soldat mai în vîrstă, cu mîna strîmbă, probabil din cauza rănilor primite în război, şi un consătean de-al lui, un soldat

înalt şi slab, numai colţuri şi oase care scîrţîiau ca o uşă prost unsă.

Soldatul mai în vîrstă scoase din buzunarul bluzei militare un plic mototolit, o foaie albă de hîrtie şi o cios-vîrtă de creion. Amîndoi prinseră a se văita că vor pleca pe cine ştie unde, că n-au apucat încă să scrie acasă, că nevestele şi copiii or să-i creadă morţi în vreun spital din Siberia.

— Vă ajut eu, nene, zise Katia coborînd de pe laviţă, din întunericul ungherului. Luaţi prin surprindere, soldaţii tresăriră.

— De unde ai apărut ? Nu cumva eşti un înger coborît pe neaşteptate din cer ? rîse cel mai în vîrstă.

— Nu-s înger, nene, sînt o refugiată. Mă duc la oraş, am dormit acolo în colţ. Am auzit că sînteţi la ananghie, iar eu ştiu carte, zise Katia, cu o privire blîndă.

— Foarte bine ! Pici cum nu se poate mai bine, se bucură soldatul mai în vîrstă.

Celălalt ostaş, înalt şi slab, era dintre cei tăcuţi. El mormăi ceva neînţeles.

Katia luă loc la masă, apropie opaiţul, despături plicul şi foaia de hîrtie.

— Dictează nene, am să scriu exact cum ai să-mi spui, cuvînt cu cuvînt. Iar mîine, cînd am să ajung la oraş, am să pun scrisoarea la cutie. De unde sînteţi de fel ?

— Din gubernia Oriol, din judeţul Mţensk.

„Compatrioţi de-ai lui Ivan Sergheevici Turgheniev. Te pomeneşti că sînt feciorii ţăranilor pe care el i-a înfăţişat în *Însemnările unui vînător",* îşi zise Katia şi se pregăti de scris.

In anii grei de serviciu militar, soldatul mai în vîrstă se obişnuise cu dictarea scrisorilor. Katia scrise vreo douăzeci de rînduri pe foaia de hîrtie, enumerînd toate rudele, şi tot nu se dumirea cui doreşte să scrie soldatul.

•—■ De trăit trăim prost, şi nu se vede nici o geană de lumină, continua să dicteze soldatul în vîrstă. Am fost, Nikita şi cu mine, mult timp prin spitale. Ziceam că ne trec apoi într-un detaşament de invalizi şi că în felul ăsta am scăpat. Dar n-am avut parte de fericirea asta. Ne ziceau ăia noi de-au venit că tătuca ţarul are tot mai puţini soldaţi. Ii omoară pe de-alde noi pe front cu miile, iar pe ăia de scapă de gloanţe, îi mănîncă păduchii. Iar boala ce-o dă păduchele se cheamă tifos. Să te ferească Dumnezeu şi Maica Precista şi acum vă mai spunem că ne duce acu pe drumul ăl mare din Siberia, dar unde anume nu ştim nici noi. Aşa am auzit că undeva unde

este un rîu mare, că se zice că acolo muierile şi copiii au spart un hambar de-al statului şi au luat toată pîinea. Dar ce erau să facă săracii ? Să moară de foame ? Tare ne temem că o să ne pună să tragem în fraţii noştri. Noaptea nu dormim, tot la asta ne gîndim... Ar trebui să ne înţelegem înde noi...

— Dar tu cine eşti, şi ce faci aiqi ? auzi deodată Katia glasul sonor al sublocotenentului. Nu se ştie cum reuşise să intre, aşa, nebăgat în seamă. Soldatul în vîrstă sări şi luă poziţie de drepţi. Acelaşi lucru îl făcu şi ostaşul cel înalt şi slab. Iar cînd sări acesta, genunchii lui scîrţîiră de se auzi în toată încăperea. Katia mototoli hîrtia şi o ascunse în sîn.

— Soldaţii sint analfabeţi. M-au rugat să-i ajut să scrie o scrisoare acasă, spuse liniştit Katia, rămînînd la locul ei, examinînd chipul gras şi rotund al sublocotenentului, îmbrăcat într-un cojoc gros, cu epoleţi, cu pîslari noi, încă nepurtaţi şi cu căciulă pe care strălucea cocarda nouă. Sublocotenentul mirosea a băutură.

— De ce te-ai înfipt la soldaţi ? Ce treabă ai ? Sau vrei să te dau afară în ger ? continuă să ţipe sublocotenentul.

— Degeaba ţipaţi, domnule ofiţer, sînt fiică de căpitan şi tatăl meu a murit pe front. Sînt refugiată din Riga, merg la oraş să mă îngrijesc de o pensie pentru mama mea. Din întîmplare am nimerit la acest han unde aţi nimerit şi dumneavoastră, dar dacă aceasta vă este ho- tărîrea, pot să plec de îndată.

Katia rosti cuvintele răspicat, deşi inima îi tremura toată.

Sublocotenentul o privi cu atenţie, făcu un pas înapoi şi continuă calm :

— Cum atît mai mult nu aveţi ce căuta aici. Scuzaţi, vă rog.

— La revedere, domnule ofiţer, la revedere, ostaşi.

Katia trase cojocul şi cu toate că inima o îndemna s-o zbughească afară pe uşă, porni uşor, cu paşi rari şi măsuraţi. Cînd ieşi, îl auzi în spatele ei pe ofiţer certîndu-şi soldaţii : „Bine mă, vă lăsaţi gîndurile pe seama oricui ?"

Katia petrecu noaptea într-un alt han, la capătul celălalt al satului.

3

Katia ajunse la Tomsk fără alte peripeţii. Doar de două ori se abătu din drum, lăsînd să treacă nişte căruţe care i se păruseră suspecte.

Mergea fără să se grăbească, căci ştia că e mai bine să ajungă la oraş după ce se lasă seara. Nu se grăbea şi nici flămîndă nu era. La han făcuse o afacere bună. Pentru fularul pe care-l purta la gît, o femeie îi dăduse o jumătate de pîine şi o bucăţică de slănină. Asta, la urma urmelor, era o comoară. Două zile nu mai avea nici o grijă cu mîncarea.

Katia trecu prin oraş, luînd toate precauţiile necesare, ridicînd gulerul cojocului şi examinind cu atenţie trecătorii. Cînd apărea cineva în spatele ei, îşi încetinea pasul, îl lăsa să treacă înainte, ca distanţa să devină mai mare şi să nu poată fi recunoscută. Poate că aceste măsuri de precauţie nu erau necesare, dar Katia dorea mai presus de orice să găsească familia Lukianov şi să-l vadă pe Nasimowicz şi de dragul acestui scop nu precupeţea nici un efort.

Nu i-a fost uşor Katiei să intre în casa lui Lukianov. Oamenii erau urmăriţi, totuşi Katia nu găsi altă soluţie, îi rămăseseră aici hainele de oraş. Şi tot aici făgăduise pan Nasimowicz să-i transmită directivele.

Acasă îl găsi pe Stiopa. Şedea lîngă lampa de petrol şi mînca. Dar mînca cu atîta pasiune, încît nici nu o observă la început pe Katia.

■—■ Bună, Stiopa ! Ce-i cu tine, de ce nu închizi uşa ?

Stiopa sări de pe scaun, dar în aceeaşi clipă se aşeză la loc şi-şi netezi, puţin jenat, părul. Katia îl privi şi se gîndi : „Nu ştie încă nimic de cele petrecute în cătun".

— Unde ţi-s surorile, Stiopa ? întrebă Katia.

— Dacă aţi şti ce nenorocire a dat peste noi ! Cumplită nenorocire ! spuse Stiopa şi chipul lui se crispă ca de o mare durere.

— Cu Zina ? întrebă Katia. îşi scoase între timp cojocul, broboada şi pîslarii, care, nici ea nu ştia de ce, îi roseseră pulpele pînă la sînge.

— Dar dumneavoastră de unde ştiţi ? se minună Stiopa.

Katia povesti despre vizita ei în cătun. Stiopa asculta concentrat, din cînd în cînd îşi încrunta sprîncenele şi arunca priviri spre Katia. „Tuşă Zina, tuşă Zina", păreau a-i şopti buzele.

— Dunia şi Masa s-au dus la închisoare. Poate că au norocul s-o vadă cînd o aduc din Lukianovka.

— Crezi că se întorc repede ?

— Aş, de unde ! Au să stea pîn' la miezul nopţii să aştepte. Trebuie s-o aducă azi, dar nu e exclus s-o aducă mîine. Iar pan Nasimowicz mi-a transmis să vă spun să treceţi pe la el, dar numai după nouă seara. A zis că ştiţi adresa.

■— Da, bineînţeles. Katia privi ceasul din perete. Era opt şi jumătate. Pînă să se schimbe şi să ajungă la fundătura Bolotnîi, se face zece. Stiopa îi propuse Katiei să bea ceai, dar ea era stăpînită de nerăbdare.

■— Tu, Stiopa, mănîncă mai departe, iar eu mă schimb. Spune-i Duniei că-i mulţumesc pentru cojoc şi pentru pîslari. M-au salvat de la îngheţ. Şi mai spune-i că-i cer iertare că i-am rupt cojocul în spate. L-am sfîşiat într-un cui cînd m-a scos Petia Skobelkin din grajdul uriadnicului de la Lukianovka. Acum, toate aceste peripeţii din trecut păreau obişnuite, ba chiar ridicole, şi Katia începu să rîdă.

— Ei, ce atîtea iertăciuni ! făcu Stiopa un gest cu mîna.

— Nu, nu, te rog să-i spui. Poate că n-am s-o mai întîlnesc nici pe Masa, nici pe Dunia.

— Bine, făgădui Stiopa, fără prea multă convingere,, îi spun.

Katia dădu-la o parte perdeaua şi dispăru în colţul unde altădată înnoptase împreună cu Masa. îi ceru lui Stiopa lampa şi peste cîteva minute reveni îmbrăcată de-ţi lua ochii : costum englezesc dintr-o stofă subţire, de lînă albastră, cu o dunguţă albă, şi o bluză cu broderie- de dantelă. Costumul îi cădea perfect pe trup. îmbrăcînd acest costum, schimbase şi pieptănătura : îşi adunase- cozile în creştetul capului —• o adevărată cunună de păr castaniu. Iar în picioare încălţase ghete cu toc înalt, lungi şi şnuruite. Oricît fuseseră de grele zilele din urmă, Katia stătuse mult timp în aer liber, depusese eforturi fizice şi arăta acum înviorată şi parcă mai puternică. înaltă, zveltă, rumenă în obraz din cauza gerurilor, cu chipul deschis şi atrăgător, i se păru lui Stiopa o adevărată frumuseţe. O' privi fără să-şi ascundă admiraţia. Trăsăturile lui aspre şi ferme se îmblînziră, sîngele-i năvăli în obraz.

—■ Rău aţi făcut că v-aţi îmbrăcat astfel încît să vă remarce oamenii. Ieri au fost arestaţi doi studenţi, zise Stiopa, cu îngrijorare, urmărind-o pe Katia care-şi aşeza,

în faţa oglinzii, pălărioara ei neagră. Şi apoi afară o să degeraţi cu pălăria asta, adăugă el.

Nici prin cap nu-i trecea lui Stiopa că, îmbrăcîndu-se atît de elegant, Katia se gîndise tot timpul numâl la Ivan Akimov. Putea Vania să fie la pan Nasimowicz ? Nici vorbă, putea. Şi dacă putea...

— Am să iau aminte, Stiopa. Dar data viitoare.

Plecă lăsînd în subsolul unde locuia familia Lukianov, drept amintire pentru Stiopa, o dîră de parfum fin şi strălucirea ochilor ei atît de scînteietori, atît de mari şi de blînzi încît nu puteau fi uitaţi multă vreme...

4

Katia nu se duse de-a dreptul la casa lui pan Nasimowicz, ci ocoli prin ulicioarele lăturalnice, furişîndu-se. Mult timp stătu să cerceteze fundacul posomorit şi pustiu, ascunzîndu-se după un stîlp pe care erau lipite tot felul de afişe şi anunţuri. După ce aşteptă şi găsi un moment de deosebită linişte, cînd se stinseră toate zgomotele şi scîrţîitul porţilor al căror scîncet se răspîndea prin aerul geros se topi, Katia dădu buzna în ograda lui Nasimowicz şi tropăi cu tocurile pe scăriţa de lemn.

Bronislav Nasimowicz în persoană îi deschise uşa. O apucă bucuros de mînă şi începu s-o strige pe nevastă-sa.

—• Stasia, vino-ncoa, mai repede, Stasia !

Tuşa Stasia, speriată de strigătul soţului ei, veni în goană din fundul odăilor, într-o rochie de casă uşoară, lipăind din nişte papuci moi, bordaţi cu blană albă de oaie.

— Zosia, bine ai venit, dragă Zosia ! Tuşa Stasia îşi dădu la o parte bărbatul şi o îmbrăţişă pe Katia. Apoi, desfăcîndu-şi braţele, se trase doi-trei paşi înapoi şi examinînd-o, declară cu mult entuziasm :

— Ia priveşte, Bronia, priveşte-o cît s-a făcut de frumoasă ! O minune, o minune fermecătoare.

— Ei, acum şi dumneavoastră, tuşă Stasia... Ce minune ? ! zise Katia jenată.

— Nu, zău aşa, Zosia. Parcă te-ai schimbat. Nu ţi se pare, Stasia dragă, că parcă s-a mai maturizat, că' are ceva impozant în aerul ei ? zise Nasimowicz.

Katiei nu-i plăcea să se afle în centrul atenţiei, dar admiraţia soţilor Nasimowicz o bucura. Admiraţia lor era aceea a unor oameni dezinteresaţi, sinceri, a unor buni

tovarăşi de luptă comună şi Katia simţi că-i fac plăcere cuvintele de laudă ale celor doi soţi.

Fu condusă în cealaltă jumătate a casei, în odăiţa pe care o mai locuise. Nasimowicz îi propuse să-şi scoată haina şi-i spuse că, întrucît la familia Lukianov nu se mai putea întoarce, deocamdată, va locui aici.

Trecînd dintr-o odaie în alta, Katia arunca priviri spre cuier sau spre raftul pentru pălării, doar doar o descoperi undeva urme ale prezenţei lui Vania. Dar tuşa Stasia, de parcă i-ar fi ghicit gândurile, spuse :

— Bronia, n-o mai ţine pe fată sub tensiune, comunică-i noutatea noastră cea mai importantă !

— îndată, Stasia dragă. Ei, află, Zosia, că avem veşti din Narîm : tovarăşul Granit este teafăr şi sănătos dar întrucît poliţia îl caută peste tot, a fost ascuns în taiga, la nişte vînători.

— Asta e bine ! Mă bucur mult ! E foarte bine, zise Katia, căutînd să-şi stăpînească lacrimile, apoi după o clipă de tăcere, întrebă : Mult o să mai dureze viaţa lui în taiga ?

— E greu de spus, Zosia. Mă gîndesc, însă, că n-are sens să-l scoatem prea repede de-acolo. E mai bine ca poliţia să ajungă la convingerea că el se plimbă undeva prin Moscova sau Petrograd.

■— Dumneata cunoşti mai bine condiţiile, nene Bronia. Şi cel mai bun lucru e să derutaţi poliţia. Dar eu una sînt convinsă că Granit are toate motivele să se grăbească să iasă din Rusia.

Katia lăsă privirea în jos. îşi aduse aminte de graba cu care fusese expediată ea de la Petrograd la Tomsk cu bani şi acte pentru Ivan Akimov, de îngrijorarea fratelui ei, Saşa, care îi mărturisise în secret că profesorul Venedikt Petrovici Lihaciov, unchiul lui Vania, este grav bolnav şi că în jurul lui, la Stockholm, se vîntură nişte personaje suspecte, care, fără îndoială, vor să pună mîna pe arhiva lui ştiinţifică.

— Dar tu, Zosia, cum ai călătorit ? întrebă Nasimowicz.

— Ce interesant a fost, nene Bronia ! Ah, dac-ai şti ce interesantă călătorie am făcut ! Acuşi vă povestesc totul, totul. Şi Katia îşi mută scaunul mai aproape de tuşa Stasia şi de Nasimoîwiez.

— Mai aşteaptă un pic, Zosia, cu povestitul. Mai întîrzie o clipă. Nasimowicz se sculă pe neaşteptate şi, luîn- du-şi nevasta de braţ, ieşi din odaie.

— Vai, trebuie să rămîi să te plictiseşti singură-singurică, vreo jumătate de oră, zise tuşa Stasia, întorcînd capul.

Cînd soţii Nasimowicz dispărură, Katia făcu lampa mai mică şi trase puţin într-o parte .perdeaua groasă de culoare închisă. Afară era o noapte geroasă şi senină, razele lunii învăluiau oraşul în lumina lor. Cerul înstelat era numai sclipiri şi parcă pe toate câmpiile lui se mişcau va- luri-valuri. In timp ce se uita pe fereastră, Katia asculta zgomotele care veneau din odăile din faţă. La început auzi sunet de farfurii şi tacîmuri, apoi uşa de la intrare se deschise şi se închise de cîteva ori şi glasurile deveneau din ce în ce mai multe şi mai zgomotoase. „Ce să fie oare ? E greu de presupus că viii şi la ora asta cliente pentru rochii", se gîndi Katia.

—■ Hai să mergem, Zosia. Toţi s-au adunat, zise Nasimowicz, întredeschizînd uşa, şi Katia îl urmă, uşor îngrijorată.

Intrară în încăperea cea mare. In mijloc, aceeaşi masă lunguiaţă, cu farfurii pline cu tot felul de bunătăţi. In jurul mesei şedeau patru bărbaţi şi trei femei, şapte tovarăşi necunoscuţi pentru Katia, care întoarseră spre ea priviri cercetătoare. Katia se opri o clipă în prag şi înclină uşor capul, rostind cu glasul ei sonor şi profund :

— Bună seara, tovarăşi.

Unii răspunseră cu voce tare, alţii în surdină, alţii doar cu o plecăciune a capului. Nasimowicz o pofti pe Katia să ia loc lîngă el. Mişcîndu-şi mustăţile şi rotind ochii veseli şi puţin vicleni, rosti :

— Aşadar, tovarăşi, să trecem la fapte. Astăzi," eu împlinesc cincizeci şi doi de ani şi, pentru ca sărbătoarea să fie şi mai plăcută, astăzi chiar s-a întors dintr-o călătorie pe marele drum al Siberiei, tovarăşa Zosia. în persoana ei aş vrea să salut în mod cordial pe tovarăşii noştri din Petrograd, al căror ajutor l-am simţit nu odată aici, în Siberia. Povesteşte-le, Zosia, tot ce aveai de gînd să-mi povesteşti mie şi Stasiei. Şi încă un lucru : vă rog, tovarăşi, beţi ceai, mîncaţi prăjiturile Stasiei şi nu staţi aşa ţepeni de parcă aţi fi în vizită la guvernator sau la arhiepiscop. Eu mi-s doar croitor de dame...

Toţi rîseră veseli, dar, văzînd-o pe Katia că se ridică, se grăbiră să tacă.

5

Katia şedea în odăiţa ei, la masă şi scria cu înflăcărare.

„Dragul meu frate Saşulea. Sînt încă în Siberia. Şi probabil că am să mai rămîn aici o bucată de vreme. N-au trecut chiar atît de multe zile de cînd am venit, dar în schimb cîte evenimente nu s-au petrecut ! Mă grăbesc să te anunţ că am fost la ţară şi am stat cîteva zile în taigaua cea mai adevărată, am discutat cu ţăranii, cu vînă- torii, cu ostaşii întorşi de pe front, cu tineretul. Am fost arestată, dar m-au eliberat ţăranii. Apoi am fugit. Dacă aş face un bilanţ din toate impresiile mele, aş putea să spun că poporul din Siberia este însetat de revoluţie, o aşteaptă şi fără îndoială va fi de partea noastră.

Aseară am făcut o comunicare amănunţită în faţa comitetului local. Lumea m-a ascultat cu mult interes şi am fost lăudată (spun purul adevăr, zău aşa, nu mă laud). Tovarăşii m-au rugat să le dau o mînă de ajutor, în unele probleme.

în primul rînd, m-am angajat să scriu un manifest în care să arăt situaţia ţăranilor din Siberia. Aici domneşte bunul plac al bogătaşilor şi al autorităţilor.

In al doilea rînd, am luat hotărîrea să transformăm procesul unei ţărănci văduve, oare a omorît un poliţist, într-un proces politic. Există avocaţi care simpatizează cu mişcarea revoluţionară. Vom încerca să stabilim legătura cu ei şi să aducem în calitate de martori un număr cît mai mare de ţărani din satele pe unde trece drumul, care îl vor demasca pe acest poliţai ca pe un ticălos din cei mai mari, reprezentant tipic al regimului ţarist putred. Pe ţăranca de care-ţi vorbesc, o cunosc. Ştie carte, are un suflet nobil, şi, după părerea mea, este hotărîtă să lupte. Am primit sarcina s-o pregătesc în vederea procesului. Am să fac tot posibilul ca să pătrund în închisoare la ea.

în al treilea rînd (ştiu că ai să te miri grozav, şi poate nici n-ai să crezi la început), în satul Lukianovka am întîlnit, închipuie-ţi, pe unul din cei ce au lucrat cu profesorul Lihaciov, slujindu-i drept călăuză în timpul călătoriilor sale prin Siberia. în mod cu totul întîmplător am aflat că omul acesta are în păstrare un pachet cu hîrtiile savantului. Nu există nici o garanţie că aceste hîrtii nu se vor pierde, dintr-un motiv sau altul. Şi nimeni nu ştie ce conţin aceste hîrtii. Poate că sînt nişte materiale preţioase pentru ştiinţa noastră.

Tovarăşii cărora le-am povestit întîmplarea au hotărît că hîrtiile acestea trebuie salvate cu orice preţ. Poate că am să-l conving pe ţăranul acela să ascundă hîrtiile în taiga, la un bătrîn foarte amuzant, pe numele său Okenti Svobodnîi, care deşi nu are nimic comun cu convingerile revoluţionare, e totuşi un om ce simpatizează cu asupriţii, pentru că el însuşi este un produs al asupririi sociale.

Peste cîteva zile plec din nou prin satele aşezate de-a lungul drumului mare. Cred că şi de astă dată totul se va termina cu bine.

Despre Vania nu-ţi comunic nimic, întrucît ştii esen- ţialul, ştirile venite de la centrul din Narîm. Se află în siguranţă, dar deocamdată este imposibilă continuarea evadării. Voi fi fericită dacă voi reuşi totuşi să-l văd.

Cum o mai duci tu, Saşa ? Să nu care cumva să te însori pînă mă-ntorc eu. Trebuie să-mi ceri şi mie consim- ţămîntul într-o treabă ca asta. Ştii bine că nu te voi sfătui niciodată de rău.

Saşa dragă, dacă ai şti ce impresie puternică mi-a produs Siberia ! Aici totul este uriaş, mare, puternic, cu adevărat măreţ.

A ta surioară, *Katia."*

După ce termină de scris, Katia reciti pe îndelete scrisoarea, apoi căzu pe gînduri şi în cele din urmă o rupse în bucăţele mici.

„Proasta de mine, ce era să fac ? E oare posibil să trimiţi asemenea scrisoare ? Dacă ar nimeri în mîinile jandarmilor, aceştia ar fi puşi la curent cu planul de acţiune al bolşevicilor locali în viitorul cel mai apropiat. Nu, încă n-a sosit vremea pentru scrisori ca aceasta

.Nu-mi mai rămîne decit să socotesc că am discutat cu fratele meu şi să mă mulţumesc cu atît."

Tot cugetînd astfel, Katia se apropie de soba de tuci, deschise uşiţa şi aruncă hîrtia în foc. Flacăra cuprinse într-o clipă foile, transformîndu-le în scrum,

Katia apropie scaunul de sobiţă şi se aşează lingă foc. Reflexele flăcării se răsfrîngeau pe chipul ei, care deveni ca din bronz turnat. încă din copilărie îi plăcea Katiei să privească focul. Ochii nu oboseau, în schimb simţea urcînd în ea dorinţa de a gîndi, de a gîndi mereu la tot şi la toate...Cuprins

Partea întîi FUGA
7

Partea a doua KATIA
16

5Lector: NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

Tiraj 18630. Bun de tipar 2.02.1976. Coli tipar 24.

Tiparul executat sub comanda nr. 1674 la
Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918" str.
Grigore Alexandrescu nr. 89—97, '"•'«CjS.ulO* Bucureşti,

«umbwl Republica Socialistă RomâniaLei 13

e